T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEREL SOSYAL POLİTİKA AKTÖRLERİ ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ AĞINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER ÜZERİNE ANALİTİK BİR İNCELEME: KOCAELİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Kübra YAVUZ

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Muharrem ES

NİSAN 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEREL SOSYAL POLİTİKA AKTÖRLERİ ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ AĞINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER ÜZERİNE ANALİTİK BİR İNCELEME: KOCAELİ ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ
Kübra YAVUZ (147309006)

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

Bu tez 30./4./2019 **tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.**

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı *(Danışman)*	Doç. Dr. Muharrem ES	☑ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	☑ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL	☑ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ	☑ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Tuncay YILMAZ	☑ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Yerel Sosyal Politika Aktörleri Arasındaki İşbirliği Ağına Etki Eden Faktörler Üzerine Analitik Bir İnceleme: Kocaeli Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 19 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 16/04/2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen İthenticate intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %17'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI	: Kübra YAVUZ
Öğrenci Numarası	: 147309006
Ana Bilim Dalı	: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı	: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Türü	: ( ) Proje ( ) Yüksek Lisans Tezi (X) Doktora Tezi

Taramayı Yapan	Danışman
Arş. Gör. Enes ATAY	Doç. Dr. Muharrem ES
16/04/2019	16/04/2019

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının başlangıcından sonuna kadar yaptıkları katkılar nedeniyle bazı isimlerin adını burada anmam gerekir. İlk olarak tez konusunun seçiminden itibaren cesaretlendirici ve destekleyici yaklaşımı ile her zaman katkı sunan danışmanım Doç. Dr. Muharrem ES'e teşekkür etmek istiyorum. Aynı şekilde tez izleme jürimde yer alarak yapıcı eleştirilerini ve katkılarını benimle paylaşan ve çalışmamın şekillenmesinde önemli rol oynayan Prof. Dr. Elif Yüksel OKTAY ve Doç. Dr. Tuncay YILMAZ'a teşekkür etmek üzerimde bir borçtur. Ayrıca tez savunma jürisinde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL ve Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ'a yorumları ve katkıları için minnettarım.

Yalova Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünün hem akademik kadrosuna hem de idari personeline doktora eğitimim süresince üzerimde hissettiğim destekleri için teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışması kapsamında ihtiyaç duyduğum kaynaklara ulaşmamı kolaylaştıran Yalova Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi kütüphanelerine müteşekkirim.

Tez çalışmasının anketlerini uygulayabilmek için gerekli olan izinleri almama yardımcı olarak araştırmamı kolaylaştıran Kocaeli Vali yardımcısı Sayın Beyazıt TANÇ beye özellikle teşekkür etmek istiyorum. En önemli teşekkürlerden biri de yoğun çalışma tempolarına rağmen tez çalışmamın uygulama kısmında yer alarak anketleri büyük bir sabır ve dikkat ile dolduran ve burada tek tek adlarını sayamayacağım Kocaeli ilindeki bütün kurum ve kuruluşların yöneticilerine ve personellerinedir.

Sadece doktora eğitimim süresince değil bütün hayatım boyunca bana destek olan ve her türlü olanağı sağlayan annem Hülya DURMAZ ve babam Sabahattin DURMAZ'ı vefa ve minnetle anmak istiyorum. Doktora eğitimim süresince her anlamda desteğini hissettiğim eşim Ömer YAVUZ'a çok teşekkür ediyorum. Teşekkürün en büyüğünü ise tez çalışmam boyunca kendilerine ayıracağım zamandan kısarak kendilerini ihmal etmek zorunda kaldığım oğlum Ahmet Kerem ve kızım Elif Ceren hak ediyor.

Kübra YAVUZ

Nisan 2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN ..... **i**
ÖNSÖZ ..... **ii**
İÇİNDEKİLER ..... **iii**
KISALTMALAR ..... **vii**
TABLOLAR ..... **viii**
ŞEKİLLER ..... **x**
ÖZET ..... **xi**
SUMMARY ..... **xii**
GİRİŞ **1**

BÖLÜM I: GENEL OLARAK SOSYAL POLİTİKA VE YERELLEŞME KAVRAMLARI

1.1. Sosyal Politikanın Tanımı 13
1.2. Sosyal Politikanın Kapsamı 17
1.2.1. Dar Anlamda Sosyal Politika 19
1.2.2. Geniş Anlamda Sosyal Politika 20
1.2.3. Üçüncü Kuşak Sosyal Politikalar 22
1.3. Sosyal Politikanın Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi 22
1.4. Sosyal Politikada Yerelleşme 29
1.4.1. Sosyal Politikada Yerelleşmenin Gerekçeleri 31
1.4.1.1. Yapısal Gerekçeler 31
1.4.1.2. Merkezi Sosyal Politikaların Etkisizleşmesi 33
1.4.1.3. Sosyal Politikanın Yerellik Özelliği 34
1.4.1.4. Yönetim Pratiklerinde Yaşanan Değişimler 35
1.4.2. Yerel Sosyal Politikanın Aktörleri 38
1.4.2.1. Merkezi Yönetim 39
1.4.2.2. Yerel Yönetimler 40
1.4.2.3. Özel Sektör 42
1.4.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları 43
1.5. Yerel Sosyal Politikada Kurumsal Aktörler Arası İşbirliği Ağları 45
1.5.1. Yerel Sosyal Politikanın Ağ Yapısı 46
1.5.2. İşbirliği Ağlarının Faydaları 49
1.5.3. İşbirliğini Etkileyen Faktörler 50
1.5.3.1. Kurumlar Arası Güven 50
1.5.3.2. Katı Hiyerarşik Yönetim Anlayışı 51
1.5.3.3. Örgüt Kültürü 52
1.5.3.4. Kurumsal Kapasite 53
1.5.3.5. Lider/Yönetici Davranışları 54

BÖLÜM II: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YEREL SOSYAL POLİTİKA AĞLARI

2.1. Dünyada Yerel Sosyal Politika Ağlarının Değerlendirilmesi 56

2.1.1. Liberal Refah Rejimleri 57
2.1.2. Sosyal Demokrat Refah Rejimleri 58
2.1.3. Muhafazakar Refah Rejimleri 60
2.1.4. Güney Avrupa Refah Rejimleri 61
2.1.5. Geçiş Ekonomisi Ülkeleri Refah Rejimleri 62
2.1.6. Asya Refah Rejimleri 63
2.1.7. Sahra Altı Afrika Refah Rejimleri 65
2.1.8. Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) Ülkeleri Refah Rejimleri 66
2.2. Türkiye'de Yerel Sosyal Politika Ağlarının Değerlendirilmesi 68
2.2.1. Sosyal Politika Aktörleri Açısından Değerlendirme 69
2.2.1.1. Türkiye'de Merkezi Yönetimin Sosyal Politikadaki Rolü 69
2.2.1.2. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikadaki Rolü 69
2.2.1.3. Türkiye'de Özel Sektörün Sosyal Politikadaki Rolü 70
2.2.1.4. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Politikadaki Rolü 71
2.2.2. Temel Sosyal Politika Alanları Açısından Değerlendirme 72
2.2.2.1. Eğitim Hizmetlerinde Yerelleşme ve Kurumlararası İşbirliği 73
2.2.2.2. Sağlık Hizmetlerinde Yerelleşme ve Kurumlararası İşbirliği 76
2.2.2.3. Konut Hizmetlerinde Yerelleşme ve Kurumlar Arası İşbirliği 80
2.2.2.4. Sosyal Yardımlarda Yerelleşme ve Kurumlar Arası İşbirliği 82
2.2.2.5. Sosyal Hizmetlerde Yerelleşme ve Kurumlar Arası İşbirliği 84
2.2.3. Türkiye'de Kurumlar ve Sektörler Arası İşbirliği Bağlamında Sosyal Politikaların Genel Değerlendirmesi 86

BÖLÜM III: KOCAELİ İLİNDEKİ YEREL SOSYAL POLİTİKA AKTÖRLERİ ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ AĞLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Yöntemi 91
3.1.1. Araştırmanın Modeli 91
3.1.2. Araştırmanın Evreni ve Çalışma Grubu 91
3.1.3. Veri Toplamada Kullanılan Ölçme Araçları 93
3.1.3.1. Anket Formu 93
3.1.3.2. İşbirliği Düzeyleri Ölçeği 96
3.1.4. Ölçme Araçlarının Uygulanması 98
3.1.5. Kullanılan Veri Analiz Teknikleri 100
3.2. Bulgular 101
3.2.1. Frekans Dağılımları 101
3.2.1.1. Kurumların Sektörlere Göre Dağılımı 101
3.2.1.2. Kurumların Faaliyet Yürüttükleri Sosyal Politika Alanlarına Göre Dağılımı 102
3.2.1.3. Kurumların Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı 102
3.2.1.4. Kurumların Personel/Üye Sayılarına Göre Dağılımı 102
3.2.1.5. Katılımcıların Değişkenlere Verdikleri Cevapların Dağılımı 103
3.2.1.5.1. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 103
3.2.1.5.2. Politik Kültür Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 104

3.2.1.5.3. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 105
3.2.1.5.4. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 107
3.2.1.5.5. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 108
3.2.1.5.6. İşbirliği Ağı Oluşturma Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 109
3.2.2. Grup Ortalamalarının Karşılaştırılması 111
3.2.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi 115
3.2.4. Yapısal Eşitlik Modellemesiyle Hipotezlerin Test Edilmesi 124
3.2.5. Sosyal Ağ Analizi Bulguları 129
3.2.5.1. Sosyal Politikada Kurumlar Arasındaki İşbirliği Ağının Genel Yapısı 129
3.2.5.2. Temel Sosyal Politika Alanlarına Ait İşbirliği Ağlarının Analizi 133
3.2.5.2.1. Konut Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı 133
3.2.5.2.2. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı 135
3.2.5.2.3. Sağlık Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı 136
3.2.5.2.4. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı 138
3.2.5.2.5. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı 139
3.2.5.3. İşbirliği Yapılan Konuya Göre İşbirliği Ağlarının Analizi 140
3.2.5.3.1. Bina-Mekan Paylaşımı Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi 141
3.2.5.3.2. Ortak Projede Çalışma Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi 142q
3.2.5.3.3. Personel Desteği Sağlama Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Yapısı 142
3.2.5.3.4. Bilgi Paylaşımı Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Yapısı 143
3.2.5.3.5. Yönetici Görüş Alış Verişi Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Yapısı 144
3.2.5.3.6. Sosyal Etkinlik Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Yapısı 145
3.2.5.3.7. Seminer- Kurs vb. Konularında Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Yapısı 146
3.2.5.4. Sosyal Politika Aktörleri Arasındaki İşbirliğinin Düzeyi 147
3.2.5.4.1. Ağ Oluşturma Düzeyindeki Bağlantılar 148
3.2.5.4.2. Birlikte Çalışma Düzeyindeki Bağlantılar 149
3.2.5.4.3. Koordinasyon Düzeyindeki Bağlantılar 150
3.2.5.4.4. Koalisyon Düzeyindeki Bağlantılar 150
3.2.5.4.5. İşbirliği Düzeyindeki Bağlantılar 151

SONUÇ VE ÖNERİLER 153
KAYNAKÇA 162
EKLER 172
Ek 1: Araştırma İçin Kocaeli Valiliğinden Alınan İzin Belgesi 172

Ek 2: Anket Formu 173
Ek 3: İşbirliği Düzeyleri Ölçeği 177
Ek 4: Hedef Evrende Yer Alan Kurumların Listesi 179
Ek 5: İşbirliği Ağında Yer Alan Kurumların Merkezilik Analizi Bulguları 181

ÖZGEÇMİŞ 183

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

bknz : bakınız

CFI : Comparative Fit Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)

CMIN/DF : Ki-Kare/ Standart Sapma

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

GFI : Goodness Fit Index (Uyum İyiliği İndeksi)

IFI : Incremental Fit Index (Artan Uyum İndeksi)

ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü

İHH : İnsani Yardım Vakfı

İŞKUR : Türkiye İş Kurumu

KBB : Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

KOMEK : Kocaeli Büyükşehir Meslek ve Sanat Eğitimi Kursları

MENA : Orta Doğu ve Kuzey Afrika

NFI : Normed Fit Index (Normlaştırılmış Uyum İndeksi)

OECD : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

RMSEA : Root Mean Square Error of Approximation

s. : sayfa

SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

SYDV : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TOKİ : Toplu Konut İdaresi

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

TABLOLAR

Tablo 1. Yerel Sosyal Politika Aktörleri ve Faaliyet İlkeleri 39
Tablo 2. Sosyal Politika Modelleri 57
Tablo 3. Değişkenlere Ait Cronbach's Alfa Değerleri 95
Tablo 4. Katılımcıların Sektörlere Göre Dağılımı 101
Tablo 5. Faaliyet Yürütülen Sosyal Politika Alanlarına Göre Frekans Dağılımı 102
Tablo 6. Kurumların Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı 102
Tablo 7. Personel/Üye Sayılarına Göre Kurumların Dağılımları 102
Tablo 8. Liderlik Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 103
Tablo 9. Politik Kültür Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 104
Tablo 10. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 106
Tablo 11. İşbirliği Yaparken Kullanılan İletişim Teknikleri 106
Tablo 12. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 107
Tablo 13. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 109
Tablo 14. İşbirliği Ağı Oluşturma Değişkenine Ait Frekans Dağılımı 110
Tablo 15. Liderlik Davranışı Değişkeninin Farklı Gruplara Göre Kruskal Wallis H Testi Bulguları 112
Tablo 16. Politik Kültür Değişkeninin ANOVA Testi Bulguları 113
Tablo 17. İletişim ve Haberleşme Değişkeninin Farklı Gruplara Göre Kruskal Wallis H Testi Bulguları 113
Tablo 18. Kurumsal Kapasite Değişkeninin ANOVA Testi Bulguları 114
Tablo 19. Örgüt Kültürü Değişkeninin Farklı Gruplara Göre Kruskal Wallis H Testi Bulguları 114
Tablo 20. İşbirliği Ağları Değişkeninin ANOVA Testi Bulguları 115
Tablo 21. Araştırmada Kullanılan Model Uyum İndeksleri ve Referans Aralıkları 116
Tablo 22. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri 117
Tablo 23. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları 118
Tablo 24. Politik Kültür Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri 118
Tablo 25. Politik Kültür Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları 119
Tablo 26. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri 120
Tablo 27. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları 120
Tablo 28. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri 121
Tablo 29. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları 121
Tablo 30. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri 122
Tablo 31. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları 123
Tablo 32. İşbirliği Ağı Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri 123
Tablo 33. İşbirliği Ağı Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları 124
Tablo 34. Yapısal Modele Ait Model Uyum İndeksleri 127
Tablo 35. Revize Edilmiş Yapısal Modelin Uyum İndeksi Değerleri 128
Tablo 36. Yapısal Modelde Yer Alan Yollara Ait Regresyon Katsayıları 128
Tablo 37. Hipotez Testine Ait Sonuçların Özeti 129
Tablo 38. Genel İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler 131

Tablo 39. Seçilmiş Aktörlere Ait Merkezilik Analizi Sonuçları 132
Tablo 40. Sosyal Politika Ağına İlişkin Özvektör Değerleri 133
Tablo 41. Konut Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler 133
Tablo 42. Konut Alanındaki Seçilmiş Aktörlere Ait Merkezilik Analizi Sonuçları 134
Tablo 43. Konut Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri 134
Tablo 44. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler 135
Tablo 45. Eğitim Hizmetlerindeki İşbirliği Ağına İlişkin Bazı Aktörlerin Merkezilik Analizi Sonuçları 136
Tablo 46. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri 136
Tablo 47. Sağlık Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler 137
Tablo 48. Sağlık Hizmetlerindeki İşbirliği Ağına İlişkin Bazı Aktörlerin Merkezilik Analizi Sonuçları 137
Tablo 49. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri 138
Tablo 50. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler 138
Tablo 51. Sosyal Yardım Alanındaki Bazı Aktörlere İlişkin Merkezilik Analizi Sonuçları 139
Tablo 52. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri 139
Tablo 53. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler 139
Tablo 54. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri 140
Tablo 55. Sosyal Politika Aktörleri Arasındaki Tüm İşbirliklerinin İşbirliği Düzeylerine Göre Dağılımı 148

ŞEKİLLER

Şekil 1. Yerel Sosyal Politikada Sektörler Arası İşbirliği Türleri 46
Şekil 2. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi 117
Şekil 3. Politik Kültür Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi..... 118
Şekil 4. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi 119
Şekil 5. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi..... 121
Şekil 6. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi 122
Şekil 7. İşbirliği Ağı Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi 123
Şekil 8. Araştırmanın Yapısal Modeli 125
Şekil 9. Değişkenlere Ait Yol (Path) Analizi 127
Şekil 10. Kocaeli İlindeki Sosyal Politika Aktörlerinin Arasındaki İşbirliği Ağının Genel Yapısı 130
Şekil 11. Sosyal Politika Ağının Derece Merkeziliği Haritası 132
Şekil 12. Konut Alanındaki İşbirliği Ağı..... 134
Şekil 13. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağı..... 135
Şekil 14. Sağlık Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağı 137
Şekil 15. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağı..... 138
Şekil 16. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağı 140
Şekil 17. Bina-Mekan Paylaşımı Konusundaki İşbirliği Ağı 141
Şekil 18. Ortak Projede Çalışma Konusundaki İşbirliği Ağı..... 142
Şekil 19. Personel Desteği Sağlama Konusundaki İşbirliği Ağı 143
Şekil 20. Bilgi Paylaşımı Konusundaki İşbirliği Ağı 144
Şekil 21. Yönetici Görüş Alış Verişi Konusundaki İşbirliği Ağı 144
Şekil 22. Sosyal Etkinlik Konusundaki İşbirliği Ağı..... 146
Şekil 23. Seminer-Kurs vb. Alanındaki İşbirliği Ağı 147
Şekil 24. Ağ Oluşturma Düzeyindeki Bağlantıların Ağı 148
Şekil 25. Birlikte Çalışma Düzeyindeki Bağlantıların Ağı 149
Şekil 26. Koordinasyon Düzeyindeki Bağlantıların Ağı 150
Şekil 27. Koalisyon Düzeyindeki Bağlantıların Ağı 151
Şekil 28. İşbirliği Düzeyindeki Bağlantıların Ağı 152

ÖZET

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tez Özeti

Tezin Başlığı: Yerel Sosyal Politika Aktörleri Arasındaki İşbirliği Ağına Etki Eden Faktörler Üzerine Analitik Bir İnceleme: Kocaeli Örneği

Tezin Yazarı: Kübra YAVUZ **Danışman:** Doç. Dr. Muharrem ES

Kabul Tarihi: 30.04.2019 **Sayfa Sayısı:** xii (ön kısım) + 183 (tez)

Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Sosyal politikalar açısından alternatif bir hizmet sunma yöntemi olarak ortaya çıkan ve son zamanlarda oldukça popüler hale gelen kurumlar arası işbirliği ağları bu tez çalışmasının odağını oluşturmaktadır. Bu çalışma yerel düzeyde sosyal politikanın uygulanmasında görev alan aktörler arasındaki ilişkilerin örüntüsünü ortaya çıkarmayı ve işbirliğini etkileyen faktörlerin neler olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde Kocaeli ilinde sosyal politikaya yönelik faaliyet yürüten 133 kurumun yöneticileri veya sosyal politikadan sorumlu görevlileri ile anket yapılmıştır. İki farklı anket formu ile elde edilen veriler SPSS, AMOS ve UCINET programları kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analiz tekniği olarak, frekans ve yüzde dağılımları, grup ortalamalarının karşılaştırılması, doğrulayıcı faktör analizi, yol analiziyle hipotez testi ve sosyal ağ analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde iletişim ve haberleşme, kurumsal kapasite ve örgüt kültürü değişkenleri ile işbirliği ağı oluşturma değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunurken liderlik davranışı ve politik kültür değişkenleri ile işbirliği ağı oluşturma arasındaki ilişki anlamlı değildir. Ayrıca iletişim ve haberleşme değişkeni ile kurumsal kapasite arasında ve liderlik davranışı değişkeni ile örgüt kültürü arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yerel sosyal politika aktörleri arasındaki kurumlar arası işbirliği ağlarının yapısı incelendiğinde, ağın 285 kurumdan oluştuğu ve bu 285 kurum arasında toplam 1810 bağlantı kurulduğu görülmektedir. İşbirliği ağının yoğunluğu %2'dir. Ağdaki mevcut ilişkilerin 310'u karşılıklı iken 1500'ü tek yönlüdür. Karşılıklı olan işbirliklerinin toplam işbirliği oranındaki payı %17'dir. Gelen ve giden bağlantıları baz alan derece merkeziliği analizi sonuçlarına göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İŞKUR ağdaki en etkili ve güçlü aktörler konumundadır. Yerel sosyal politika ağında köprü vazifesi gören ve yeni gelişmelerden ve haberlerden daha kolay haberdar olan kurumları tespit etmek için yapılan arasındalık merkeziliği analizi sonucuna göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kızılay, Kocaeli Valiliği, İl Sağlık Müdürlüğü ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü en yüksek arasındalık değerine sahip kurumlar olarak tespit edilmiştir. Hem merkezilik analizleri hem de işbirliği ağının görsel haritası birlikte değerlendirildiğinde merkezi kamu kurumları ve yerel yönetimlerin ağda daha önemli ve merkezi konumda bulunduğu, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün ise çoğunluğu itibariyle ağın çevresinde bulunduğu görülmektedir. Devlet dışı aktörler, niceliksel olarak ağda var olmalarına rağmen nitelikli ilişkiler kurma noktasında oldukça etkisiz kalmışlarıdır. Sosyal politika aktörleri arasında kurulan işbirlikleri, işbirliği düzeylerine göre analiz edildiğinde en fazla işbirliği birlikte çalışma düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Birlikte çalışma düzeyinde kurumlar arasında bilgi paylaşımı vardır, ancak uzun süreli formel ilişkiler bulunmamaktadır. Kurumların en fazla işbirliği yaptıkları konuların da bilgi paylaşımı ve yönetici görüş alış verişi olduğu göz önünde bulundurulursa sosyal politika aktörlerinin daha az maliyetli ve daha az bağlayıcı olan işbirliklerine yatkın oldukları, kendilerini formel bir şekilde bağlayacak ilişkilere ise daha az başvurdukları anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşbirliği, Sosyal Ağ Analizi, Sosyal Politika, Yapısal Eşitlik Modellemesi, Yerelleşme

SUMMARY

Yalova University Insitute of Social Sciences Doctorate Thesis Summary

Thesis Title: An Analytical Study on Factors Affecting the Collaboration Network between Local Social Policy Actors: The Case of Kocaeli

Thesis Author: Kübra YAVUZ **Advisor:** Assoc. Prof. Muharrem ES

Date of Acceptance: 30.04.2019 **Total Number of Pages:** xii (pre text) + 183 (main body)

Department : Labour Economics and Industrial Relations
Field of Study: Labour Economics and Industrial Relations

Inter-agency collaboration networks, which have emerged as a method of providing alternative service in terms of social policies and have become quite popular recently, constitute the focus of this thesis. This study aims to reveal the pattern of relations between actors involved in the implementation of social policy at the local level and to explain what are the factors that affect collaboration. For this general purpose, a survey was conducted with the managers or social policy responsibility officers of 133 institutions engaged in social policy in Kocaeli. The data obtained by two different survey forms were analyzed by using SPSS, AMOS and UCINET programs. Frequency and percentage distributions, comparison of group means, confirmatory factor analysis, hypothesis testing by path analysis and social network analysis were used as data analysis technique. When the findings of the research are examined, there is a significant relationship between communication, institutional capacity and organizational culture variables with collaboration network variable. There is no significant relationship between leadership and political culture with collaboration network. In addition, there is a significant relationship between communication variable and institutional capacity variable and between leadership variable and organizational culture variable. When the structure of the collaboration networks between institutions among local social policy actors is examined, it is seen that the network consists of 285 institutions and there are 1810 ties between these 285 institutions. The density of the collaboration network is 2%. While 310 of the existing relationships in the network are reciprocal, 1500 are one-way. The share of these reciprocal ties in total collaboration rate is 17%. According to the results of the degree centrality analysis based on incoming and outgoing connections, Provincial Directorate of Family and Social Policies, Kocaeli Metropolitan Municipality, Kocaeli Governorship, Provincial Directorate of National Education and İŞKUR are the most effective and powerful actors in the network. According to the results of the betweenness centrality analysis, which makes it easier to identify the new developments and the news and is a bridge in the local social policy network, Provincial Directorate of Family and Social Policies, Kocaeli Metropolitan Municipality, Kızılay, Kocaeli Governorship, Provincial Health Directorate and Youth and Sports Province Directorate has been determined as the institutions having the highest value. When both the centrality analyzes and the visual map of the collaboration network are evaluated together, it is seen that the central public institutions and local governments are more important and central in the network, while the non-governmental organizations and the private sector are mostly in the vicinity of the network. Non-state actors are quite ineffective in establishing qualitative relationships, even though they exist in the network quantitatively. When collaborations established between social policy actors are analyzed according to their level of collaboration, the most ties is realized at the level of co-operation. There is information sharing between institutions at the level of co-operation, but there are no long-term formal relationships. It is understood that social policy actors are more prone to less costly and less binding collaborations, and less frequently to relations that formally bind themselves.

Keywords: Collaboration, Decentralization, Structural Equation Modeling, Social Network Analysis, Social Policy

GİRİŞ

Ünlü siyaset bilimci Francis Fukuyama liberal demokrasiyi insanlığın ideolojik evriminin son noktası ve en nihai insani hükümet biçimi olarak tanımlamaktadır. Yazara göre liberal demokrasinin meşruluğu üzerine dünya çapında bir mutabakat oluşmuştur ve monarşi, faşizm ve komünizm gibi rakip egemenlik sistemleri liberal demokrasiye yenik düşmüştür. Ayrıca liberal demokrasinin tamamlayıcısı olan liberal ekonomik ilkeler, başka bir deyişle serbest piyasa ekonomisi hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde eşi görülmedik bir ekonomik refaha yol açmıştır (Fukuyama, 2012).

Elde edilen bu ekonomik refahın tam olarak sosyal refaha dönüşebildiğini ifade edebilmek ise mümkün değildir. Üretim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, ekonomik faaliyetin üretim ile ilgili sorunlarını büyük ölçüde çözmüş ve insanoğlu artık istediği ürünü, istediği zamanda ve istediği oranda üretebilir hale gelmiştir (Tokol ve Alper, 2017). Ancak üretilen gelir ve refahın dağıtımında yaşanan eşitsizlikler ve adaletsizlikler bu çağı aynı zamanda eşitsizlikler ve adaletsizlikler çağı konumuna getirmektedir. Gelir ve refah dağıtımı süreçlerinde yaşanan adaletsizlikler, aksaklıklar ve/veya dengesizlikler nedeniyle insanların bir kısmı halen kıtlık, açlık ve yetersiz beslenme sorunu ile karşı karşıya iken bir kısmı da aşırı beslenme ve buna bağlı sağlık problemleri ile uğraşmaktadır. Pek çok ülkede aşırı beslenme, kıtlıktan ve açlıktan daha ciddi bir sorun haline gelmiştir. 2010'da kıtlık ve yetersiz beslenme yaklaşık 1 milyon insanın canına mal olurken tek başına obezitenin neden olduğu ölüm sayısı 3 milyondur. 2014 yılı itibariyle yetersiz beslenen insan sayısı 850 milyon iken aşırı kilodan muzdarip olan insan sayısı 2 milyardan fazladır. Üstelik 2030 yılına kadar insanların yarısından fazlasının aşırı kilolu olacağı öngörülmektedir (Harari, 2016).

Yukarıdaki verilere yansıyan çarpıklık herkesin refah pastasından eşit pay alamadığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Üstelik bu çarpıklık sadece farklı gelişmişlik düzeyine sahip değişik ülkeler arasında değil, aynı ülkede hatta aynı kentte yaşayan insanlar arasında bile görülebilmektedir. Oysa liberal demokrasi özgürlük ve eşitlik olmak üzere iki temel ilke üzerine inşa edilmektedir. Dolayısıyla bu eşitsizlikler bir tezadı ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle refahın paylaşımı konusunda yaşanan adaletsiz dağılım mevcut kapitalist düzeni tehdit eden bir nitelik taşımaktadır.

Sosyal politikalar esasen toplumsal düzeni tehdit eden bu problemlere karşı barışçıl bir çözüm bulma amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda sosyal politika, Sanayi Devriminin yarattığı büyük zenginliğe karşılık bu zenginliği yaratan ancak yeterli pay alamayan işçilerin içine düştükleri sefaletin sonucu olarak doğmuş, toplumsal dengesizliğe ve yoksulluğa karşı daha sürdürülebilir bir sosyal yaşam oluşturmayı hedeflemiştir (Serdar, 2017:1). Bu bağlamda sosyal politika kavramı, mevcut toplumsal düzenin korunması, iyileştirilmesi ve sosyal barışın sürekliliğinin sağlanması için hayata geçirilen politikaları ifade etmek için kullanılmaktadır (Ersöz, 2011:50).

Kavram ilk ortaya çıktığı 19. yüzyılda işçi ve işveren sınıfları arasındaki ilişkilerde işçi aleyhine ortaya çıkan olumsuzlukları gidermeyi ve bu iki kesim arasındaki anlaşmazlıkları çözmeyi amaçlamıştır. Bu dönemde insan onuruna yaraşmayan çalışma koşulları, çalışma saatlerinin fazlalılığı ve ücretlerin düşüklüğü gibi etmenler işçilerin

sefalet içerisinde yaşaması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca ücretlerin düşüklüğü nedeniyle ev halkından tek kişinin çalışması evin geçimini sağlamaya yetmemiş ve geçim zorluğu nedeniyle kadınların ve çocukların da çalışma hayatında yer almak zorunda kalması toplumda buna bağlı olarak yeni problemlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. İşçi sınıfının içinde bulunduğu kötü çalışma ve yaşam koşulları ile sermaye sahipleri karşısındaki güçsüzlüğü büyük bir çatışma zemini oluşturmuş ve bu durum toplumsal barışı tehdit eden bir nitelik kazanınca mevcut düzenin devamını sağlayacak barışçıl çözüm yolları aranmaya başlanmıştır. İşte bu noktada sosyal politika, işçi ve işveren arasındaki ilişkileri dengelemek, çalışma hayatındaki dezavantajlı grupları korumak ve böylece düzenin devamını sağlamak için uygulanan politikalar olarak ortaya çıkmıştır (Zencirkıran, 2017:7).

Sosyal politika zamanla işçi ve işveren sınıfları arasındaki ilişkilerin ortaya çıkardığı sorunları gidermeye yönelik faaliyetleri aşarak toplumun farklı kesimlerine ve çeşitli sosyal sorunlara yönelmiş, sosyal düzeni ve sosyal bütünlüğü ilgilendiren daha geniş bir kapsama ulaşmıştır. İşçi ve işveren ilişkilerine yönelik dar anlamda sosyal politikanın aksine, geniş anlamda sosyal politika, toplumsal hayatı olumsuz etkileyen ve toplumsal bütünlüğü tehdit eden her türlü sorunla mücadeleyi içeren bir politika kimliğine bürünmüştür. Bu anlamda üretim, gelir, gelirin yeniden dağılımı, sağlık, eğitim, konut gibi konular geniş anlamda sosyal politikanın temel konularını oluşturmuştur (Serdar, 2017).

Bu tez çalışmasında sosyal politikanın yeterli sağlık bakımını, temel eğitimi, güvenli ve sağlıklı konutu, tehlikelerden arındırılmış çalışma ortamını, dezavantajlı gruplara yönelik refah hizmetlerini kapsayan geniş anlamı benimsenmiştir. Bu bağlamda tezin ilerleyen bölümlerinde kullanılan sosyal politika kavramından işçi-işveren ilişkilerini ve çalışma hayatını konu edinen dar anlamda sosyal politika değil geniş anlamda sosyal politika anlaşılmalıdır.

Sağlık, eğitim, konut, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler vb. gibi geniş çaplı sosyal politikaların ortaya çıkışı medeniyetin başlangıcına kadar dayanmaktadır. İnsanlık tarihinin ilk zamanlarından itibaren aileler, akrabalar, komşular ve dini kurumlar hümanizm ve hayırseverlik düşüncesiyle toplumdaki yoksullar, özürlüler, yardıma muhtaçlar vb. gibi dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ancak bugünkü anlamda modern sosyal politikaların olgusal olarak varlığı Sanayi Devriminden sonra gerçekleşmiştir. Sanayi Devriminden itibaren yaşanan ekonomik, kültürel, sosyal ve demografik değişimler sonucunda geleneksel sosyal politika kurumlarının başında gelen geniş aile ve akrabalık bağları zayıflamış, hayırseverlik duygusunun yerini ise bireyselleşme düşüncesi almıştır. Aynı dönemde yaşanan sosyal sorunların artışı, devletleri bir takım sosyal politikaları düzenlemeye ve uygulamaya itmiş, dolayısıyla hayırseverlik ve hümanist duyguların kurumsallaşması bugünkü anlamda sosyal politikanın doğuşuna zemin hazırlamıştır (Ersöz, 2011).

Sosyal politikalar ortaya çıktığı dönemden itibaren devletlerin en asli görevlerinden biri olarak hep varlığını sürdürmüştür. Ancak tarihsel süreçte yaşanan dönemeçler bu politikaların niteliği ve uygulaması konusunda önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Bu

bağlamda İkinci Dünya Savaşının bitimini takip eden 30 yıl (1945-1975 arası) sosyal politikaların "altın çağı" olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde özellikle batıdaki gelişmiş ülkelerde devletler sundukları geniş çaplı sosyal politikalar ile "refah devleti" olarak anılmaya başlanmıştır.

Refah devletinin karakteristik özelliği devletin sosyal politikalara yönelik uygulamalarının en üst seviyeye çıkmış olmasıdır. Bu dönemde özellikle gelişmiş ülkelerde elde edilen yüksek ekonomik büyüme rakamları devletin oldukça geniş bir sahada sosyal harcama yapmasına imkan tanımıştır. Bu bağlamda sağlık, istihdam, konut, tam istihdam politikaları vb. gibi sosyal politikaların bütünüyle devlet tarafından sağlanması, devleti sosyal politikanın temel aktörü konumuna getirmiştir.

Sanayi devriminden itibaren toplumsal sıkıntıları hafifletecek ya da giderecek olan transferlerin ve hizmetlerin sağlanmasından devlet sorumlu olmuştur. Özellikle sosyal politikanın altın çağı olarak tanımlanan İkinci Dünya Savaşından sonraki 30 yıl devlet, sosyal politikanın tek baskın aktörü durumuna gelmiştir. Ancak son 30 yıldır sosyal refah sorunları ile ilgilenen yöneticiler, kurumlar, uygulayıcılar ve akademisyenler ilgi çekici bir meydan okumayla karşı karşıya kalmıştır. 1980'li yıllardan itibaren devletin sunduğu refah hizmetleri ya da başka bir ifadeyle klasik bürokratik yönetsel refah sağlama şekilleri, hem yardımların yönetiminde hem de sosyal hizmetlerin sunumunda eksik ve başarısız olarak görülmeye başlanmıştır (Blakemore ve Griggs, 2007:265; Bode, 2006b; Jessop, 1999).

Refah devleti eleştirilerinin yoğunlaştığı bu dönem aynı zamanda küreselleşmenin etkisiyle tüm dünyada siyasal, sosyal ve ekonomik değişimlerin yaşandığı bir zaman dilimi olmuştur. Bu değişimlerin odak noktasında ise devletin sosyal politikalara yönelik fonksiyonları vardır. Yine bu dönemde devletin rolü ve işlevselliği sorgulanmaya başlanmıştır. Küreselleşme ile ortaya çıkan serbest piyasa, sivilleşme, bireyselleşme, özelleştirme gibi yeni düzenlemeler genel olarak kamu yönetiminin özelde ise sosyal politikanın merkezi rolünün ve hiyerarşik yapısının değişimine neden olmuştur (Eroğlu, 2013; Gündoğdu, 2013). Bunun sonucunda kamusal hizmetlerin merkeziyetçi yaklaşımla yürütülmesi anlayışı terk edilerek yetki ve sorumlulukların yerele aktarılması yönünde bir eğilim başlamıştır (Toprak, 2008). Bu eğilim yönetim biliminde ortaya çıkan yönetişim, adem-i merkeziyetçilik, subsidiarite vb. gibi yeni kavramlarla teorik olarak da desteklenmiştir.

Yaşanan yapısal ve düşünsel değişimlerin ardından devlet tek başına sosyal refahın örgütlenmesini kontrol edebilme konumunu kaybetmiş ve diğer aktörlerin sosyal politika sürecine katılımına diğer bir ifadeyle başka yerlerden bir "yardım eline" ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda devlet sosyal refah hizmetlerinin tek üreticisi ve yöneticisi olmaktan ziyade farklı aktörler tarafından üretilen refah hizmetlerinin koordinatörü haline gelmiştir. Bu durum yönetmekten yönetişime doğru her alanda yaşanan değişimin sosyal refah hizmetlerine yansımasını ifade etmektedir (Blakemore ve Griggs, 2007:265; Bode, 2006b; Jessop, 1999).

Yerelleşme kavramının dikey ve yatay olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Dikey yerelleşme merkezi yönetimin görev ve yükümlülükleri ile kaynaklarının yerel

yönetimlere aktarılması olarak tanımlanabilir. Yatay yerelleşme ise özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışındaki aktörlerin yönetim süreçlerine katılmasını ifade eder. Sosyal politikalar (diğer kamusal hizmetlerde olduğu gibi) dikey ve yatay yerelleşmenin etkisiyle giderek daha fazla oranda farklı sektörlerden çok sayıda kurumun katılımıyla oluşturulan işbirliği ağları ile gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Yerelleşme ile birlikte devlet, diğer kamusal hizmetlerde olduğu gibi sosyal politika uygulamalarının planlanmasında ve icra edilmesinde de tek belirleyici aktör olmaktan çıkmakta, farklı kurum ve kuruluşlar veya sektörler arasında oluşturulan işbirliği ağlarının yönlendirici aktörü olarak yeniden konumlanmaktadır (Bode, 2006b:351). Devlet, çok aktörlü yönetim anlayışı kapsamında diğer aktörlerle karşılıklı iletişim, karşılıklı faydalar, bağımlı ilişkiler ve informel güven gibi temel dinamikleri gözeterek sosyal politikaya yönelik kolektif amaçları birlikte geliştirmeye odaklanmaktadır (Eroğlu, 2013:160).

Sosyal politikalar açısından alternatif bir hizmet üretim yöntemi olarak ortaya çıkan ve son zamanlarda oldukça popüler hale gelen kurumlar arası işbirliği ağları bu tez çalışmasının odağını oluşturmaktadır. Sosyal politikada kurumlar arası işbirliği ağlarına etki eden faktörlerin neler olduğu, bu ağların nasıl oluşturulduğu, hangi aktörlerden meydana geldiği, ağ içerisindeki bağlantıların yoğunluğunun nasıl olduğu gibi temel bilgileri araştırmak hem teorik açıdan hem de pratikte fayda sağlayacaktır.

Tez çalışması, giriş bölümünün dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü, araştırmaya ilişkin temel bilgiler vermekte olup tezin konusunu, çalışmanın amacını, önemini, araştırmada tercih edilen metodolojik yaklaşımın özetini, çalışmanın hipotezlerini, sınırlılıklarını ve literatür incelemesini içermektedir.

Birinci bölüm sosyal politika kavramını ve temel sosyal politika alanındaki hizmetleri açıklamayı amaçlar. Bu kapsamda sosyal politikanın tanımı, kapsamı, tarihsel gelişiminin kısa bir özeti ile temel sosyal politika hizmeti olarak eğitim, sağlık, konut, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler birinci bölümde yer alan konulardır.

İkinci bölümde araştırmanın teorik çerçevesini sunan, sosyal politikada yerelleşme ve kurumlar arası işbirliğini anlatan temel bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde sosyal politikada yerelleşme olgusu, yerelleşmenin gerekçeleri, yerel sosyal politikaların aktörleri, bu aktörler arasında kurulan işbirliği ağları, işbirliği ağlarının faydaları ve bu ağlara etki eden faktörler incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde dünyada ve Türkiye'de yerel sosyal politikada sektörler arası işbirliği ağlarını araştırmaya yönelik bir başlık yer almaktadır. Kurumlar arası işbirliğinin dünyadaki örnekleri incelenirken refah rejimleri sınıflandırmaları esas alınmıştır. Bu bağlamda dünyadaki sekiz farklı refah rejiminde sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarının durumu incelenmiştir. Daha sonra Türkiye'deki durum temel göstergeler çerçevesinde ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm yerel sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarını ampirik olarak analiz etmeyi amaçlayan uygulama bölümüdür. Bu bölümde öncelikle araştırma yöntemi detaylı olarak anlatılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve çalışma grubu, veri toplamada kullanılan ölçme araçları, ölçme araçlarının uygulanması ve kullanılan veri analiz teknikleri anlatılmıştır. Daha sonra ise yapılan analizler

neticesinde elde edilen bulgular verilmiştir. Bulgular kısmında frekans ve yüzde dağılımları, grup ortalamalarının karşılaştırılması, doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modellemesi ve son olarak sosyal ağ analizi neticesinde elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

Daha sonra tartışma ve sonuç başlığına yer verilmiştir. Bu bölümde tezde elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalar göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar açıklanmış, bu sonuçlara ilişkin yorumlar yapılmış ve elde edilen sonuçlar neticesinde hem uygulayıcılar için hem de araştırmacılar için bir takım öneriler getirilmiştir.

1. Çalışmanın Konusu

Toplumsal huzuru tehdit eden sorunlarla ve bu sorunları besleyen eşitsizlikler ve adaletsizliklerle mücadele etmek karmaşık bir süreçtir. Bu karmaşıklık değişik tipteki ve büyüklükteki örgütleri ortak bir amaca ulaşma noktasında birlikte hareket etmek için birbirlerine bağımlı hale getirmekte (Kapucu ve Özgür, 2013:178; Chang, 2009:79) ve bu bağımlılık giderek artmaktadır (Grudinschi vd., 2013). Kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, hayır kuruluşları, sendikalar ve üniversiteler gibi farklı sektörlerdeki kurumlar arasında oluşturulan yönetişime dayalı işbirliği ağları, toplumsal sorunların çözümünde ve bu sorunlara yol açan sosyal risklerin önlenmesinde önemli faydalar sağlayabilir. Bu aktörlerin birbiriyle olan iletişimlerini ve etkileşimlerini artırması, bir bütün olarak sosyal politika ağlarının etkinliğinin artmasını sağlar ve toplumsal sorunlarla başa çıkabilme kapasitesinin yükselmesini beraberinde getirir. Bu nedenle toplumsal sorunlarla mücadele etmek ve sosyal refahı artırmak amacıyla sektörler arası işbirliği ağlarına giderek daha fazla başvurulmaktadır (Gazley, 2010:52; Janha, 2015:1).

Sektörler arası işbirliği, farklı sektörlerden çok sayıda aktörün ortak bir amacı gerçekleştirmek için birlikte çalışmasını ifade etmektedir. (Mayer ve Kenter, 2016; Bryson vd., 2006; Janha, 2015:17). Sosyal politikada sektörler arası işbirliği ise, sosyal politika kurumları olan yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşu ve merkezi yönetimin taşra teşkilatlarının etkin bir sosyal politika sunmak için kaynak, bilgi, deneyim vb. gibi sermayelerini paylaşması işlevidir.

Örgüsel amaçları ve iş yapma yöntemleri birbirinden farklı kurumsal aktörlerin ortak bir amaç etrafında bir araya getirilmesi ve bu aktörlerin oluşturdukları işbirliği ağlarının etkinliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması önemli bir güçlüktür. Sektörler arası işbirliğine etki eden faktörlerin neler olduğunu irdelemek ve kurumlar arası işbirliği ağlarının yapısını analiz etmek dolaylı olarak sosyal politikaların başarısı açısından dikkate değer ip uçları sunacaktır.

Bu çalışma yerel düzeyde sosyal politikanın uygulanmasında görev alan aktörler arasındaki ilişkilerin örüntüsünü ortaya çıkarmayı ve işbirliğini etkileyen faktörlerin neler olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Dünyadaki farklı refah rejimlerinde kurumlar arası işbirliği ağlarının durumu nasıldır?
- Türkiye'de sosyal politika uygulamalarındaki işbirliğinin durumu nasıldır?
- Sosyal politikaların uygulanmasında görev alan kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği hangi düzeydedir?
- Sosyal politikaların uygulanmasında görev alan aktörler arasındaki ilişkinin ağ yapısı nasıldır?
- Aktörlerin sosyal politika konusunda işbirliği yapmasını etkileyen faktörler nelerdir?
- Ağdaki aktörlerin merkezilik değerleri nelerdir?
- Sosyal politika ağında görev alan örgütlerin sosyal ağ içindeki ilişkilerinin yoğunluğu nasıldır?

2. Çalışmanın Amacı

Sosyal politikaların etkin ve başarılı bir şekilde planlanması ve uygulanabilmesi yukarıda açıklanan gerekçelerle hizmet sunumunda görev alan aktörler arasındaki işbirliğine ve bu işbirliği sonucunda oluşan ağın yapısına giderek daha fazla oranda bağlı hale gelmektedir. Belirtmek gerekir ki farklı organizasyon yapısına ve yönetsel kültüre sahip örgütlerin işbirliği yaparak ortak bir amacı gerçekleştirmek için çalışması kolay değildir. İşbirliğini etkileyen önemli faktörlerin anlaşılması başarılı bir ortaklık için fayda sağlayacaktır.

Bu tez çalışmasının temel amacı yerel sosyal politika aktörlerinin oluşturduğu kurumlar arası işbirliği ağlarının yapısını sosyal ağ analizi ile incelemek ve kurumsal kapasite, örgüt kültürü, liderlik yaklaşımı, bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı gibi faktörlerin işbirliği ağlarına olan etkisini araştırmaktır.

Daha detaylı olarak ele alınacak olursa bu tez çalışması, ekonomik ve sosyal açıdan Türkiye'nin en önemli ve en büyük şehirlerinden biri olan Kocaeli ili genelinde ve 12 ilçesinde sosyal politika alanlarında faaliyet yürüten merkezi ve yerel kamu kurumları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ağlarının yapısını ve bu ağlara etki eden faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3. Çalışmanın Önemi

Yerel sosyal politikada sektörler arası işbirliğini konu edinen bu çalışma, ilgili alanda çalışma yürüten bilim adamları, sosyal politika uygulayıcıları ve politika yapıcılar olmak üzere üç grup açısından somut öneme sahiptir.

Yukarıda da değinildiği üzere son yıllarda farklı araştırma alanlarından çok sayıda bilim insanı kurumlar ve sektörler arası işbirliği konusunu ele almıştır. Çünkü kamusal hizmetlerin sağlanması ve toplumsal sorunların çözümünde farklı sektörler arasında oluşturulan işbirliği ağlarına giderek daha fazla oranda başvurulmaktadır. Ancak bu işbirliği ağlarının yapısı, işbirliğini etkileyen faktörlerin neler olduğu hakkında sınırlı bilgi vardır ve literatürdeki çalışmalar daha ziyade tanımlayıcı niteliktedir. Bu durum sektörler arası işbirliği ağlarının yapısını anlamaya yönelik çalışmaları önemli kılmaktadır.

Sosyal politika alanında kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliğini konu edinen çalışma sayısı diğer alanlarla kıyaslandığında çok daha azdır. Özellikle yerli literatürde bu konuyu inceleyen çalışma nerdeyse hiç yoktur. Var olan çalışmalarda ise genellikle merkez-yerel ilişkileri ya da kamu-sivil toplum kuruluşu ilişkileri incelenmiş, üç sektörün de içinde yer aldığı işbirliği ağları derinlemesine ele alınmamıştır. Ancak son yıllarda yaşanan değişimler sosyal politikada farklı sektörlerin rollerini ve bu sektörler arasında gerçekleştirilecek işbirliği ağlarının önemini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle sosyal politikaların sağlanmasında görev alan farklı sektörlerden kurumlar arasında oluşan işbirliği ağlarını analiz etmek sosyal politika literatürüne katkı sağlayacaktır.

Tez çalışmasının literatür açısından bir diğer önemi de sosyal ağ analizi yönteminin kullanılmış olmasıdır. Sosyal ağ analizi, toplumsal aktörler arasında karmaşıklaşan ilişkileri analiz etmek amacıyla sosyal bilimlerde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Türkiye'de sosyal ağ analizinin kullanıldığı çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Sosyal politika alanında ise bu analiz yöntemi bir kaç spesifik çalışma dışında hiç kullanılmamıştır. Sosyal politika aktörleri arasında kurulan sektörler arası işbirliğini sosyal ağ analizi ile incelemek sosyal politika literatürü açısından önemli bir kazanım olacaktır.

Uygulayıcılar açısından değerlendirildiğinde farklı sektörlerde faaliyet gösteren kurumlar arasındaki işbirliğinin daha geniş ve daha derinlemesine incelenmesi kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkinin bu kurumlara ve toplumun geneline sağlayacağı fırsatların anlaşılması açısından önem kazanmaktadır. Tez çalışmasının sonuçları, refah hizmetlerinin sunumunda görev alan kurumların yöneticilerine ve personellerine farklı kurum ve sektörler arasında kurulan işbirliği ağlarının yapısını ve işbirliğini etkileyen faktörleri istatistiksel olarak görme imkanı sağlayacaktır. Dahası bu sonuçlar uygulayıcılar için etkin bir sektörler arası işbirliği ağının nasıl oluşturulacağı ve sürdürüleceği konusunda bir rehber niteliğinde olacaktır.

Geniş bir perspektifle ele alındığında ise bu tez, nihai amacı toplumsal sorunların çözülmesini ve sosyal refahın artırılmasını amaçlayan politikaları geliştirmek olan yetkililere, bu amacı gerçekleştirmek açısından önemli faydalar sunan sektörler arası işbirliği ağlarının dinamiklerini anlama fırsatı sağlamaktadır. Politika yapıcılar, sektörler arasındaki işbirliği ağlarının yapısını göz önünde bulundurarak politika geliştirdikleri takdirde sosyal politikaların daha etkin yürütülmesini sağlayabilirler ya da işbirliğine etki eden faktörleri gözeterek toplumsal aktörler arasındaki etkileşimi artırabilirler.

4. Araştırmanın Hipotezleri

Bu tez çalışmasında teorik bilgiler çerçevesinde oluşturulan kurumsal kapasite, politik kültür, liderlik davranışı, iletişim ve haberleşme, örgüt kültürü ve işbirliği ağı değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkilerini test etmek için sekiz adet hipotez kurulmuştur.

Kurumlar arasındaki işbirliği ağları, kurumların kapasitesi ile doğrudan ilgilidir. Bilgi, personel ve kaynak açısından zengin kurumlar işbirliği açısından daha fazla tercih edilirler. Kurumsal kapasitesi düşük olan kurumlar, hizmet sunmak için diğer kurumlarla işbirliği yapmaya daha fazla mecburdur. Diğer taraftan güçsüz kurumlar, kendileri

açısından hukuki sonuç doğurabilecek durumlarda risk almaktan kaçınabilir ve hareketsiz kalabilirler (Kapucu ve Gündoğan, 2013:278). Dolayısıyla kurumsal kapasite diğer kurumlarla işbirliği ağı oluşturma açısından belirleyici olan faktörlerden biridir. Bu nedenle kurumsal kapasite ve işbirliği ağı arasında aşağıdaki hipotez kurulmuştur;

- H1: Kurumsal kapasite ile işbirliği ağı arasında pozitif bir ilişki vardır.

Örgüt kültürü, kurumların faaliyet alanlarındaki diğer kurumlarla yaptıkları işbirliklerini etkilemektedir (Lee vd., 2016:463). Bilgi paylaşımı, ağ oluşturma informal ilişkiler geliştirme vb. davranışlara imkan sağlayan örgüt kültürü, dayanışmacı örgüt kültürü olarak adlandırılır ve bu kültürün kuruma hakim olması işbirliği süreçlerini teşvik eder. Bu bağlamda örgüt kültürü ile işbirliği ağları arasındaki nedensellik ilişkisini test etmek için aşağıdaki hipotez kurulmuştur;

- H2: Kurumda var olan dayanışmacı örgüt kültürü, kurumlar arasında işbirliği ağı oluşturmayı olumlu etkilemektedir.

Politik kültür, bir ülkede ya da bölgede egemen olan yönetim anlayışını ifade eder. Bu bağlamda bürokratik yönetim anlayışı, yerelleşme düzeyi, devlet dışı aktörlerin yönetim süreçlerine katılımı, kurumlar arasındaki rekabet vb. gibi hususlar politik kültüre yön vermektedir. Bir ülkedeki politik kültür, kurumlar arasındaki işbirliği ağları açısından belirleyici olmaktadır. Bu nedenle politik kültür ve işbirliği ağları oluşturma arasında aşağıdaki hipotez kurulmuştur;

- H3: Politik kültür, sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarını anlamlı olarak etkilemektedir.

Merkezi kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulan işbirliği ağları, iyi işleyen bilgi iletişim kaynaklarına ihtiyaç duyar. Üzerinde müzakere edilen ve uzlaşılan bilginin toplanması, işlenmesi ve diğer kurumlara dağıtılması işbirliği ağı oluşturmanın temel özelliklerden biridir (Kapucu ve Özgür, 2013:180-181). Bu bağlamda iletişim ve haberleşme değişkeni ile işbirliği ağı oluşturma arasında aşağıdaki hipotez kurulmuştur;

- H4: İletişim ve haberleşme, sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağını olumlu etkilemektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere tez kapsamında ele alınan kurumsal kapasite değişkeni ağırlıklı olarak işbirliği ve dayanışmaya olanak sağlayan kapasiteyi konu almaktadır. Bu anlamda kurumsal kapasite, iletişim ve haberleşme değişkeni ile doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla bu iki değişken arasındaki nedensel ilişkiyi test etmek için aşağıdaki hipotez kurulmuştur;

- H5: İletişim ve haberleşme, kurumsal kapasiteyi olumlu etkilemektedir.

Kurumlar arası işbirliği ağları, bu ağlara katılan kurumların yöneticilerinin ortak çalışmaya karşı bakış açılarından etkilenir. Bu bağlamda lider davranışları ve liderlik tarzı işbirliği açısından oldukça önemli ve belirleyicidir. Bu tez çalışmasında konu edinen liderlik tarzı, dönüşümcü (transformasyonel) liderliktir. Dönüşümcü liderlik ile işbirliği ağı arasındaki yapısal ilişkinin incelenmesi amacıyla aşağıdaki hipotez kurulmuştur;

- H6: Kurum yöneticilerinin sahip olduğu dönüşümcü liderlik özellikleri, kurumlar arasındaki işbirliği ağını pozitif etkilemektedir.

Dönüşümcü liderlik geçmiş deneyimlerden öğrenmeyi, içinde bulunduğu çevreye uyum sağlamayı, değişime ve yeniliğe açıklığı gerektirir. Bu nedenle dönüşümcü liderlik davranışı aynı zamanda dayanışmacı örgüt kültürünü ve işbirlikçi kurumsal kapasiteyi de etkiler. Bu bağlamda liderlik davranışıyla bu iki değişken arasındaki ilişkilerin test edilmesi amacıyla aşağıdaki hipotezler kurulmuştur;

- H7: Kurum yöneticilerinin sahip olduğu dönüşümcü liderlik özellikleri, kurumdaki dayanışmacı örgüt kültürünü olumlu etkilemektedir.
- H8: Kurum yöneticilerinin sahip olduğu dönüşümcü liderlik özellikleri kurumsal kapasiteyi olumlu etkilemektedir.

5. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışmasının yöntemi üçüncü bölümde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Aşağıda ise yöntem bölümündeki bilgilerin özeti yer almaktadır. Yerel sosyal politikada kurumlar arası işbirliği ağlarının yapısı ve bu ağlara etki eden faktörleri incelemeyi amaçlayan bu çalışma nicel analiz ve sosyal ağ analizinin birlikte kullanıldığı karma modelde tasarlanmıştır. Kocaeli il genelinde (12 ilçede) sosyal politikaya yönelik faaliyet yürüten kurum ve kuruluşların üst düzey yöneticileri ya da sosyal politikalardan sorumlu görevlileri ile anket yapılmıştır. Bu kapsamda katılımcılar tarafından, nicel verilerin ve sosyal ağ analizi verilerinin toplandığı iki farklı anket formu doldurulmuştur.

Toplanan nicel verileri analiz etmek için SPSS (21.0) ve AMOS (25.0) istatistik paket programları kullanılmıştır. Sosyal ağ analizi kapsamında toplanan veriler ise öncelikle microsoft excel sayfasında oluşturulan veri matrislerine aktarılmış, daha sonra sosyal ağ analizi yapmaya imkan sağlayan UCINET programı yardımıyla analiz edilmiştir. Ayrıca elde edilen veriler Netdraw yazılımı kullanılarak görselleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında toplanan verileri incelemek için çeşitli veri analiz teknikleri kullanılmıştır. Bu bağlamda öncelikle araştırmaya katılan kurumların sektörlere, faaliyet yılarına ve personel sayılarına göre dağılımını görmek amacıyla frekans ve yüzde dağılımları incelenmiştir. Daha sonra araştırma değişkenlerinin bu gruplara göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla grup ortalamaları karşılaştırılmıştır. Üçüncü olarak yapısal eşitlik modellemesinin ilk parçası olan doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi kapsamında her bir değişkenin model uyum iyiliği değerlerine ve regresyon katsayılarına bakılmıştır. Dördüncü olarak doğrulayıcı faktör analizinden geçen değişkenlerin birbirleri ile arasındaki nedensellik ilişkisini ortaya koymak, başka bir ifadeyle hipotezleri test etmek amacıyla yapısal eşitlik modellemesinin ikinci basamağı olan yol (*path*) analizi gerçekleştirilmiştir. Son olarak sosyal politikaya yönelik faaliyet yürüten kurumlar arasındaki ilişkilerin oluşturduğu işbirliği ağları üzerine sosyal ağ analizi uygulanmıştır. Bu analiz kapsamında ağların yoğunluğu, bağlantıların karşılıklılığı, derece merkeziliği, arasındalık merkeziliği ve özvektör merkeziliği analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca işbirliği ağları, Netdraw yazılımından yararlanılarak görselleştirilmiştir.

6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Kurumlar arası işbirliğinin yapısını bilimsel olarak incelemeyi konu edinen çalışmaların bazı güçlükleri vardır. İşbirliği kavramı ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelen kurumların ya da sektörlerin arasındaki etkileşimi açıklayan çerçeve bir kavram olarak kullanılmaktadır. Ancak hem sosyal politika alanında hem de diğer bütün alanlarda tek bir işbirliği formundan bahsetmek mümkün değildir. Her işbirliği ağı boyut, kapsam ve amaç bakımından birbirinden farklıdır. Kurumlar ya da sektörler arası işbirliği, kısa dönemli ya da uzun dönemli olabilir, yerel, ulusal ya da uluslararası çapta gerçekleşebilir, formal ya da informal olarak yapılabilir, gönüllü olarak yapılabileceği gibi zorunlu olarak birlikte çalışılabilir. Dahası devlet ile sivil toplum kuruluşları, devlet ile özel sektör, özel sektör ile sivil toplum kuruluşları arasında iki sektörlü olabileceği gibi üç sektörü de kapsayabilir (Selsky ve Parker, 2005:851) ya da aynı sektör içerisindeki farklı kurumlar arasında da gerçekleşebilir. Her işbirliği ağının kendine has bir takım özellikleri vardır. Dolayısıyla araştırmada elde edilen bulgular, yalnızca Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliğini yansıtır ve bu bulguların genellenmesi mümkün değildir.

İkinci sınırlılık, anket yönteminin doğasından kaynaklanmaktadır. Anket yönteminde var olan genel sınırlılıklar, bu çalışma açısından da geçerlidir. Çalışmada toplanan bulgular, katılımcıların vermiş oldukları cevaplarla sınırlıdır. Elde edilen analizlerin doğruluğu her şeyden önce katılımcıların sorulara doğru cevap verdiği varsayımına dayanmaktadır.

Üçüncü sınırlılık, hedef evrende yer alan kurumların bir kısmının çalışmaya katılmakta gönülsüz davranması, bir kısmının Kocaeli Valiliğinden alınan araştırma iznini yetersiz bularak kendi kurumlarından yazılı izin alınmasını talep etmeleri ve bir kısmının da araştırma izni olmasına rağmen çalışmaya katılmayı reddetmeleridir. Bu durum hedef evrende ulaşılan kurum sayısının sınırlı kalmasına yol açmıştır.

Dördüncü sınırlılık, zamandır. Kurumlar arası işbirliği dinamik bir olgudur ve zamana bağlı olarak bazı kurumlar arasında yeni işbirlikleri ortaya çıkabileceği gibi bazı kurumlar arasındaki bağlantıların kopması da mümkündür. Dolayısıyla tez çalışması kapsamında ortaya konulan işbirliği ağları, araştırmanın yapıldığı zamanla sınırlıdır.

7. Literatür İncelemesi

Sosyal politika alanında da kurumlar arası işbirliğini araştırmaya yönelik çalışmalar son yıllarda artmıştır. Bu çalışmalardan bazıları refah hizmetlerinin sunumunda görev alan farklı sektörlerden kurumlar arasında oluşturulan işbirliğinin yapısına odaklanırken (bknz: Sussman, 2000; Bode, 2006a; Bode 2006b; Janha, 2015; Chang, 2009; Rummery, 2006) bir kısmı da işbirliği ağlarını yönetmenin güçlüğünü konu edinmektedir (bknz: Gazley, 2010; Grudinschi vd., 2013).

Türkiye'de ise ilgili literatür incelendiğinde sosyal politikada yerelleşme konusunun genellikle klasik anlamda ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda sosyal politikanın yetki ve sorumluluklarının merkezi idareden yerel yönetimlere aktarılmasını konu edinen çalışmalar bulunmakta ancak özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını da kapsayacak şekilde kurulan sektörler arası işbirliği ağları yeterince incelenmemektedir. Özdemir

(2004) refah karması kavramı üzerinde durarak faklı sektörlerin sosyal politikadaki rollerini tanımlamaktadır. Yerel yönetimlerin sosyal politikadaki rolünü sosyal belediyecilik kavramı ile birlikte ele alarak inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır (bknz: Ersöz, 2011; Çelik, 2013; Demir, 2009; Yüksel, 2007; Yüksel, 2014). Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının sosyal politikalara etkisi (Gürel, 2009; Yemişci, 2010) ve özel sektörün sosyal politikadaki rolü (Kurt, 2012) üzerine mevcut çalışmalar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal politikanın tek bir alanına odaklanarak (eğitim, konut, sağlık, yoksullukla mücadele vb. gibi) bu hizmetlerin sunumunda uygulanan merkez-yerel ilişkileri, kamu-sivil toplum ilişkileri ya da kamu-özel ortaklığı gibi iki sektörlü işbirliklerini konu alan genellikle tanımlayıcı nitelikte çok az çalışma söz konusudur (bknz: Kesgin, 2012a; Es vd., 2013; Uzun, 2015; Acartürk ve Keskin, 2012). Literatürde eksik olan ve incelenmesi gereken konu ise sosyal politikaların sunumunda merkezi yönetim, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulan kurumlar arası işbirliği ağlarının yapısıdır.

Kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliklerini ve bu işbirliklerinin yapısını incelemek için klasik araştırma yöntemleri yeterli değildir. Çünkü farklı aktörlerin bir araya gelerek oluşturduğu ağlar, karmaşık ve dinamik bir yapıya sahiptir. Sosyal politikanın yerelleşmesi ve yönetişimi sonucunda oluşan örgütler arasındaki ilişkileri düzenlemek ve çok aktörlü yapının daha etkin çalışmasını sağlamak için sosyal ağ[1] (*social network*) yaklaşımı uygun bir zemin sunmaktadır. Sosyal ağ teorisi, olayları ilişki temelli düşünme ve toplumsal ve örgütsel hayatı bir ilişkiler yumağı olarak tanımlama eğilimindedir (Öztaş, 2015:135).

Ağlar, aktörler ve vasıfları yerine, bu aktörlerin birbirleri ile olan ilişkisine odaklanmaktadır. Bu bağlamda, sosyal politikaların uygulanmasında görev alan kurum ve kuruluşların birbirleri ile kurdukları ilişki yumağının yapısını incelemek için klasik araştırma yöntemlerinden ziyade sosyal ağ analizi kullanmak daha yararlıdır. Sosyal ağ analizi, sosyal politika kurumlarının oluşturduğu ağların yapısını, bu kurumlar arasındaki formel ve informel ilişkileri, bu ilişkilerin yoğunluğunu, hangi örgütlerin ağ içerisinde daha merkezi olarak yer aldığını araştırabilmek için fırsat sağlamaktadır. Ayrıca araştırma yöntemi, kurumlar arasında gerçekleşen ilişkiler sonucu oluşan ağ yapısı grafikler ve haritalar aracılığıyla görselleştirerek bu fenomenin daha kolay anlaşılmasına katkı sunmaktadır.

Sosyal ağ analizi farklı kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliğini anlamaya ve analiz etmeye yönelik sunduğu avantajlardan dolayı son yıllarda giderek daha yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan Türkiye'de sosyal ağ analizini kullanarak yapılan bilimsel çalışma sayısı oldukça azdır. Yerli literatürde kadınlara yönelik faaliyet

[1] Ağ kavramı Türkçede yaygın bir şekilde kullanılmakta olup genellikle internet ve bilişim sektörü ile ilgili çağrışım yapmaktadır. Sosyal ağ denildiğinde de daha çok belli bir amaca yönelik olarak açılan internet sitesi içerisinde insanların birbirleriyle etkileşimde bulundukları web siteleri akla gelmektedir. Ancak bu tezdeki sosyal ağ kavramı ise, İngilizcedeki "*social network*" kavramının karşılığı olarak, kurumlar arasındaki işbirliği örgüsünü tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Anlam karmaşasına yol açmamak amacıyla kavramın Türkçeye yapılan ilk çevirilerinde genellikle "sosyal ağbağ" ifadesi kullanılmıştır. Ancak ağbağ ifadesinin kullanımındaki ve anlaşılmasındaki güçlük nedeniyle pek çok yazar artık sosyal ağ kavramını kullanmayı tercih etmektedir.

gösteren sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini inceleyen çalışma (Fındık, 2007), fındık yetiştiricilerinin gübre kullanımı konusundaki iletişim kaynaklarının ağ analizi ile karşılaştırılması (Aydoğan, 2012), sosyal ağ analizinin istihbarattaki önemi (Öğün, 2010), eğitim örgütlerinin örgütsel ağ düzeneğindeki konumunun işbirliği düzeylerine etkisi (Uğurlu, 2013), sivil toplum kuruluşları işbirliği ağlarının etkililik açısından incelenmesi (Aytuğ, 2016), Türkiye'nin kalkınmasında Türk bilim diasporasının rolü (Arslan, 2016), konumsal veri üzerine sosyal ağ analizi (Demir ve Taktak, 2011), bir turizm araştırmaları dergisindeki araştırma konuları ve kurumlar arası işbirliğinin sosyal ağ analizi ile incelenmesi (Karagöz ve Kazak, 2014), az sayıdaki sosyal ağ analizi çalışmasına örnektir. Görüldüğü gibi Tükiye'de sosyal ağ analizinin kullanımı tüm alanlar için sınırlıyken sosyal politikanın bütününü konu edinecek şekilde yapılan hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Sosyal politikanın planlanmasında ve uygulanmasında görev alan kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliğinin giderek arttığı bir zamanda, bu kurumlar arasındaki işbirliğinin karakteristiğini sosyal ağ analizi ile incelemek ilgi çekici bulunmuş ve araştırma konusu yapılmıştır.

BÖLÜM I: GENEL OLARAK SOSYAL POLİTİKA VE YERELLEŞME KAVRAMLARI

Bu bölümde tezin temelini oluşturan sosyal politika kavramı ve yerelleşme kavramları açıklanmıştır. Bu kapsamda öncelikle sosyal politikanın tanımı, kapsamı, tarihsel gelişiminin kısa bir özeti ile temel sosyal politika hizmetleri ele alınmıştır. İkinci olarak tezin teorik çerçevesini açıklamak amacıyla sosyal politikada yerelleşme kavramı anlatılarak sosyal politikada yerelleşmeye yol açan etkenlerin neler olduğuna ve yerel sosyal politika aktörlerinin refah hizmetleri sunumundaki görevlerine değinilmiştir. Daha sonra yerel sosyal politika aktörleri arasında oluşturulan sektörler arası işbirliği ağlarının yapısı, işbirliğinin faydaları ve bu işbirliğine etki eden faktörler ifade edilmiştir.

1.1. Sosyal Politikanın Tanımı

İnsanlar tarihin ilk zamanlarından itibaren toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalmışlar ve yaşanan bu sorunları çözmek için bir takım politikalar geliştirmişlerdir. Sanayi Devrimine kadar karşılaşılan toplumsal sorunlar genellikle küçük çaplıdır ve aile, komşu, akraba vb. gibi geleneksel kurumlarla ve bireysel dayanışmayla bu sorunlara kolaylıkla çözüm üretilmiştir. Sanayi Devriminden sonra ise insanların karşılaştığı toplumsal sorunların sayısı ve çeşidi, çarpıcı bir şekilde artmıştır. Bugün toplumsal açıdan sorun olarak nitelendirilen olguların önemli bir çoğunluğunun temeli, Sanayi Devrimi sırasında ve sonrasında yaşanan gelişmelere dayanmaktadır. Sanayi Devriminden itibaren yaşanan toplumsal sorunlara çözüm bulmaya yönelik geliştirilen politikalar ve yapılan uygulamalar, günümüzde sosyal politikalar olarak adlandırılmakta ve oldukça geniş bir literatür ortaya çıkarmaktadır (Kurt, 2012:47). Diğer taraftan sosyal politika kavramının kapsamı ve içeriği açısından herkes tarafından kabul gören bir tanımı yoktur (Ersöz, 2011:47). Bu durum literatürde çok sayıda farklı sosyal politika tanımının yapılmasına yol açmaktadır.

Sosyal politika kavramını anlamak için öncelikle kavramı oluşturan kelimelerin incelenmesi gerekir. "Sosyal" kelimesi bireyler ve toplumu oluşturan gruplar, sınıflar vb. arasındaki etkileşimleri anlatmak için kullanılmaktadır. "Politika" kavramı ise belirli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik önlemler bütünü (Yemişçi, 2010:7) ya da bir konuda başkalarının fikir, davranış ve tutumlarında değişiklik meydana gelmesini sağlama gayreti (Reisman, 2001:29) olarak ifade edilebilir. Sosyal politika kavramını oluşturan her iki kelimenin de (sosyal ve politika) çok geniş anlamlar ihtiva etmesi ve sınırlandırılmasının zor olması, bu kavramın sınırlarının net bir şekilde ortaya konulamamasına neden olmaktadır. Bu durum kavramın anlaşılması hususunda kafa karışıklığına yol açmaktadır.

Sosyal politika konusunun bilimsel açıdan incelenebilmesi için kavramın kullanımına belirli sınırlamalar getirmek gerekir. Aksi takdirde sosyal politika, bütün sosyal bilimleri bünyesinde barındırmanın yanında insanı ve toplumu ilgilendiren bütün politikaları kapsayan bir hal alabilir. Bu durum kavramın bilimsel analizinin yapılmasını güçleştirir ve hatta imkansız hale getirebilir (Kurt, 2012;4).

Geniş bir içeriğe sahip olmasının yanı sıra sosyal politika kavramının anlaşılması konusunda kafa karıştıran ikinci bir husus, literatürde aynı anlama gelen farklı

kavramların birbirinin yerine kullanılıyor olmasıdır. Örneğin Avrupa'da "sosyal politika (*social policy*)" kavramı kullanılırken Kuzey Amerika'da bu kavramın yerine "sosyal refah politikası (*social welfare policy*)" kullanılmaktadır. Benzer bir çeşitlilik Türkiye literatürü açısından da söz konusudur. İlgili literatürde sosyal politika kavramının "sosyal siyaset", "içtimai siyaset", "sosyal ekonomi", "toplumsal politika", "çalışma ekonomisi", "endüstri ilişkileri" ve "refah politikası" vb. gibi farklı adlarla ifade edildiği görülmektedir (Ersöz, 2011).

Sosyal politika kavramı, iki ayrı anlama sahip olup hem bir akademik disiplini, hem de sosyal refahı ve huzuru sağlamak için yapılan toplumsal düzenlemeleri belirtmek için kullanılmaktadır (Blakemore ve Griggs, 2007:1).

Bir bilim dalı olarak sosyal politika, ekonomik faaliyetlerin bazı sosyal kesimlerde doğurduğu maddi olumsuzlukları ve sosyal adaletsizliği gidermeyi hedef alan bir disiplindir. Sosyal politika bilimi, iktisat bilimi ile yakından ilgilidir. Bu bilim dalı, ilk olarak iktisat bilimi içerisinde doğmuş ve iktisadi düzenlemelerin sosyal ahlak ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi esasını vurgulamıştır. Bu nedenle sosyal politika bilimi ile iktisat bilimi arasında doğal ve sürekli bir çatışma söz konusudur. Bu çatışma refah ile toplumsal huzurun ve sosyal adaletin birlikte sağlanmasının gerekliliğini savunan sosyal politika bilimine karşı, zaten kıt olan (kıt olduğu kabul edilen) ekonomik kaynakların öncelikle iktisadi büyümeye ayrılmasını savunan iktisat biliminin çatışmasıdır (Tokol ve Alper, 2017:2). Sosyal politika biliminin iktisat bilimiyle olan ilişkisinin yanı sıra, sosyal politikanın toplumsal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyet göstermesi açısından diğer bir çok sosyal bilimler alanı ile de ilişki içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle hukuk, siyaset, felsefe ve sosyoloji gibi alanlar sosyal politika ile yakından ilgilidir. Başka bir ifade ile sosyal politika, disiplinler arası bir bilim dalıdır.

Sosyal politika biliminin temelleri, 19. yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır. Kavram ilk olarak Almanya'da Profesör Wilhelm Heinrich Riehl tarafından kullanılmıştır. 1873 yılında kurulan Alman Sosyal Siyaset Derneği, sosyal politikanın gelişiminde önemli bir köşe taşı olmuştur. Fakat sosyal politika konusunun bir bilim dalı haline gelişi, 1911 yılında Alman Otto v. Zwiedineck-Südenhorst'un yazdığı "Sosyal Politika" adlı eserle birlikte gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise bu kavramın ilk olarak 1917 yılında Ziya Gökalp'in başında bulunduğu "İktisadiyat Dergisi" tarafından kullanıldığı kabul edilmektedir. Başka bir görüşe göreyse sosyal politika kavramını Türk literatürüne sokan kişi, Türkiye'de çalışmaya başlayan Alman Profesör Gerhard Kessler olmuştur (Ersöz, 2011:48).

Sosyal politika yalnızca bir akademik çalışma alanı olarak tanımlanamaz. Bu kavram aynı zamanda gerçek dünyadaki politika yapıcılar/karar vericiler tarafından gerçekleştirilen sosyal eylemleri anlatmak üzere de kullanılır (Alcock, 2012). Bu kullanıma göre sosyal politika, kısaca gelirin ve servetin toplumda yeniden dağılımı politikasıdır. Bu politikalar, mevcut iktisadi sistemin toplumda yarattığı sosyal sorunlara çözüm üretmek için yapılan müdahalelerin tamamını kapsamaktadır (Buğra ve Keyder, 2005:7). Toplumsal sorunlara müdahale etmek için kamu gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle sosyal politika

devlete, toplumdaki sosyal riskleri belirleme, eşitsizlikleri düzeltme ve zayıflara yardım sağlama amacıyla müdahalede bulunma görevi yüklemektedir.

Başka bir tanıma göre sosyal politika, mevcut toplumsal düzenin korunması, iyileştirilmesi ve sosyal barışın sürekliliğinin sağlanması (Ersöz, 2011:50) ve bireylere, ailelere ve topluma belirli bir refah düzeyi sunulması (Blau ve Abramovitz, 2003:21) için belirlenen ilkeleri, alınan kararları ve hayata geçirilen politikaları ifade etmek için kullanılmaktadır.

Sosyal politika ile ilgili yapılan tanımları artırmak mümkündür. Yapılan her tanımda bir takım farklılıklar olmasına rağmen bütün tanımların içerdiği bazı ortak hususlar vardır. Bunlar; sosyal politikalarda vatandaşlara refah sağlama amacı güdülmesi, bu politikaların gelirin yeniden dağılımına yönelik önlemler içermesi ve sosyal politika önlemlerinin uygulanmasında devlete görev verilmiş olmasıdır (Ersöz, 2011:49).

Sosyal politikanın olgusal olarak varlığı, Sanayi Devrimine dayanmaktadır. Sanayi Devrimi çalışma ilişkilerini oldukça radikal bir şekilde değiştirmiştir. Artan üretimle birlikte düşük ücret ve uzun çalışma süresi ile karakterize kötü çalışma koşulları toplumda yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmakla kalmamış, sermaye sahipleri ve işçiler arasındaki sosyal uzlaşının bozulmasına yol açarak toplumsal huzuru tehdit eder hale gelmiştir. Devletin mevcut toplumsal ve ekonomik düzene karşı büyük bir meydan okumayı bünyesinde barındıran bu duruma karşı yapmış olduğu müdahaleler, sosyal politikaların doğuşuna zemin hazırlamıştır.

Klasik anlamda sosyal politika yukarıda belirtildiği gibi kapitalist iktisat düzeninde işçi ve işverenler arasındaki çalışmalara barışçıl bir çözüm üretmek üzere yapılan düzenlemeleri ifade etmektedir (Demir, 2009:52). Bu düzenlemelerin temel hedefi, zayıf olan işçi sınıfının güçlü olan sermaye sahiplerine karşı korunarak bu iki sınıf arasındaki çatışmaların ekonomik düzende ortaya çıkaracağı tahribatı ortadan kaldırmak ya da asgariye indirmektedir. Bu bağlamda sosyal politikalar, başlangıçta sadece işçi sınıfının sorunlarını konu edinmiştir. Başka bir ifade ile sosyal politika, işçi sınıfının çalışma hayatından kaynaklanan sorunlarına çözüm üretmek amacıyla doğmuştur. Daha sonra ise işçi sınıfına yönelik iyileştirici önlemler olmaktan çıkmış ve toplumun sosyal gelişmesini sağlamayı ve yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan bir vatandaşlık hakkına dönüşmüştür (Demir, 2009:50; Buğra, 2008:13; Çelik, 2013:26). Dolayısıyla modern sosyal politikalar, toplumdaki neredeyse bütün sosyal grupların toplumsal sorunları ile ilgilenmektedir. Bu değişim ve genişleme ile birlikte sosyal politikadan yararlanacak olan kişiler artık işgücüne katıldıkları ve prim ödedikleri için değil devletin eşit bir vatandaşı oldukları için bu yardımları hak etmektedirler (Gürel, 2009:7). Hak temelli yaklaşım olarak adlandırılan bu durumu bir adım daha ileri götürmek mümkündür. Buna göre insanlar, bir ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olup olmadıklarına bakılmaksızın sadece insan oldukları için dahi eğitim, sağlık, barınma vb. gibi temel sosyal politika faaliyetlerinden asgari düzeyde yararlanmaya hak kazanırlar. Devletlerin kendi vatandaşları olmayan sığınmacılara ve mültecilere yaptığı yardımlar, hak temelli yaklaşımın en çarpıcı örneklerinden biridir.

Toplumsal yaşamda ortaya çıkan sorunları çözmek için uygulanan sosyal politikaların eşitlik, koruma ve dayanışma olmak üzere üç temel amacı vardır. "Eşitlik", toplumu oluşturan bireyler ve gruplar arasındaki sosyoekonomik dengenin korunması anlayışıdır. Toplumda yaşayan bütün insanların kanunlar ile eşit olarak tanımlanmasının yanı sıra bu insanların imkan ve olanaklarının da eşitlenmesi gerekir (Yüksel, 2007:282). Belirtmek gerekir ki bireyler arasında mutlak eşitliği sağlamak mümkün değildir. Kaldı ki sosyal politikanın amacı da mutlak eşitliği sağlamak değil var olan eşitsizlikleri sınırlandırmak ve toplumun daha kötü durumda olan bireyleri açısından minimum yaşam standartları oluşturmaktır (Goodin, 1988). Kişiler ve toplumsal gruplar arasındaki refah düzeyi ve toplumsal hizmetlerden yararlanma konusunda doğmuş olan farkları azaltmak, geçmişten bugüne uygulanan sosyal politikaların temel misyonu olma görevini sürdürmektedir (Şenkal, 2005:43). Sosyal politikanın eşitlik misyonu, ekonomik, sosyal ve diğer zenginlikler ile bu zenginlikler elde edilirken ortaya çıkan külfetlerin toplumun üyeleri arasında adil bir şekilde dağıtılmasını ifade etmektedir (Çelik, 2013:28). Bu eşitliği sağlamanın iki temel esası vardır. Birincisi kişiler ve toplumsal gruplar arasında başlangıçta var olan kuvvet eşitsizliklerinin düzeltilmesidir. Bu amaçla istihdam, eğitim, sağlık, konut vb. gibi toplumsal imkan ve olanaklardan herkesin eşit ve dengeli bir şekilde yararlanması sağlanmalıdır. Herkese eşit fırsat sunduktan sonra ikinci esas, zamanla ortaya çıkan veya finalde meydana gelen eşitsizliklerin sosyal yardım ve sosyal hizmetler vb. gibi araçlarla azaltılmaya çalışılmasıdır (Yüksel, 2007:282; Goodin, 1988:52).

"Koruma" sosyal bakımdan zayıf olanların güçlü olanlar karşısında desteklenmesi amacıdır. Bu çerçevede çalışanları ve yoksulları güçlü ve zengine karşı korumak amaçlandığı gibi, engelli, yaşlı, çocuk, kadın, mülteci vb. gibi toplumsal açıdan zayıf olan grupların desteklenmesi de hedeflenmektedir. Koruma ilkesinin bir diğer unsuru, toplumların yoksulluğa düşmesinin önlenmesidir (Yemişçi, 2010:20).

Sosyal politikanın üçüncü temel amacı "dayanışma"dır. Dayanışma, sosyal politikalara ihtiyaç duyan kişi ve grupların ihtiyaçlarının, bireyler arası ve toplumsal dayanışmayı esas alan çeşitli mekanizmalarla giderilmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda yoksullar, engelliler, yaşlılar, hastalar, kimsesizler gibi ihtiyaç sahibi grupların bakımı, aile, akraba, dini kurumlar, vakıflar vb. gibi araçlarla giderilerek toplumsal dayanışma sağlanmıştır. Tarih boyunca daima belirsizlik, savaş ve mücadelelerle dolu dünyada toplumsal refah ve huzurun sağlanması için bireyler ve sosyal gruplar arasında işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal politikalar, insanların karşılıklı yardımlaşmasını ve dayanışmasını motive etmektedir (Ersöz, 2011:28).

Yukarıda belirtilen üç temel amacın yanı sıra sosyal politikalar, toplumsal düzenin korunması ve sosyal barışın sürekliliğinin sağlanması için hayata geçirilmekte (Ersöz, 2011:50) ve toplumu bütünleştiren ve bir arada tutan bir harç görevi görmektedir (Koray, 2005:22). Toplumsal sorunlara duyarsız kalmak ve ihtiyaç sahibi kişilere destek olmamak toplumsal yaşama entegre olamayan suça ve şiddete meyilli bir kitlenin varlığını beraberinde getirmektedir (Ersöz, 2011:50). Diğer taraftan özellikle son çeyrek yüzyılda gelir dağılımında yaşanan çarpıcı dengesizlik (gelirin %70-85'ini nüfusun %20'si

tüketmekte, en tabandaki %20'lik kesim ise gelirden sadece %2-3 oranında bir pay alabilmektedir) hem toplumsal refah ve huzuru hem de mevcut ekonomik düzeni sarsacak niteliktedir (Tokol ve Alper, 2017;iv). Bu aşamada devreye giren sosyal politikalar, belirtilen dengesizlikleri gidererek/azaltarak toplumsal barışa katkı sağlamakta ve toplumun farklı kesimlerini bütünleştirerek bir arada yaşamayı kolaylaştırmaktadır. Belirtmek gerekir ki toplumsal sorunların ve gelir dağılımındaki adaletsizliklerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bu bağlamda sosyal politikalar, bir ütopya olan toplumsal sorunları ortadan kaldırmaya değil, bu sorunları en aza indirmeye odaklanmaktadır (Kurt, 2012:2).

Sosyal politikaları uygulamaya koyan devletlere, sosyal devlet ya da refah devleti denilmektedir. Sosyal devletin özü, devletin vatandaşları için gelir, beslenme, eğitim, sağlık vb. gibi temel alanlarda asgari bir yaşam standardı sağlamasıdır (Goodin, 1988:8; Özdemir, 2004:291; Yüksel, 2007:281).

Sosyal devlet, gerek başlangıçta var olan gerekse piyasa koşulları nedeniyle ortaya çıkan eşitsizlikleri gidermek amacıyla toplumsal ve ekonomik hayata müdahale etmektedir. Bu müdahale vatandaşlar için sadaka değil bir haktır. Sosyal hak olarak ifade edilen bu hak, insani hak ve özgürlükler ile birlikte sosyal devletlerde güvence altına alınmıştır (Yüksel, 2007:281).

Sosyal politika ile ilgili yukarıda anlatılan hususlardan rahatlıkla görülebileceği üzere bu politikalar, vatandaş odaklı, yardımlaşmayı esas alan, zayıfları koruyan ve her halükarda toplum için faydalı ve olumlu işleri çağrıştırmaktadır. Tokol ve Alper (2017) bu durumu sosyal politika kavramındaki "sosyal" kelimesinin birlikte kullanıldığı kelimeleri insanileştiren büyüsüne bağlamaktadır. Başka bir deyişle sosyal kelimesi, diğer kullanımlarında olduğu gibi politika kelimesine de olumlu bir anlam yüklemektedir. Diğer taraftan Titmuss (1974), sosyal politika kavramını kullanırken, bu terimin otomatik olarak fedakarlık, insanilik vb. gibi düşüncelerle ilişkilendirilmesini ve sorun çözücü olarak görülmesini hata olarak değerlendirmektedir. Bu düşünceye göre bazı gruplar için refah anlamına gelen politikalar, diğerleri için rahatsızlık kaynağı olabilmektedir. Goodin (1988) ise, sosyal politikaların istismar edilmesi ve kişilerin sosyal politika kapsamında gerçekleştirilen hizmetlere bağımlı hale gelmesi durumunda ortaya çıkabilecek olumsuzluklara vurgu yapmaktadır. Elbette sosyal politikaların toplumsal sorunları mutlak olarak yok edeceğini ya da bu politikaların hiç bir olumsuz yönü olmadığını iddia etmek mümkün değildir. Diğer taraftan bu politikaların toplumsal sorunları çözmek adına önemli bir araç olduğu da akıldan çıkarılmamalıdır.

1.2. Sosyal Politikanın Kapsamı

Sosyal politika, devletlerin ideolojisine ve toplumların gelişmişlik düzeylerine göre kapsam ve içerik açısından farklılık göstermektedir (Tokol ve Alper, 2017:4). Sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik, dezavantajlı grupların sorunları, istihdam, işsizlik vb. gibi bir çok konu sosyal politikanın ilgi alanına girmektedir (Blau ve Abramovitz, 2003:21; Goodin, 1988:4). Ancak çok genel bir şekilde ifade edilen bu hizmetlerin bir bütün halinde sosyal politika olarak ifade edilmesinin tartışmalı olduğunu söylemek gerekir. Örneğin sağlık uygulamaları açısından konu ele alındığında, temel sağlık bakımı veren

hastane sağlık merkezi vb. gibi kurumların sosyal politikanın kapsamına girdiği aşikar iken, sanitasyon, çevre sağlığı vb. gibi diğer halk sağlığı uygulamalarının sosyal politika kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunda bir mutabakat yoktur. Benzer şekilde dezavantajlı gruplara yönelik okul öncesi eğitimlerin sosyal politika kapsamında olduğuna şüphe yok iken normal eğitim kurumlarının sosyal politika olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği tartışmalıdır (Goodin, 1988:4).

Başlangıçta sanayide çalışanları koruma ve desteklemek amacıyla başlayan sosyal politikalar, zamanla toplumsal sorunların farklılaşması ile birlikte toplumun tümünü kapsamına almaya başlamış, aynı zamanda uygulanan faaliyetler açısından da değişim ve çeşitlilik yaşanmıştır (Yüksel, 2007:285). Bu bağlamda işçi sorunlarının yanı sıra sağlık, eğitim, konut, yoksullukla mücadele, sosyal güvenlik vb. gibi toplumun genelini ilgilendiren hususlar sosyal politikanın konusunu oluşturmaya başlamıştır. Bununla birlikte engelli, yaşlı, kadın, çocuk, mülteci gibi toplumda dezavantajlı durumda bulunan gruplara yönelik faaliyetler de sosyal politikanın kapsamına girmiştir (Gürel, 2009:7).

Sosyal politikanın kapsamında yaşanan değişiklik ve genişleme toplumdaki sorunların dinamik bir yapıya sahip olması ve içinde yaşanılan zamanın koşullarına göre değişiklik göstermesinin yanı sıra devletin kalkınma seviyesi ve demokrasi düzeyiyle de yakından ilgilidir. Özellikle gelişmiş ülkelerde toplumun ekonomik refahının artması sonucunda işçi sınıfının ve ihtiyaç sahibi kişilerin problemleri büyük ölçüde çözülmüş ve sosyal politikanın ilgisi daha geniş toplum kesimlerine ve daha farklı konulara yönelebilmiştir. Bu bağlamda sosyal politika, 20. yüzyılda gelişmiş ekonomilere özgü bir olgu olarak ortaya çıkmış, demokrasinin ve insan haklarının gelişmediği dünyanın birçok bölgesinde toplumsal sorunlara yönelik kapsayıcı ve sürekli sosyal politikaların uygulanması söz konusu olmamıştır.

Ekonomik olarak daha gelişmiş olan toplumlarda devletin sunduğu sağlık ve eğitim hizmetlerinin standartları yükselmekte, yaşlı, engelli ve çocuk bakımı gibi sosyal sorunlara yeni çözümler üretilmekte, kadınların işgücüne katılımları çeşitli mekanizmalarla teşvik edilmekte, kadın istihdamının önündeki engelleri ortadan kaldıracak adımlar atılmakta ve toplumsal huzur ve barışı tehdit eden sorunların giderilmesine yönelik politikalar hükümetlerin gündeminde daha üst sıralarda yer almaktadır. Ekonomik olarak az gelişmiş toplumlarda da sosyal politikaların gerekliliği kabul edilmekle birlikte bu politikaların gelişmiş ülkelerde olduğu gibi öncelenmesi ve uygulanması beklenemez (Ersöz, 2011:38).

Toplumun kalkınma düzeyine parelel olarak özgürlük, adalet, eşitlik ve demokrasi anlayışının da değişmesi ve gelişmesi, hem temel sosyal politika hizmetlerinin hem de cinsiyet ayrımcılığı, çevre kirliliği, tüketici hakları vb. gibi ileri boyutlu olarak değerlendirilebilecek sosyal politikaların daha fazla önemsenmesini sağlamaktadır (Çelik, 2013:27).

Sosyal politikaların kapsamını belirlemede etkili olan bir diğer önemli unsur da krizlerdir. Hem ekonomik krizler hem de doğal afetler, savaşlar, iç karışıklıklar, salgın hastalıklar ve zorunlu göçler ortaya çıktıklarında, daha önce yardıma ihtiyacı olmayan kişilerin muhtaç hale gelmesine yol açarak sosyal politikaların kapsamının genişlemesine yol açmaktadır.

Bugün sosyal politika faaliyetlerine en çok ihtiyaç duyan kişilerin kriz coğrafyalarında yaşayan insanlar olduğunu söylemek mümkündür. Birleşmiş Milletlerin 2017 verilerine göre dünya çapında 136 milyon insan, doğal tehlikeler, çatışmalar, salgın hastalıklar ve zoraki göç nedeniyle yardıma ve korumaya ihtiyaç duymaktadır (Cumhuriyet, 3.12.2017).

Yukarıda yapılan açıklamalara paralel olarak sosyal politikalar kapsamı açısından dar anlamda sosyal politikalar ve geniş anlamda sosyal politikalar olmak üzere iki temel gruba ayrılarak incelenmektedir. Bu iki gruba ek olarak üçüncü kuşak sosyal politikalar olarak adlandırılan yeni bir grubu ilave etmek mümkündür. Aşağıda bu üç grup sosyal politikalar temel olarak ele alınmıştır.

1.2.1. Dar Anlamda Sosyal Politika

Dar anlamda sosyal politika, Sanayi Devrimi sonucunda ortaya çıkan sanayileşme ve yeni ekonomik düzeninin getirdiği toplumsal sorunların çözümüne odaklanan çalışma hayatı merkezli uygulamaları içermektedir. Dar anlamda sosyal politika, çalışma hayatının güçsüz tarafı olan işçilerin sorunlarını çözmeyi ve işverenler karşısında onları desteklemek suretiyle iki taraf arasındaki dengenin sağlanmasını esas alır.

İşçi ve işveren ilişkilerini esas alan dar anlamda sosyal politikaların ortaya çıkışı, Sanayi Devrimine denk düşmektedir. Sanayi Devrimi, ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle çalışma hayatında çarpıcı değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu dönemde bir taraftan üretim geçmişle kıyaslanmayacak derecede artmış, diğer taraftan ise çalışma koşulları insan onuruna yaraşmayan bir hal almıştır. Fabrikalaşma ile birlikte işçiler işverenlere bağımlı hale gelmiş ve bu yeni kapitalist ekonomik düzende sermaye sahiplerinin refahları her geçen gün artarken, bu refahın oluşmasında emeği ile katı sağlayan işçiler, bu refahtan yeterince pay alamamış ve çalışma koşulları günden güne kötüleşmiştir (Tokol ve Alper, 2017:4).

İşçi ve işveren arasındaki eşitsizliklerin artması ve işçilerin içinde bulunduğu sefalet, iki kesim arasındaki çatışmaların şiddetlenmesine yol açmış ve bu çatışma zemini kapitalist ekonomik düzeni tehdit eder bir hal almıştır. Dar anlamda sosyal politika işçi ve işveren arasındaki bu çatışmalara barışçıl bir çözüm bulmak, işçilerin kötü çalışma koşullarını ve diğer toplumsal sorunlarını iyileştirmek, işçi ve işveren arasındaki ilişkileri dengelemek ve en nihayetinde mevcut ekonomik düzenin devamını sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır.

Dar anlamda sosyal politika;

- Kapitalist toplum yapısını ve iktisat düzenini esas almakta,
- Bu düzen içerisinde sadece işçi ve işveren arasındaki ilişkiler ve bu iki sınıf arasındaki çelişkilerden ve mücadelelerden yola çıkmakta,
- Hızlı sanayileşmenin ortaya çıkardığı sosyal sorunları çözmeye ve özelikle işçi sınıfını bu sorunlardan korumaya çalışmakta,
- Mevcut ekonomik düzenin sürdürülebilirliğini sağlama amacı taşımaktadır (Ersöz, 2011:51).

Dar anlamda sosyal politika kapsamında alınan önlemler, işçi sınıfının toplumdan kopmasını ve devlete küsmesini önlemeye, sosyal dengeyi sağlamaya yöneliktir (Yemişçi, 2010:19). Bu bağlamdaki sosyal politikaların asıl sorumlusu devlettir. Devletin yanı sıra sendikalar ve uluslararası örgütler sosyal politikanın diğer araçlarıdır.

Devlet, ekonomik bakımdan bağımlı ve güçsüz olan işçileri sermaye sahiplerine karşı korumak, sömürülmelerini önlemek, gelirin sınıflar arasında adil bir şekilde dağılımını sağlamak için gerekli müdahaleleri yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğü yerine getirmek adına devlet, bir taraftan yasa çıkarmak diğer taraftan da bu yasaları uygulayacak ve/veya uygulanmasını denetleyecek kurumları oluşturmak suretiyle sosyal dengeyi sağlayacak adımları atar (Tokol ve Alper, 2017:4; Çelik, 2013:30).

Dar anlamda sosyal politikanın bir diğer aracı sendikalardır. Sendikalar çalışanların hak ve çıkarlarını korumak amacıyla kurulan örgütlerdir. Sendikaların sosyal politika oluşturmadaki rolü ülkeden ülkeye ve sendikaların benimsedikleri ideolojiye göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte sendikalar genel olarak iki şekilde sosyal politika oluşturma sürecine katkı sunmaktadır. Birincisi sendikalar, toplu pazarlıklar yoluyla işçi ve işveren arasındaki güç dengesinin işçi lehine değişmesini sağlayabilir ve böylece gerek ücretlerin gerekse çalışma koşullarının iyileştirilmesine etki edebilirler. İkincisi ise bir baskı grubu olarak siyasi iktidarı etkilemek suretiyle çalışma hayatı ile ilgili sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sunabilirler (Çelik, 2013:33).

Devlet ve sendikaların dışında, sosyal politikaların oluşturulmasına aracılık eden ana unsurlardan biri de uluslararası örgütlerdir. Bu örgütlerin en önemlisi Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'dür. ILO üye devletlerin sosyal politikalarına yol göstermekte ve temel standartlar, ilke ve haklar belirleyerek çalışma yaşamındaki sorunların çözümüne ve sosyal barışa katkı yapmayı amaçlamaktadır (Çelik, 2013:34).

Dar anlamda sosyal politika kapsamında işletmelere de bir takım sorumluluklar düşmektedir. En genel ifadesi ile bu sorumluluklar "ücret ödemeleri ve ekleri" ile "ücret dışı destekleri" kapsamaktadır. Ücret ödemeleri denildiğinde ilk akla gelen asgari ücrettir. İşverenlerin işçiye kendisinin ve ailesinin ekonomik ve sosyokültürel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek seviyede asgari ücreti ödemesi gerekir. Ücret ekleri ise bir çalışma karşılığı olmaksızın ücret dışında ücrete ek olarak ödenen sosyal yardımları ifade eder. Tatil hakkı, yemek ve giyim yardımları, lojman temini vb. gibi yardımlar bu kapsamda değerlendirilebilir. Ücret dışı destekler, mesleki refah olarak da adlandırılır ve işçilerin refahını artırmaya yönelik işveren tarafından sağlanan ücret dışı faydalar olarak tanımlanır. Mesleki refah uygulamaları, sağlık yardımları, eğitim destekleri, konut yardımları ve sosyal hizmetler olmak üzere dört ana başlıkta ele alınabilir (Taşçı, 2017).

1.2.2. Geniş Anlamda Sosyal Politika

Geniş anlamda sosyal politika, işçi ve işveren arasındaki eşitsizliklerin dışında toplumun diğer tüm kesimlerini de ilgilendiren sosyal sorunları konu edinmektedir. Bu sorunların bir kısmı hızlı sanayileşme ve kentleşme ve bunlarla ilgili gelişmelere bağlı olarak ortaya çıksa da büyük bir kısmı dünyanın ilk zamanlarından itibaren var olan sorunlardır. Bu

bağlamda işçilerin dışında esnaflar, çiftçiler, tüketiciler, evsizler, çocuk ve yaşlılar, engelliler, kadınlar, mülteciler vb. gibi korunmaya muhtaç gruplar geniş anlamda sosyal politikaların kapsamına dahildir (Yemişçi, 2010:19). Ayrıca üretim, gelir, gelirin yeniden dağılımı, sağlık, eğitim, konut politikaları gibi konular, geniş anlamda sosyal politikanın temelini oluşturmaktadır (Tokol ve Alper, 2017:6).

Sosyal politika, başta işçi ve işveren sınıfları arasındaki sorunları çözmek amacıyla ortaya çıkmış ancak özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra toplumun diğer kesimlerinin sorunlarını da içerecek şekilde kapsamı genişlemiştir. Geniş anlamda sosyal politikalar, ekonomik faaliyetlerin toplumun bütün kesimleri üzerinde yol açtığı sosyal sorunları gidermeye yönelik önlemler ve uygulamalardır. Bu politikalar aynı zamanda sosyal hizmetler, konut yardımı, sağlık yardımı, kadın politikaları, engelliler, yaşlılar, gençler ve çocuklara yönelik politikaları da bünyesinde barındırmaktadır (Taşçı, 2017).

Sosyal politika geniş anlamı ile ele alındığında sosyal sınıfların toplumsal yapı içerisinde uyumlu bir şekilde yer almasını amaçlamaktadır. İşçi ve işveren arasındaki çatışmaları uzlaştırmaya yönelik dar ve klasik anlamdaki sosyal politikaların aksine, geniş anlamda sosyal politikalar, toplumsal düzende huzursuzluk yaratma potansiyeli bulunan tüm çatışmalarla ilgilenmektedir. Bu politikalar, sosyal bütünlüğü parçalama eğilimi gösteren zıtlıkların, gerginliklerin, dengesizliklerin, adaletsizliklerin ve çıkar çatışmalarının barışçıl yollarla uzlaştırılmasına yönelik olarak geliştirilmektedir (Tokol ve Alper, 2017:5).

Geniş anlamda sosyal politika uygulamaları, tarihsel olarak insanlık tarihinin ilk dönemlerine kadar dayandırılmaktadır. Ancak bu politikaların esas olarak işlevsel hale gelmesi İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle batılı ülkelerde sosyal devlet ilkesinin benimsenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde uygulanan Keynesyen ekonomik politikalar, işçi sınıfının refah düzeyinin artmasını sağlamıştır. Sosyal politika ise aynı periyotta sadece işçi sınıfı merkezli politikalar olmaktan çıkarak, tüm topluma yönelik politikalara evrilmiştir.

Bu değişimin temel dinamiği, ekonomik gelişmelerin beraberinde yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmasıdır. Örneği kadın istihdamının artması, bu kadınların çocuklarının bakımını gerçekleştirecek kurumların oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Yine yaşlı nüfusun artması, engellilere yönelik farkındalığın olumlu anlamda değişmesi, aile bağlarının zayıflaması, boşanmaların ve tek ebeveynli çocukların sayısının artması gibi sosyodemografik faktörlerin neden olduğu yeni problemlere çözüm üretecek yeni politikalara ihtiyaç duyulmuştur (Ersöz, 2011:53).

Toplumun genelini ilgilendiren sosyal politikaların uygulanmasında ve geliştirilmesinde görev alan kurumların başında devlet gelmektedir. Yaptırım gücüne sahip olan devlet, her dönem toplumsal yapıya yön veren önemli rol ve görevler üstlenmektedir (Ersöz, 2011:55). Bu bağlamda sosyal sorunların tespiti, risklerin önlenmesi, sosyal politikaların kurumsallaştırılması, vatandaşlar için çağın gereklerine uyumlu minimum yaşam standartlarının belirlenmesi ve bu standartların sağlanmasına yönelik gerekli adımların atılması devletin sosyal politika alanındaki başlıca sorumluluklarıdır. Diğer taraftan özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının da devletin sosyal politika faaliyetlerini destekleyici

ve tamamlayıcı nitelikte çabaları söz konusudur. Bu üç sektörün sosyal politika faaliyetleri tezin üçüncü bölümünde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1.2.3. Üçüncü Kuşak Sosyal Politikalar

Son zamanlarda toplumların değişen ihtiyaçlarına bağlı olarak sosyal politikaların kapsamı ve boyutları giderek farklılaşmış, sosyal politika sosyal hayatı etkileyen ve toplumsal bütünlüğü tehdit eden her türlü sorunla mücadeleye yönelmiş bir politika kimliğine bürünmüştür. Özellikle gelişmiş ülkelerde bireylerin ve grupların sorunlarının ve ihtiyaçlarının zamanla farklılaşması sosyal politikanın alan ve kapsamının genişlemesine, uygulamaların çeşitlenmesine neden olmuştur. Sosyal dışlanma, ayrımcılık, çevre, tüketici hakları, dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler vb. gibi üçüncü kuşak olarak adlandırılan sosyal politikalar giderek önem kazanmıştır (Tokol ve Alper, 2017:6).

Üçüncü kuşak sosyal politikaları liste şeklinde sıralamak ve tam olarak hangi uygulamaların bu politikalara dahil olduğunu belirtmek güçtür. Sosyal politika ve sosyal sorunlar dinamik bir yapıya sahiptir ve içinde bulunulan zamanın gerçeklerine göre değişmektedir. Ancak sosyal politikaların özünü oluşturan toplumsal uzlaşma ve sosyal adalet ihtiyacı her dönem için geçerliliğini sürdürmektedir. Toplumsal uzlaşma ve sosyal adaleti sağlamak, ancak toplumu oluşturan birey ve gruplarda eşitlik, adalet, güvenlik ve dayanışma duygularının yaratılmasına bağlıdır. Sosyal politika bu duyguların inşa edilmesi ve sürdürülmesine yönelik işlev görmektedir (Çelik, 2013:26). Bu bağlamda üçüncü kuşak olarak adlandırılan sosyal politikalar, mevcut yaşam koşullarının neden olduğu yeni eşitsizlikleri ve dengesizlikleri konu edinmektedir.

Üçüncü kuşak sosyal politikalar, geniş anlamda sosyal politika olarak adlandırılan ve eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, gelir dağılımı vb. gibi temel hususları konu olan politikalara göre daha ileri bir ihtiyaca ve hakka işaret etmektedir. Temel sosyal politikaları yerine getirmemiş ya da getirmekte zorlanan devletlerin sosyal dışlanma, cinsiyet ayrımcılığı vb. gibi üçüncü kuşak sosyal politikalara kaynak ayırması ve çaba göstermesi beklenemez. Aynı şekilde demokratik hak ve özgürlüklerin yerleşmediği toplumlarda bireylerin ve örgütlü grupların bu taleplerini dile getirmeleri ve bunların gerçekleşmesi için siyasi iktidara baskı yapması düşünülemez. Bu nedenle üçüncü kuşak sosyal politikalar, sosyal politikanın diğer formlarında olduğu gibi ama onlardan daha fazla kalkınma ve demokrasi ile ilişkilidir.

1.3. Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi

Dar ve klasik anlamında işçi ve işveren ilişkilerinin neden olduğu eşitsizlikleri gidermek için uygulanan politikalar olarak ele alındığında sosyal politikanın başlangıcı Sanayi Devrimine dayanmaktadır. Diğer taraftan sosyal politika, sosyal refah hizmetleri bağlamında geniş anlamı ile ele alındığında, bu politikaların ortaya çıkışını insanlık tarihiyle birlikte başlatmak gerekir. Çünkü tarih boyunca bütün toplumlar, bireyler ve sosyal gruplar arasında başlangıçta var olan ya da daha sonradan ortaya çıkan eşitsizlikleri gidermek ve bu eşitsizlikten olumsuz etkilenen dezavantajlı grupları korumak için bir takım faaliyetler yürütmüşlerdir. Modern anlamda sosyal politika, bu

faaliyetlerin kurumsallaştırılması ve daha sistematik bir hale getirilmesi ile ortaya çıkmıştır.

Sosyal politikanın tarihsel gelişiminde belli başlı dönüm noktaları vardır. Bu dönüm noktalarının en önemlisi Sanayi Devrimidir. Sanayi Devrimi toplumsal yapıda önemli değişikliklerin yaşanmasına yol açmış, geçmişe ait sosyal yapıları ve çalışma ilişkilerini köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Diğer taraftan bu gelişmeler, toplumu oluşturan gruplar arasındaki dengesizliklerin artmasına ve dolayısıyla toplumsal kaos, istikrarsızlık ve çatışmaların yükselmesine yol açmıştır. Sosyal politika, bu dengesizlikleri giderme ve toplumsal barışı sağlama çabası olarak ortaya çıkmıştır (Tokol ve Alper, 2017:7).

Sosyal politikanın tarihi gelişimini anlamak için toplumsal yapının ve çalışma ilişkilerinin dönüşümünü incelemek gerekir. Toplum tipleri genel olarak çalışma ilişkilerinde farklılıklara da vurgu yapacak şekilde tarım toplumu, sanayi toplumu ve sanayi sonrası toplum olmak üzere üç döneme ayrılmaktadır (Tokol ve Alper, 2017:7). Bu üç dönemde ortaya çıkan sosyal sorunlar birbirinden farklı olduğu gibi uygulanan sosyal politikalar da genel hatlarıyla birbirinden oldukça farklıdır.

Tarım toplumun ilk dönemlerinde toplumsal yaşam aile ekonomisine dayanıyordu ve insanların büyük bir kısmı yaşamlarını idame ettirecek geliri çiftçilikten kazanıyorlardı. Üretim genellikle ailelerin kendi ihtiyaçları ölçüsünde gerçekleştirilirken eksik kalan mal ve ürünler, yakın akraba ve komşulardan temin ediliyor, ihtiyaç fazlası ürünler de aynı şekilde yakın çevredeki diğer insanlarla paylaşılıyordu (Yemişçi, 2010:29). Bu dönemde toplumu oluşturan bireyler arasında bariz eşitsizlikler oluşmamakta, var olan sosyal sorunlar ise kolaylıkla giderilebilmekteydi. Toplum içerisinde muhtaç ve yoksul insanlar ile dezavantajlı grupların ihtiyaçları aileler, akrabalar ve komşular tarafından karşılanmaktaydı.

10. yüzyıldan itibaren feodal düzen geçerli olmaya başlamıştır. Avrupa'da ortaya çıkan feodal yapıda, senyör ve derebeyler tarım topraklarının mülkiyetine sahipti. Aileler ise serflik olarak adlandırılan bir sistemde bir nevi kiracı olarak bu topraklarda çalışmaktaydı. Üretilen tarımsal ürünlerin bir kısmına senyör veya derebeyleri tarafından el konulan bu sistemde aileler temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak duruma düşmüşlerdi. Bu ailelerin ihtiyacı feodal derebeyleri tarafından karşılanmaktaydı (Ersöz, 2011:28; Yemişçi, 2010:29).

Ortaçağda köylerdeki tarımsal üretimin yanı sıra kasabalarda kitlesel olmayan tezgah ve makinelerle zanaat üretimi yapılmaktaydı. Zanaat üretimi, daha sonra Sanayi Devrimi ile birlikte sistematik bir nitelik kazanacak olan işçi-işveren ilişkilerinin nüvelerini içerisinde barındıran küçük çaplı bir üretim sistemiydi. İşletmeler, bir kaç kişinin el emeğine dayalı olarak üretim yapılan mekanlardı. İşletme sahibi aynı zamanda zanaat sahibi olan ustaydı (Tokol ve Alper, 2017:10). Zanaat sahiplerinin örgütlendiği lonca adı verilen teşkilatlar, bu dönemin belirgin bir özelliğidir. Loncalar sınırlı düzeyde de olsa üyeleri için bir takım sosyal politikaları faaliyete geçirmiştir. Her lonca çalışamayacak duruma düşen üyeleri ve ölen üyelerin ailesi için bazı koruyucu düzenlemelere sahipti (Ersöz, 2011:38).

Sanayi öncesi toplumlarda ortaya çıkan temel sosyal sorunların çözümünde hayırseverlik ve hümanizm duyguları önemli rol oynamıştır (Ersöz, 2011:35). Toplumu oluşturan bireyler ve gruplar arasında dayanışma ön plana çıkmıştır. Geniş aile kurumu, hem bireylerin güvenliğinin korunması, hem üretimin devamlılığı, hem de muhtaç durumda olan kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması için önemli bir işlev görmüştür. Aynı şekilde dini kurumlar, sosyal refah politikalarını gerçekleştirmiştir. Bütün dinler hayırseverliği ve toplumsal dayanışmayı teşvik etmekte, toplumda bir şekilde muhtaç hale gelen bireylere yardım edilmesine yönelik hükümler içermektedir (Taşçı, 2017). Bu bağlamda endüstri öncesi dönemde Avrupa'da kiliseler, Müslüman ülkelerde ise İslam dini yoksulların ve muhtaçların ihtiyaçlarını karşılamak hususunda önemli bir aktör görevi görmüştür.

Sanayi Devrimine kadar sosyal politika ağırlıklı olarak kişisel sorunlarla ilgiliydi. Bu kişisel sorunlar, başta geniş aile kurumu, dini kurumlar, mesleki birlikler ve gönüllü organizasyonlar tarafından informal tarzda uygulanan sosyal politikalar aracılığıyla çözülmeye çalışılıyordu. Kaldı ki bu dönemde insanların temel yaşam koşulları, ihtiyaçları ve beklentileri bugün ki gibi yüksek olmadığı gibi toplumun en alt ve en üst kesimi arasındaki gelir farkı arasındaki makas da oldukça dardı (Ersöz, 2011:30). Bu nedenle söz konusu informal yardımlar, toplumsal sorunların çözümü için çoğunlukla yeterli olmaktaydı. Diğer taraftan bu yardımların ve geleneksel yardım kurumlarının yeterli olmadığı durumlarda doğrudan devlet tarafından yapılan bir takım düzenlemelere de rastlanmaktaydı. Örneğin İngiltere'de 1300'lü yılların ortasından itibaren çok sayıda yoksulluk yasası çıkarılarak çocuk, yaşlı ve hastalara yardım edilmesi esası getirilmişti. Yine 1782 yılında Gilbert Yasası ile ayrım yapılmaksızın tüm yoksullara yardım yapılması hüküm altına alınmıştı (Yemişçi, 2010:30).

Sosyal politikada asıl gelişme Sanayi Devrimi ile birlikte tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle başlamıştır. Sanayi Devrimi toplumsal yapıda büyük bir etki yapmış ve tarım toplumunun genel niteliklerinin köklü bir şekilde değişmesine neden olmuştur. Sanayileşme ile birlikte üretim ve çalışma ilişkileri, aile yapısı, siyaset kurumları ve toplumsal hayatta yaşanan önemli değişimler sosyal politikanın bugün ki anlamda kurumsallaşmasını doğrudan etkilemiştir. Sanayi Devriminin sosyal politika üzerine yapmış olduğu etkileri daha iyi analiz edebilmek için bu olgunun meydana getirdiği toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimler aşağıda temel olarak ele alınmıştır.

Sanayi Devriminin çalışma ilişkilerinde ortaya çıkardığı en önemli değişiklik ve/veya yenilik fabrikalardır. Yeni icatlar ve teknolojik gelişmelerle birlikte üretim, küçük atölyelerden fabrikalara taşınarak kitlesel bir boyut kazanmıştır. Fabrikalarda bilimsel gerçeklere uygun bir şekilde gerçekleştirilen üretimin verimliliği arttığı için sermaye sahiplerinin ekonomik refahları artmıştır. Buna karşılık makine yoğun üretim tarzı işçilerin vasıfsızlaşmasına neden olmuş, işçi ücretleri git gide azalmıştır. Bu durum bir yandan sermaye sahiplerinin gelirlerini hayal edilemez boyutlarda artırmasına neden olurken diğer yandan işçiler için o güne kadar görülmemiş sefaletlerin yaşanmasına yol açmıştır. Gerçekten de Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan yeni çalışma koşulları, işçiler için 14-16 saate varan uzun çalışma süreleri, düşük ücretler, yüksek işsizlik, sağlıksız çalışma ortamı demekti (Tokol ve Alper, 2017:13-16; Ersöz, 2011:30-31). Ayrıca geçim zorluğu

nedeniyle kadınlar ve çocuklar da çalışma hayatına katılmak durumunda kalmıştı. 1800'lü yıllarda İngiltere'de 6 yaşından itibaren çocukların ağır işlerde 15 saate yakın uzun çalışma sürelerinde ve ağır çalışma koşullarında çalıştığı örnekler yaygındı.

Sanayi Devriminin toplumsal hayatta meydana getirdiği bir diğer önemli değişim aile, akrabalık ve din gibi geleneksel kurumların etkinliğini kaybetmesidir. Tarım toplumundaki geniş aile yapısı, bu dönemde yerini çekirdek aileye bırakmış, akrabalık bağları zayıflamıştır. Yine bu dönemde yardımseverlik ve dayanışma duygusunun yerini bireyselleşme düşüncesi almıştır (Ersöz, 2011:31).

Tarım toplumunda ağırlıklı olarak köylerde yaşayan insanlar, sanayileşme süreci ile birlikte fabrikaların bulunduğu kentlere doğru göç etmeye başlamıştır. Bu nedenle Sanayi Devriminin yol açtığı bir diğer önemli toplumsal olgu kitlesel göçler ve hızlı kentleşmedir. Kitlesel göçerlerle birlikte kentlerde sosyal hayat zorlaşmıştır. Çok hızlı bir şekilde artan nüfusun barınma, sağlık, eğitim, istihdam vb. gibi temel ihtiyaçlarını asgari düzeyde sağlamak yeni bir toplumsal sorun olarak ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan bir arada yaşama disiplin ve kültürü olmayan üstelik sefalet, işsizlik vb. gibi toplumsal sorunlarla mücadele eden yüz binlerce insanın düzenli ve huzurlu bir şekilde yaşamasını sağlamak kamu otoriteleri için önemli bir meydan okumaya dönüşmüştür (Tokol ve Alper, 2017:20).

Yukarıda genel olarak ele alındığı üzere Sanayi Devriminden sonra işçiler aleyhine gelişen çalışma koşulları, işçi ve işveren arasındaki dengenin işçi aleyhine bariz bir şekilde bozulması, hızlı kentleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan kötü yaşam koşulları ve kentlerdeki suç ve kaosun artması, tüm bu olumsuzlukları giderebilecek toplumsal kurumların zayıflaması gibi durumlar, toplumsal barış ve huzuru tehdit eder bir nitelik kazanmıştır.

Örneğin Sanayi Devriminin yaşandığı İngiltere'de 19. yüzyılın ilk 30 yılında çoğunlukla ekonomik adaletsizliklere gösterilen tepkiden kaynaklanan ve giderek artan sosyal huzursuzluklar yaşanmıştır. Makineleşme ile ücretleri azalan işçilerin bu duruma gerekçe olarak gördükleri yeni teknolojileri tahrip ettikleri meşhur 1811-1816 Luddistler Ayaklanmaları, 1819'da Manchester'daki Peterloo Katliamı ve 1830'da tarım işçilerinin yaşam standartlarının kötülüğünü protesto etmek için gerçekleştirdikleri Swing Ayaklanması toplumun genelinin huzurunu etkilemiş ve mevcut ekonomik ve sosyal düzen açısından bir meydan okumaya dönüşmüştür. Bunun sonucunda artan sosyal huzursuzlukları yatıştırmak için kitlelerin taleplerini karşılamak gerektiği yönünde bir fikir birliği oluşmuştur (Acemoğlu ve Robinson, 2017:302). Sosyal politika bu noktada devreye girerek söz konusu toplumsal sorunlara barışçıl çözüm yolları bulmayı ve en nihayetinde insanlara insan onuruna yaraşır minimum bir yaşam standardı sağlamayı amaçlamıştır.

19. yüzyıl boyunca toplumsal sorunlara yönelik birçok onarıcı ve koruyucu değişiklik gerçekleştirilmiştir. Örneğin İngiltere'de işverenlerin işçilerin hareketliliğini kısıtlamasına olanak sağlayan İşçi ve İşveren Yasaları (*The Masters and Servants Acts*) feshedilmiş, böylelikle çalışma ilişkilerinin doğası işçiler lehine değiştirilmiştir. Bu düzenleme ile birlikte çok sayıda başka değişiklik yapılarak işçilerin korunması sağlanmıştır. 20.

yüzyılda da sosyal dengesizlikleri gidermeye yönelik uygulamalar ve düzenlemeler devam etmiştir. Bu dönemde sağlık ve işsizlik sigortası, hükümetin finanse ettiği emekli maaşları ve asgari ücretle ilgili düzenlemeler, başlıca sosyal politika uygulamaları olmuştur. Öte yandan eğitim parasız hale getirilerek yoksul insanların çocuklarının okula gitmesinin önü açılmıştır. Bu değişikliğin sonucunda %40 olan okula yazdırma oranı yaklaşık çeyrek asırlık bir zaman sonra %100'e çıkarılmıştır (Acemoğlu ve Robinson, 2017:307.

Sosyal politikanın tarihsel gelişimi açısından önemli diğer dönüm noktaları da 1929 Büyük Ekonomik Krizi ile Birinci ve İkinci Dünya Savaşları olmuştur. Sanayi Devriminden o zamana kadar geçen sürede ekonomik düzene egemen olan liberal kapitalist politikalar, 1929 ekonomik krizi ile birlikte sorgulanmaya başlanmış ve bu dönemden sonra yerini devlete daha fazla müdahaleci rol veren Keynesyen politikalara bırakmıştır. Bu ekonomik yaklaşım, bir taraftan kapitalist sistemin kurumlarını korurken, diğer taraftan sosyal nitelikli bir devlet anlayışının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları da devletlerin ekonomik ve sosyal konularda etkinliğinin artırılmasına yönelik düşünceleri güçlendirmiştir (Tokol ve Alper, 2017:32). Liberal ekonomide sosyal politika, mevcut ekonomik düzeni tehdit eden toplumsal riskleri barışçıl yollarla bertaraf ederek kapitalist sistemin devamlılığını sağlamayı amaçlarken, Keynesyen ekonomik düzende ise devletin sosyal sorunlara daha fazla müdahale etmesini ve eğitim, sağlık vb. gibi alanlarda daha fazla sosyal harcama gerçekleştirmesi öngörülmektedir.

Bu dönemde daha geniş perspektifle toplumsal sorunlara karşı politikalar üreten devlet, "sosyal devlet (ya da sosyal refah devleti)" olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Sosyal devletin temel faaliyetlerini birkaç adımda sıralamak mümkündür. Öncelikle çalışma hayatı ile ilgili anayasal ve yasal düzenlemeler yapmak suretiyle işçi ve işveren ilişkilerinin zayıf olan tarafının yani işçilerin korunması sağlanmıştır. Bu bağlamda işçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek ve onlara bir takım sosyal haklar verecek düzenlemeler hayata geçirilmiştir. İkinci olarak devlet, sosyal harcamalar yoluyla toplumdaki en alt gelire sahip gruplar için asgari bir yaşam standardı oluşturmuştur. Sosyal devlette başta eğitim ve sağlık olmak üzere toplumun temel ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmıştır. Bu harcamaları gerçekleştirmek için devlet bütçelerinden ayrı bir kaynak ayrılmıştır. Üçüncü olarak devlet kamu girişimciliği yoluyla bir taraftan piyasalara işveren sıfatıyla müdahalede bulunurken diğer taraftan da yeni istihdam imkanları oluşturarak adil gelir dağılımını sağlamaya çalışmıştır. Dördüncü ve son olarak sosyal devlette çalışanlara getirilen sosyal haklar, kanunlarla garanti altına alınmış ve iktidarların çalışma hayatına keyfi müdahalelerde bulunmasının önüne geçilmiştir (Tokol ve Alper, 2017:32-33).

İkinci Dünya Savaşının sonlarından 1970'li yılların ortalarına kadar yaşanan yaklaşık 30 yıllık süre sosyal devlet anlayışının tam anlamıyla hayata geçirildiği bir dönem olmuş ve bu özelliği itibariyle sosyal politikanın altın çağı olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde sosyal politikanın kapsamı ile sosyal devletin etkinliği ve uygulamaları en üst seviyeye çıkmıştır (Tokol ve Alper, 2017:34). Özellikle gelişmiş batılı ülkelerde yaşanan hızlı

ekonomik büyüme, bu 30 yıllık sürede devletin ekonomik müdahalelerinin ve sosyal politika harcamalarının önünü açmıştır. Gerçekten de bu dönemde devletin gelirlerindeki artış, sağlık, istihdam, konut, tam istihdam politikaları vb. gibi sosyal politikaların bütünüyle devlet tarafından sağlanmasını beraberinde getirmiştir (Ersöz, 2011:36). Devlet bu süreçte sosyal politikanın temel aktörü haline gelmiştir. Bir taraftan sosyal harcamalar yoluyla asgari yaşam standardını yükselten devletler, diğer taraftan da pek çok yasal düzenleme yapmak suretiyle sosyal hakları güvence altına almıştır.

1970'li yıllarda yaşanan ekonomik krizler, farklı kesimler arasında sosyal politikaya yönelik var olan toplumsal uzlaşıyı sarsmış ve "Altın Çağın" sona ermesine neden olmuştur. Bu dönemde ekonomik büyümenin yavaşlaması, artan işsizlik, enflasyonun yükselmesi, bütçe açığının artması gibi ekonomik olumsuzlukların sebebi olarak devletin müdahaleci yapısı ve sosyal kamu harcamalarının fazlalığı görülmüştür. Aynı zamanda nüfusun yaşlanması, artan boşanmalar, yüksek işsizlik vb. gibi parametrelerin sosyal politikanın maliyetini sürekli olarak artırması da sosyal devletin sorgulanmasına neden olmuştur. Tüm bunların sonucunda sosyal politikaya olan destek hem düşünsel bazda hem de uygulamada azalmıştır (Ersöz, 2011:39; Yüksel, 2014). Bu süreç ile birlikte devletin ekonomik ve sosyal alandaki rollerinin azaltılmasını savunan neoliberal politikalar, klasik liberalizmde olduğu gibi devletin fonksiyonel ve kurumsal bazda küçültülmesini savunmakta, sosyal harcamaları ise tamamen reddetmemekle birlikte bu faaliyetlerin özellikle özel sektör ve sivil toplum tarafından yerine getirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Dolayısıyla neoliberalizm devletin sosyal politikalardaki rolünü aşındırırken özel sektör ve sivil toplumun etkinliğini ise artırmıştır.

Neoliberal politikalar ve 1980'den sonra ekonomiyi domine eden küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı yeni toplumsal ve ekonomik düzen, sosyal koruma ağlarını zayıflatmış ve bir bütün olarak sosyal devlet anlayışında geriye gidişlere yol açmıştır (Tokol ve Alper, 2017:46). Bu durum 2008 küresel ekonomik krizine kadar devam etmiştir. 2008 küresel krizi sosyal politikalar için yeni bir kırılma noktasını oluşturmuştur. Krizin etkileri, işsizliği ve yoksulluğu körükleyerek sosyal politikaya ihtiyaç duyan kitleyi ve sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, konut ve sosyal yardım harcamalarından oluşan sosyal yardım harcamaları artmıştır (Ersöz, 2011:41). Küresel krizin ardından yapılan düzenlemeler, neoliberal politikaları tamamen ortadan kaldırmamıştır. Ancak devletin toplumsal ve ekonomik hataya daha fazla müdahale etmesi ve sosyal harcamaların artırılması gerektiğine yönelik toplumsal beklenti yükselmiştir.

Sosyal politikanın gelişimini konu edinen yukarıdaki tarihsel süreç gelişmiş batı toplumlarını ilgilendirmektedir. Daha önce değinildiği üzere sosyal politikaların gelişmesi ile sanayileşme, ekonomik kalkınma ve demokrasi arasında bir nedensellik ilişkisi kurulmaktadır. Özellikle dar ve klasik anlamda ele alındığında sosyal politikalara uygun bir zemin oluşmasından bahsedebilmek için sanayi toplumuna geçilmeli ve işçi-işveren arasındaki çatışmadan ve bu çatışmalara barışçıl bir çözüm bulma arayışından söz edilmelidir. Türkiye açısından sosyal politikanın gelişimi ele alındığında, bu politikaların etkin bir şekilde uygulanacağı ekonomik, siyasi ve sosyokültürel koşulların geçmişten bugüne tam olarak oluşmadığını söylemek mümkündür. Diğer taraftan sosyal politikalar,

yoksullukla mücadele, zayıfların korunması, dezavantajlı gruplara yardım vb. gibi geniş anlamda sosyal refah hizmetleri ve hayırseverlik uygulamaları olarak ele alındığında Türkiye'nin kamusal ölçekte olmasa da sivil toplum olarak sosyal politika kültürüne kısmen sahip olduğu söylenebilir. Bu anlatılanlar ışığında Türkiye'de sosyal politikanın tarihsel gelişimi Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti ayrımı yapılarak aşağıda kısaca incelenmiştir.

Osmanlı Devletinde 13. yüzyıldan yıkılana kadar geçen süredeki toplumsal yapı, tarım toplumunun özelliklerini yansıtmaktadır. Üretim ağırlıklı olarak tarıma dayanmakta nüfusun büyük çoğunluğu kırsal alanda yaşamaktadır. Sanayi üretimi ise 18. yüzyıldan itibaren küçük ölçekli üretim birimlerinden oluşmaktadır. Sanayileşmenin tam olarak gerçekleşmemiş olması nedeniyle bir işçi sorunundan dolayısıyla da işçilerin sosyal sorunlarını ortadan kaldıracak sosyal politikalardan bahsetmek mümkün değildir. Yine de Cumhuriyet öncesi dönemde özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çalışma hayatı ile ilgili işçi lehine bir takım düzenlemelere rastlanılmaktadır (Tokol ve Alper, 2017:64-65; Yemişçi, 2010:33); Koray, 2005:15). Diğer taraftan esnaf ve zanaatkarların oluşturduğu Ahi Birliği ve daha sonra bu birliğin yerini ikame eden Lonca Teşkilatı çalışanlara yönelik bazı sosyal koruma uygulamaları gerçekleştirmiştir. Bu uygulamalar, sosyal politika örneği olarak kabul edilebilir.

Osmanlı Devleti döneminde çalışanlara yönelik yukarıda anlatılan kısmi sosyal politikaların yanı sıra toplumun geneline yönelik geniş anlamda sosyal politika uygulamalarını ihtiva eden, özellikle vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilen yardımlar mevcuttur. Vakıflar, dini duygular ve hayırseverlik düşüncesi çerçevesinde bir malın geliri ile birlikte toplumun ihtiyaçları için kullanılmak üzere devredilmesiyle oluşturulmaktadır. Bu bağlamda vakıflar, toplumdaki gelirin adil dağılmasını sağlamakta ve sosyal alandaki adaletsizliğin ortadan kaldırılmasına katı sunmaktadır. Osmanlı ekonomisinin neredeyse beşte birini oluşturan vakıflar, pek çok sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyeti gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda aşevi, yaşlılara elbise verilmesi, dükkan açmak isteyenlere yardım yapılması, muhtaçlara borç para verilmesi, hapishanede olanlara yiyecek desteği, halka meyve dağıtılması ve daha bir çok alanda sosyal politika uygulamaları vakıflar tarafından yerine getirilmiştir (Taşçı, 2017). Burada vurgulanması gereken husus Osmanlı döneminde sosyal sorunlarla mücadelenin öncelikle toplumun sorumluluğunda olduğu ve bu sorunlara toplumsal dayanışma anlayışı ve dini motivasyon ile çözüm arandığıdır.

Osmanlı Devletinden ilkel bir sanayi devralan Türkiye Cumhuriyetinin ilk dönemlerinde de sosyal politika sınırlı bir gelişim göstermiştir. 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde benimsenen kararlar çerçevesinde başlangıçta liberal ekonomik politikalar uygulamaya konulmuş ancak sermaye yetersizliği ve 1929 ekonomik krizi nedeniyle bu politikalardan vazgeçilerek devletçi politikalar yürürlüğe konmuştur. Bu dönemde devlet tarafından başta İş Kanunu olmak üzere çalışma hayatını düzenleyen, işçileri koruyan ve onlara çeşitli haklar getiren çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır (Koray, 2005:158; Tokol ve Alper, 2017:65-66).

1960 yılı Türkiye'de sosyal politika açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Türkiye'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu ilkesi ilk kez 1960 Anayasasında yer almıştır. Bu Anayasanın sosyal haklar kısmında devlete oldukça geniş sorumluluklar yüklenmiştir. Bu kapsamda Anayasa'da işçileri korumaya yönelik çok sayıda hakkın yanı sıra sosyal güvenlik hakkı, sağlık hakkı, konut hakkı, eğitim hakkı vb. gibi alanlarla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir (Tokol ve Alper, 2017:69). 60 Anayasası 1982 Anayasası kabul edilene kadar yürürlükte kalmış ve dönemin sosyal politikalarına yasal dayanak teşkil etmiştir. Ancak 1980 Askeri Darbesi ile onu takip eden 1982 Anayasası, Türkiye'de sosyal politika açısından yeni bir dönemi başlatmıştır. 60 Anayasa'sında işçiyi koruyan yaklaşımın aksine 1982 Anayasası'nda çalışma hayatını düzenleyen bir yaklaşım tercih edilmiştir. Yeni Anayasa'da ekonomik ve sosyal haklar başlığı altında önceki dönemde ki hak ve özgürlükler büyük oranda korunurken, devletin sorumluluklarını yerine getirmesi ekonomik yeterlilik ölçüsüne bağlanarak sınırlandırılmıştır (Tokol ve Alper, 2017:71; Çelik, 2013:40).

Türkiye'de sosyal politikaların gelişimi, dünyadaki gelişime paralel bir seyir izlemiştir. Ancak özellikle dar anlamda işçi ve işveren arasındaki tezatlara yönelik geliştirilen sosyal politikaların gelişmiş batı demokrasilerindeki seviyeye ulaşabildiğini söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda çalışma hayatındaki kronik sorunlara karşılık, sürekli, kapsayıcı ve sistematik sosyal politikalar üretilememiştir. Gerek devlet tarafından gerçekleştirilen sosyal politikalar gerekse diğer paydaşların ürettiği sosyal politikalar, bugün sosyal sorunları çözecek, toplumsal refah ve huzuru sağlayacak nitelikte olmaktan uzaktır. Diğer taraftan Türkiye hem devlet gelenekleri hem de toplum kültürü açısından sosyal politikalara yönelik tarihsel geçmişe ve birikime sahiptir. Bugün toplumu oluşturan bütün kesimlerde ve siyasal arenanın tüm taraflarında sosyal politikalara yönelik asgari bir uzlaşının varlığından bahsedilebilir. Bu noktada sosyal politika ile ilgili asıl sorun, toplumsal problemlere yönelik üretilen çözümlerin nasıl daha verimli, daha adil, daha kurumsal ve hak temelli bir zemine oturtulacağı sorusuna cevap bulmaktadır.

1.4. Sosyal Politikada Yerelleşme

1970'li yıllardan itibaren toplumsal hayata egemen olan neoliberal politikaların sonucu olarak ortaya çıkan serbest piyasa, sivilleşme ve özelleştirme gibi olgular, kamu hizmetlerinin ağırlıklı olarak merkezi yönetimler tarafından sunulduğu anlayışı değiştirerek, bir yerelleşme dalgasını ön plana çıkarmıştır (Eroğlu, 2013; Yüksel, 2014). Bunun sonucunda merkezi yönetim, kamusal hizmetlerle ilgili olarak daha çok politika oluşturma ve denetleme gibi görevleri yerine getirirken, bu hizmetleri üretme ve icra etme yetki ve sorumluluğu ise yerele aktarılmaktadır. Böylece kamusal hizmetler kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, araştırma kuruluşları, bölgesel kuruluşlar/ajanslar ve hatta doğrudan bireylerin karar alma ve uygulama mekanizmalarına katıldığı ortaklıklar ve işbirliği ağları ile sunulmaya başlanmıştır (Kapucu ve Gündoğan, 2013:266).

Yetki ve sorumlulukların merkezden yerele aktarılması yerelleşme, desantralizasyon, adem-i merkeziyetçilik gibi birbiriyle aynı anlama gelen farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Yerelleşme kavramı özü itibariyle yapısal ve işlevsel anlamda güçlü

merkeziyetçiliğin karşılığı olarak kullanılmaktadır (Ökmen ve Parlak, 2013:65). Klasik anlamda yerelleşme ile ifade edilmek istenen husus merkezi idarenin elindeki yetki, görev, bilgi ve kaynakların yerel yönetimlere aktarmasını ifade eder. Daha modern ve geniş anlamda yerelleşme ise merkezi yönetimin elinde bulundurduğu yetki ve sorumlulukların sadece yerel yönetimlere değil, aynı zamanda özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına aktarılmasıdır (Eryılmaz, 2013).

Modern anlamda yerelleşme kavramı veya başka bir ifade ile ademi merkeziyetçi bakış açısı, kamu yönetimi, kent yönetimi, çevre yönetimi ve daha bir çok alanda merkez-yerel ilişkileri bakımından teorik ve pratik katkılar sunmaktadır. Sosyal politika alanı ise son yıllarda bu alanda yaşanan kurumsal, kuramsal ve zihinsel dönüşümler nedeniyle özellikle yerelleşme kavramı açısından önemli bir uygulama zeminine sahiptir.

Yerelleşme bağlamında kamusal hizmetlerin merkezden çevreye doğru çok aktörlü bir yapıda sunulması olgusu sosyal politikaya uyarlandığında "refah karması" ve "refah çoğulculuğu" kavramları ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle sosyal politikada yerelleşme refah karması ya da refah çoğulculuğu gibi özel kavramlarla ifade edilmektedir. Belirtmek gerekir ki bu tezde sosyal politikada yerelleşme olarak kavramsallaştırılan olgu refah karması ve refah çoğulculuğu kavramları ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu nedenle tezin ilerleyen kısımlarında sosyal politikada yerelleşme denildiğinde, bunun aynı zamanda refah karması ve refah çoğulculuğu anlamlarına geldiği akıldan çıkarılmamalıdır.

Sosyal politikada yerelleşme, sosyal sorunların çözümünde ve toplumsal refah ve huzurun sağlanmasında merkezi yönetimin elinde bulunan yetki, görev ve sorumlulukların bir kısmının (büyük bir kısmının) yerel yönetimlere, özel kuruluşlara, yarı özerk meslek kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına aktarılmasını ifade etmektedir. Toplumsal sorunların karmaşıklığı, daha fazla uzmanlıktan yararlanma ihtiyacı, kıt kaynakların etkin kullanımı ve hizmetten yararlananların hizmet sunumunda daha fazla katılımcı olmasını gerektiren demokratik süreçler farklı toplumsal aktörlerin sosyal sorunlara karşı çözüm üretme alışkanlığı kazanmasını ve bu aktörlerin birbiriyle işbirliği yapmasını zorunlu kılmaktadır (Acar, 2004). Ayrıca mevcut örgütsel yapıların karşılaşılan sorunları çözmede yetersiz kalması da örgütleri çevrelerindeki diğer örgütlerle işbirliği yapmaya itmektedir.

Sosyal politika faaliyetlerinin yerelleşmesinin, 1970'li yıllardan itibaren kamu yönetimindeki etkisizliğin ve verimsizliğin özel sektör uygulamaları ile giderilme gayretinin geleneksel refah devletinde yol açtığı aşınmaya karşı bir nevi onarıcı model olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Çünkü söz konusu dönemde egemen olan yeni ekonomik yaklaşım ve yönetsel paradigma sosyal politikaların ekonomik politikalar karşısında ikinci plana atılmasına neden olmuştur. Başka bir ifade ile üretim maliyetlerinin azaltılarak rekabet gücünün artırılması, adil dağılım ve sosyal adaletten daha fazla önemsenir hale gelmiştir. Diğer taraftan gelir dağılımında yaşanan adaletsizlikler, dar gelirli kesimlerin kamu düzenine ve demokratik yaşama olan inancının zayıflamasına yol açarak toplumsal huzur ve refahı tehdit eden bir niteliğe sahiptir (Kapucu ve Gündoğan, 2013:269-271). Bu bağlamda sosyal politikaların tüm toplumsal aktörler arasındaki işbirliği ve etkileşim ağları aracılığıyla sunulması, refah devleti ile bu

hizmetlerin tamamen piyasaya devredilmesi seçenekleri arasında üçüncü bir yol olarak görülebilir (Rummery, 2006:296). Böylece devletin refah hizmetlerindeki görev ve sorumlulukları azalmakla birlikte bu hizmetlerin sunumu tamamen terk edilmemektedir.

Sosyal politikada yerelleşme kavramıyla, sosyal sorunların çözümünde devletin egemen rolünün kısıtlanarak kurumlar ve aktörler arasındaki işbirliğine dayalı bir yönetişime vurgu yapılmaktadır. Yönetişim ağına katılan aktörler, kendi bağımsız yapılarını muhafaza ederek birbirlerine bağlılık içerisinde ortaklık geliştirirler. Bu bağlamda sosyal politikanın yerelleşmesi, merkezi hükümet dışındaki aktörlerin sosyal politika sürecinin asli unsurları haline gelmesini ifade etmektedir.

Tüm bu anlatılanlardan yola çıkarak sosyal politikada yerelleşmeyi, bu hizmetlerin mekansal olarak yeniden ölçeklendirilmesi olarak tanımlamak oldukça sığ ve yetersiz kalır. Bu bağlamda yerel sosyal politika, yerel ihtiyaçların, yerel imkanların, yerel aktörlerin bir konfigürasyonu olarak ifade edilebilir (Andreotti vd., 2012:1926). Bu konfigürasyonun oluşmasına yol açan nedenler ve yine bu konfigürasyonu oluşturan yerel sosyal politika aktörleri aşağıda anlatılmıştır.

1.4.1. Sosyal Politikada Yerelleşmenin Gerekçeleri

Sosyal politikada yerelleşme, refah hizmetlerinin yerelde daha etkili, daha katılımcı (demokratik) ve daha sürdürülebilir olduğu düşüncesinden hareketle üç ana argüman tarafından desteklenmektedir. Etkililik argümanı, modern dünyada toplumsal hayatın gittikçe karmaşıklaşmasına bağlı olarak bireysel ihtiyaçların, kendi özgül bağlamlarına daha yakın hale getirilmiş olan refah politikaları tarafından daha yüksek doğrulukla karşılandığı inanışına dayanmaktadır. Demokratiklik argümanı, sosyal politikaların yerelleştirilmesinin vatandaşların katılımını kolaylaştıracağı ve sivil toplumun faaliyete geçmesini sağlayacağı bunun sonucunda kamu yöneticilerinin karar verme mekanizmasında sivil toplum aktörlerine alan açarak demokrasiyi güçlendireceği fikrine dayanır. Son olarak, yerel düzeyde hizmetlerin daha sürdürülebilir olduğu iddiası, yerel yönetimlere finansman ve harcama açısından daha dar tanımlanmış ödevler vererek ve yerel ekonomik aktörlerden ve sosyal gruplardan refah ihtiyacı için yeni kaynaklar sağlayarak devletin artan sosyal politika maliyetlerini karşılama düşüncesine dayanmaktadır (Andreotti vd, 2012:1926).

Daha ayrıntılı olarak ele alındığında ise sosyal politikanın yerelleşmesini tetikleyen temel gerekçeleri, yapısal gerekçeler, merkezi sosyal politikanın etkisizleşmesi, sosyal politikanın yerellik özelliği ve yönetim pratiklerinde yaşanan değişimler olmak üzere dört gruba ayırmak mümkündür (Çelik, 2013). Belirtmek gerekir ki bu gerekçeler birbirinden tamamıyla farklı olmayıp birbiri ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilidir. Söz gelimi yapısal gerekçeler ve yönetim pratiklerinde yaşanan değişimler birbirini tetiklemektedir. Yönetim pratiklerinde yaşanan değişimler yapısal dönüşümlere yol açmakta, devletin yapısal olarak etkisizleşmesi sonucunda da yeni yönetim teorileri ortaya çıkmaktadır.

1.4.1.1. Yapısal Gerekçeler

Sosyal politikada yerelleşmeye yol açan bazı yapısal gerekçeler söz konusudur. Aşağıda ayrıntısı ile anlatılacak olan bu yapısal dönüşümün temelinde devletin küçülmesi,

müdahaleci yapısının azaltılması ve devletin elinde bulunan güç ve yetkilerin (aynı zamanda sorumlulukların) diğer toplumsal aktörlere (yerel yönetimlere, sivil topluma ve özel sektöre) devredilmesi sonucunda güç dengesinin yeniden şekillenmesi yatmaktadır.

Yukarıda değinildiği üzere İkinci Dünya Savaşını takip eden 30 yıl sosyal politikanın altın çağı olarak ifade edilmektedir. Bu dönemde pek çok batılı gelişmiş ülkede refah devleti ve onun temelini oluşturan Keynesyen politikalar egemen olmuştur. Refah devleti kısaca, sosyal refahın sağlanması amacıyla devletin ekonomiye yoğun bir şekilde müdahale etmesini öngören devlet anlayışı olarak tarif edilmektedir. Bu dönemin karakteristik özelliği ekonomik olarak hızlı büyüyen devletlerin artan vergi gelirleri ile paralel olarak sağlık, eğitim, konut, sosyal yardım vb. gibi çok geniş sosyal politika alanlarında hizmet sunma imkanı bulmuş olmasıdır. Dolayısıyla 1945 yılından 1970'li yılların ortasına kadar refah devletleri, sosyal politikaların sağlanmasında birincil aktör haline gelmiş ve bütünüyle bu hizmetleri sunmaya başlamıştır (Ersöz, 2011:36).

Ancak 1970'li yılların ortasından itibaren yaşanan ekonomik krizler, devletin sosyal politika alanındaki etkinliğinin sorgulanmasına yol açmıştır. Dahası yaşanan finansal problemlerin temelinde devletin müdahaleci yapısının yattığı ileri sürülmüş ve yaşanan ekonomik krizler adeta refah devletinin krizine dönüşmüştür. Bunun sonucunda Keynesyen ekonomik politikalardan vazgeçilerek neoliberal ekonomik politikalar uygulamaya sokulmuştur. Neoliberal politikalar, devletin mal ve hizmet üretiminden çekilerek mümkün olduğunca küçülmesine, piyasaların ise bütünleşmesine dayalıdır. Dolayısıyla neoliberalizm beraberinde bir küreselleşme dalgası getirmiştir. Tüm bu yaşanan gelişmeler doğal olarak devletin sosyal politikalardaki etkinliğinin azalmasına yol açmıştır.

Neoliberalizm ve küreselleşme, ilk bakışta tezat olarak görünse de bir yerelleşme eğilimini ön plana çıkarmıştır (Yüksel, 2007:290). Bunun sonucunda merkezi yönetimin elinde bulunan görev, yetki ve kaynaklar belli bir ölçüde yerel yönetimlere devredilmiştir. Esasen yerel yönetimler refah devleti döneminde de artan ve çeşitlenen sosyal politikaların yereldeki uygulayıcıları olarak oldukça önemli bir misyon icra etmiştir (Çelik, 2013:45). Ancak 1980'li yıllardan itibaren yerel yönetimler başta sosyal politikalar olmak üzere kamusal hizmetlerin üretiminde temel aktör konumuna yükselmiştir.

Güç ve yetki dağılımı anlamında yaşanan değişiklik, sadece merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yukarıdan aşağıya doğru bir yetki aktarımı değildir. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşları ve özel sektörü de kapsayacak şekilde yatay bir güç dağılımı söz konusudur. Küreselleşme ve neoliberalizmin etkisiyle başta Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere tüm dünya genelinde bazı refah hizmetlerinin sunumunda piyasa örgütleri faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda eğitim, sağlık hizmeti, yaşlı bakımı, çocuk bakımı ve engellilere yönelik hizmetler gibi bazı sosyal politika uygulamalarında özel sektör kuruluşları giderek daha fazla görünür hale gelmiştir (Cree, 2015:62). Aynı şekilde sivil toplum kuruluşları, sosyal politikalara yönelik olarak lobicilik faaliyetlerinden doğrudan hizmet üretimine kadar geniş bir perspektifte katkı sunmaya başlamıştır.

Sonuç olarak sosyal politikaların yerelleşmesine neden olan yapısal dönüşümleri iki ana gruba ayırmak mümkündür. İlki müdahaleci devlet anlayışının ideolojik olarak zayıflaması ve bunun yerine neoliberalizmin egemen olmasıdır. Bu dönüşüm az ya da çok tüm ülkelerin sosyal politikalara yaklaşımını etkilemiştir. İkincisi ise toplumsal aktörler arasındaki güç dağılımının yeniden şekillenmesi ve bunun sonucunda devletin görev ve sorumluluklarının aynı zamanda da kaynaklarının diğer aktörlere aktarılmasıdır. Gerçekleşen yeni düzende devlet tek başına sosyal politikaların sorumlusu olarak değil yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının da içinde yer aldığı hizmet üretim ağının bir parçası olarak konumlanmaktadır.

1.4.1.2. Merkezi Sosyal Politikanın Etkisizleşmesi

Kamusal hizmetlerin merkeziyetçi bakış açısıyla üretilmesinden vazgeçilerek yerel aktörlere görev ve sorumluluk verilmesini gerektiren temel nedenlerden biri, bu hizmetler merkezden sağlandığında ortaya çıkan bir takım sorunlardır. Merkeziyetçilik, merkezi yönetimin işlevlerinin ve buna bağlı olarak personel sayısının aşırı bir şekilde artmasına neden olmuştur. Yetki ve sorumlulukların yukarıda toplanması ve yerel nitelikli hizmetlerin merkezi yönetim tarafından sağlanması bürokrasi ve kırtasiyeciliği artırmış, hizmetlere karşı halkın ilgisini azaltmış, demokratik değerlerin gelişmesini zayıflatmış ve hizmetlerin maliyetinin artmasına neden olarak kamu hizmetlerinin etkisizleşmesine yol açmıştır (Ökmen ve Parlak, 2013:65).

Merkezi yönetimlerin ağır karar verme mekanizmaları ve fon yönlendirme deneyimleri, bu örgütlerin kaynaklarını etkili bir şekilde kullanamamalarına neden olmaktadır. Dahası toplumsal ihtiyaçların ve buna paralel olarak devletin sorumlulukların giderek artması ve çeşitlenmesi sosyal politikaların merkezi yönetim tarafından etkin bir şekilde yerine getirilmesini güçleştirmektedir. Sosyal politikaların etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesi için bu alandaki görev ve sorumlulukların yerele ve devlet dışı aktörlere devredilmesinin fayda sağlayacağına yönelik mutabakat vardır. Çünkü yerel sosyal politika aktörleri, yerel ihtiyaçlara ve yerel koşullara en uygun planların hazırlama ve toplumsal sorunlara hızlı yanıt verme yeteneğine sahiptir (Çelik, 2013:49).

Diğer taraftan dünyada yaşanan ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel gelişmeler nedeniyle toplumsal sorunlar git gide daha karmaşık bir hal almaktadır. Bu karmaşık zorlukların çözümünde merkezi yönetimin kaynakları ve kapasitesi yetersiz kalmaktadır. Benzer şekilde yerel yönetimlerin ya da özel sektör ve ya sivil toplum kuruluşlarının tek başına karmaşık sosyal problemlerle mücadele etmesi mümkün değildir. Bu nedenle merkezi yönetim, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının toplumsal refah ve huzuru sağlamada birlikte hareket etmesi gerekir (Gajda, 2004). Böylece farklı kurumların ve sektörlerin kaynaklarının kombinasyonu ile pozitif bir sosyal değişim mümkün hale gelebilir.

Sosyal politikaların hedef kitlesi, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, yoksul, mülteci gibi toplumun farklı ve geniş kesimlerinden oluşmaktadır. Bu hedef kitlesine yönelik uygulanan politikaların sosyal refah artışını sağlaması ve dezavantajlı grupların yaşadığı sorunların çözümü çoğu zaman merkezi yönetimin ya da tek bir kurumun üstesinden gelebileceği boyutları aşmaktadır. Sosyal politikaların etkinliğini ve verimliliğini artırmak

için çok sayıda kurumun ve aktörün yer aldığı bir işbirliği ve koordinasyon ağına ihtiyaç vardır.

Ancak belirtmek gerekir ki sosyal politikanın yerelleşmesi sürecine merkezi yönetimin yasal ve finansal desteği eşlik etmezse, hizmetten yararlanacak kişiler, yerel yönetimlerin inisiyatifine ve sivil toplum kuruluşlarının savunuculuğuna daha fazla bağımlı hale gelirler. Bu durum devlet tarafından sağlanan minimum sosyal korumanın aşınması anlamına gelir ve bölgeler arasında insanların sosyal refah hizmetlerinden yararlanması açısından farklar ortaya çıkar. Merkezi yönetimin düzenleyici kapasitesi yerel imkan ve olanaklardan bağımsız olarak kişilerin sosyal haklarını güvence altına alır ve böylece sosyal adaletin ve toplumsal uyumun inşasına katkı sağlar (Andreotti vd., 2012:1928).

1.4.1.3. Yerel Sosyal Politikanın Yerellik Özelliği

Sosyal politikaların yerel nitelikli hizmetler olup olmadığı konusu tartışmalıdır. Bu tartışmanın odak noktası refah hizmetlerinin hangi düzeyde karşılandığında daha etkin ve verimli olacağı üzerinedir. Yerel yönetimler alanında yapılan çalışmalarda bu yönetim aygıtının mahalli düzeydeki kamu hizmetlerinin halka doğrudan ve etkin olarak sağlanmasında merkezi yönetime göre daha başarılı olduğu ileri sürülmektedir (Ersöz, 2011:18).

Ülkelerin başkentlerinde örgütlenen merkezi yönetimler, yerel halk ve onların istekleri konusunda bilgisiz kalmaktadır (Çelik, 2013:48). Sosyal politikanın konu edindiği sosyal problemler çoğunluğu itibariyle yereldir ve bu yerel ihtiyaçların çözümüne yönelik en uygun politikalar ve uygulamalar yerel yönetimler aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Diğer taraftan son yıllarda sosyal politikayı dönüştüren yerelleşme trendi, refah hizmetlerinin tamamen yerel nitelikte olduğu anlamına da gelmemektedir. Hemen hemen her ülkede emeklilik, asgari ücret, sağlık bakımı, eğitim, sosyal yardımlar gibi temel sosyal politika faaliyetlerinin çerçevesi ulusal düzeydeki yasalar tarafından belirlenmekte ve yine bu faaliyetlere yönelik merkezi yönetim tarafından kurumsal yapılanmalar oluşturulmaktadır. Bu bağlamda yerelleşme akımı ile değişen şey, ulusal düzeyde çerçeveleri çizilen sosyal politikaların yerel düzeydeki özel şartları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yerel aktörler tarafından planlanması ve finanse edilmesidir (Andreotti vd., 2012:1926).

Toplumsal sorunlar ve bu sorunlara çözüm üretmek amacıyla gerçekleştirilen sosyal politikalar, yerel ve bölgesel özelliklere göre farklılık göstermektedir. Merkezi yönetimin bu farklılıkları göz önünde bulundurarak politika geliştirmesi ve uygulaması mümkün değildir. Bu nedenle sosyal politikaların, içinde yaşanan toplumun özelliklerini göz önünde bulundurarak onlara en yakın yönetim birimi tarafından sunulması zorunlu hale gelmektedir.

Sanayi devrimi sonrasında kentlerin nüfusunun hızla artması, kentlerde yaşayan insanlar açısından bir takım ekonomik ve sosyal sorunları beraberinde getirmiştir. Toplumsal refah ve huzurun devamlılığının sağlanması, kentli nüfusun eğitim, sağlık, barınma, sosyal bakım vb. gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ile doğrudan ilgili bir konuma gelmiştir. Dolayısıyla devlet bir yandan ülke çapında tüm vatandaşlarını kapsayacak

şekilde sosyal politikaların çerçevesini belirlerken diğer yandan da yerelde yaşayan insanlara yönelik refah hizmetlerini sunmak durumundadır. Belirtmek gerekir ki yerelde yaşayan insanların refah hizmetlerine olan ihtiyaçları da yereldir. Bu nedenle yerel yönetimler ve yerel halka daha yakın olan diğer toplumsal aktörler sosyal politika alanında giderek daha işlevsel bir pozisyona gelmiştir.

Ayrıca sosyal politikaların tam olarak kurumsallaşmadığı ülkelerdeki refah hizmetlerinin artmasında kentte yaşayanların sosyal refah talepleri de fazlasıyla pay sahibidir. Bu ülkelerde uygulanan sosyal politikalar batıdaki ülkelerin aksine, toplumsal katmanların mücadelesi ve müzakereleri sonucunda ulaşılan bir uzlaşıya dayanmamaktadır. Refah hizmetleri çoğu kere sorunlar ortaya çıktıktan sonra hizmetten yararlanacak kişilerin idarecileri etkileme becerilerinin bir sonucu olarak uygulanmaktadır. Türkiye'de yaygın bir şekilde söylenen "hak verilmez alınır" söylemi bu durumun çok güzel bir örneğidir. Özellikle halka yakın ve halkın en kolay ulaşabileceği birim olarak yerel yönetimler, yerel halkın bu taleplerini karşılamak zorunda kalmıştır (Kesgin, 2012a:176).

1.4.1.4. Yönetim Pratiklerinde Yaşanan Değişimler

1980'li yıllardan itibaren devletin rol ve sorumluluklarında yaşanan tartışmalar yönetim teorilerinde yeni arayışları ortaya çıkarmıştır. Özellikle devletin küçültülmesi ve devlet dışı aktörlerin yönetim süreçlerine katılmasına imkan sağlayacak yeni yaklaşımların benimsenmesi sosyal politikaların sunulmasını da doğrudan etkilemiştir. Aşağıda ele alınan yönetim teorileri, refah hizmetlerinin yerelleşmesine yol açmış ve sosyal politikaların sektörler arası işbirliği ağları aracılığıyla üretilmesi hususuna teorik zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda aşağıda yönetişim, adem-i merkeziyetçilik, subsidiarite ve sosyal belediyecilik kavramları ve bu kavramların sosyal politikalar ile ilişkisi anlatılmıştır.

Yönetişim

Yönetişimi çok aktörlü toplulukta aktörlerin ya da ortakların (kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları) karşılıklı bilgilendirme ve etkileşim yoluyla uzlaşmasına dayalı yönetim şekli olarak ifade etmek mümkündür. Başka bir ifade ile yönetişim, yönetim tarzının yeniden formüle edilerek devlete ait karar alma ve uygulama süreçlerine devlet dışı aktörlerin (özel sektör ve sivil toplum kuruluşları) katılımı şeklinde anlaşılabilir (Çiner, 2016:152). Yönetişimde eski tip hiyerarşi modellerinin ve yasal denetimlerle kontrol sağlama girişimlerinin yerini ağlar, ortaklıklar, kamu-özel sektör ortak girişimleri, sivil toplumun ve gönüllü teşekküllerin hizmet sunabilmeleri gibi yaklaşımlar almaktadır (Gündoğan, 2013:19-29).

Yönetişim kavramı ile yeni kamu yönetimi ve yeni kamu işletmeciliği yaklaşımları arasında paralellik kurulmaktadır. Bu kavramlar arasında pek çok ortak nitelik olmasına rağmen, yönetişim temel olarak diğerlerinden farklı bir kavramdır. Dahası yönetişim, yeni kamu yönetimi ve yeni kamu işletmeciliği akımlarının devleti etkisizleştirmesi karşısında onarıcı alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekten de yeni kamu işletmeciliği akımı doğrultusunda yapılan reformlar, devletin minimal hale gelmesine ve kamu hizmetlerinin tamamen piyasalaşmasına neden olmuştur (Gündoğan, 2013:19). Minimal

devletin, sosyal devletin sağlaması gereken hizmetleri sunması teorikte ve pratikte mümkün değildir. Yönetişimde ise devlet kamusal hizmetlerin sunumundan tamamen çekilmemekte diğer aktörlerle oluşturulan işbirliği ağlarına liderlik etmektedir. Başka bir deyişle yeni kamu işletmeciliğinde göz ardı edilen sosyal devlet fonksiyonları, yönetişim yaklaşımında merkezi yönetim, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ağlarına delege edilmektedir.

Yönetişim kavramı sosyal politikalar açısından yabancı bir kavram değildir. Her ne kadar bu kavram 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren popüler hale gelse de sosyal politikada yönetişim uygulamaları (bu adla anılmamış olsa bile) çok eski bir tarihi geçmişe sahiptir. Örneğin Titmuss (1974), bu alanda yazdığı önemli eserinde sosyal politikayı refah hizmetleri sunan örgütlerin kolektif bir eylemi olarak tanımlamıştır (Titmuss, 1974'den aktaran Daly, 2003:114). Burada kullanılan kolektif eylem tanımı modern anlamda yönetişim kavramına benzer bir içeriğe sahiptir.

Yönetişim sosyal bilimlerin pek çok alanında fenomen bir kavram olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu nedenle kavramın sınırlarını belirlemek güçtür. Rhodes (1996) yönetişimin minimal devlet olarak yönetişim, yeni kamu işletmeciliği olarak yönetişim, şirket yönetişimi, iyi yönetişim, sosyo-sibernetik sistem olarak yönetişim ve kendiliğinden organize olan ağlar biçiminde yönetişim olmak üzere altı boyutundan bahsetmektedir. Sosyal politikaların yerelleşmesi bağlamında ele alındığında özellikle kendiliğinden organize olan ağlar biçiminde yönetişim (ya da ağ yönetişimi) üzerinde durmak gerekir. Ağ yönetişimi kısaca farklı sektörlerden kurumların karşılıklı bağımlılık çerçevesinde hareket etmesi şeklinde ifade edilebilir. Ağ yönetişimi ile benzer anlamda kullanılan (her ne kadar aralarında nüans farklılıkları olsa bile) bir diğer yönetişim türü de dayanışmacı yönetişimdir *(collaborative governance).* Dayanışmacı yönetişimde gönüllü kuruluşların kamusal hizmetlerin sunumuna katılımı ve yatay işbirliği ağlarına önem verilmektedir (Chang, 2009:76).

Adem-i Merkeziyetçilik (Desantralizasyon)

Örgütsel ve işlevsel anlamda, yönetimde merkeziyetçiliğin karşıtı olarak kullanılan adem-i merkeziyetçilik kavramı, yerel yönetimlerin giderek önem kazanmasını beraberinde getiren süreçler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Desantralizasyon ve yerelleşme gibi farklı biçimlerde de ifade edilen adem-i merkeziyetçilik, genel olarak yerinden yönetim anlamında kullanılmaktadır. Bu kavram kamu yönetiminin bir parçası olan yerel yönetimlerin merkezi yönetim karşısında görev, yetki ve sorumluluklarının artmasını ve buna paralel olarak gelir kaynaklarının güçlendirilmesini ifade etmektedir (Ökmen ve Parlak, 2013:65).

Adem-i merkeziyetçiliğin klasik ve modern olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Klasik anlamda adem-i merkeziyetçilik yaygın olarak bilindiği ve kullanıldığı gibi merkezi yönetimin elinde bulundurduğu yetki ve sorumluluklarını yerel yönetim birimlerine aktarmasıdır. Modern anlamda adem-i merkeziyetçilik ise merkezi yönetimin yetkilerini devlet dışı aktörlere aktarmasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Modern anlamda adem-i merkeziyetçilik kapsamında merkezi yönetimin görev, yetki ve

sorumlulukları ile kaynakları yerel yönetimlere, özel sektör kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına devredilmektedir (Eryılmaz, 2013).

Başlangıçta ulusal düzeyde planlanan ve uygulamaya sokulan sosyal politikalar, adem-i merkeziyetçilikle birlikte daha çok mahalli düzeyde yorumlanmakta ve yerel yönetimlerin düzenlenmelerine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Birçok ülkede adem-i merkeziyetçi politikalar yerel yönetimlerin daha fazla yetki ve sorumluluk almasına imkan vermiştir. Bunun sonucunda yerel yönetimler refah politikalarının en önemli aktörlerinden birisi haline gelmiştir (Ersöz, 2011:74).

Adem-i merkeziyetçilik modern boyutu ile ele alındığında refah devletinin sosyal politikalara yönelik sorumlulukları sadece yerel yönetimlere değil aynı zamanda devlet dışı aktörlere de aktarılmaktadır. Bu kapsamda özel sektör ve sivil toplum kuruluşları sosyal politikaların planlanması, oluşturulması ve uygulanması aşamasında önemli birer paydaş olarak konumlanmaktadır.

Subsidiarite (Hizmette Yerellik)

Subsidiarite, yetkinin yerine getirilmesi gereken kamusal ihtiyaca en yakın yönetim birimi, başka bir deyişle yereldeki en küçük idare tarafından kullanılması olarak ifade edilmektedir. Bu en küçük yönetim birimi kendinden beklenen hizmeti yerine getiremediğinde ancak o zaman üst yönetim birimleri devreye girmektedir. Dolayısıyla subsidiarite ilkesi yönetim birimleri arasında bir yetki bölüşümü öngörmektedir. Bunun sonucunda yetki ve kaynakların merkezi yönetimden yerel yönetimlere transferi sağlanmaktadır. Merkezi yönetim ise yerel yönetimler tarafından istenildiğinde veya mutlak zorunluluk olduğunda yerel yönetimlerin işlerine sınırlı olarak karışmaktadır (Tortop vd., 2010:391).

Subsidiarite ilkesi iki temel varsayıma dayanmaktadır. Bunlardan ilki halka en yakın yönetim biriminde alınan kararın en iyi karar olduğu varsayımıdır. İkincisi ise herhangi bir hizmetin yerelde, merkezden daha iyi gerçekleştirilebileceği varsayımıdır (Çiner, 2016:157).

Hizmette yerellik ya da yerindenlik olarak da ifade edilen subsidiarite ilkesinin dikey ve yatay olmak üzere iki boyutu vardır. Dikey subsidiarite yukarıdan aşağıya doğru bir eğilimi teşvik eder. Başka bir ifade ile yukarıdan aşağıya doğru yönetim kademeleri düşünüldüğünde ulus üstü örgütler, devlet ve yerel yönetimlerden halka en yakın olanından başlamak üzere kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesi esas alınır. Dolayısıyla kamusal hizmetlerin yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesi, şayet yerel yönetimler yetersiz kalırsa o zaman sırayla merkezi yönetim ve ulus üstü örgütlerin devreye girmesi gerektiği düşünülmektedir. Yatay subsidiaritenin temel mantığı ise kamusal hizmetler açısından bir hizmeti devlet dışındaki hangi aktör yapabiliyorsa onun yapmasıdır. Toplumdaki her türlü sivil toplum örgütü, hayır kuruluşları, vakıflar vb. kuruluşlar bu yatay ilişki ağının içinde yer alabilir (Çiner, 2016:157).

Sosyal politika açısından ele alındığında yerel yönetimlerin refah hizmetlerinde bir aktör olarak ortaya çıkması yeni değildir. Fordist dönemin refah devletlerinde yerel yönetimler her ne kadar, merkezi olarak tanımlanmış sosyal politikalar için sadece aktarma birimleri

olarak da olsa her zaman görev icra etmişlerdir. Yeni olan ise sosyal politika süreçlerinde yaşanan iki farklı yapısal dönüşümdür. Birincisi yerel halkın sosyal haklarının tanımlanması ve bu hakların yerine getirilmesine yönelik uygulama sorumluluğunun resmi olarak ya da fiilen merkezi yönetimden yerel idarelere (dikey subsidiarite) aktarılmasıdır. İkincisi ise sosyal politika sürecine katılan aktörlerin çoğalması (yatay subsidiarite) sonucunda paydaşların sayısının ve türünün katlanmasıdır. Bu iki değişimin birbirine paralel olarak gerçekleşmesi sosyal politikaların subsidiaritesi olarak adlandırılmıştır (Andreotti, 2012:1927: Kazepov, 2008:248).

Sosyal Belediyecilik

Sosyal belediyecilik kavramı, batıdaki gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan "refah belediyeleri" veya "yerel refah devleti" kavramlarının karşılığı olarak Türkçeye ve sosyal politika literatürüne girmiştir. Refah belediyeleri, sosyal politikanın altın çağı olarak nitelendirilen 1945-1975 yılları arasında batılı gelişmiş ülkelerde yerel yönetimlerin sosyal politika alanındaki faaliyetlerinin fazlalığını ifade etmek için kullanılmıştır. Dolayısıyla refah devletini aşındıran neoliberal politikalar refah belediyeleri devrinin de kapanmasına yol açmıştır. Bu nedenle refah belediyelerinin artık bulunmadığını söylemek mümkündür (Ersöz, 2011:153).

Refah belediyeleri artık var olmamasına rağmen sosyal belediyecilik kavramı hem uygulamada hem de literatürde fenomen bir kavram olmaya devam etmektedir. Bu noktadan hareketle sosyal belediyecilik kavramını, doğrudan refah belediyelerinin karşılığı olarak görmek yerine, toplumsal sorunlara ve sosyal politikalara duyarlı belediyecilik anlayışı olarak ifade etmek daha doğru bir yaklaşımdır.

Sosyal belediyecilik, yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması gibi alanları kapsayacak şekilde sosyal politikalara kanalize eden, işsiz ve kimsesizlere yardım yapılmasını, sosyal dayanışma ve entegrasyonu sağlamak için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretilmesini öngören, bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal adaleti tesis etmeye ve güçlendirmeye yönelik olarak yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir belediyecilik modelidir (Es vd., 2013:32; Yüksel, 2014).

Belirtmek gerekir ki bir belediyenin hangi faaliyetleri yaptığında sosyal belediye kabul edileceğine yönelik bir kıstas yoktur. Her belediyenin sosyal belediyecilik kapsamında yapacağı hizmetlerin çeşitliliği, belediyelerin sahip olduğu imkanlar ve hizmet sunduğu toplumun yapı ve özelliklerine göre farklılık göstermektedir (Es vd., 2013:32). Bununla birlikte sosyal belediyeciliğin temel fonksiyonları, toplumun sosyalleştirilmesi ve rehabilite edilmesi, toplumun yönlendirilmesi, yardıma muhtaçların güçlendirilmesi ve sosyal nitelikli kamu yatırımlarının yapılması olarak dört genel gruba ayrılmaktadır.

1.4.2. Yerel Sosyal Politikanın Aktörleri

Sosyal politika zaman içerisinde içinde bulunulan dönemin ekonomik, siyasi ve sosyal koşullarına bağlı olarak çeşitli değişimler ve dönüşümler yaşamıştır. Ancak ortaya çıktığı zamandan beri kapsamı genişleyerek eğitim, sağlık, konut, işsizlik vb. gibi sorunların

ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemeler içeren ayrıca vatandaşlarına günün yaşam şartlarına uygun standartlar sağlamayı amaçlayan faaliyetler bütünü halini almıştır. Günümüzde devletler, hangi iktisadi yönetim modelini benimserse benimsesin, ihtiyaç sahibi vatandaşlar için sosyal politikaların uygulanması konusunda genel bir konsensüs vardır. Diğer taraftan sosyal politikaların hangi yönetim birimi tarafından gerçekleştirileceği ya da sosyal politikaların uygulanmasında hangi kurum ve kuruluşların görev alacağı güncel sosyal politika tartışmalarından birini oluşturmaktadır.

Tablo 1. Yerel Sosyal Politika Aktörleri ve Faaliyet İlkeleri

Yerel Sosyal Politika Aktörleri	Aktörlerin Faaliyet İlkeleri
Kamu Sektörü	
Merkezi Yönetim	Sosyal hak ilkesi
Yerel Yönetim	Sosyal hak ilkesi
Özel Sektör	Serbest piyasa ilkeleri
Gönüllü Sektör	
Sivil Toplum Kuruluşları	Yardımseverlik ilkesi
Hayır Kuruluşları	Yardımseverlik ilkesi
İnformel Sektör	
Aile ve Akrabalık Kurumu	Karşılıklı dayanışma ilkesi
Komşu ve Arkadaşlar	Karşılıklı dayanışma ilkesi

Kaynak: (Wong, 1991).

Yerel sosyal politikanın aktörleri, merkezi yönetim, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve informel sektör olarak adlandırılan aile, akraba, komşu ve arkadaşlardır. Toplumsal refah hizmetleri bu farklı sektör ve kurumlar tarafından bazen bağımsız olarak tek başlarına bazense birbirleri ile işbirliği yapılarak gerçekleştirilmektedir.

Belirtmek gerekir ki aile, akraba, komşu ve arkadaşlar gibi informel ve geleneksel refah sağlayıcıları geçmişten bugüne kadar sosyal politikanın önemli bir aktörü olmaya devam etmektedir. Ailenin ve diğer informel sektörün sosyal politikadaki rolü, bu konu ile ilgili bir çalışmada asla göz ardı edilmemelidir. Ancak bu tez çalışması sosyal politika sunan kurumlar arasındaki işbirliğini konu edindiği için informel sektör tarafından sağlanan refah uygulamaları çalışma kapsamının dışında tutulmuştur. Aşağıda kurumsal aktörlerin sosyal politikaya yönelik faaliyetleri temel olarak ele alınmıştır.

1.4.2.1. Merkezi Yönetim

Sosyal politikanın tarihi gelişimi göz önünde bulundurulduğunda, özellikle Sanayi Devriminden itibaren merkezi yönetimin refah hizmetlerinin üretiminde en önemli belirleyici olduğu açıkça görülmektedir. Merkezi yönetim sosyal politika ile ilgili birbirini tamamlayan iki temel fonksiyonu icra etmektedir. İlki sosyal sorunların çözümü ve sosyal politikaların uygulanmasına yönelik gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirmek, ikincisi ise doğrudan refah hizmetlerini üretmektir. Daha detaylı bir şekilde incelenecek olursa merkezi yönetimin sosyal politikaların sunumu ile ilgili görevleri şu şekilde sıralanabilir (Bochel, 2012:212):

- Politika oluşturma ve ilgili mevzuatı hazırlama,
- Fon sağlama,
- Doğrudan hizmet sağlama,
- Sosyal politikanın diğer aktörleri için yetki ve izinleri verme,

- Koordinasyon ve işbirliğini sağlama,
- Düzenleme ve denetleme.

Yerel sosyal politika, yerel ölçekte üretilmesine rağmen bölgesel ve ulusal düzeyle de doğrudan etkileşim halindedir. Bu nedenle yerel sosyal politika, yerel sorunlarla ilgili olarak yerel ve ulusal aktörlerin kesişim alanında bulunmaktadır (Andreotti vd., 2012:1926). Bu nedenle sosyal politikanın yerelleşmesi, merkezi yönetimin tamamen yönetim süreçlerinden çekilmesi ya da dışlanması anlamına gelmemektedir (Bode, 2006b:351). Merkezi yönetim ya da başka bir ifade ile devlet sosyal politikada genel bir düzenleyici ve politika yapıcı olarak her zaman yer almakta ayrıca diğer aktörlerle birlikte oluşturulan işbirliği ağının oluşturulmasını teşvik edecek, ilk adımı atacak ve koordinasyonu sağlayacak aktör olarak varlığını devam ettirmektedir. Devlet sosyal politika sürecinde düzenleyici, denetleyici, hakem vb. gibi farklı konumlarda her zaman yer alır ve almalıdır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, devletin sosyal nitelikteki kamusal hizmetlerin sunumunda tekel olma eğiliminden kaçınması ve diğer aktörlerin sürece katılımını kolaylaştırıcı düzenlemeleri ve uygulamaları yapmasıdır (Gündoğan, 2013:43).

Sosyal politikalar açısından yerelleşmenin en yüksek düzeyde olduğu ülkelerde dahi devlet, refah hizmetlerinin planlanması ve sunulması açısından önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin ve diğer sosyal politika aktörlerinin sosyal politikalara yönelik planlamaları, uygulamaları, harcamaları ve çıktıları merkezi yönetim tarafından sıkı bir şekilde denetlenmekte ve kontrol edilmektedir (Chang, 2009:78).

Belirtmek gerekir ki dünyanın hiç bir ülkesinde (katı merkeziyetçi yönetim anlayışının yüksek olduğu ülkeler de dahil) kamusal hizmetlerin tamamen merkezi yönetim tarafından sunulması fonksiyonel olarak mümkün değildir. Başka bir ifade ile merkezi yönetim kamu hizmetlerini doğrudan başkent teşkilatı aracılığıyla yerine getiremez. Bu nedenle merkezi yönetimin yetki ve sorumluluğunda olan kamu hizmetleri, yetki genişliği ilkesi çerçevesinde merkezi yönetimin taşra teşkilatları aracılığıyla sunulur. Yetki genişliği ilkesi, yerelde bulunan merkezi yönetim temsilcilerinin (Türk kamu yönetiminde valinin) merkeze ait yetkileri kullanarak faaliyetlerini yerine getirmesidir (Ökmen ve Parlak, 2013:23). Bu bağlamda merkezi yönetimler, sosyal politikalara yönelik faaliyetlerinin büyük çoğunluğunu yerel düzeydeki taşra örgütleri aracılığıyla gerçekleştirirler.

1.4.2.2. Yerel Yönetimler

Devletlerin temel fonksiyonları, insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek, anlaşmazlıkları çözümlemek ve kamusal nitelikli mal ve hizmetleri üretmektir. Her devlet bu fonksiyonları yerine getirebilmek için görev alanı bütün ülke sınırlarını kapsayan bir merkezi idare örgütüne sahiptir. Ancak merkezi idare örgütlerinin bütün kamu hizmetlerini sunması ekonomik ve siyasal sebeplerle pek mümkün değildir. Bu nedenle merkezi idare örgütlerinin yanı sıra yerel nitelikli hizmetleri sunmak üzere yerel yönetim örgütleri de faaliyet göstermektedir (Ökmen ve Parlak, 2013). Yerel yönetimler, ulusal

sınırlar içerisinde değişik büyüklükteki topluluklarda yaşayan insanların ortak ve yerel nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan kuruluşlardır (Genç, 2009:60).

Yerel yönetimlerin temel fonksiyonları, halkın sosyal sorunlarının çözümüdür. Bu bağlamda yerel yönetimler, halkın refahını artırmaya yönelik planlama, düzenleme ve uygulama faaliyetleri gerçekleştirirler. Sosyal konut, eğitim, sağlık, sosyal yardım, yoksullukla mücadele ve dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmetler vb. gibi temel sosyal politika alanlarının hepsinde yerel yönetimlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Yerel yönetimlerin sosyal politikanın sağlanmasındaki etkinliği büyük ölçüde merkezi yönetimin sosyal politikalara yaklaşımına bağlı olarak biçimlenmektedir. Merkezi yönetim, ulusal düzeyde sosyal harcamaları artırdığında, yerel yönetimler düzeyinde de sosyal hizmetlerin tür, kapsam ve niteliği genişlemektedir. Sosyal politikanın altın çağı olarak ifade edilen 1945-1975 yılları arasında devletler, sosyal refah hizmetleri alanında yaptıkları ile refah devleti niteliğine sahip olurken yerel düzeyde de belediyeler yerine getirdikleri fonksiyonlar nedeniyle "yerel refah devleti" ve "refah belediyesi" olarak nitelendirilmişlerdir (Ersöz, 2011:18).

Kamusal hizmetler, ülkelerin tarihi, idari ve siyasi gerçekleri çerçevesinde merkezi yönetimler ile yerel yönetimler arasında paylaşılarak sunulmaktadır. Ancak yukarıda da açıklanan gerekçelerle son 30 yılda yerel yönetimler, sosyal politikaların planlanması, finanse edilmesi ve uygulanması konusunda daha güçlü ve daha kilit aktör durumuna gelmiştir (Andreotti vd., 2012:1926).

Diğer taraftan yerel yönetimlerin sosyal politika sunumunda çeşitli fonksiyonlar üstlenmesi yeni bir olgu olmayıp, uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Bu bağlamda kentlerin oluştuğu zamandan itibaren yaşlılar, engelliler, kimsesiz çocuklar ve diğer dezavantajlı gruplar için kent yönetimleri tarafından çeşitli çözümler üretilmiştir (Ersöz, 2009:38).

Sosyal politika sunumunda yerel yönetimlerin sahip olduğu avantajlar, bu örgütlerin sosyal politika misyonlarında önemli bir artışa neden olmaktadır. Bu artışın temelinde yerel yönetimlerin sosyal politikanın uygulanmasında gösterdikleri esneklik, yerel sorunlara daha hakim olmaları ve sosyal politikaya ihtiyaç duyan bireyleri ve grupları daha yakından tanıyor olmaları yatmaktadır (Kurt, 2012:20).

Yerel yönetimlerin sosyal politikaların uygulanması konusunda sahip oldukları avantajların yanı sıra bir takım dezavantajları da söz konusudur. Öncelikle yerel yönetimlerin gelirleri ve maddi olanakları birbirinden farklıdır ve genellikle nüfusları ile doğru orantılıdır. Maddi olanakları yetersiz ve gelirleri az olan küçük belediyelerin halkın ihtiyaçlarına uygun sosyal politikaları sağlaması her zaman için mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimlerin sundukları sosyal politikalar, her yerel yönetim birimi için aynı olmaz ve bireyler açısından sosyal politikalardan yararlanma noktasında farklılıklar ortaya çıkar. Bu durum ülke çapında sosyal uyumu zedeleyecek bölgesel eşitsizliklerin ortaya çıkmasına neden olur.

Son yıllarda yönetim pratiklerinde yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak kamusal hizmetlerin piyasa mekanizmaları çerçevesinde sunulması eğilimi sadece merkezi

yönetimlerin değil yerel yönetimlerin de hizmet sunma yöntem ve şekillerinin değişmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda merkezi idare ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilen bir takım sosyal politika hizmetleri, özelleştirme yoluyla özel şirketler tarafından sunulmaya başlanmıştır (Kurt, 2012:21).

1.4.2.3. Özel Sektör

Refah hizmetlerinin sunumunda görev alan aktörlerden biri de özel sektör ya da başka bir ifade ile piyasadır. Piyasa refahı olarak da adlandırılan bu durumda özel sektör kuruluşları tarafından kar amacıyla sunulan refah hizmetleri ya da ürünlerinin bireyler tarafından satın alınması söz konusudur. Bireyler, özel sektör tarafından üretilen refah hizmetlerinin maliyetini doğrudan ya da prim yatırmak suretiyle katkıda bulundukları sigortalar aracılığıyla karşılarlar. Ayrıca devlet çeşitli teşvik ve hibelerle piyasadaki sosyal politika hizmetlerini fonlayabilmektedir (Holden, 2012:216).

Özel sektörün sosyal politikadaki rolü, refah devletinin teorik ve ideolojik temellerinin zayıfladığı 1970'lerin başından itibaren giderek artmıştır. Bu dönemde refah devleti, merkeziyetçi, savurgan, maliyetli ve sunduğu sosyal politikalar itibariyle de etkisiz olarak eleştirilmiştir. Bu eleştiriler bir yönüyle de refah devletinin altın çağının sona erdiğinin göstergesidir. Refah devletinde yaşanan bu kriz, özel sektörü kamu sektörünün alternatifi olarak ön plana çıkarmıştır.

Geçmişte devlet tarafından üretilen bir takım hizmetler, yaşanan ideolojik değişimlerin sonucunda kamudan özel sektöre kaydırılmış (Özdemir, 2004) ya da kamu sektörü ile birlikte özel sektör de bu alanlarda hizmet sunmaya başlamıştır. Bugün dünyanın çoğu ülkesinde sağlık hizmeti, eğitim, konut, sosyal bakım vb. gibi sosyal politika hizmetlerinde özel sektör kuruluşları faaliyet yürütmektedir. Özel sektör tarafından sunulan refah hizmetlerinin tüm sosyal politika alanındaki faaliyetlere oranı konusunda belirleyici olan faktör, devletin bu alandaki etkinliğidir. Devlet sosyal politikada ne kadar çok etkinse, başka bir ifade ile ne kadar çok refah hizmeti üretiyorsa özel sektör o ölçüde az oranda refah piyasasına girer. Aksi durumda ise özel sektörün refah hizmetlerindeki payı artmaktadır (Holden, 2012:217).

Özel sektörün sosyal politika uygulamalarındaki faaliyetlerinin artışı iki şekilde olmuştur. Birincisi daha önce kamu sektörü tarafından uygulanan refah hizmetleri özelleştirerek piyasa mekanizmasında sunulmaya başlamıştır. Temel sosyal politika alanları olan eğitim, sağlık, konut, sosyal hizmetler vb. gibi pek çok alanda bu özelleştirme eğilimi söz konusudur. İkincisi ise yasal düzenlemeler yaparak özel sektörün önü açılmış ve kamu sektörü ile birlikte özel sektörün (aynı şekilde gönüllü sektörün) refah hizmetlerinin sunumuna katılımı için imkan doğmuştur.

Özel sektör, sosyal politika hizmetlerinin üretiminde kamu sektörüne göre belli bazı avantajlara sahiptir. Bu avantajlardan belki de en önemlisi esnek karar alma ve hareket edebilme yetisidir. Eğer hizmet üretimi sürecinde bir yenilik yapılması gerekiyorsa hareketleri yasal gereksinimlerle kısıtlanan kamu sektörünün bu değişikliği gerçekleştirmesi güçtür. Özel sektör ise değişiklik ya da yenilik yapma konusunda çok daha fazla özgürlüğe ve hareket alanına sahiptir (Perrot, 2015:151). Piyasa aracılığıyla

sosyal politika uygulamalarının yerine getirilmesinin bir diğer avantajı da kar amacı güden özel sektörün getireceği rekabetçi dinamizmin hizmet kalitesinin artmasını sağlayacak olmasıdır. Hizmet alanların, piyasa şartları içerisinde kendilerine sunulan aynı nitelikteki farklı hizmetlerden daha bilinçli bir şekilde yararlanacağı varsayımı hizmetlerin daha etkin ve kaliteli sunulmasını sağlamaktadır (Zhou, 2011:12).

Diğer taraftan refah hizmetlerinin piyasa koşullarına bağlı olarak özel sektör tarafından sunulmasının, sosyal politikaların temel amaçları olan sosyal adalet ve eşitlik ilkeleri ile çelişip çelişmediği önemli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır. Özel sektör kar elde etmek amacıyla hizmet alıcıların memnuniyetini gözeterek tercih edilir hizmetler üretmeyi hedeflerler. Bu hedefi gerçekleştirirken toplumdaki bireylerin eşit bir şekilde refah hizmetlerinden yararlanmasını garanti etmezler.

Özel sektör genel olarak toplumun bütününe yönelik refah hizmetleri üretmenin yanı sıra çalışanlara yönelik sosyal politika uygulamalarına da kaynaklık etmektedir. İşletmeler gönüllü ya da zorunlu olarak çalışanları için bir takım sosyal harcamalar yapmaktadır. Bu şekilde işverenler tarafından çalışanlarına sağlanan sosyal politikalar, mesleki refah olarak adlandırılmaktadır. Mesleki refah uygulamaları istihdamla ilgili, iş ortamıyla ilgili, çalışanın ve ailesinin kişisel gelişimiyle ilgili ve çalışanlara yönelik sağlık hizmetleri ile ilgili farklı şekillerde olabilmektedir. Sağlanan mesleki refah hizmetleri, sosyal politikaların bütününü ikame edici ya da bütünleyici bir nitelik taşımaktadır (Kurt, 2012:65).

İşletmeler tarafından sosyal sorumluluk olarak gerçekleştirilen faaliyetler de özel sektörün sosyal politika faaliyetleri arasında değerlendirilebilir. İşletmeler istihdam ve eğitim gibi araçlarla çalışanları için, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler gibi hayırseverliğe dayalı sosyal sorumluluk projeleri ile de tüm toplum için sosyal politika hizmeti üretirler.

1.4.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları

Sosyal politikada merkezden yerele doğru yaşanan değişim, bireylerin rolünde de değişimi beraberinde getirmiştir. Eski refah sistemlerinde sadece hizmet alıcı olarak pasif bir rolde bulunan vatandaşlar, sistematik bir şekilde hem kendi refahları hem de toplumun refahı için daha aktif bir rol oynama konusunda teşvik edilmiştir. Böylece hem refah devletinin maliyetlerini azaltmak hem de bireylerin ve toplulukların sivil toplum iradesini güçlendirmek amaçlanmıştır. Dolayısıyla sivil toplum 1980'lerden başlayarak sosyal politikada giderek artan bir biçimde kilit aktör konumuna gelmiştir (Andreotti vd., 2012:1930).

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili bir çok farklı tanım yapılabilir. Temel olarak sivil toplum kuruluşları, kendilerinden çok diğer insanlara faydalı olmak isteyen bireyler tarafından kurulan, üyelerinin kar amacı gözetmeden gönüllülük esasına dayalı olarak kaynaklarını ve zamanlarını belli bir amaç doğrultusunda harcadıkları örgütlerdir (Payne, 2015:394). Literatürde sivil toplum kuruluşu kavramı yerine bazı alternatif kavramlar kullanılmaktadır. Bu kuruluşların gönüllülüğüne atıf yapılarak gönüllü kuruluşlar, hükümetten bağımsız oluşlarına vurgu yapılarak hükümet dışı organizasyonlar ya da

bağımsız sektör (özel sektörle birlikte), kar amaçlı olmamaları nedeniyle de kar amacı gütmeyen örgütler şeklinde ifade edilebilmektedir. Ayrıca kamu sektörü ve özel sektör arasında bölüşülen hizmetlerin sunumuna alternatif oluşturduğu için üçüncü sektör olarak da nitelendirilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının amaçları birçok yönden sosyal politikanın amaçlarıyla benzerlik göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları, sosyal refah, sosyal bütünleşme, gelirin adil bir şekilde dağılımı, herkesin eğitim, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının asgari düzeyde karşılanması, dezavantajlı grupların kamusal hizmetlere eşit bir şekilde erişimi vb. gibi sosyal politikanın temel bazı amaçları doğrultusunda faaliyet gösterirler. Başka bir deyişle sivil toplum örgütleri kendi amaçlarına ulaştıkları ölçüde sosyal politikanın hedeflerini de gerçekleştirmiş olurlar (Şenkal, 2012:105).

Sivil toplum kuruluşlarının varlığı ve görevleri ile tarihsel gelişimleri toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bu kuruluşların refah hizmetlerinde ne ölçüde yer alacakları faaliyet yürüttükleri ülkelere göre farklılaşmaktadır. Genel olarak denilebilir ki sivil toplumun daha erken kurumsallaştığı ülkelerde sivil toplum kuruluşları daha erken ve daha fazla sosyal politika hizmetlerine katılırken sivil toplumun görece yeni gelişmeye başladığı yerlerde bu tablonun tam tersi bir durum söz konusudur.

Almanya, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde sivil toplum kuruluşları geleneksel olarak sosyal politikaların sunumunda her zaman merkezi bir role sahip olmuştur. Son yıllarda ise (özellikle son 30 yıldır) tüm modern refah devletlerinde sivil toplum kuruluşlarının devlet tarafından sunulan sosyal politikalara katılımını sağlamaya yönelik bir trend vardır (Smith, 1993:115). Gelişmemiş ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının refah hizmetlerine katkısı çok daha yüksektir. Çünkü bu ülkelerde devletler vatandaşları için yeterli sosyal korumayı sağlayacak etkinlikten yoksundur. Devletin sosyal politikadaki boşluğunu ise sivil toplum kuruluşları doldurmaktadır. Örneğin Kenya, Zimbabve ve Gana gibi ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının eğitim ve sağlık hizmetlerindeki payı % 40'tan daha fazladır (Zhou, 2011:14).

Sosyal politika açısından sivil toplum örgütlerinin katılım ve eşitlik olmak üzere iki temel işlevi vardır. Katılım, demokratik hakların elde edilmesi ve demokratik süreçlerde rol oynamayı ifade eder. Eşitlik ise ekonomik açıdan bireyler ve sınıflar arasında oluşan dengesizliği gidermeye yönelik politikaların geliştirilmesidir (Şenkal, 2012:106). Ayrıca sivil toplum kuruluşları devletin yeterince hizmet sunmadığı ya da sunamadığı alanlarda insanların kendiliğinden harekete geçerek bir birliktelik oluşturmasını ve önce kendi üyeleri için sonra da toplumun bu hizmetlere ihtiyaç duyan diğer kesimleri için hizmet sunmasını sağlar (Uğur, 2012). Bu açıdan sivil toplum kuruluşlarının katılım ve eşitliğin yanında üçüncü temel işlevi toplumsal dayanışmayı sağlamaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal politikaya katılımının pek çok avantajı vardır. Öncelikle sivil toplum kuruluşları, çok farklı alanlarda kolay örgütlenebildikleri için sosyal sorunların çözümüne yönelik katkı sunabilirler. Kamu sektörünün yeterli ilgiyi gösteremeyeceği özel sektörün ise kar elde edemeyeceği için ilgi duymadığı alanlarda gönüllü kuruluşlar örgütlenerek faaliyet gösterebilirler. Bu kuruluşlar doğrudan hizmet sunabileceği gibi kamuoyu oluşturarak ya da kampanya yaparak da faaliyet yürütebilirler.

Dahası alternatif maddi kaynakları ile sosyal politikalar için ilave finansman oluşturabilirler (Payne, 2015:400).

Yukarıda belirtilen avantajlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının sosyal politikaya katılımının beraberinde getirdiği bazı dezavantajlar da söz konusudur. Kamusal hizmetlere daha fazla kurum ve kuruluşun katılması bu kurumlar arasındaki koordinasyonun karmaşıklaşmasına neden olur. Hizmetten yararlanan insanlar için, çok sayıda kurumun olması bir kafa karışıklığına yol açabilir. Sivil toplum kuruluşlarının fonlarının sürdürülebilirliği de ayrı bir problemdir. Ayrıca sosyal yardım ve sosyal hizmetler ile diğer refah hizmetlerinden yararlanan hizmet alıcılar, üçüncü kişiler ve/veya kurumlar tarafından yardım almaya çok sıcak bakmayabilir. Bu insanlar ihtiyaç duydukları yardımların devlet tarafından sağlanmasını talep edebilirler (Payne, 2015:400-401).

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal politika süreçlerinde devletle olan ilişkileri açısından dört farklı model ortaya çıkmaktadır; (1) devlet egemen model, (2) sivil toplum kuruluşu egemen model, (3) ikili model ve (4) işbirlikçi/dayanışmacı model. Birinci ve ikinci modelde sosyal politikaların finansmanı ve uygulaması konusunda bir aktörün ağırlıklı olarak rol oynadığı diğer aktörün görev ve yetkilerinin ise sınırlı olduğu bir durum söz konusudur. Üçüncü modelde her iki aktör de refah hizmetlerine yönelik faaliyet yürütmekte ancak bu faaliyetler birbirinden ayrı ve paralel bir şekilde gerçekleşmektedir. Başka bir ifade ile sivil toplum kuruluşları, devletin sağlamadığı refah hizmetlerinde kendi finansman kaynaklarını kullanarak faaliyet yürütmektedir. Dördüncü ve son modelde ise devlet ve sivil toplum kuruluşları birlikte, aynı alanda ve kolektif olarak hizmet sunmaktadır. Bu model devlet ve sivil toplum kuruluşları arasında en yaygın rastlanan ilişki türüdür. İşbirlikçi modelde sivil toplum kuruluşları çoğunlukla devletin finansman kaynaklarını kullanırlar ancak idari işleyişlerinde bağımsız olarak hareket ederler (Smith, 2013:116).

1.5. Yerel Sosyal Politikada Kurumsal Aktörler Arası İşbirliği Ağları

İşbirliği, otonom aktörlerin resmi ya da gayri resmi müzakere yöntemiyle etkileşime girdiği, kendilerini bir araya getiren konular hakkında birlikte karar verdikleri, birbirleri arasındaki ilişkinin sınırlarını belirleyen kural ve yapıları birlikte inşa ettikleri ve aktörler arasında karşılıklı faydalı etkileşimi içeren bir süreçtir (Thomson, 2001). İşbirliği etkinliği, ortak bir planlama, birlikte karar verme, problem çözme, ortak hedefler koyarak birlikte bu hedeflere ulaşmak için çalışma, iletişim, sorumluluk alma ve ortak uygulamalar gerçekleştirme gibi davranışlar içermektedir (Uğurlu, 2013).

Kurumlar ve sektörler arası işbirliği ise genellikle faydalı olan belli bir amaca ulaşmak için çeşitli sektörlerden (kamu, özel sektör ve sivil toplum) birden fazla kurumsal aktör arasındaki ilişki olarak tanımlanır. Kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliği merkezi ve yerel kamu örgütleri, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve doğrudan vatandaşların katıldığı bir ilişki ağıyla karakterizedir. İşbirliği gerçekleştiren her bir kurum, ortak bir sorunu çözmek ya da ortak bir iş yapmak amacıyla bilgilerini, kaynaklarını ve güçlerini paylaşır (Janha, 2015:17).

Bu tez çalışmasının konusu bağlamında ele alındığında kurumlar ve sektörler arası işbirliği, sosyal sorunların çözülmesi ya da toplumsal refahın artırılması amacıyla kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulan ortaklıkları ifade etmek için kullanılmaktadır (bknz: Şekil 1).

Şekil 1. Yerel Sosyal Politikada Sektörler Arası İşbirliği Türleri

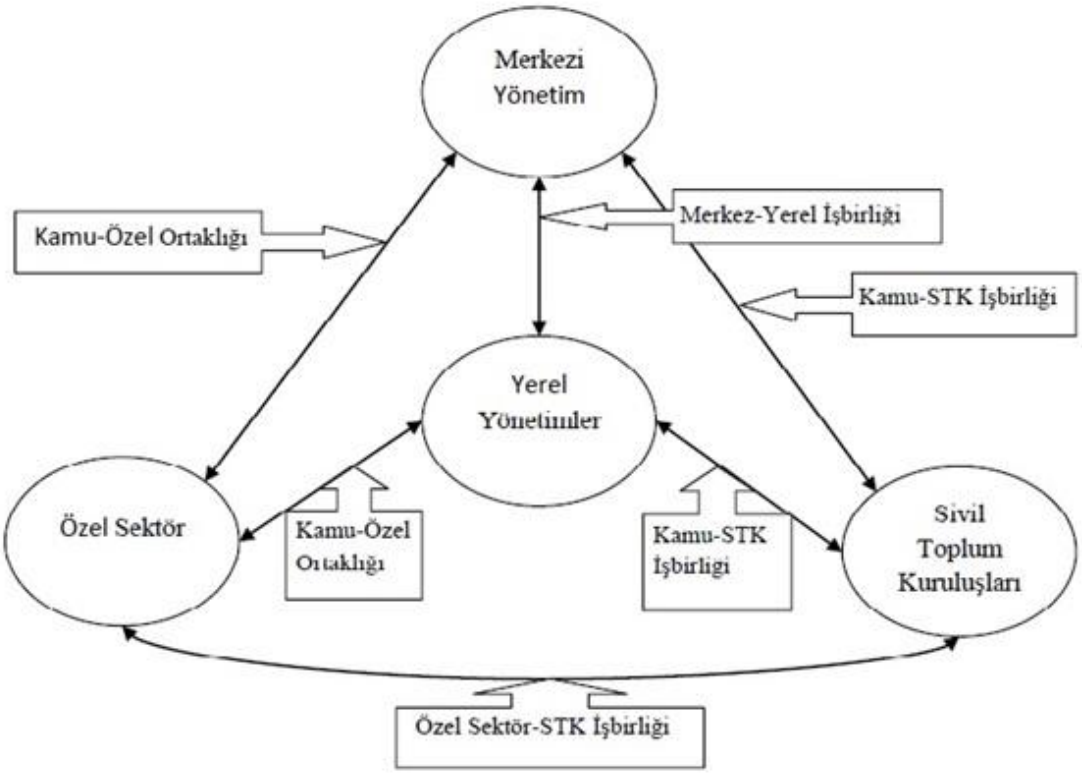

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

1.5.1. Yerel Sosyal Politikanın Ağ Yapısı

Modern toplumların hepsinde devlet, sosyal haklar ya da insan hakları gibi normatif dayanaklardan hareketle sosyal politika faaliyetlerini yerine getirmek üzere kurumsal olarak örgütlenmiştir. Aynı şekilde yerel yönetimler de refah hizmetlerine yönelik uygulamaları gerçekleştirecek idari birimlere bünyesinde yer vermektedir. Piyasa koşullarına göre faaliyet gösteren özel sektör örgütleri ve gönüllülük esasına dayalı olarak refah hizmetleri sunan sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla sosyal politika, farklı kurumların ve sektörlerin bir araya geldiği işbirliği ağı görünümü kazanmaktadır. İlgili literatürde bu çok katmanlı yapı, refah karması olarak da ifade edilmektedir.

Refah karması olgusunun 1970'li yıllardan itibaren yaşanan refah devleti krizi ve bunu tetikleyen aşırı merkeziyetçi sosyal refah hizmeti sunumuna itiraz eden yeni toplumsal hareketler ile ortaya çıktığına yönelik yaygın bir inanış vardır. Ancak bu inanış özellikle gelişmiş batı toplumları için gerçeği yansıtmamaktadır. Zira söz konusu tarihten çok önceleri bile bu ülkelerde yarı hükümetsel (*quasi-governmental*) ya da yarı piyasa (*quasi market*) örgütlenmeleri, bağımsız kurullar ve belirli bir politik düşünce veya değer temelinde bir araya gelen kişilerin oluşturduğu gönüllü sektör sosyal politikanın planlanmasında ve uygulanmasında görev almıştır. Dahası pek çok ülkede bu farklı

aktörler, kamu sektörü ile belli ölçüde işbirliği gerçekleştirmiştir (Bode, 2006b:347). Dolayısıyla gelişmiş toplumlarda geçmişte görülen bu çok aktörlü yapı ve bu aktörler arasında sınırlı düzeyde var olan ilişki, tam olarak bugün ki anlamda bir ağ yönetişiminden bahsedilemese de işbirliği ağı nüvesi olarak değerlendirilebilir.

Devlet dışındaki aktörlerin sosyal politikaya katılımı başlangıçta refah hizmetlerinin sunumuna katılma ile sınırlı olmuştur. Son yıllarda ise özel sektör ve sivil toplum kuruluşları git gide artan bir şekilde sadece bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde değil politika oluşturma ve planlanma aşamasından itibaren tüm süreçlerde katkı sunmaya başlamışlardır. Politika oluşturma sürecinin diğer aktörlerin katılımına imkan sağlayacak şekilde yeniden tasarlanması, dikey-hiyerarşik yönetim biçiminden yatay-işbirliğine dayalı yönetim biçimine doğru bir değişimi beraberinde getirmektedir (Kazepov, 2008:252-253).

Yerel sosyal politika aktörleri, refah hizmetlerine yönelik faaliyetlerini birbirlerinden bağımsız olarak tek başlarına değil birbirleri ile çeşitli düzeylerde ve şekillerde işbirliği yaparak gerçekleştirirler (Zhou, 2011:17). Sosyal politikanın yerelleşerek merkezi yönetim, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından ortak bir şekilde sunulması doğal olarak işbirliği ağlarının giderek daha fazla önem kazanmasına neden olmakta ve toplumsal aktörler arasında karşılıklı bağımlılıklar ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda organizasyon içinde ve organizasyonlar arasında, sektörün içinde ve sektörler arasında, ulusal düzeyde ve uluslararası alanda yeni ilişkiler ve işbirlikleri kurulmaktadır ve kurulmalıdır (Kapucu ve Gündoğan, 2013:283).

Sosyal politika alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında oluşturulan işbirliği ağları, hem bürokratik örgütlenme modeline hem de serbest piyasa koşullarına bağlı salt çıkar temelli örgütlenme modeline alternatif bir sosyal koordinasyon biçimidir. Bu modelde tüm paydaşların çıkar ve sorumlulukları dengelenmekte, adem-i merkeziyetçi ve yatay koordinasyona dayalı bir yönetişim ön plana çıkmaktadır. Ağ biçimi yapılanmalarda aralarında hiyerarşik ilişki bulunmayan farklı kurum ve kuruluşlar arasında uzlaşıya dayalı iş görme yöntemi, ağ yönetişimi (Uçkan, 2013) şeklinde adlandırılmaktadır. Ağ tipi örgütlenme sosyal politikaların etkin ve verimli bir şekilde planlanması ve sunulması açısından uygun bir organizasyonel zemin sağlamaktadır.

Kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağlarında aktörler arasındaki ilişki, sadece kaynak sağlama, hizmet sunma, politika belirleme ve güven sağlamada birlikte hareket etmenin ötesinde sürekli bir etkileşim ve ortaklık şeklindedir. Bu etkileşim ve ortaklık, merkezi aktör ile diğer aktörler arasında var olan yatay ve dikey iletişimden ve bilgi akışından daha fazlasını zorunlu kılmakta, her aktörün belirleyici, düzenleyici ve denetleyici olduğu bir sistemi gerektirmektedir (Eroğlu, 2013:159).

Toplumsal sorunlarla mücadele genellikle tek bir örgütün kapasitesini aşar (Chang, 2009:79). Bu nedenle sosyal politika aktörleri, bu sorunların çözümünde diğer aktörlerle resmi ve gayri resmi ilişkiler geliştirerek işbirliği içerisinde çalışmak durumundadır. Çok sayıda kurum ve kuruluşun aynı alanda faaliyet yürütmesi, bu kurumlar arasında koordinasyon sağlanması ihtiyacını doğurur. Bu aktörler arasında koordinasyon, işbirliği ve iş bölüşümü sağlanamazsa, aktörler birbirinden bağımsız aynı faaliyetleri yürütebilir

ya da bir aktör kendi sorumluluğunu diğer aktörlere plansız bir şekilde yükleyebilir. Her iki durumda da sosyal politikaların etkinliği ve verimliliği zarar görür.

Yerel aktörlerin sosyal politikaya yönelik rol ve sorumlulukları çoğu zaman birbiriyle örtüşmektedir. Örneğin hem merkezi yönetimin taşra teşkilatında hem de belediye teşkilatı içerisinde sosyal hizmet birimi bulunmakta ve bu birimler dezavantajlı gruplara yönelik aynı faaliyetleri yürütmektedir. Aynı şekilde özel sektör ve sivil toplum kuruluşları da kamu sektörü ile benzer görevleri icra etmektedir. Aynı amacı gerçekleştirmeye yönelik farklı kurumların varlığı, çift başlılık ya da çok başlılık olarak değerlendirilebilmekte ve bu çok aktörlü yapının ortadan kaldırılması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak yapılması gereken kurumsal yapıda sadeleştirmeye giderek görev ve sorumlulukları tek bir yönetim biriminde toplamaktan ziyade çok aktörlü yapının korunarak bu aktörler arasındaki işbirliği ve koordinasyon mekanizmalarının kurulmasına odaklanmak olmalıdır.

Sosyal politikada kurumlar arası işbirliği ağları, geleneksel hizmet sunumundan farklı yeni yaklaşımlar, yeni aktörler ve yeni temalar getiren bir dönüşümü ifade etmektedir. Birbirlerine hiyerarşik bir bağ ile bağlı olan kurumların yerini, örgütsel dinamizm, paydaşlar arası müzakere ve işbirliği ağına katılan kurumların ve/veya örgütlerin oluşturduğu yatay, esnek ve karmaşık ağsal bir yapı almaktadır (Gündoğan, 2013:20). Dolayısıyla sosyal politikaların etkinliği ve verimliliği, işbirliği ağına katılan aktörlerin çeşitliliği, bu aktörler arasındaki etkileşimin varlığına ve sürekliliğine bağlı hale gelmektedir.

Sosyal politika aktörleri arasında işbirliği için uygun çevresel koşulların var olduğu durumlarda işbirliği sürecinin başlayabilmesi için çoğu zaman ilk girişimi başlatacak bir aktöre ya da otoriteye ihtiyaç duyulur. Genellikle siyasi liderler, belediye başkanları, valiler, kamu kurumlarının yöneticileri, üniversiteler gibi güçlü bireyler ve kurumlar işbirliği sürecini başlatma girişiminde bulunurlar. Ayrıca özel sektör kuruluşları da sosyal sorunlara yönelik projelerin sponsorluğunu yaptıklarında işbirliği çağrısında bulunabilirler (Bryson vd., 2006:46).

İkinci olarak işbirliği ağlarının oluşturulması ve sürekliliğinin sağlanması için tüm paydaşların kabul ettiği ve benimsediği genel prensiplerin olması gerekir. Bu prensipler yazılı ve formel olabileceği gibi informel de olabilir. Ancak uzun süreli işbirliği ağlarının sürdürülebilir olması için işbirliği esaslarının genellikle bir protokol veya sözleşme ile kayıt altına alınması (Rhodes, 1996), ya da işbirliği ağını yönetecek ekibin stratejik planlarında aktörlerin sorumluluklarının belirlenmesi (Sussman, 2000:4) gibi formel adımlar gerekir. Ayrıca işbirliğine katılacak aktör sayısı arttığında ve farklı coğrafi bölgelerden kurumlar işbirliği yaptığında formel sözleşmeler daha faydalı olur. Sözleşmede aktörlerin her birinin rol ve sorumluluklarının, karar verme yapısının, resmi liderliğin ve diğer temel hususların hükme bağlanması esastır (Bryson vd., 2006:46-47).

İşbirliği ağlarının oluşturulması ve sürdürülmesi sürecinde bir yönlendirici otoriteye ihtiyaç duyulur ki bu otorite çoğu zaman merkezi yönetimlerdir (Rhodes, 1996). Merkezi yönetimin koordinasyon görevi oldukça önemlidir. Çünkü hiyerarşiye dayalı olmayan yatay ilişkilerde farklı örgütsel kültür ve özelliklere sahip kurumlar arasında

koordinasyonun önemi artmaktadır. Kamusal hizmetlerin sunumu aşamasında örgütler arasındaki çıkar farklılıkları amaç birliğine dayalı işbirliği ağlarının zedelenmesine yol açabilir ve hatta bu ağların dağılmasına neden olabilir (Meyers vd., 2001:169). Örneğin maksimum kar elde etme amacıyla faaliyet gösteren özel sektörün genellikle kar getirmeyen toplumsal refah hizmetlerinin sunumunda diğer aktörlerle birlikte uzun soluklu bir işbirliği içerisinde nasıl tutulacağı hayati bir sorudur. Aynı şekilde esnek çalışma prensipleri ile hareket eden sivil toplum kuruluşlarının diğer paydaşlar ile belirli bir disiplin içerisinde hareket etmesini sağlamak önemli bir problemdir. Bu bağlamda farklı örgütsel kültüre sahip kurumların aynı amaç doğrultusunda işbirliği ağları oluşturmaları ve bu ağların sürdürülebilir hale getirilmeleri için kamu kesiminin koordinasyon görevini hassas bir şekilde yerine getirmesi gerekir.

Sosyal sorunlarla mücadele etmek için sektörler arası işbirliği ağlarından yararlanmak giderek daha fazla ilgi görmektedir. Ancak farklı amaçları olan kurumsal aktörlerin ortak bazı amaçlar doğrultusunda özveride bulunmalarını sağlamak ve uzlaştırmak gerçek bir zorluktur. Başka bir ifade ile sektörler arası işbirliği ağlarını yönetmek son derece zordur. Çünkü tüm işbirliği ağlarında uygulanabilecek ortak bir yönetim modeli yoktur ve her ağın çevresel faktörler ve diğer koşullardan etkilenen kendine has bir takım özellikleri vardır (Grudinschi vd., 2013:2).

Diğer taraftan işbirliğine dayalı yönetişimi, hiyerarşik yönetimden ayıran en önemli özellik de farklı aktörler arasında sürekli uzlaşma arayışının olmasıdır. Hiyerarşik yönetimde yukarıdan aşağıya doğru bir emir komuta zinciri vardır ve görevler üst yönetim tarafından emirle aşağıdaki kurumlara aktarılır. Oysa işbirliği ağları heterarşik bir yapıya sahiptir. İşbirliği gerçekleştiren kurumlar arasında emir komuta ilişkisi olmaz. İşbirliği süreci yazılı olarak protokole bağlansa bile kurumlar arasındaki iyi ilişkiler oldukça önemlidir ve formel iletişimin yanı sıra informel bilgi akışı da teşvik edilir. İşbirliği gerçekleştiren aktörlerin meşruluğu, kurumlar arasındaki uzlaşıdan ve güvenden kaynaklanır.

1.5.2. İşbirliği Ağlarının Faydaları

İşbirliği ağlarının sosyal politika hizmetleri özelindeki faydalarını belirtmeden önce ekonomik başarıların veya başarısızlıkların adil gelir dağılımı, sağlık, eğitim, yaşam kalitesi gibi dengeler üzerinde oluşturduğu etkinin toplumsal işbirliği ile ilişkisini ortaya koymakta fayda vardır. Bu ilişkiyi en açık gösteren yöntemlerden biri insani gelişmişlik endeksleridir. İnsani gelişmişlik endeksleri incelendiğinde petrol ve benzeri doğal kaynaklardan dolayı çok büyük ekonomik kazançlar sağlayan bir takım ülkelerin alt sıralarda yer alıyor olması ilk bakışta şaşırtıcı olsa bile bu ülkelerin elde ettikleri kazancı toplumsal kesimler arasında adil bir şekilde dağıt(a)madıkları görülmektedir. Buna paralel olarak insani gelişmişlik endeksinin üst sıralarında yer alan ülkelerin genel özellikleri, ekonomik refahın toplumsal işbirliği ve yönetişim yaklaşımı ile dengeli bir şekilde dağıtılıyor olmasıdır (Kapucu ve Gündoğan, 2013:276).

Toplumsal işbirliği ve yönetişim kültürünün yukarıda belirtilen genel faydasının yanı sıra sosyal politikalar özelinde çok sayıda fayda ve avantajı vardır. Sosyal politikada kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliğine dayalı yönetişim ağlarının en temel faydaları,

birbirinden habersiz ve kopuk hizmetlerin birleştirilmesi, dublikasyonların önüne geçilmesi ve dolayısıyla kaynak ve zaman israfının engellenmesi olarak sıralamak mümkündür. Ayrıca toplumsal sorunlara birlikte çözüm üretme pratikleri, toplumun farklı kesimleri ve kurumları arasındaki toplumsal işbirliğinin güçlendirilmesine katkı sağlar.

Bryson vd., kurumlar ve sektörler arası işbirliğini, tek bir kurumun kapasitesini aşan durumlarda başvurulan bir yöntem olarak ifade etmektedir (Bryson vd., 2006:44). Bu tanımdan hareketle sosyal politika aktörleri arasında kurulan işbirliği ağları, aktörlerin tek başlarına yerine getiremeyecekleri refah hizmetlerinin sunumuna imkan sağlayacaktır.

Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulan işbirliği ağlarının ortaya çıkardığı sinerji, kamusal hizmetlerin iyileştirilmesine ve toplumsal sorunların çözümüne uygun bir zemin oluşturmaktadır. Kurumlar ve sektörler arasındaki yönetişim ağları ve işbirlikleri sayesinde toplumun değişik kesimlerinin aktif katılımı ile genelde kamu yönetimi özelde ise sosyal politika çok ortaklı bir yapıya kavuşmaktadır. Böylece hem mevcut sorunlara bir kamu yöneticisinin gözüyle bakmanın yerine bir çok farklı kesimden katılımcının bakış açısı ve tecrübesi içerisinde görme imkanı elde edilmekte (Kapucu ve Gündoğan, 2013:288) hem de farklı kesimlerin hizmetlerin sunumuna yabancılaşmasının önüne geçilmekte, bu kesimler arasında iletişime ve güvene dayalı bir yönetişim ortamı oluşmaktadır (Gündoğan, 2013:43).

Yeni aktörlerin hizmet sunum süreçlerine katılımının çeşitli sebepleri ve/veya faydaları vardır. Sosyal nitelikli kamu hizmetlerine ayrılan bütçenin kısıtlılığına çözüm olarak bu aktörlerin kaynaklarından yararlanma düşüncesi önemli bir rol oynamaktadır (Kazepov, 2008:252; Janha, 2015:17) ancak tek sebep bu değildir. Aktör yelpazesinin genişlemesinin sosyal politikaların etkinliği ve verimliliği açısından işlevsel olacağı varsayımı (Smith, 1993:118), hizmet alıcılar açısından yardım ve hizmetlere daha kolay ve hızlı ulaşabilme imkanı (Sussman, 2000:4) ve bireylerin sorunlarına çözüm bulma konusunda sivil toplumun katılımını gözeten katılımcı retoriğin yayılması diğer öne çıkan sebeplerdir (Kazepov, 2008:252). Ayrıca yerel sosyal politika aktörlerinin oluşturduğu işbirliği ağlarının bu ağlara katılan kurum ve kuruluşlar arasında yatay koordinasyona imkan sunması ilgili tarafların hizmet sunumuna katılımını kolaylaştırmakta ve sosyal yarar katsayısını artırmaktadır (Uçkan, 2013:110).

Diğer taraftan sosyal politikaların ilgi alanına giren sosyal sorunların karmaşıklaşması ve toplumda refah hizmetlerine yönelik beklentinin yükselmesi buna karşılık kamu sektörünün kaynaklarında aynı ölçüde bir artışın olmaması diğer sektörlerin de bu hizmetlerin sunumuna katılmasını zorunlu hale getirmektedir. Farklı kurumlar ve sektörler arasında oluşturulan işbirliği ağları sayesinde kamu kesiminin toplumsal refah hizmetlerine ayırdığı maddi olanaklara ve her türlü kaynağa ek olarak diğer kurumsal aktörlerin olanaklarından da yararlanmak mümkün olmaktadır.

1.5.3. İşbirliğini Etkileyen Faktörler

1.5.3.1. Kurumlar Arası Güven

Hiyerarşik örgütlenmede kurumlar arasındaki ilişki hesap verebilirlik temeline bağlıdır. Kamusal hizmetlerin hükümet etme ve yönetmeden yönetişime doğru evirildiği ve

kurumlar arası etkileşimlerin önem kazandığı çok aktörlü hizmet sunum sürecinde ise kurumlar arası işbirliği, büyük ölçüde güvene ve karşılıklı bağımlılığa dayalı hale gelmektedir (Bode, 2006b). Kurumlar arası ortaklıklarda paydaşların meşruluğu oldukça önemli bir hal alır. Güven, işbirliği ağına katılan farklı sektörlerden kurumların meşruluğuna katkı sunmaktadır (Selsky ve Parker, 2005:864).

Güven soyut ve psikolojik bir kavramdır. Bu kavram başkalarının niyetlerinin ve davranışlarının olumlu olacağına yönelik beklenti olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle güven, başkalarının umulduğu gibi davranacağı ve fırsatçı olmayacağı beklentisidir (Barczak vd., 2010:334). Başka bir tanıma göre ise güven, bir kurumun işbirliği gerçekleştirdiği diğer kurum ya da kurumların belirli bir eylemi gerçekleştirebileceğini değerlendirdiği öznel olasılık düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Demirhan, 2014:29).

Güven duygusu sadece bireyler için değil kurumlar içinde geçerlidir. Üstelik sektörler arası işbirliğinin oluşturduğu karşılıklı bağımlılık nedeniyle kurumlar bireylerden daha fazla paydaşlarına güven duyma zorunluluğu hissederler. Güven duygusunun iki kaynağı vardır. Birincisi kurumla ilgili "mevcut bilgiler" ikincisi ise kuruma güvenmeyi gerektirecek "iyi sebeplerin" olmasıdır (Barczak vd., 2010:334).

Sosyal politika hizmetlerinde faaliyet yürüten kurumlar, işbirliği yapacakları kurumları seçerken geçmiş işbirliği ağlarındaki tecrübelerinden ve hali hazırda devam eden işbirliği ağlarından yararlanırlar. Geçmişteki işbirliği ağları, sosyal politika aktörleri için diğer ortaklarının güvenirliliklerini ve kilit aktörlerin meşruluğunu anlama fırsatı sunmaktadır. Eğer geçmişte yapılmış bir işbirliği yoksa, bu durumda kurumlar arasında genellikle çok fazla güven gerektirmeyen küçük çaplı ve informal işbirlikleri gerçekleştirilir (Bryson, 2006:46).

Güvenin en önemli faydalarından biri hizmet sunumunu kolaylaştırmasıdır. Birbirine güvenen kurumlardan oluşan ağlarda kararlar hızlı bir şekilde alınabilir ve uygulanabilirken güven düzeyinin düşük olduğu ilişkilerde kurumlar kendilerini güvence altına almak amacıyla daha tedirgin ve tedbirli davranacak, mümkünse atılacak her adımı formal olarak kayıt altına alma eğilimi gösterecektir. Bu durum ya maliyetlerin artması ve hizmetlerin yavaşlaması ile sonuçlanır ya da tamamen hizmet üretiminden vazgeçilmesine yol açar. Birbirine güvenen kurumlar arasında bilgi alış verişi daha sık ve fazla olacağından dolayı işbirliği düzeyi de buna paralele olarak artış gösterir (Demirhan, 2014:30).

1.5.3.2. Katı Hiyerarşik Yönetim Anlayışı

Hiyerarşiye dayalı yönetim aynı zamanda bürokrasiyi ifade etmektedir. Özü itibariyle bürokrasi uzmanlığa dayalı görev bölüşümü anlamına gelir. Ancak bürokrasi denildiği zaman akla gelen ilk çağrışım genellikle kırtasiyecilik, işlevsizlik, aşırı merkeziyetçilik vb. gibi pejoratif anlamlardır. Buna göre bürokrasi deyimi yetki ve sorumluluğun açıklıkla belirtilmemiş olmasını, katı kuralları, işini yürütemeyen görevlileri, performansın yavaşlığını, işi başkalarına yükleme çabasını, gereksiz yere tekrarlanan işleri, uygunsuz kişilere gereğinden fazla yetki verilmesini anlatır (Tortop vd., 2010:413).

Bürokrasi, işbölümü, otorite, hiyerarşi, yazılı kurallar, yazışmalar ve faaliyetlerin dosyalanması, resmi ilişkiler, disipline olmuş bir yapı ve resmi pozisyonlardan kurulu bir örgüt biçimini belirtmektedir (Tortop vd., 2010:458). Bürokratik yönetim ya da başka bir ifade ile katı hiyerarşik yönetim anlayışı, yetki ve otoritenin merkezde toplandığı ve yereldeki aktörlere görev ve yetki aktarımının sınırlı olduğu bir yönetim tarzıdır. Bu noktadan hareketle katı hiyerarşik yönetim anlayışı, katı merkeziyetçilikle aynı anlama gelmektedir.

Türkiye gibi geleneksel olarak merkeziyetçi yönetim anlayışının egemen olduğu toplumlarda, merkezi yönetimler ellerindeki güç ve yetkileri yerel aktörlerle paylaşmaktan kaçınmaktadır. Uçkan (2013), bu durumu yönetişim fobisi olarak adlandırmakta ve merkeziyetçi yönetim geleneğine saplanmanın bir zihniyet problemi olduğunu ifade etmektedir. Katı hiyerarşik yönetim anlayışı ile hareket eden toplumlarda devlet ya da merkezi yönetim, iş dünyası, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları vb. gibi kendisi dışındaki diğer aktörlere güvenmemekte ve bunun sonucunda yetki ve sorumluluklar yeterince paylaşılmamaktadır. Bu durumda yönetişim, yetki devri, yerelleşme vb. gibi modern yönetim yaklaşımları tam olarak reddedilmese de sadece bir imaj operasyonu ile plan ve belgelerde yer almakta ancak uygulamada yerine getirilmeyerek kağıt üzerinde kalmaktadır. Ancak bu sorunun sadece merkezi yönetimden kaynaklı olduğunu söylemek de mümkün değildir. İş dünyası,özel sektör, emek örgütleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve bireyler, inisiyatif alamadıkları, güç birliği oluşturamadıkları, kendilerini bir aktör olarak konumlandıramadıkları ve aynı merkeziyetçi yönetim kültürünü paylaştıkları sürece ortaya çıkan bu katı hiyerarşik yönetim kültürünün sorumluluğuna ortaktır (Uçkan, 2013:119).

1.5.3.3. Örgüt Kültürü

Örgüt kültürü, bir örgütün sembollerinden, dilinden, ideolojisinden, inançlarından, ritüellerinden ve mitlerinden oluşur. Örgüt kültürü, örgütün içini ve iş yapma çevresini kapsayacak şekilde örgütü karakterize eden temel değerlere, varsayımlara, yorumlara ve yaklaşımlara dayanmaktadır. Örgütlerin bulundukları çevredeki diğer örgütlerle yaptıkları ya da yapacakları işbirlikleri örgüt kültüründen olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmektedir (Lee vd., 2016:463). Örgüt kültürü, kurumları bilgi paylaşımı, ağ oluşturma informal ilişkiler geliştirme vb. gibi işbirliği süreçlerinde teşvik etmekte ya da engellemektedir.

Sosyal politikada kurumlar ve sektörler arasında işbirliği oluşturmak her şeyden önce örgüt içinde ve örgütler arasında işbirliği ve dayanışma kültürüne sahip olunmasını gerektirir. Farklı örgütlerin bir arada uyum içinde çalışması büyük bir meydan okumadır. İşbirliği ağında hangi aktörün sözünün geçeceği, başka bir ifade ile işbirliği ağının liderinin hangi kurum olacağı sorusu başlı başına işbirliği ağının varlığını tehdit eden bir hususdur ve kurumlar arasında ortaklık kurulmasının önünü tıkayabilir (Perrot, 2015:152).

Sektörler arası işbirliği ağlarının en büyük zorluklarından birisi her sektörün kendine has örgüt kültürüne sahip olmasıdır. Örneğin kamu kurumları geleneksel olarak hizmet üretim sürecindeki kural ve prosedürleri süreç sonunda elde edilecek sonuçtan daha fazla önemseme eğilimindedir. Bu durum diğer aktörlerle işbirliği yapma açısından pratikte

olumlu olmayan bazı sonuçların ortaya çıkmasına yol açar. İşbirliği yapılan diğer kurumsal aktörler kamu kurumlarına göre daha esnek hareket etme yeteneğine sahiptir ve kamu kurumlarınca önemsenen süreçleri göz ardı edebilirler. Ayrıca kamu kurumlarının yöneticileri hizmet üretimi sürecindeki usullere aşırı derecede önem verdiklerinde hizmet üretimi yavaşlar hatta gecikebilir.

Benzer şekilde özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının örgüt kültürleri de beraber çalışmayı güçleştirecek bazı unsurlara sahiptir. Özel sektörün doğal amacı kar elde etmek ve bu karı maksimize edecek uygulamalar gerçekleştirmektir. Normal koşullarda bu en doğal davranış biçimi iken kamusal bir hizmet olan sosyal politika faaliyetlerinde kamu hizmetinin temel amacına ters düşebilir. Dahası başta kamu kesimi olmak üzere diğer aktörlerle ortak faaliyet yürütme çabası da bu nedenle zarar görebilir (Kapucu ve Gündoğan, 2013:278). Bu nedenle sektörler arası işbirliği ağının içerisinde yer alan kurumlar, farklı örgüt kültürleri arasındaki çelişkileri giderebilecek ve uzlaşma aracılığıyla ortak payda da buluşturabilecek bir işbirliği kültürüne sahip olmalıdır.

1.5.3.4. Kurumsal Kapasite

Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları, toplumsal hayat açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu toplumsal aktörler, yapmış oldukları faaliyetlerle içinde bulundukları toplumun refahına katkı sağlar ve ihtiyaçlarını tatmin etmeyi amaçlar. Dolayısıyla bu örgütlerin kurumsal kapasiteleri, toplumun kullanabileceği kaynak düzeyini göstermektedir. Kurumsal kapasite denildiğinde genelde akla maddi ve finansal imkanlar gelmektedir. Ancak kurumsal kapasite sadece bunlarla sınırlı olmayıp, bir örgütün sahip olduğu insan kaynakları ve entelektüel birikim gibi tüm faktörleri kapsamaktadır (Demiröz, 2012:24).

Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulan işbirliği ağları, iyi eğitimli insan kaynakları ile desteklenen ve sorunsuz işleyen bilgi iletişim kaynaklarına ihtiyaç duyar. İnsan ve bilgi kaynağı, hiyerarşik olmayan bir örgütsel düzenin kurulmasına yardımcı olur. Üzerinde müzakere edilen ve uzlaşılan bilginin varlığı, işbirliği ağlarının yönetişiminde en önemli özelliklerden biridir (Kapucu ve Özgür, 2013:180-181).

Bilgi edinme, işleme ve kullanma kapasitesi, kurumsal kapasite açısından önemli bir göstergedir. Sosyal politika alanında faaliyet yürüten kurum ve kuruluşlar, iş yaptıkları çevrede kendileri için gerekli olan bilgiyi toplar, işler, depolar ve ilgili diğer ortaklarıyla paylaşırsa yerel sosyal politika ağlarının başarılı olma ihtimali artar. Örneğin yoksullara yönelik sosyal yardım veren farklı kurumlar arasında ortak veri tabanı kullanımı ya da etkin veri paylaşımı sağlanırsa bu yardımların etkinliği ve verimliliği artar.

Toplumsal aktörleri ortak bir sorunu ele almak için etkili ve verimli bir şekilde hizmet sunma kabiliyeti, sektörler arası işbirliği ağlarının oluşturulması ve bu ağların gücü konusunda belirleyicidir. Kabiliyet soyut bir kavram olup, kurumların kabiliyetli oluşları konusunda karar verici otorite, işbirliği yaptıkları ya da yapacakları diğer paydaşlardır. Bunun dışında bu kuruluşların büyüklükleri, yeni ya da tecrübeli oluşları ve faaliyet alanları da kabiliyet konusunda gösterge olabilir. Örneğin yeni kurulan bir dernek ya da

vakıf, genellikle kuruluş prosedürlerine odaklanmakta ve faaliyetlerini sürdürebilmek için gerekli olan fiziki mekan, personel vb. gibi fiziksel olanaklar ile fon bulma gibi hayati konularla uğraşmaktadır. Tecrübeli kuruluşlar ise işbirliği yapacakları kurumları daha iyi tanımakta, ortaklık kurarak fon sağlayabilecekleri ya da kapasitelerini artırabilecekleri kamu kurumlarına, özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına daha kolay ulaşabilmektedir. Farklı sektördeki toplumsal aktörlerin işbirliği ağlarına katılımı bu kuruluşların faaliyet alanı ile de yakından ilişkilidir. Söz gelimi şiddet gören kadınlara yönelik faaliyet yürüten bir sivil toplum kuruluşunun, amaçlarına ulaşabilmek için çok sayıda kamu kurumu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşu ile ortaklık kurması gerekirken spesifik alanlarda faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları (sanat toplulukları gibi) daha az işbirliği yaparlar (Janha, 2015:21).

Özellikle sivil toplumun yeterince gelişmediği ülkelerde sivil toplum kuruluşları diğer faaliyet alanlarında olduğu gibi sosyal politika alanında da baskı grubu olma işlevlerini tam olarak yerine getirememektedir. Başka bir ifade ile yerel ve merkezi yönetim otoriteleri ile konjonktürel ilişkiler kurarak çıkar sağlamayı hedefleyen sivil toplum kuruluşları, bu çıkarı sürdürülebilir kılacak stratejik hamleleri gerçekleştirmekte zorlanmaktadır (Uçkan, 2013:122). Ayrıca kurumsal kapasitesi yetersiz ya da düşük olan sivil toplum kuruluşları, kamusal iş ve işlemlerde karşılaşılan ciddi sorunlarda ya da hukuki sonuç doğuracak durumlarda sorumluluktan kaçınma, hareketsiz kalma, geri durma gibi bir takım davranışlar sergileyebilmektedir (Kapucu ve Gündoğan, 2013:278). Bunun doğal sonucu olarak sivil toplum kuruluşları, sosyal politikaların planlanması ve uygulanması aşamasında oluşturulan işbirliği ağlarında etkisiz ve merkezi yönetim paradigmalarına bağımlı bir konumda yer almaktadır.

1.5.3.5. Lider/Yönetici Davranışları

Modern yönetim paradigmalarında örgütlerin hedefledikleri amaçlara ulaşabilmeleri için bu kurumların yöneticilerinin bir takım liderlik özelliğine sahip olması ve bu özellikleri etkin bir şekilde kullanması gerekir. Sosyal politika özelinde düşünüldüğünde, bu faaliyetlere yönelik oluşturulan işbirliği ağlarında görev alan kurumların ya da kuruluşların liderleri, esnek karar alma becerisi, diğer aktörlerle bilgi değişimine açık olma, ortaklıklar ve ağlar oluşturma, var olan işbirliği ağlarının devalılığını sağlama gibi bir takım meziyetlere sahip olmalıdır.

İşbirliği ağları ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların çoğunluğu bu ağların faydaları ve çıktıları üzerine odaklanmış olmakla birlikte, çok sayıda çalışma da diğer aktörlerle ağ oluşturan kurumların lider ve yöneticilerine yönelik tespit ve önerilere yer vermektedir. Liderler yönetim süreçlerini işbirliği ağının gereksinimlerine uygun olarak yeniden gözden geçirmekle sorumludur. Bu sorumluluk tam olarak yerine getirilmediği zaman işbirliği ağının yönetsel yapısında (planlama, rollerin belirlenmesi, insan kaynakları, bilgi paylaşım mekanizması vb.) ve yönetim süreçlerinde (iletişim, koordinasyon, değerlendirme, denetim vb.) temel problemler ortaya çıkmakta ve bu durum işbirliği yapan kurumların ortak çalışmaktan elde edeceği umulan faydadan mahrum kalmasıyla sonuçlanmaktadır (Grudinschi vd., 2013:7).

Kurumlar arası işbirliği ağları, bu ağlara katılan kurumların yöneticilerinin sürekli desteğine ihtiyaç duyar. Yönetici desteği olmaksızın gerçekleştirilen işbirlikleri kısa süreli ve geçici olmaktadır (Sussman, 2000:4). Liderlerin ortak çalışmaya karşı bakış açıları da işbirliği açısından oldukça önemli ve belirleyicidir. Toplumsal sorunların çözümüne yönelik faaliyet gösteren kuruluşların yöneticileri ve/veya liderleri, mevcut sorunların kurumlar arası işbirliği ile çözüleceğine inanmaları durumunda, yöneticisi olduğu kurum diğer aktörlerle daha kolay işbirliği yapmakta ve işbirliği ağında daha merkezi bir konumda yer almaktadır (Selsky ve Parker, 2005:863). Aksi durumda ise yöneticiler diğer kurumlarla işbirliği yapmaktan kaçınmakta ya da daha az işbirliği yapma eğilimde olmaktadır.

İşbirliği yapma açısından belirleyici olan bir diğer unsur, liderlerin sergiledikleri liderlik tarzlarıdır. Kamu yöneticileri, yasal düzenlemeler çerçevesinde faaliyet gösterir ve kaynaklarını merkezi ya da yerel otoritenin bürokratik kurallarına göre yönetirler. Bu faaliyetleri yerine getirirken bakanlara ya da yerel politikacılara karşı sorumludurlar. Özel sektör yöneticilerinin ise faaliyet ilkeleri ve başarı kriterleri çok daha farklıdır. Yüksek karlılık rekabet edebilirlik ve müşteri memnuniyeti gibi esaslar özel sektör yöneticisinin temel amaçlarıdır (Newman, 2005:720). Yukarıda değinildiği üzere sosyal politikaların (ve diğer kamusal hizmetlerin) işbirliği ağları ile gerçekleştirilmesi, hiyerarşiye dayalı hizmet üreten kamu sektörü ile piyasa koşullarına göre hizmet üreten özel sektör arasında adeta üçüncü bir yol, bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak işbirliği ağlarında yer alan kurumsal aktörlerin yöneticilerinin liderlik tarzı da farklı olmalıdır. İşbirliği ağlarının yönetişiminde transformasyonel (dönüşümcü) liderlik biçimi anlam kazanmaktadır.

Transformasyonel liderlik geleceğe, yeniliğe, değişime ve reforma dönük olup bu tip liderlikte, çalışanların yaratıcı ve yenilikçi yönlerinin ortaya çıkarılması üzerinde durulur. Transformasyonel liderlik, liderlik paradigmalarının en çağdaş yaklaşımlarından biridir. Bu kurama göre liderlik değişim ve dönüşümü çok etkin ve başarılı bir şekilde uygulamaya koymak, bu değişim ve dönüşüme rehberlik edecek ileri görüşlülüğü yaratmak ve dönüşüm için duyulan ihtiyacı tamamlamak için gerekli olan yeteneklerin tamamıdır (Yavuz ve Köseoğlu, 2016:833).

Çok sayıda aktörün birlikte çalıştığı işbirliği ağlarında değişim ve yenilenme oldukça önemli bir hale gelmektedir. Örgütler geçmişteki tecrübelerinden ve mevcut gelişmelerden dersler çıkararak içinde bulundukları çevreye uyum göstermeli, başka bir ifade ile öğrenen örgüt olmalıdır. Dönüşümcü liderlik, değişime yönelik bir liderlik modeli olup, dönüşüm sürecinin çeşitli aşamalarında gerekli davranışları göstererek değişimin başarıyla gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Bu nedenle dönüşümcü liderlik, özellikle dinamik ve istikrarsız çevrelerde, belirsizliğin hakim olduğu durumlarda ve toplumsal sorunlar gibi karmaşık yapıdaki fenomenlerle mücadele eden sosyal politika ağlarında işlevsel bir zemin sunmaktadır (Yavuz ve Köseoğlu, 2016:834).

BÖLÜM II: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKADA YERELLEŞME VE KURUMLARARASI İŞBİRLİĞİ

Bu bölümde sosyal politikada yerelleşme ve kurumlararası işbirliği olgularının farklı refah rejimlerinde ne ölçüde gerçekleştiği ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle dünyadaki sosyal politika uygulamaları sekiz farklı refah rejimi açısından incelenmiş, daha sonra ise Türkiye'deki sosyal politikalar yerelleşme ve kurumlararası işbirliği bağlamında değerlendirilmiştir.

2.1. Dünyada Yerel Sosyal Politika Ağlarının Değerlendirilmesi

Sosyal politikalarda yerelleşme her ülkede aynı ölçüde gerçekleşmemiştir. Dahası yerel sosyal politika aktörlerinin refah hizmetlerindeki rolleri ve bu aktörler arasında oluşan işbirliği ağlarının yapısında, toplumların ekonomik, siyasi ve kültürel koşullarına bağlı ulusal farklılıklar her zaman var olmuştur. Bu nedenle dünyada yerel sosyal politika ağlarının yapısını incelemek için öncelikle birbirine benzer nitelikteki ülkeleri sınıflandırmak gerekir. Sosyal politika alanında araştırma yapan bilim insanları çok uzun zamandan beri, refah rejimleri ve hangi ülkenin hangi refah rejimi altında yer aldığı konuları üzerine çalışma yürütmektedir. Çoğu yazar sınıflandırma yaparken devlet, özel sektör, sivil toplum ve aile gibi sosyal politika aktörlerinin refah sektöründe sundukları hizmetlerin oranını kullanmıştır. Dolayısıyla refah rejimleri sınıflandırması aynı zamanda refah karması ve kurumlar arası işbirliği açısından da ipuçları vermektedir (Kazepov, 2008:254).

Refah rejimlerini sınıflandırma çalışmaları arasında en bilineni ve en çok kabul göreni Esping Andersen (1990)'ın üçlü tipolojisidir. Esping Andersen refah rejimlerini liberal refah rejimleri, korporatist refah rejimleri ve sosyal demokrat refah rejimleri olarak üç temel gruba ayırmaktadır. Bu ayrımı belirleyen temel unsur ise devlet, piyasa ve aile (artı sivil toplum kuruluşları) gibi refah sağlayıcı kurumların hangi oranda refah sağladıklarıdır (Yılmaz, 2014:233).

Yukarıda belirtildiği üzere Esping Andersen'in refah rejimleri sınıflandırması, sosyal politika literatüründe en fazla atıf yapılan çalışma olmuştur. Bununla birlikte pek çok farklı görüşten yazar ve akademisyen, bu sınıflandırmayı çeşitli açılardan eleştirmiş, bazıları yetersiz bulmuş, bazıları da eklemeler de bulunmuştur. Yapılan en temel eleştiri, söz konusu sınıflandırmanın sadece zengin kapitalist ülkeleri esas aldığı ve dolayısıyla üç refah rejimi tipinin bütün ülkelerin sosyal politika modellerini kapsamakta yetersiz kaldığı noktasındadır (Özdemir, 2005).

Esping Andersen'ın sosyal politika sınıflandırmasına pek çok yazar tarafından getirilen eleştirilerin sonucunda daha fazla grubu içeren yeni sınıflandırmalar ortaya çıkmıştır. Yaygın yapılan bir sınıflandırmaya göre Esping Andersen'ın belirttiği üç refah rejimine ek olarak ailenin önemli rol oynadığı refah sistemlerini belirtmek üzere "aile refahı (*familistic welfare*) sistemi" ve Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan ülkelerin refah sistemlerini açıklamak üzere "geçiş ülkeleri refah rejiminden" oluşan beş sosyal politika modeli söz konusudur (Kazepov, 2008). Ancak bu beş sosyal politika modeli daha çok Avrupa ülkelerini kapsamakta olup özellikle Asya, Afrika ve

Ortadoğu ülkelerinin refah sistemlerini gruplandırmaya dahil etmemektedir. Yukarıda belirtilen beş grubun yanı sıra Asya, Sahra Altı Afrika ve Kuzey Afrika ve Ortadoğu (MENA) refah rejimlerini de ayrı bir grup olarak ele almak daha fazla sayıda ülkenin sosyal politika modelini inceleme fırsatı sunacaktır. Bu nedenle aşağıda sekiz farklı refah modelinde yerelleşme ve aktörler arası işbirliği ağları temel olarak açıklanmıştır.

Tablo 2. Sosyal Politika Modelleri

Sosyal Politika Modelleri	Örnek Ülkeler
Liberal Refah Rejimleri	ABD, İngiltere, Kanada, Yeni Zelanda, Avustralya
Sosyal Demokrat Refah Rejimleri	İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Finlandiya
Muhafazakar Refah Rejimleri	Almanya, Fransa, Belçika, Avusturya
Güney Avrupa Refah Rejimleri	Yunanistan, İspanya, Portekiz, İtalya
Geçiş Ülkeleri Refah Rejimleri	Rusya, Letonya, Ukrayna
Asya Refah Rejimleri	Çin, Hindistan, Malezya, Hong Kong, Tayland, Endonezya
Sahra Altı Afrika Refah Rejimleri	Güney Afrika, Gambiya, Botsvana
MENA Ülkeleri Refah Rejimleri	Suudi Arabistan, İran, Mısır, Fas, Cezayir

Kaynak: Kazepov (2008)'den yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Belirtmek gerekir ki sosyal politikada işbirliği ağları ya da sosyal politika yönetişimi incelenirken genel bir kategorizasyon yapmaktan kaçınarak her ülkeyi kendi tarihi ve kültürel gerçekleri ışığında değerlendirmek gerekir. Çünkü aynı refah rejimi içerisinde yer alsa bile her ülkenin sosyal politika ağlarında kendi politik kültürlerini yansıtan nüans farklılıkları bulunmaktadır (Bode, 2006b:348). Ancak çok sayıda ülkenin refah sistemini incelemek bu tezin kapsamı göz önünde bulundurulduğunda gerekli değildir. Onun yerine genel kabul gören refah rejimlerini incelemek daha işlevseldir.

2.1.1. Liberal Refah Rejimleri

Bu sistem devletin sadece piyasa, gönüllü sektör ve aile gibi diğer refah aktörlerinin sosyal politikalar için kaynak tahsis etmekte yetersiz kaldığı zaman devreye girmesiyle karakterizedir. Devlet, ihtiyaç sahipleri için "son çare" olarak başvurulması gereken bir konumdadır. Devlet tarafından vatandaşlara yapılan yardımlar asgari düzeydedir ve genellikle sıkı bir gelir araştırmasına bağlıdır. Anglo-Sakson model ya da kalıntı refah rejimi olarak da adlandırılır. ABD, Kanada ve Avustralya bu modelin önde gelen örnekleridir. Avrupa ülkeleri arasında ise bu sisteme en yakın sosyal politika modeline sahip olan ülke İngiltere'dir (Kazepov,2008:258; Özdemir, 2005).

Liberal refah rejiminde sosyal yardımların ve sosyal harcamaların çok azı merkezi yönetimin uhdesindedir ve bu yardımların yönetildiği kurumlar genellikle yerelde örgütlenmektedir. Bu model içerisinde geliştirilen yönetişim düzenlemeleri, çoğulcu nitelik taşımakta ve kamu-özel sektör ortaklığını koordine etme eğilimi görülmektedir (Kazepov, 2008:258).

Yukarıda değinildiği üzere sosyal politikada yerelleşmeye yol açan temel faktörlerden biri neoliberal ekonomik politikaların öngördüğü kamusal reformlardır. Bu reformların neticesinde devletin mümkün olduğunca küçüldüğü, özel sektörün ya da başka bir ifade ile piyasanın kamusal hizmetlerin üretiminden esas sorumlu aktör olduğu, bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının aktif bir şekilde yönetim süreçlerine katıldığı bir yönetsel ortam hedeflenmektedir. Bu politikaların refah hizmetlerine yansıması, devletin

sosyal harcamalarını kısarak, bu alandaki sorumluluğu dikey ve yatay subsidiarite ilkesi çerçevesinde yerel yönetimlere, özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına devretmesi şeklinde cereyan etmiştir. Liberal refah rejimleri söz konusu reformlar için uygun bir zemin sunmaktadır. Dolayısıyla yerelleşme eğiliminin en yüksek olduğu sosyal politika modelinin liberal refah sistemi olduğunu söylemek mümkündür.

Diğer taraftan bu refah rejiminde sosyal nitelikli kamu hizmetlerinin (tüm kamu hizmetlerinde olduğu gibi) ağırlıklı olarak piyasa mekanizması tarafından sağlanması beklendiğinden kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağları zayıftır (Klitgaard, 2005:5). Var olan işbirliği ağları ise refah hizmetlerinin sunulmasından ziyade bu hizmetlerin finansmanının sağlanması gibi konularda olmaktadır. Örneğin devlet, sosyal politika alanında faaliyet yürüten özel sektör kuruluşlarına vergi indirimi, mali teşvik vb. gibi ayrıcalıklar tanıyarak, sivil toplum kuruluşları ile de fon ve kaynak sağlayarak işbirlikleri gerçekleştirmektedir (Zhou, 2011:20).

Liberal refah rejimlerinde -özellikle ABD'de- devlet tarihsel olarak kamusal sorunların ve sosyal problemlerin çözümünde ancak piyasa başarısızlığı ya da sivil toplum kuruluşu/hayır kuruluşlarının başarısızlığı durumlarında harekete geçme eğilimindedir. Yine ABD özelinde kurumlar ve sektörler arası işbirliğine, çoğu zaman üç aktörün de kendi başlarına yetersiz kaldığı durumlarda alternatif bir yöntem olarak başvurulmaktadır (Bryson vd., 2006:46). Ancak son yıllarda eskiden federal hükümet tarafından sunulan sosyal hizmetlerin daha geniş yelpazede sunulması amacıyla bu hizmetlerin görev ve sorumluluğu yerel yönetimlere ve hükümet dışı organizasyonlara devredilmektedir. Bunun sonucunda yerel yönetimler ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında sosyal politika alanında kurulan işbirliği ağları giderek daha görünür bir hale gelmektedir (Chang, 2009:78).

Liberal refah rejiminin bir diğer temsilcisi İngiltere'de sosyal politika hizmetleri sunan kurumlar arasında yatay ve dikey koordinasyon ve işbirliği düzeyi düşüktür. Her ne kadar refah alanında faaliyet yürüten kuruluşlar arasında işbirliğini sağlayacak kurumsal yapılar (yerel stratejik işbirliği kurulları vb. gibi) olsa da bu kurulların faaliyetleri ara sıra toplantı yapmaktan ve resmi ilişkilerden öteye geçmez. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri daha çok özel sektörün sunduğu hizmetin kalitesini artırmaya yöneliktir. Bu nedenle işbirliği ağları ve bu ağlardaki rutin toplantılar, sivil toplum kuruluşlarının düşüncelerini seslendirdikleri bir platform görevi görür (Bode, 2006a:560).

2.1.2. Sosyal Demokrat Refah Rejimleri

Sosyal demokratik refah devletleri, devletin yoğun sosyal haklar sağladığı, özel sektörün refah hizmetlerdeki rolünün ise sınırlı kaldığı bir sosyal politika modelidir. Bu modelde devlet sosyal politika hizmetlerinin esas üreticisi konumunda olup ikinci ya da üçüncü planda devreye giren bir aktör değildir. "İskandinav refah modeli", "evrensel refah rejimleri", "modern refah rejimi" gibi farklı adlarla da anılmaktadır. İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda ve Finlandiya sosyal demokrat refah rejiminin önde gelen örnekleridir (Özdemir, 2005).

Sosyal demokratik refah rejimini benimseyen ülkelerde sosyal politikalar açısından ülke genelinde bir homojenlik sağlama çabası vardır. Bu bağlamda sosyal yardımlardan ve hizmetlerden yararlanma açısından bölgesel farklılıkları gidermek amacıyla devlet tarafından yasal çerçeveler çizilir ve gerekli önlemler alınır. Devlet tarafından yapılan sosyal harcamalar diğer refah rejimleri ile kıyaslandığında daha yüksektir. Son yıllarda bu harcamayı kısmaya yönelik adımlar atılmış olsa da bu sosyal politika modeli halen en kapsayıcı ve en cömert model olma özelliğini korumaktadır (Kazepov, 2008:258).

Sosyal demokratik refah rejiminde, sosyal politika hizmetlerinin özelleştirilmesi eğilimi liberal refah rejimine göre daha azdır. Refah sağlayıcı aktörleri çeşitlendirmek için özel sektörün refah hizmetleri sunumuna katılımı teşvik edilir ancak devletin bu alanı tamamen piyasaya devretmesi söz konusu değildir. Bu modelde yerelleşme adımları daha çok merkezi hükümetin elinde bulunan görev ve sorumluluklarının yerel yönetimlere delege edilmesi şeklindedir (Klitgaard, 2005:8). Benzer şekilde yönetişim ve kurumlar arası işbirliği uygulamaları daha çok sosyal politika sunumunda görev alan kamu kurumları ile yerel yönetim birimleri arasında oluşturulur. Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ise ikinci planda işbirliği ağlarına dahil edilir (Kazepov, 2008:258).

Diğer taraftan İskandinav ülkelerde devletin vatandaşları için sunduğu sosyal politikalar, diğer batılı ülkelerde olduğu gibi neoliberal politikaların etkisiyle değişmektedir. Konu ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda özellikle 90'lı yıllardan itibaren sosyal demokrat refah rejimlerinde refah devletinin aşınmaya başladığı ve özelleştirme uygulamaları ile birlikte devletin sağladığı sosyal korumanın zayıflayarak eğitim, sağlık ve emeklilik gibi temel sosyal politika alanlarında piyasa temelli değişimler gerçekleştirildiği ortaya konulmaktadır (Blomqwist, 2004; Klitgaard, 2007).

Sosyal demokrat refah rejimlerinde yaşanan değişim niceliksel olmaktan ziyade niteliksel bir değişimdir. Başka bir ifade ile İsveç, Danimarka ve diğer sosyal demokrat refah rejimine sahip ülkede özel sektörün sosyal politikaya katkısı halen çok düşük düzeydedir ve ancak zihniyet temelinde özelleşmeye doğru bir aşınma söz konusudur. Özellikle İsveç'in özelleştirmelerden daha fazla etkilendiği ve bu ülkedeki refah modelinin giderek kıta Avrupası refah rejimlerine benzediği dile getirilmektedir (Blomqvist, 2004:151).

İskandinav ülkelerinde özel sektörün refah hizmetlerine katılımı halen Avrupa ortalamasının çok altındadır ve sosyal politikaların piyasa mekanizması içerisinde sunulmasına karşı toplumsal bir direniş söz konusudur. Dolayısıyla sosyal politikaların sunulmasında kamu-özel işbirliği ağlarının sınırlı olduğunu söylemek mümkündür.

Sivil toplum kuruluşları ise refah hizmetlerinin sunumundan ziyade sunulan hizmetin etkinliğini artırmaya yönelik lobi faaliyetlerine odaklanmış durumdadır. İskandinav ülkelerinde çok sayıda etkin sivil toplum kuruluşu vardır ve bu örgütler kamu kurumlarını kolayca etkileyebilecek kapasiteye sahiptir. Başka bir ifade ile bu ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının oluşturdukları sosyal sermaye düzeyi diğer ülkelere kıyasla çok daha yüksektir. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları kamu sektörü ile geliştirdikleri işbirliği ağları aracılığıyla politikacıları ve bürokratları etkileyerek refah hizmetlerinin etkinliğinin ve verimliliğinin artmasına katkı sağlamaktadır (Ferragina, 2017:74; Zhou, 2011:20).

2.1.3. Muhafazakar Refah Rejimleri

Muhafazakar refah rejimlerinin üç temel özelliği bulunmaktadır. Birincisi, sosyal refahın ekonomik gelişme ve büyümeyi gerçekleştirmek suretiyle sağlanacağının kabulüdür. İkincisi, bu refah sisteminin korporatist yapıda gelişmiş olmasıdır. Başka bir ifade ile bu sistem sosyal politikaları işçi sınıfı kaynaklı toplumsal sorunların ortaya çıkmasını engellemeye yönelik bir araç olarak kullanan toplumlara dayanmaktadır. Üçüncüsü ise sosyal nitelikli hizmetlerin sunumunun yerelleşme ilkesine dayalı olarak gerçekleştirilmesinin benimsenmiş olmasıdır. Bu nedenle sosyal politikaların sunumunda yerel yönetimlerin ve diğer devlet dışı aktörlerin önemli bir rolü vardır (Toprak, 2015:163).

Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya ve Belçika bu türe uygun düşecek refah sistemlerine sahiptir. Almanya, genelde bu türle ilgili değerlendirmelerde ele alınan temel örnektir. Muhafazakar refah rejimi aynı zamanda "muhafazakar–korporatist refah rejimleri", "sosyal sigorta modeli", "Kıta Avrupası modeli", "kurumsal refah rejimleri", "Bismark ülkeleri modeli", "Alman modeli" ve "Hristiyan Demokratik rejimler" gibi farklı adlarla da anılmaktadır (Özdemir, 2005).

Muhafazakar refah rejiminin uygulandığı Kıta Avrupası ülkelerinde sosyal politikanın gelişimi kiliseden önemli ölçüde etkilenmiştir. Kilise ile olan bu yakınlık aileye ve diğer sosyal politika aktörlerine muhafazakar bir yaklaşım geliştirmelerine yol açmıştır. Bu sistemi benimseyen ülkeler, piyasa verimliliğinden ziyade geçmişten gelen sosyal düzeni muhafaza etmeyi önceler. Bu nedenle devletin sağlamış olduğu sosyal haklar fazladır. Özel sektörün sosyal politikaya katkısı ise sınırlıdır. Diğer taraftan bu sosyal politika modelinde devletin sunduğu refah hizmetlerine bakış çok da olumlu değildir. Çünkü devletin refah hizmetlerini sunmasının, geçmişte bu hizmetleri sağlayan aile, kilise ve gönüllü kuruluşların gerilemesine yol açacağı düşünülmektedir. Dahası boşanmaların, yalnız yaşayan ebeveynlerin ve nikahsız doğan çocukların sayısının artmasının temel nedenlerinden biri olarak sosyal politika kapsamında ayni ve nakdi olarak sağlanan olanakların artması gösterilmektedir (Özdemir, 2005:247).

Kurumlar ve sektörler arası işbirliği açısından değerlendirildiğinde muhafazakar refah rejimlerinin refah hizmetlerinde işbirliği ağlarının geçmişten itibaren etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu sistemin önde gelen örneklerinden Almanya'da sosyal hizmet sunumunun önemli bir kısmı 1920'lerden itibaren, "refah dernekleri (Wohlfahrtsverbände)" olarak adlandırılan gönüllü kuruluşların -çoğunlukla kiliselerin- oluşturduğu ağlara devredilmiştir. Eyalet yönetimleri ile kiliseler arasında bir anlaşmaya bağlı olarak gerçekleştirilen bu devir ve kar amacı gütmeyen kuruluşların sosyal politikadaki baskın rolü temel mevzuatta yer almaktadır. Alman refah sisteminin (başka bir ifade ile sosyal ortaklık modeli) temel karakteristiğini birlikte karar alma, ortak kurullar, paydaşların yasama süreçlerine katılımının sağlanması gibi unsurlar oluşturmaktadır. Bu sistemin temel aktörleri başlangıçta sosyal demokrasi içerisinde kök salan inanç temelli hayır kurumlarıydı. 1970'li yıllardan itibaren yükselen yeni toplumsal hareketler ile birlikte farklı motivasyonlarla hareket eden sivil toplum kuruluşları da aynı şekilde sosyal ortaklık modelinin içerisinde yer almaya başlamıştır (Bode, 2006b:349).

Muhafazakar refah rejiminin bir diğer gelişmiş refah devleti olan Fransa'da ise sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliğinin gelişimi daha farklı bir seyir izlemektedir. Her şeyden önce Fransa refah hizmetleri sunumunu kontrol etmeye ve elinde bulundurmaya yönelik güçlü bir devlet iradesine sahiptir ve sivil toplum kuruluşları, sosyal politika sunumunda aktif rol alabilmek için bu irade ile mücadele etmek ya da uzlaşmak durumundadır. Bu nedenle sosyal refah hizmetlerinde rol alacak sivil toplum kuruluşlarının hükümet tarafından çerçevesi çizilen ilkeleri benimsemesi gerekmektedir. Örneğin 20. yüzyılın başında gerçekleştirilen sosyal sözleşmede refah hizmetleri sunacak kilise örgütlerinin Cumhuriyetçi değerlere saygı gösterme mecburiyeti hüküm altına alınmıştır. Fransa'da devletin gönüllü sektörle iş yapma kültürünü yansıtan bu durum geçerliliğini büyük oranda korumaktadır. Bunun sonucunda refah sektöründe rol almak isteyen sivil toplum kuruluşları, geçmişte olduğu gibi bugünde kamu görevlileri ve siyasi liderlerle iyi ilişkiler geliştirmek ve onları siyasi yönden etkilemek durumundadır (Bode, 2006b:349).

2.1.4. Güney Avrupa Refah Rejimleri

Esping-Andersen'in klasik üçlü refah rejimi sınıflandırması, ülkeler arasındaki farklılıkları yeterince dikkate almadığı gerekçesiyle eleştirilmiş ve yukarıda değinildiği gibi zamanla yeni sosyal politika modelleri gruplandırmaya dahil edilmiştir. Bu modellerden birisi Güney Avrupa refah rejimidir. Güney Avrupa ülkelerinde toplumdaki enformel bağların ve ailenin refah sunumunda oynadığı rol, bu ülkelerin sosyal politikalarını diğer refah rejimlerinden önemli şekilde ayırmaktadır. Bu nedenle Güney Avrupa refah rejimi ayrı bir sosyal politika modeli olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu ülkelerde ailenin refah sağlamadaki ağırlığından hareketle bu sisteme aile refahı (*familistic welfare*) sistemi de denilmektedir. Ayrıca farklı yazarlar tarafından yapılan refah rejimi sınıflandırmalarında yer alan "tam oluşmamış refah devletleri" modeli ve "Latin kuşağı ülkeleri" aynı refah rejimini ifade edecek şekilde kullanılmaktadır (Özdemir, 2005:258).

Güney Avrupa refah rejimlerinin içinde yer alan ülkelerin sosyal politikalara yönelik kurumsal yapısı ve vatandaşlarına sağladığı sosyal olanaklar çok yetersizdir. Diğer taraftan modern bir refah devletinde olması gereken bütün kurumsal gelişmeler bu ülkelerin anayasalarında ve yasalarında vaat edilmiştir. Dolayısıyla, bu ülkeleri gerçek anlamda bir refah devleti olmaktan çok, "vaatler devleti" olarak adlandırmak mümkündür (Özdemir, 2005:258).

Bu rejimde refah hizmetlerinin piyasaya bağımlılığı liberal refah rejimlerine benzer bir mahiyettedir. Ancak aile ve akrabalık bağları piyasaya olan bağımlılığı azaltmaktadır (Kazepov, 2008:259). Başka bir ifade ile aile ve akraba ilişkileri gibi refah sağlayıcı mekanizmaların bu modelin vazgeçilmez özelliği hatta tek başına taşıyıcısı olduğu kabul edilmektedir. Aileler piyasa tarafından sunulan refah sistemin dışında kalanların yani enformel düzeyde sistemle ilişkisi olanların, devlet tarafından ihmal edilmesi sonucu meydana gelen olumsuzlukları gidererek bir nevi devletin yükünü hafifletmektedir (Tiyek ve Yertüm, 2016:36).

Kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağları açısından Güney Avrupa refah rejimlerinin durumunu ele alan bilimsel çalışma sayısı azdır. Bu bağlamda sosyal sermaye kavramı, kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliğini anlamak için önemli bir imkan sunmaktadır. Sosyal sermaye kısaca karşılıklı yarar için eşgüdüm ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar ve/veya normlar olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan hareketle sosyal sermayesi yüksek olan ülkelerde kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağları güçlü, düşük olduğunda ise zayıftır. Güney Avrupa refah rejimlerinde sınıflandırılan ülkelerde sosyal sermaye düzeyi diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında daha düşük seviyededir. Bu nedenle sosyal politikalar açısından kolektif eylem ve sektörler arası işbirliği düzeyi de daha düşüktür. Başka bir ifade ile Güney Avrupa refah rejimlerinde birlikte iş yapma kültürü diğer batı ülkeleri kadar gelişmemiştir ve sektörler arasında kurulan işbirliği ağları zayıftır (Ferragina, 2017).

2.1.5. Geçiş Ekonomisi Ülkeleri Refah Rejimi

Geçiş ekonomisi terimi, eskiden sosyalist ekonomik düzenle yönetilmiş ancak daha sonra piyasa ekonomisini benimsemiş ülkeler için kullanılmaktadır. Sosyalist rejimde batıdaki anlamda bir refah devletinin varlığından söz etmek mümkün değildi. Bu nedenle 1990'lı yıllardan önce eski sosyalist devletlerde sosyal politika bağımsız bir sektör olarak uygulama alanı bulamamıştır. Bu ülkelerde komünizmin yıkılmasıyla birlikte ekonomik ve idari alanda yaşanan köklü değişim sonucunda sosyal politika için yeni bir ortam doğmuştur. Bu bağlamda özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının hizmet sunumunda faaliyet göstermeye başlaması ve merkezi yönetimin elinde bulunan yetki ve gücün diğer yönetim birimlerine dağıtılması bu yeni ortamın zeminini oluşturmuştur (Czike vd., 2002:5).

Eski sosyalist devletlerde sosyal politika, batıdaki gelişmiş devletlerden farklı biçimde ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte sosyalist refah devleti, sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve istihdam gibi temel konularda teorik olarak düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Ancak teori de yazan ile uygulamada ortaya çıkan sonuç birbirinden farklıdır (Matei ve Tudose, 2014:198). Bu ülkelerde devlet tarafından çocuklar için gündüz bakımı, sağlık hizmeti, barınma vb. gibi birkaç refah fonksiyonu sağlanıyordu. Yine devlet tarafından işletilen sosyal sigortalar, tam istihdam taahhüdü, ücret ve maaşların devlet tarafından kontrolü ve tüketim mallarının sübvansiyonu ile karakterize bir sosyal politika vardı. Devlet tarafından emekli maaşı, öğrenci bursu, aile yardımı, doğum yardımı, cenaze ödeneği vb. gibi sosyal yardımlar yapılmakta ayrıca tek başına yaşayan annelere ve büyük ailelere ek ödenekler ayrılmaktaydı. Bunların dışında işletmeler tarafından sağlanan barınma ve ulaşım yardımları vardı (Czike vd., 2002:5; Gallagher ve Struyk, 2001:2).

Geçiş ülkeleri refah rejiminin en önemli örneklerinden biri Rusya'dır. Rusya'da 1989 yılında komünizm yıkıldıktan sonra sosyal politikanın her alanında çarpıcı bir değişim ve dönüşüm trendi yaşanmaya başlamıştır. Sosyal politikadaki bu trendi tetikleyen temel unsurlar kısaca dört başlıkta özetlenebilir: (1) hizmetlerin özelleştirilmesi, (2) risklerin bireyselleştirilmesi, (3) özel teşebbüsün yaygınlaşması ve (4) yerelleşme. Bu dört ana eğilimin sonucunda, sosyal güvenlik sistemi içerisinde sigorta yönteminin yeniden oluşturulması ya da güçlendirilmesi, emekli maaşlarının çeşitlendirilmesi ve

özelleştirilmesi, sağlık sisteminin yerelleştirilmesi ve kamu/özel ortaklığına dayalı karma bir sağlık modelinin inşası, işsizlikle mücadele için kalıcı bir kurumsal yapının oluşturulması, ihtiyaç sahiplerine yapılan sosyal yardımların kurumsallaşması ve özel sektörün eğitim ve konut gibi refah hizmetlerinde faaliyet göstermesine izin verilmesi gibi çarpıcı ve kapsamlı reformlar gerçekleştirilmiştir (Cook, 2007; Cerami, 2009:107).

Eski Sovyet ülkelerinde ABD ya da Avrupa tarzı refah devleti modeli hemen benimsenmedi. Bununla birlikte 1990'lı yılların sonuna gelene kadar önemli reformlar gerçekleştirildi. Örneğin Rusya'da sosyal politikalar (halen önemli farklılıklar göstermesine rağmen) tipik OECD ülkelerindeki politikalara oldukça benzer duruma geldi (Gallagher ve Struyk, 2001:3). Rusya'daki sosyal politika reformlarının bazıları başarılı olurken bazıları da başarılı olamadı veya bir süre sonra durduruldu (Cerami, 2009:115). Yapılan reformlardan biri de sosyal nitelikli kamu hizmetlerinin yönetiminin yerel ve bölgesel otoritelere devredilmesiydi (Gallagher ve Struyk, 2001:3). Ancak 2004 yılından itibaren Rusya'da yerelleşmeye yönelik reformlar kesintiye uğradı ve tam tersi yönde bir merkezileşme politikası takip edildi (Akhundova, 2012:71).

Sosyalist devletlerde sosyal politikanın planlamadan finansman ve uygulamaya kadar sosyal politikanın bütün süreçleri merkezden icra edilmiştir. Komünizm yıkıldıktan sonra ise geçiş ekonomisi sürecinin bir sonucu olarak olası tüm aktörlerin çeşitli seviyelerde sosyal politikaların uygulanmasına katılmaya başlamıştır. Başka bir ifade ile bu ülkelerde refah hizmetleri yerelleşmiş ve ilgili tüm aktörlerin (yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları) içerisinde yer aldığı işbirliği ağları sosyal politikaların sunumunda giderek daha fazla rol oynamaya başlamıştır (Czike vd., 2002:6).

2.1.6. Asya Refah Rejimleri

Kamu, özel sektör, aile ve gönüllü sektör kuruluşlarının refah sağlamada en uygun konfigürasyonu bulma mücadelesi gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde de devam etmektedir. Özellikle Doğu, Güney ve Güneydoğu Asya'nın Çin, Hindistan, Endonezya, Malezya gibi yeni sanayileşen gelişmekte olan ülkelerinin kendi politik ve ekonomik sistemleri ile tutarlı sosyal politikaları oluşturma arayışı (Zhou, 2011:2) Asya ülkelerindeki refah rejimlerini incelemeye değer hale getirmektedir.

Refah rejimlerini sınıflandırmaya yönelik yapılan temel çalışmalarda ağırlıklı olarak batıdaki gelişmiş sanayi toplumları ele alınmakta, Asya ülkelerinden ise sadece Japonya bu gruplandırmalara dahil edilmektedir. Ancak 1960'lı yıllardan itibaren başta Güney Kore olmak üzere Malezya, Tayland ve Endonezya gibi Asya ülkelerinin ekonomik büyüme, sanayileşme ve yoksullukla mücadele konusunda elde ettiği başarılar, bu ülkelerdeki refah politikalarını incelemeye değer hale getirmiştir. Son yıllarda Asya ülkelerindeki sosyal politikaların özelliklerini araştırmaya yönelik çalışmaların sayısı artmıştır. Bazı yazarlar Asya ülkelerindeki sosyal politika uygulamalarını "Doğu Asya refah rejimi" olarak adlandırmakta ve ayrı bir refah rejimi grubu olarak ele almaktadır. Ayrıca Çin her ne kadar refah devleti olarak Asya refah rejimlerine dahil edilmiyor olsa da mevcut ekonomik ve politik durumu nedeniyle sosyal politikalar açısından merak uyandırmaktadır. Bu nedenle refah sistemi olarak değil de coğrafi olarak Asya refah rejimleri içerisinde ele alınmıştır.

Doğu Asya refah rejimini diğer refah sistemlerinden ayıran temel unsur, sosyal ve ekonomik politikalar arasındaki ilişkidir. Kore, Singapur, Hong Kong, Tayvan ve diğer Doğu Asya ülkelerinde devlet sosyal politikalar da dahil bütün politikalarını ekonomik büyümeye odaklamıştır. Bu nedenle Doğu Asya ülkelerindeki sosyal politika modeli "üretici refah rejimi (productivist welfare regime)" olarak da ifade edilmektedir. Diğer taraftan sosyal hakların içeriği ve sosyal politika aktörlerinin (devlet, piyasa, sivil toplum ve aile) arasındaki görev paylaşımı ve işbirliği açısından bu refah rejiminin içerisinde yer alan her ülkenin kendine has bir takım ayırt edici özellikleri bulunmaktadır (Lee and Ku, 2007:200).

Yukarıda da değinildiği gibi Doğu Asya ülkelerinde devletin temel önceliği ekonomik kalkınmadır ve toplumsal refahın ekonomik büyümenin bir sonucu olarak gerçekleşeceği varsayılmaktadır. Devlet müdahalesi daha çok ekonomik büyümeyi artıracak şekilde olmaktadır. Bu nedenle devletin sosyal harcama düzeyi modern refah devletleri ile kıyaslanmayacak şekilde düşüktür. Dahası Çin ve Hindistan gibi Asya ülkeleri, diğer devletlerden farklı olarak devasa bir nüfusa sahiptir. Yaklaşık 1,5 milyar nüfusa sahip olan her iki ülke de bu insanların oldukça değişken refah ihtiyaçlarını karşılama güçlüğü ile karşı karşıyadır. Ayrıca bu ülkelerde nüfus ülke sınırları içerisinde dağınık bir şekilde yaşamaktadır. Bu nedenle ekonomik gelişmişlik ve refah hizmetlerinin dağılımı açısından bölgeler arasında ciddi bir eşitsizlik vardır. Tüm bu göstergeler devletin merkezden refah hizmetlerini planlamasını ve uygulamasını güçleştirmektedir (Zhou, 2011:34). Sonuç olarak Asya ülkelerinde devlet, hem ekonomik ve siyasal bir tercih olarak hem de Çin ve Hindistan'da olduğu gibi ekstrem demografik veriler nedeniyle zoraki olarak sosyal politikaların sunumunda baskın bir aktör konumuna gel(e)memektedir.

Diğer taraftan devletin bu alandaki etkisizliği, liberal refah rejimlerindeki gibi özel sektörün sosyal politika alanında daha etkin olduğu anlamına gelmemelidir. Özel sektörün sosyal politikaların sunumundaki rolü giderek artmaktadır ancak devletin sosyal politika alanındaki zayıflığından doğan sosyal koruma boşluğunu daha çok ailenin doldurması beklenmektedir. Örneğin eğitim harcamalarının yarısı, sağlık harcamalarının ise üçte ikisi bireyler tarafından özel olarak finanse edilmektedir (Gough, 2000:6; Zhou, 2011:27; Lee ve Ku, 2007:202).

Ailenin sosyal politika konusundaki baskın rolü yasal düzenlemelere de yansımaktadır. Çin ve Singapur'da ebeveynlerin aile üyelerine sosyal koruma sağlaması kanuni bir zorunluluktur. Japonya ve Kore'de ailelerine destek olan yetişkin çocuklara vergi indirimi, uygun kredili konut vb. gibi bir takım mali teşvikler verilmektedir. Ailenin refah sorumluluklarını yerine getirmediği durumlarda ise yine yasalarla bir takım ceza müeyyideleri uygulanmaktadır. Örneğin Çin'de engelli çocuğunun bakımını sağlamayan ailelere kanuni cezalar öngörülmektedir. Ayrıca böyle bir davranış toplum tarafından da ayıplanmakta ve hoş karşılanmamaktadır (Zhou, 2011:27).

Ailenin yanı sıra sivil topluma ve sosyal ağlara da refahın artırılması konusunda önemli görevler düşmektedir. Diğer taraftan bu ülkelerin çoğunluğu otoriter-yarı demokratik bir yönetim sistemine sahiptir ve Filipinler dışındaki hiçbir ülke İkinci Dünya Savaşından önce demokrasi ile tanışmamıştır. Bu nedenle sivil toplum geleneği zayıftır. Soğuk

savaşın sona ermesi ile birlikte sivil toplumun gelişmesi teşvik edilmiştir. Ayrıca sosyal politikaların yatay ve dikey olarak yerelleşmesi ile birlikte sivil toplum kuruluşlarına ve bu kuruluşların birbirleri arasında oluşturdukları işbirliği ağlarına olan ihtiyaç artmıştır (Gough, 2000:25). Ancak halen Malezya, Endonezya ve Tayland gibi ülkelerde bu örgütler sıkı bir şekilde kontrol altında tutulmaktadır (Gough, 2000:8). Tüm bunlardan hareketle sivil toplum kuruluşlarının diğer kamusal hizmetlerde olduğu gibi sosyal politikalarda da etkinliğinin düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Asya refah rejiminde aile, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve en nihayetinde devlet toplumun refah ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığında kurumlar ve sektörler arasında oluşturulmuş işbirliği ağları devreye girerek diğer aktörlerin sosyal politika yükünü hafifletmektedir. Elbette bu ağların sosyal politikadaki rolü her ülkede farklıdır. Bu bağlamda Hong Kong ve Japonya'da işbirliği ağlarının sosyal politikalardaki rolü fazlayken, sivil toplumun ve kurumlar arası işbirliği kültürünün görece az geliştiği Çin'de daha düşük bir orandadır (Zhou, 2011:37). Güney Kore'de ise refah hizmetlerindeki yerel işbirliği ağlarına özel önem verilmektedir. Yerel yönetimler öncülüğünde özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını da kapsayacak şekilde oluşturulan bu işbirliği ağları Yerel Refah Konseyi adıyla kurumsallaşmıştır (Chang, 2009:76).

2.1.7. Sahra Altı Afrika Refah Rejimleri

Sahra Altı Afrika ülkelerinde refah sorumluluğu büyük oranda aileye ve diğer informal aktörlere aittir. Geniş aile sistemi geleneksel sosyal koruma sağlamaktadır ve geniş ailenin mensupları, savunmasız olanları korumak, yoksul ve hasta olanlara bakmak ve geleneksel sosyal değerleri ve eğitimleri gelecek kuşaklara aktarmak gibi temel sosyal politika hizmetlerini sağlamakla yükümlüdür (Kabembo, 2015:43). Afrika ülkelerinde devletin sadece savaş ve yerinden edilmişlik gibi ekstrem durumlarda aile kurumu, bireylere sosyal koruma sağlayamadığı zaman devreye girmesi beklenmektedir. Bu özellikleri ile Afrika ülkelerindeki sosyal politika modeli "güvensizlik rejimi (*insecurity regime*) olarak adlandırılmaktadır (Künzler ve Nollert, 2017).

Sahra Altı Afrika'da uygulanan sosyal politikalara şekil veren bazı özelliklerin vurgulanması gerekir. İlk olarak bu coğrafyada yer alan ülkelerde yönetim mücadeleleri, savaş, yoksulluk, kıtlık, kuraklık, cinsiyete bağlı şiddet, göç gibi problemlerle yaygın bir şekilde karşılaşılmaktadır. Ayrıca bu ülkeler güvenilir gıda, temiz su, sağlık hizmeti, eğitim vb. gibi temel sosyal politika alanlarında dahi önemli zorluklara sahiptir (Kabembo, 2015). İkincisi Sahra Altı Afrika ülkeleri demografik ve kültürel açısından oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Kıtada 50 millet ve yaklaşık 3000 kabile yaşamakta, ayrıca 1500 civarında dil ve lehçe konuşulmaktadır. Bu nedenle hem bölgedeki ülkeler arasında benzemezlikler bulunmakta hem de ülkelerin kendi içlerinde sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan farklılıklar oluşmaktadır (Ismailov, 2007). Üçüncüsü ise iç karışıklıklar ve siyasal istikrarsızlığa bağlı olarak bu bölgedeki ülkelerde devletin güçsüzlüğü ve merkezi yönetimlerin hiyerarşik olarak zayıflığıdır.

Mali ve siyasal açıdan güçsüz ve istikrarsız olan devletler sosyal politikalara yeterince kaynak ve finansman ayıramamış ve bunun sonucunda literatürdeki anlamıyla bir refah devleti, Afrika ülkelerinde oluşmamıştır. Esping-Andersen'ın refah rejimlerini

sınıflandırmaya yönelik ortaya koyduğu kriterleri baz alan bazı çalışmalar, Afrika ülkeleri arasından sadece Güney Afrika'nın refah rejimi sınıflandırmalarına girebildiğini öne sürmüşlerdir (Künzler ve Nollert, 2017:4).

Diğer taraftan Sahra Altı Afrika'daki devletlerin sosyal politika sorumluluklarını yerine getirebilecek kaynak ve kapasiteden mahrum olması, bu boşluğun özel sektör tarafından doldurulduğu anlamına da gelmemektedir. Çünkü özel sosyal refah sektörü, ağırlıklı olarak iyi sermayeli bir ekonomik ortama bağlıdır. Bu hizmet alanına yatırım yapan firmalar daha çok karlı yatırım fırsatlarının bulunduğu ekonomileri tercih ederler. Ancak özel sektörün sosyal politikaya katılımı açısından gerekli olan bu ön koşullar, Afrika'nın çoğunda yoktur (Karger, 1996).

Sahra Altı Afrika ülkeleride devlet ve özel sektörün vatandaşları için yeterli sosyal korumayı sağlayacak etkinlikten yoksun olması nedeniyle refah alanında doğan kurumsal boşluğu sivil toplum kuruluşları doldurmaktadır. Örneğin Kenya, Zimbabve ve Gana gibi ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının eğitim ve sağlık hizmetlerindeki payı % 40'tan daha fazladır (Zhou, 2011:14). Afrika'daki sivil toplum kuruluşlarının sosyal politika alanında bu denli etkin olmasının önemli bir nedeni, fonlarının büyük ölçüde devlet dışı kaynaklardan sağlanıyor olmasıdır.

Devlet ve özel sektörün sosyal politika alanındaki zayıflığı, refah sağlayan kurumsal aktörler arasında farklı düzeylerde gerçekleşmesi beklenen işbirliklerini de olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda örgütsel kaynak ve kapasite yetersizlikleri nedeniyle merkezi idare ve yerel yönetimler arasında sağlıklı bir görev ve yetki paylaşımı gerçekleştirilememekte, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını içeren yerel ve ulusal işbirliği ağları etkin bir şekilde kurulamamaktadır. Dahası işbirliği ağında görev alan aktörlerin her birinin rol, görev ve sınırları açıkça tanımlanmadığı için, bu aktörler sosyal politikaların uygulanma aşamasında birbirleriyle çatışmakta ve bu nedenle ihtiyaç sahipleri refah hizmetlerinden etkin ve verimli bir şekilde yararlanamamaktadır (Kabembo, 2015:120).

Diğer taraftan Afrika ülkelerinin içinde bulunduğu yoksulluk ve kötü yaşam koşulları neden olduğu acil durumlar, bu sorunlarla mücadele sorumluluğunun sadece yerel devletlere bırakılamayacağını ortaya koymakta ve yoksullukla mücadele ve insani yardım konularının uluslar arası düzeyde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu nedenle Afrika ülkeleri refah rejiminde aktörler arası işbirliği ağları, sadece yerel ve ulusal kurumlar arasında değil aynı zamanda ulus üstü kuruluşlar, donör ülkeler ve uluslar arası sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla gerçekleşmektedir. Uluslar arası toplumun yerel halka sağladığı yardımlar, bazı durumlarda yerel devlet ile birlikte gerçekleştirilmekte ancak çoğu zaman devlet yapısının dışında yerel sivil toplum kuruluşları ile işbirliği gerekleştirilerek sağlanmaktadır (Devereux ve Cipryk, 2009).

2.1.8. Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) Ülkeleri Refah Rejimi

MENA, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin adı olup bu kavram aynı bölgeyi ifade eden İngilizcedeki "*Middle East and North Africa*" isminin baş harflerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan bir kısaltmadır. Suudi Arabistan, Mısır, İran, Cezayir, Lübnan,

Kuveyt, Katar, Irak, Suriye, İsrail'in de içinde yer aldığı yaklaşık 20 ülke bu bölgede yer almaktadır. İsrail dışındaki ülkeler, Arap ya da Müslüman kimlikleriyle ön plana çıkmaktadır. Bölge doğal enerji kaynakları açısından dünyanın en zengin yerleşim alanlarından biridir. Bununla birlikte dünyada ekonomik, siyasal ve sosyal çalkantıların en fazla olduğu yerler arasındadır. Bölgedeki ülkelerin büyük bir kısmı monarşi ile yönetilmekte iken diğer bir kısmı ise cumhuriyetle yönetilir ancak cumhuriyetle yönetilen bölge ülkelerinde dahi insani gelişmişlik ve demokrasi düzeyi düşüktür.

Sosyal politika modellerini karşılaştırmalı olarak analiz eden çalışmalar, MENA ülkelerini genellikle kapsam dışında tutmaktadır. Az sayıdaki çalışmada ise bu bölgede uygulanan sosyal politikalar, çok basit ve yüzeysel bir şekilde rantiyer devlet[2] kapsamında otoriter rejimleri sürdürme aracı olarak tanımlanmaktadır. Rantiyer devletlerde demokrasi dinamikleri zayıftır ve sosyal politika açısından iki temel çıkarım yapılabilir. Birincisi bu devletler, devlete itaat karşılığında refah hizmetlerini sunmaktadır. İkincisi ise devlet siyasi huzursuzlukları gidermek amacıyla sosyal yardımları, sosyal hizmetleri ve bir bütün olarak sosyal politikaları eşantiyon olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla rantiyer devletlerde sosyal politikalar siyasi elitlerin meşruiyetini sağlamlaştırmak için kullanılmaktadır (Sinanoğlu, 2013).

MENA ülkelerinde, yerel yönetimlerin varlığı Osmanlı İmparatorluğuna kadar dayanmaktadır. Diğer taraftan bölgedeki ülkelerde daha çok otoriter rejimler hüküm sürdüğü için yerelleşme ve yönetişim düzeyi diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha düşüktür. MENA bölgesinde yerel yönetim sistemleri, yereldeki yönetim birimlerinin kendi kararlarını almasına ve uygulamasına imkan sağlayacak bir formda değil, daha çok merkezi yönetimin kararlarını yerelde uygulamaya geçirecek şekilde tasarlanmıştır. Başka bir ifade ile desantralizasyondan ziyade dekonsantrasyon söz konusudur. Dolayısıyla bu ülkelerde hizmet sunum kararları, merkezi hükümet tarafından alınmakta ve alt ülke otoritelerinin rolü büyük ölçüde bunları uygulamakla sınırlandırılmaktadır (Tosun ve Yılmaz, 2008).

Bölge ülkelerinde özel sektörün kamu hizmeti sunum sürecindeki rolü son yıllarda artmaktadır. Neoliberal reformların bir parçası olarak daha önce belediyelere verilen sorumlulukların bazıları özelleştirme, kamu-özel ortaklığı vb. gibi yöntemlerle özel şirketlere delege edilmektedir. Ancak bu ilişki daha çok merkezi hükümet ile özel sektör arasında gerçekleşmektedir (Bergh, 2010:255). Bu durum bölge ülkelerindeki katı merkeziyetçiliğin açık bir göstergesidir.

Bu ülkeler bağımsızlıklarını kazandıktan sonraki ilk dönemlerde alt yapı gibi temel kamu hizmetlerinin yanı sıra halk eğitimi, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler vb. gibi önemli refah hizmetlerini de devletçi bir yaklaşımla ele almışlardır. Ancak 1980'lerde ekonomik krizlerin başlamasıyla birlikte merkeziyetçi yaklaşım aşınmaya başlamış ve devlet dışı aktörlerin refahın sağlanmasındaki rolleri çarpıcı bir şekilde artmıştır (Cammett, 2014:1). Bu bağlamda özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının (özellikle de hayır kuruluşlarının) refah hizmeti sunumu bağlamındaki faaliyetleri daha dikkate değer hale gelmiştir

[2] Rantiyer devlet, kalkınmanın ve ekonomik gelişmenin petrol, doğalgaz vb. gibi tek bir kaynağa dayalı olduğu devletlerdir.

(Sinanoğlu, 2013:6). Dahası birçok ülkede yerel yönetimlerin hizmet sunumunda sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmasına imkan sağlayacak şekilde yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ancak MENA bölgesindeki ülkelerin sivil toplum deneyimi olmadığı için, bu kuruluşların ortak hizmet sunumundaki rolü şu ana kadar sınırlı kalmıştır (Bergh, 2010:255).

Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde yer alan ülkeler, bir çok açıdan benzer özellik göstermektedir, ancak bu ülkelerde tek bir sosyal politika modelinden bahsetmek mümkün değildir. Sinanoğlu (2013) yapmış olduğu hiyerarşik kümeleme çalışmasında MENA ülkelerinde uygulanan refah hizmetlerinin benzerlikleri açısından dört farklı modelin ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Bu modeller; 1) korumacı petrol zengini ülkeler, 2) korumacı olmayan petrol zengini ülkeler, 3) karma ve 4) korporatist ülkeler. MENA ülkeleri refah rejimi içerisindeki alt grupta yer alan her bir modelde yerelleşme ve kurumlar arası işbirliği farklılık göstermektedir. Örneğin petrol zengini ülkelerde devlet, cömert sosyal yardımlar sağlar ve devlet dışındaki aktörlerin sosyal politika sürecine katılımı sınırlıdır. Bu nedenle kurumlar arası işbirliği düzeyi düşüktür (Cammett, 2014:7).

Refah aktörleri arasındaki kurumlar arası işbirliği açısından belirleyici olan unsur, kurumsal kapasitedir. MENA bölgesindeki ülkelerin büyük çoğunluğunda devlet, sosyal refah hizmetlerini yüksek standartlarda sunacak kapasiteden yoksundur. Bu nedenle devlet dışı aktörlerin kapasitesine ihtiyaç duyar. Hem devletin hem de devlet dışı aktörlerin sosyal politika açısından yüksek kapasiteye sahip olduğu durumlarda aktörler arasındaki formel ve informel işbirliği düzeyi artmaktadır. Devlet kapasitesinin yüksek, diğer aktörlerin kapasitesinin düşük olduğu kombinasyonda ise sosyal politikalar, hegomonik olarak devlet tarafından yerine getirilir. Ancak MENA ülkelerinde bu durumun örnekleri oldukça azdır (Cammett, 2014:7).

2.2. Türkiye'de Yerel Sosyal Politika Ağlarının Değerlendirilmesi

Refah rejimleri, bu gruplarda yer alan ülkelerde sosyal politika alanındaki aktörlerin sunduğu hizmetleri ve bu aktörler arasındaki ilişkiyi anlama açısından ipuçları sağlamaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi aynı refah rejimi içerisinde yer alan ülkelerde dahi sosyal politikaların uygulanması ve toplumsal aktörlerin refah sağlamadaki rolleri açısından farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle tek bir ülkenin sosyal politikaları üzerine araştırma yapılacaksa bu ülkeye özgü tarihsel bilgiler, gelenekler, değerler ve normlar ile o ülkenin mevcut ekonomik koşulları, sosyal sorunları ve aktüel durumu göz önünde bulundurulmalıdır (Zhou, 2011:21).

Bu çalışmada Türkiye'deki sosyal politika uygulamalarında kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağları konu edinildiğinden, Türkiye'deki sosyal politika aktörlerinin tarihi geçmişi, işbirliği yapma deneyimleri, mevcut sosyal sorunlar ve ekonomik gelişmeler bağlamında aşağıda değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirmeyi yapmak için öncelikle Türkiye'de sosyal politikaya yönelik faaliyet yürüten aktörlerin görev ve sorumlulukları anlatılmış, daha sonra temel sosyal politika alanlarındaki yerelleşme olgusu ifade edilmiş ve son olarak Türkiye'deki sosyal politika uygulamaları kurumlar ve sektörler arası işbirliği bağlamında genel olarak değerlendirilmiştir.

2.2.1. Sosyal Politika Aktörleri Açısından Değerlendirme

Birinci bölümde sosyal politikanın kurumsal aktörlerinin genel olarak görev ve sorumlulukları anlatılmıştır. Bu başlık altında ise merkezi yönetim, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının Türkiye'deki sosyal politikalar kapsamındaki sorumlulukları açıklanmıştır.

2.2.1.1. Türkiye'de Merkezi Yönetimin Sosyal Politikadaki Rolü

Türkiye'de sosyal politikanın gelişimi, batıdaki klasik refah devletlerinden farklı bir seyir izlemiştir. Dahası Türkiye'de bir refah devletinin varlığından söz etmek mümkün değildir. Refah rejimleri ile ilgili yapılan çalışmalarda Türkiye'nin, Güney Avrupa refah rejimlerine benzer özellikler taşıdığı ifade edilmektedir (Tiyek ve Yertüm, 2016; Kesgin, 2012a). Güney Avrupa refah rejimlerinde devlet, sosyal politikaların asıl sorumlusu konumunda değildir. Sosyal politikalar açısından zayıf olan devletin boş bıraktığı alanın daha çok aile tarafından karşılanması beklenmektedir. Örneğin toplumdaki dezavantajlı grupların bakımı, öncelikle ailenin sorumluluğundadır. Ailenin bu yükümlülüğü yerine getiremediği durumda diğer kurumsal aktörler devreye girmektedir.

Türkiye'de 90'lı yıllardan itibaren neoliberal politikalarla ivme kazanan özelleştirme, yerelleşme, küçülme vb. gibi olgular, kamu yönetiminin yapısında önemli dönüşümlere neden olmuştur. Yaşanan bu değişim, sosyal politikaları da etkilemiştir (Uslu, 2011:42). Bu sürecin sonunda sosyal sorunların çözümünde devletin egemen rolü kısıtlanmış kurumlar ve aktörler arasındaki işbirliğine dayalı bir yönetişim mekanizması ön plana çıkmıştır.

Bununla birlikte kamu yönetimine egemen olan katı merkeziyetçi yapı, merkezden yerele yetki ve sorumluluk aktarımını güçleştirmektedir. Türkiye'de eğitim, sağlık, sosyal hizmetler vb. gibi temel sosyal politika alanlarında merkezi yönetimin ağırlığı halen devam etmektedir (Özdemir, 2007). Dahası devlet bir yandan sosyal politikalara yönelik görev ve sorumluluklarını yerele aktarmayı hedeflerken diğer yandan yapmış olduğu sosyal harcamaları artırmaktadır. Bu durum yerelleşme adımlarının içselleştirilmediğinin bir göstergesidir.

2.2.1.2. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikadaki Rolü

Kamusal hizmetlerin sunumu konusunda merkezi yönetimler ile yerel yönetimler arasında gerçekleştirilen işbölümü etkinlik ve katılım ölçütlerine bağlı olarak kararlaştırılır. Etkinlik ölçütü, kamusal kaynakların hangi yönetim biriminde daha uygun kullanıldığını baz alırken katılım ölçütü ise temel olarak halkın isteklerinin hizmet üretim sürecine dahil edilmesini ifade etmektedir. Bu iki ölçüt arasında kurulan denge, söz konusu kamu hizmetinin hangi yönetim birimi tarafından yerine getirileceğini belirlemektedir. Ancak kaynakların etkin kullanımı ve halkın istekleri soyut kavramlar olup, tarihsel gelenekler ve yönetim anlayışı çerçevesinde şekillenmektedir. 1982 Anayasasının 127. maddesinde mahalli müşterek ihtiyaçların yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bununla birlikte Türkiye gibi güçlü merkeziyetçi yönetim anlayışının egemen olduğu ülkelerde merkezi yönetimler, kamusal hizmetlerin planlaması, sunulması

ve finanse edilmesi gibi yetki ve sorumluluklarını yerel yönetimlerle paylaşmaktan kaçınmaktadır (Sezer ve Vural, 2010:208).

2004 yılında yürürlüğe giren 5126 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu yerel yönetimlerin sosyal politikalara yönelik sorumlulukları açısından yeni bir yaklaşım getirmiş ve bu aktörlerin görev ve yetkilerinde önemli artışlar yaşanmıştır. Söz konusu yasal düzenlemelerle birlikte yerel yönetimlere, engelli, yaşlı, çocuk, genç ve kadınlar gibi dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmetler sunma, yoksullukla mücadele kapsamında ihtiyaç sahiplerine sosyal yardım sağlama, meslek edindirme kursları açma, okul öncesi eğitim kurumları açma, toplum ve çevre sağlığına yönelik uygulamalar gerçekleştirme, sağlık merkezleri açma, sosyal konut inşa etme, barınma hizmeti sunma vb. gibi temel sorumluluklar yüklenmiştir. Ancak yüklenen bu görev ve sorumluluklara paralel olarak gerekli maddi kaynakların aktarıldığını söylemek mümkün değildir.

Yerel yönetimlere yönelik yasal düzenlemelerde farklı yönetim birimlerine benzer nitelikteki görevlerin verilmesi, kurumlar arasında yetki ve sorumluluk karmaşasına yol açmaktadır. Bu durum aynı zamanda yerel yönetimlere hem diğer yönetim birimleri ile hem de merkezi yönetim aktörleriyle işbirliği ve koordinasyon içerisinde çalışma sorumluluğu yüklemektedir.

Kanun koyucu söz konusu durumu göz önünde bulundurarak yerel yönetimlerin temel yasalarında kurumlar arası işbirlikleri ile ilgili düzenlemelere yer vermiştir. Örneğin 5302 sayılı Kanunun 65. maddesinde İl Özel İdarelerinin sosyal politikalara yönelik faaliyetlerini icra ederken verimlilik, tasarruf ve etkinliği artırmak amacıyla gönüllü aktörlerin katılımına yönelik projeler geliştirmesi esası vurgulanmıştır. 5126 sayılı Kanunun büyükşehir belediyelerinin görevlerini sıralayan 7. maddesinde, eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmet gibi her türlü sosyal politikanın sunumunda yüksek öğretim kurumları, meslek liseleri, kamu kurumları ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapmaları hüküm altına alınmıştır. Toplumsal dayanışma ve kurumlararası işbirliği açısından yapılan bir başka düzenleme de 5393 sayılı Kanunun 76. ve 77. maddelerinde düzenlenen kent konseyleri ve belediye hizmetlerine gönüllü katılım hususlarıdır (Kesgin, 2012).

2.2.1.3. Türkiye'de Özel Sektörün Sosyal Politikadaki Rolü

Yukarıda ifade edildiği üzere özel sektörün sosyal politikalara katılımı iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi refah hizmetlerinin piyasa koşullarında sağlanmasıdır. Özel sektör kuruluşları eğitim, sağlık, konut ve sosyal hizmet gibi konularda hizmet sunarlar ve sunulan bu hizmetler, ücreti hizmetten yararlananlar tarafından ödenmek suretiyle satın alınır. İkinci katılım methodu ise işletmelerin ya da işletme sahiplerinin hayırseverlik ve sosyal sorumluluk kavramları çerçevesinde toplumsal sorunlarla ilgili çalışmalara sunmuş oldukları katkılardır.

Türkiye'de özel sektörün varlığını en fazla hissettirdiği sosyal politika alanı sağlık hizmetleridir. 2015 yılı itibariyle özel hastanelerin tüm hastaneler içerisindeki payı %37'dir. Ayrıca kamu-özel ortaklığı yöntemiyle inşa edilen şehir hastaneleri de özel

sektörün sağlık hizmetlerindeki etkinliğini anlamak açısından önemlidir (TOBB, 2017). 2017 yılı itibariyle eğitim hizmetleri içerisinde özel sektörün payı %8'dir. Son bir yıl içerisinde özel sektörün eğitimdeki payı yaklaşık %40 artmıştır. Benzer şekilde sosyal hizmet sektörü de son yıllarda oldukça popüler hale gelmiş ve tüm hizmet sektörleri arasındaki payı artmıştır.

Hayırseverlik kavramı ise işletme sahiplerinin dini, kültürel, vicdani ve duygusal saiklerle yardım yapmasını ifade etmektedir. Bu kapsamda genellikle büyük holdingler ya da zengin aileler çoğunlukla kendi adlarını taşıyan vakıflar aracılığıyla sosyal politikalara katkı sunarlar. Üçüncü şahıslar tarafından yapılacak hibe ve bağışlara da açık olmakla birlikte, bu vakıfların giderleri büyük oranda holding sahibi ailenin kendi sermayesinden karşılanmaktadır. Bu vakıflar eğitim, sağlık, sosyal hizmet, kültür sanat vb. gibi alanlara yönelik faaliyet göstermektedir (Yemişçi, 2010:182.**)**

İşletmelerin sosyal politika kapsamında ele alınabilecek faaliyetlerinden bir diğeri de sosyal sorumluk projeleridir. Ancak Türkiye'deki işletmelerin sosyal sorumluluk uygulamalarının profilini çıkarmayı amaçlayan bir çelışmanınn sonuçlarına göre işletmeler öncelikle kendi müşterilerini hedefleyen sosyal politikalara yönelmektedir. İkinci olarak kendi çalışanlarına yönelik sosyal sorumluluk projeleri geliştirilmekte topluma yönelik sosyal politikalar ise ancak üçüncü sırada gelmektedir (Yemişçi, 2010).

2.2.1.4. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Politikadaki Rolü

Türkiye'de gönüllü kuruluşların toplumsal sorunlarla mücadale kapsamında uygulanan sosyal politikalara katılım açısından geçmişten gelen bir deneyime sahip olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle Türk toplumunun kültürel kodlarında toplumsal dayanışma ve işbirliği vardır. Vakıflar ve dernekler, bu dayanışma ve işbirliğinin kurumsallaşmış araçlarıdır. Vakıflar, geçmiş dönemlerde uygulanan sosyal politikaların bütünü içerisinde önemli bir paya sahiptir. Diğer taraftan güçlü merkeziyetçi yönetim anlayışı, batıdaki anlamıyla bir sivil toplumun Türkiye'de gelişmesine engel olmuş ve bu nedenle gönüllü sektörün sosyal politikalardaki rolü sınırlı kalmıştır (Taşçı, 2017; Çelik, 2013:63).

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının önemi son yıllarda giderek artmaktadır. Buna paralel olarak sivil toplum kuruluşlarının sayısı da geçmişe kıyasla artmış olup yaklaşık 100.000 rakamına ulaşmıştır. Bu kuruluşların faaliyet alanları incelendiğinde sosyal politikalara yönelik işlev gören sivil toplum kuruluşlarının toplum gönüllü kuruluş arasındaki payının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının en fazla faaliyet yürüttükleri alan, sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarıdır. Bunu sırasıyla savunuculuk yapan kuruluşlar, inanç temelli kuruluşlar ve eğitim faaliyeti yürüten sivil toplum kuruluşları takip etmektedir (Gürel, 2009:58).

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının sosyal politikalar açısından karar alma, uygulama, finansman sağlama vb. gibi alanlarda güçlü bir aktör konumuna gelebildiğini söylemek mümkün değildir. Herşeyden önce bu kuruluşlar, kendi alanlarındaki faaliyetlerini yürütmek için gerekli olan kaynak ve kapasiteden çoğunlukla mahrumdur ve bu anlamda varlıklarını devam ettirebilmek için yardıma ihtiyaç duyarlar. Devlet iki yolla sivil toplum

kuruluşlarını finanse etmektedir. Birincisi devlet, sivil toplum kuruluşlarına bir takım vergi muafiyetleri getirerek dolaylı yoldan desteklemektedir. Vergi muafiyeti ya da vergi indirimi doğrudan sivil toplum kuruluşunun kendisine yapılabileceği gibi bu kuruluşlara bağış yapan üçüncü kişilere de sağlanabilir. İkinci yol ise bu kuruluşların doğrudan finanse edilmesidir. Bu yöntem de çoğu kez fiziki mekan sağlama, bu kuruluşların yaptıkları projeleri destekleme, hibe sağlama vb. şekillerde gerçekleştirilmektedir (Özdemir, 2007:471).

Refah hizmetlerinin sunumunda yaşanan yapısal ve zihinsel dönüşümün bir sonucu olarak sivil toplum kuruluşları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kilit aktörler haline gelmiştir. Bu kuruluşlar, diğer toplumsal aktörlerle ağ oluşturmak suretiyle sosyal sermayenin artmasına katkı sunmakta ve sosyal politikaların daha etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için uygun zeminin oluşturulmasına yardım etmektedir.

2.2.2. Temel Sosyal Politika Alanları Açısından Değerlendirme

Sosyal politikanın temel hizmet alanı sosyal hakların yerine getirilebilmesidir. Devletlere sosyal devlet karakterini veren vatandaşlarının sosyal haklarını tanıması, bu hakların yüklemiş olduğu sorumlulukları yerine getirmesi ve bu alanda örgütlenmesidir. Sosyal haklar, toplumda ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden güçsüz konumda olan bireylerin ya da kesimlerin insan onuruna uygun bir yaşam standardının altına düşmemeleri için devletin gerekli önlemleri alması veya doğrudan faaliyette bulunması aracılığıyla gerçekleşen haklardır. Sosyal haklar özü itibariyle toplumsal eşitsizliklerden kaynaklanan sakıncaları ortadan kaldırmaya yönelik haklardır. Bu haklar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Şirin, 2014:499);

- Çalışma hakkı,
- Adil ücret hakkı,
- Sendikal haklar,
- Sosyal güvenlik hakkı,
- Sendika, toplu sözleşme ve grev hakları,
- Sağlık hakkı,
- Eğitim hakkı,
- Beslenme hakkı,
- Konut hakkı,
- Ailenin, ana ve çocuğun korunması hakkı,
- Yaşlıların, engellilerin, gençlerin, göçmenlerin korunması hakkı,
- Sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı,
- Toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkı.

Belirtmek gerekir ki sosyal hakların bir hak olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Literatürde ve uygulamada haklar, insan hakları ve sosyal haklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Medeni ve siyasi haklar insan haklarını oluşturmakta, sosyal haklar ise insan haklarından ayrı olarak ele alınmaktadır. Özellikle liberal düşünürler insan haklarını, basitçe devletin müdahaleden kaçınması olarak ifade etmektedir. Bu düşünceye göre devletten pozitif bir şey talep edilen sosyal haklar, insan hakkı olarak görülmemektedir. Dahası devletin zor kullanarak bir kesimin kaynaklarını başka bir

kesime aktarmasının insan haklarını tahrip ettiği ileri sürülmektedir. Diğer taraftan hakların bütünlüğünü savunan görüş, sosyal hakların insan hakları ile bir bütün olduğunu ve sosyal haklar gerçekleştirilmeden insan haklarının gerçekleştirilmiş olmayacağını öne sürmektedir (Üzeltürk, 2012:8).

Sosyal politika, kapsadığı uygulamalar ve hizmetler ile ilgi alanına giren dezavantajlı gruplar açısından oldukça geniş bir muhtevaya sahiptir. Sosyal politikanın bilimsel olarak incelendiği bu çalışmada sosyal politika hizmetlerinin kapsamının sınırlandırılması hem çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi hem de daha etkin bir şekilde analiz edilebilmesi için zaruridir. Bu bağlamda sosyal politika hizmetlerini belirlemek için temel olarak iki yaklaşım takip edilmiştir. İlk olarak bu tez çalışmasında sosyal politika uygulayıcısı olan yerel aktörler arasındaki işbirliği konu edildiği için, merkezi yönetimin uhdesinde gerçekleştirilen ve işçi-işveren ilişkilerini konu edinen dar anlamda sosyal politika uygulamaları çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. İkinci olarak geniş anlamda sosyal politika uygulamalarından görece daha acil ve öncelikli olan konular temel sosyal politika hizmetleri olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda sağlık, eğitim, konut, yoksullukla mücadele ve sosyal güvenlik (primsiz rejim) gibi toplumun genelini ilgilendiren hususlar ile engelli, yaşlı, kadın, çocuk, mülteci gibi toplumda dezavantajlı durumda bulunan gruplara yönelik faaliyetler çalışma kapsamında ele alınmıştır. Aşağıda temel sosyal politika hizmetleri olarak nitelendirilen bu faaliyetler anlatılmıştır.

2.2.2.1. Eğitim Hizmetlerinde Yerelleşme ve Kurumlararası İşbirliği

Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Başka bir tanıma göre eğitim, bireyin içinde yaşadığı topluma göre sosyalleşmesi, toplumun kültürünü kazanması, toplumsal değerleri benimsemesi olarak tanımlanmaktadır. Ekonomist bakış açısı ile eğitim, işgücünün kalifiye hale getiren bir sistem olarak ifade edilir (Bay, 2011:11).

Eğitim hakkı, insanın en temel haklarından biridir. Ayrıca diğer hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi açısından da eğitim hakkı oldukça önemli bir yere sahiptir. Gerek okuma yazma bilmeme gerekse diğer eğitim basamaklarında kazanılan bilgi ve becerilerden yoksun kalma beşeri sermaye açısından çok ciddi sorunlara neden olmaktadır. Başka bir ifade ile insanın bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, kültürel, ahlaki ve mesleki gelişimi için eğitime ihtiyacı vardır (Yavuz ve Mızrak, 2016:176). Eğitim, kişinin gelecek yaşantısının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Eğitime erişim konusunda yaşanan eşitsizlikler, bireyler arasında fırsat eşitsizliklerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Dahası eğitim seviyesi ile ülkenin ekonomik kalkınması arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Eğitim verilerindeki aksaklıklar, ekonomik kalkınma ve dolayısıyla refah artışı konusunda bir takım olumsuzlukların yaşanmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda eğitim konusunda yaşanan sıkıntılar, sosyal politika uygulayıcıları açısından büyük bir meydan okumaya dönüşmektedir. Dolayısıyla eğitim politikaları, sosyal devletin önemli uğraş alanlarından birini teşkil etmektedir.

Eğitim sektörü, "örgün" ve "yaygın" eğitim olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimdir.

Örgün eğitim okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümü olarak açıklanmaktadır. Yaygın eğitim kurumları, özel kurslar, meslek kursları, etüt ve rehabilitasyon merkezleridir (Öztürk, 2018:7). Dünya Bankası ise eğitim sektörünü 7 alt gruba ayırmaktadır. Bu gruplar; yetişkin okur yazarlık eğitimi, genel eğitim, okul öncesi eğitim, ilk öğretim, ortaöğretim, yaygın eğitim ve mesleki eğitimdir.

Eğitim hizmetlerinin bir bütün olarak sosyal politikaların kapsamına girip girmediği konusu tartışmalıdır. Goodin (1988), dezavantajlı gruplara yönelik okul öncesi eğitim uygulamalarını sosyal politika olarak nitelendirirken, temel eğitim uygulamalarının ise sosyal politika olarak tanımlanamayacağını ifade etmektedir. Ancak sosyal politika literatüründe eğitim uygulamaları genellikle bir bütün olarak ele alınmakta ve temel eğitim hizmetleri de sosyal politikanın bir parçası olarak görülmektedir. Bu tezin yazarı eğitim hizmetlerini bir bütün halinde sosyal politika olarak nitelendirmenin daha doğru bir yaklaşım olduğunu benimsemektedir. Çünkü temel eğitime erişimde yaşanan sorunlar ile eğitimin niteliği konusunda karşılaşılan problemler başlı başına bir sosyal sorunu teşkil etmektedir. Bu sosyal sorunun çözümüne yönelik atılacak adımlar da sosyal politika olarak nitelendirilmelidir.

Eğitim birçok ülkede büyük oranda kamusal bir hizmet olarak görülmekte ve bu hizmetlerin sunumunda merkezi yönetimin rolü yerel otoritelere ve özel sektöre göre daha fazla olmaktadır. Diğer taraftan özellikle neoliberal politikaların yaygınlaşması ile birlikte eğitimde yerelleşme eğilimi ön plana çıkmaktadır. Eğitimde yerelleşme, devletin eğitim alanına daha az müdahale etmesini ve bu alandaki yönetim, müfredat ve finans konularındaki rol ve sorumluluklarının özel sektöre, yerel yönetimlere ve/veya doğrudan okullara aktarılmasını ifade eder. Yerelleşmenin eğitim sektöründe hedeflediği dört temel amaç bulunmaktadır. Bunlar; okulların özerkliğini artırmak, okulların gücünü artırmak, etkililiği artırmak ve öğrenci kalitesini geliştirmektir (Yirci ve Kocabaş, 2013:1526). Yerelleşmiş eğitimin bölgesel tercihlere ve ihtiyaçlara daha iyi yanıt vereceği, verimliliğinin artacağı ve katılımın sağlanmasına katkı sunacağı değerlendirilmektedir (Uzun, 2015:22).

Eğitimde yerelleşme "yoğunluğu azaltma", "yetki devri", "yerel yerinden yönetim" ve "özelleştirme" olmak üzere birbirinden farklı dört düzey ve modelde gerçekleştirilmektedir. Yoğunluğu azaltma, yerelleşmenin en hafif versiyonudur. Bu model, merkezi yönetimin bürokratik iş yükünü yerel teşkilatlara aktarmak suretiyle idari yükün yerelle paylaşılmasını amaçlamaktadır. Yetki devri, merkezi yönetimin yapılanması dışındaki bazı yönetim fonksiyonlarının ve yetkilerinin yerel yönetimlere devredilmesini ifade etmektedir. Bu model en yaygın kullanılan yerelleşme modelidir. Yetki devri en çok mesleki eğitim konusunda gerçekleştirilmektedir. Yerel yerinden yönetim modelinde eğitim sistemine ilişkin karar alma yetkileri merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında paylaştırılmaktadır. Bu modelin önceki diğer modellerden farkı yerel yönetimlerin daha özerk olmaları ve sadece idari yetkilerin değil eğitim politikası ve yönetimi yetkilerinin de yerele aktarılmasıdır. Özelleştirme modelinde ise merkezi

yönetimin eğitime ilişkin sorumluluk ve yetkilerinin kar amacı güden özel kuruluşlara ya da kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarına devredilmesi söz konusudur (Uzun, 2015:23).

Türkiye'de temel eğitim politikaları neredeyse tamamen merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanına girmektedir. OECD ülkeleri arasında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye, Norveç ile birlikte eğitim açısından yerelleşmenin en düşük düzeyde olduğu, merkezi yönetimin yetki ve sorumluluklarının ise yüksek düzeyde olduğu ülkedir (Uzun, 2015). Bu bağlamda öğretmen atamaları, derslik ve okul inşası, eğitim müfredatının belirlenmesi, eğitim politikalarının oluşturulması gibi temel konular merkezi yönetim tarafından gerçekleştirilmekte, yerel yönetimlerin ve diğer aktörlerin bu sürece katılımı oldukça sınırlı kalmaktadır.

Diğer taraftan Türkiye'de eğitimin yerelleşmesine yönelik çalışmalar yaklaşık 30 yıllık bir geçmişe sahiptir. 1991 yılında Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) tarafından hazırlanan Kamu Yönetimi Araştırmaları (KAYA) kapsamında yer alan Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporunda (TODAİE, 1992) eğitim ve öğretim hizmetlerinde verimi ve etkililiği sağlamada yerel yönetimlerin önemine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda yerel yönetimlere, eğitim kurumları için arsa sağlamak, okul yapmak, okulların bakım ve onarımını yapmak, okulları yönetmek, sanat okulları, halk eğitim merkezleri ve okul öncesi eğitim kurumları açmak, öğrenciler için yurt ve pansiyon açmak ve öğrencilere burs sağlamak gibi hizmetlerin merkezi yönetimden yerele aktarılması görüşü dile getirilmiştir. 2005 yılında Dünya Bankası tarafından Türkiye'nin eğitimde yerelleşme stratejisine ilişkin hazırlanan raporda ise öncelikle temel eğitim olmak üzere eğitimin yerelleşmesi ve yetkinin daha alttaki yönetim kademelerine ve okullara devri konusunda yapılması gerekenler ele alınmıştır. Bu bağlamda personel ve yöneticilerin yerel otoritelerce atanmasından bütçenin yerelden belirlenmesi ve kullanılmasına kadar geniş bir perspektifte önerilere raporda yer verilmiştir (Uzun, 2015:21).

2005 yılında yukarıda belirtilen raporların ışığında hazırlanan 5393 sayılı Belediye Kanununda belediyelere yaygın ve örgün eğitim ile ilgili geniş sayılabilecek nitelikte yetki ve sorumluluk verilmiştir. Ancak söz konusu kanun ile belediyelere verilen "okul öncesi eğitim kurumu açma" ve "öğrencilere burs verme" yetkisi Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Bu kararın sonucunda belediyelerin örgün eğitim konusundaki rol ve sorumlulukları binaların bakım ve onarımı ile sınırlı kalmıştır. Diğer taraftan halk eğitimi ve yaygın eğitim konusunda başka bir ifade ile yetişkin eğitiminde belediyelerin çok sayıda çalışma ve hizmetleri vardır.

Türkiye'de belediyelerin yetişkin eğitimi alanındaki faaliyetleri incelendiğinde bu tür hizmetlerin büyük ölçüde büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri tarafından yerine getirilmekte olduğu görülmektedir. Büyükşehir belediyeleri tarafından bu nitelikte kursların açılması görece yeni bir olgudur. Bu anlamda ilk kurs Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 1994, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1995 yılında açılmıştır. Halen çok sınırlı sayıda il ve ilçe belediyesi tarafından bu tür kurslar açılmaktadır. Türkiye'de 3 bin civarında belediyenin mevcut bulunduğu dikkate

alındığında bu tür faaliyet yürüten belediye sayısının yetersizliği daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Ersöz, 2011:193).

Belediyelerin yetişkin eğitimi hizmetlerine yönelmesinin pratikte birden fazla faydası vardır. Öncelikle meslek edindirme kursları, teknolojik gelişmelere bağlı olarak ihtiyaç duyulan nitelikli işgücü yetiştirilmesini sağlayarak istihdamın gelişmesine katkı sunmaktadır. Yetişkin kurslarının ikinci temel faydası, özellikle büyük kentlere göçle gelen yeni vatandaşların kentsel uyumuna katkı sunmasıdır. Bu kişilerin kentsel mesleklere yönlendirilmeleri, kentle bütünleşmelerini kolaylaştırmaktadır (Çelik, 2013:86).

Türkiye'de özel sektörün eğitimdeki rolü oldukça sınırlı ve azdır. Bu durumun temel sebebi özel eğitim kurumu açmayı engelleyen yasal düzenlemelerdir. Gerçekten de 1961 Anayasası'na kadar özel okulların ve 1982 Anayasası'na kadar da özel yükseköğretim kurumlarının açılması yasal olarak mümkün olmamıştır. 1985 yılından sonra ise özel eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması açıkça teşvik edilmiştir. Halihazırda özel okulların eğitim sektöründeki payı %7,6'dır. Bu oranın önümüzdeki yıllarda %15'e çıkarılması hedeflenmektedir (Öztürk, 2018:15).

Özel sektörün ve yerel aktörlerin mesleki ve teknik eğitimdeki rolünün artırılması konusunda da önemli bir farkındalık söz konusudur. 2012-2014 yıllarını kapsayan Ulusal İstihdam Stratejisi Eylem Planı Taslağında mesleki eğitimin kalitesini artırmak için gerçekleştirilecek adımlardan ilki, kamu kesiminin mesleki eğitimden kademeli olarak çekilerek bu konudaki inisiyatifi yerel aktörlere, sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektöre devretmesi olarak açıklanmıştır. Bu bağlamda meslek odalarının, işçi ve işveren kuruluşlarının ve özel sektörün mesleki eğitime yönelik faaliyetlerinin devlet tarafından teşvik edilmesi öngörülmüştür. Ancak mesleki eğitim konusundaki mevcut durum yukarıda belirtilen amacın çok gerisinde kalmıştır. Halihazırda eğitim veren 5179 meslek lisesinin sadece binde dördü özel sektöre aittir. Benzer şekilde üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren 640 Meslek Yüksekokulunun sadece %7'si vakıf üniversitelerinde yer almaktadır (Kenar, 2012).

2.2.2.2. Sağlık Hizmetlerinde Yerelleşme ve Kurumlararası İşbirliği

Refah devletinin en önemli ve en yaygın hizmetlerinden biri insan ve toplum sağlığını korumak, sağlık düzeyini yükseltmek ve daha sağlıklı bir dünyada yaşama imkanı sunmaktır (Görmüş, 2014:451). Sağlıklı bir çevrede doğmak ve yaşamak insanların sosyoekonomik koşullarından ve yaşadıkları yerden bağımsız olarak doğuştan kazandıkları bir haktır (Baggott, 2012:332). Sağlık hakkı, herkesin ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını ifade eder. Sağlık hakkı, yaşama hakkı ile de doğrudan ilgilidir. Yaşama hakkı, bireyin diğer hak ve özgürlüklerinin yerine getirilebilmesinin önkoşuludur. Bu bağlamda bireyin hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesini teminat altına alan sağlık hakkı, yaşama hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Sağlık hakkı, yaşama hakkının yanı sıra bilgiye erişim hakkı, özel hayatın gizliliği hakkı, eğitim hakkı, barınma hakkı, güvenli iş koşulları ve işkence yasağı gibi daha birçok hak ile ilişkilendirilebilmektedir (Sever, 2014:473). Bu nedenle sağlık politikalarının başarılı bir şekilde uygulanması sağlık hakkının yanı sıra diğer hakların

kullanılabilmesi açısından da fayda sağlamakta ve dolayısıyla bireyin yaşam standartlarının ve kalitesinin yükselmesine katkı sunmaktadır. Diğer taraftan sağlık politikaların uygulanması aşamasında yaşanan aksaklıklar diğer hakların da ihlaline neden olmaktadır.

Diğer sosyal haklarda olduğu gibi sağlık hakkı devletlere üç düzeyde sorumluluk yüklemektedir. Bunlar saygı duyma, koruma ve yerine getirme yükümlülüğüdür. Saygı duyma yükümlülüğü, devletin sağlık hakkını ihlal etmemesini ve sağlık hakkından yararlananları sınırlandırmamasını ifade eder. Koruma yükümlülüğüne göre devlet, sağlık hakkının başkaları tarafından ihlal edilmesinin önüne geçecek önlemleri almalıdır. Bu yükümlülük kapsamında devlet üçüncü kişilerin tıbbi araç gereç ve ilaç pazarlamalarını denetleyecek sistemleri oluşturur. Ayrıca devlet, sağlık hizmeti sunumunda görev alacak olan profesyonel sağlık çalışanlarının eğitim, beceri ve etik davranışlara sahip olmalarını garantilemelidir. Yerine getirme yükümlülüğü ise devlete vatandaşlarının sağlık hakkından yararlanabilmesi için hastane inşası, tıbbi malzeme alımı vb. gibi pozitif adımlar atma sorumluluğu yüklemektedir (Aksoy, 2012:839).

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı, sadece hastalık ya da rahatsızlık olmaması değil fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlamaktadır. Ekonomik Kültürel ve Sosyal Haklar Sözleşmesinde de sağlık hakkı, herkesin mümkün olan en yüksek seviyede fiziksel ve ruhsal standartlara sahip olması olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla sağlık hakkı, sağlık hizmetlerinin sunumunu aşan çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle sağlık hakkı, önleyici ve koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlanma, tıbbi kaynaklara ulaşma, kaliteli sağlık hizmeti alma gibi oldukça geniş bir kapsama sahiptir (Üzeltürk, 2012:18). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12. maddesinin komisyon raporu da sağlık hakkının kapsamı açısından belirleyicidir. Bu rapora göre sağlık hakkı, mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve kalite olmak üzere dört grupta ele alınmıştır. Mevcudiyet, sağlıkla ilgili tesislerin ve hizmetlerin varlığını ifade etmektedir. Erişebilirlik, toplumun her kesiminin özellikle de en savunmasız ya da toplumun dışına itilmiş kişilerin sağlık hizmetine kolayca ulaşabilmesidir. Kabul edilebilirlik, sağlık hizmetlerinin tıp etiğine ve kültürel değerlere uygun olmasıdır. Kalite ise, sağlık hizmetlerinin tıbben ve bilimsel olarak uygun olmasını ifade etmektedir.

Sağlık politikaları bir çok yönden toplumsal ilginin odağında yer almaktadır. Öncelikle sağlık sistemine yapılan yatırımlar oldukça maliyetlidir ve bu yatırımlar devletin topladığı verginin önemli bir kısmını absorbe eder. Ayrıca sağlık sistemi, çok önemli sayıda çalışanın istihdam edilmesini gerektirir. Diğer taraftan sağlıkla ilgili haberler yazılı ve görsel medyada sıkça yer bulmakta, dahası sağlık sektörü ile ilgili gruplar politikacıları etkileyerek sağlık hizmetlerinin sürekli siyasi ajandada ve politik tartışmaların odağında yer almasını sağlamaktadır (Baggott, 2012:332).

Sağlık hizmetleri toplumun genelini ilgilendiren hizmetler olduğundan dünyanın her yerinde bir kamu hizmeti olarak kabul edilmektedir. Ancak sunum ve finansman açısından sağlık hizmetleri ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Diğer taraftan bütün sosyal devletlerin amacı yeterli, erişilebilir, sürdürülebilir ve kaliteli bir sağlık

hizmeti sunmaktır. Sağlık sistemi mevcut kaynakların etkin ve evrimli kullanılabilmesi için koruyucu sağlık hizmetleri, tedavi edici sağlık hizmetleri ve rehabilitasyon hizmetleri olarak üç kategoride örgütlenmektedir. Bu üç kategoride yer alan hizmetler bir bütün olarak sağlık hakkını oluşturmaktadır. Sağlık hakkı ile doğrudan ilişkili ve iç içe olan diğer bir hak sosyal güvenlik hakkıdır. Sosyal güvenlik hakkı, sağlık hizmetlerinin ödenebilir olması amacıyla başka bir ifadeyle hastalığın finansal riskine karşı bireylerin güvence altına alınmasını ifade eder. Sağlık hakkı ve sosyal güvenlik hakkı, sağlık hizmetlerinin sunumunu ve finansmanını oluşturmaktadır (Görmüş, 2014:541). Sağlık hizmetlerinin finansmanı konusunda ise dünya genelinde cepten ödeme, vergilerden finanse etme, kamu ve özel sigortalar aracılığıyla finanse etme gibi çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemler tek başına uygulanabildiği gibi birlikte uygulandıkları karma modeller de söz konusu olmaktadır.

Dünya son 40 yıllık süreçte ekonomik, siyasal ve sosyal yönden bir neoliberal dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşümün sağlık hizmetlerine yansıması, toplum sağlığında kamunun sorumluluğunun azaltılması, sağlık hizmetlerinin sunumunda piyasa koşullarının egemen olması, hizmetlerin finansmanında özel sigortaların rolünün artırılması, sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi, hastaların müşteri olarak görülmesi ve sağlığın iyileştirilmesi için bireylerin kişisel sorumluluklarının ön plana çıkarılması şeklinde olmuştur (Görmüş, 2014:453).

Neoliberal politikaların egemen olduğu pek çok gelişmiş ülkede sağlık hizmetlerinin piyasa şartlarına bırakılması eğilimi yaygınlaşmıştır. Ancak paradoksal olarak sağlık hizmetine en çok ihtiyaç duyan kesimler, yoksul, yaşlı, engelli, çocuk vb. gibi toplumun dezavantajlı ve gelir seviyesi düşük gruplarıdır. Bu dezavantajlı gruplar çoğu zaman sağlık hizmetlerinin ücretini ödeyecek maddi imkanlardan yoksundur (Baggott, 2012:332). Dolayısıyla devletin tamamen sağlık hizmetlerinden çekilmesi mümkün değildir.

1980'li yıllara kadar uygulanan sağlık politikalarında sosyalleştirme aracılığıyla sağlık hizmetlerinin devlet tarafından finanse edilerek ücretsiz olarak sunulması, sağlık hizmeti talebinin artmasını sağlamıştır. Bu talep artışı özel sektör için önemli bir kar sağlama potansiyeli haline gelmiştir (Görmüş, 2014:454). Ancak özel sektörün sağlık hizmetlerine ilgisi kar getirisi yüksek olan tedavi edici sağlık hizmetleri ve rehabilitasyon hizmetleri ile sınırlı olup diğer sağlık hizmetlerine oranla kar getirisi olmayan ya da az olan koruyucu sağlık hizmetlerinde özel sektör yatırımı söz konusu olmamaktadır. Bu nedenle koruyucu sağlık hizmetleri devlet tarafından gerçekleştirilmekte ve finansmanı vergilerden karşılanmaktadır. Tedavi edici sağlık hizmetleri ve rehabilitasyon hizmetlerinde ise kamunun yanı sıra özel sektör işletmeleri de faaliyet göstermektedir (Leblebici, 2016:576).

Türkiye'de sağlık hizmetleri, Anayasada güvence altına alınan sosyal bir haktır. Türkiye'de sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesine yönelik adımlar 1961 Anayasası ile başlamıştır. Yine aynı yıl çıkarılan Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun kapsamında sağlık ocakları ve sağlık evleri ile bütün vatandaşlara kadar sağlık hizmetlerinin ulaştırılması planlanmıştır. Bu kanun çerçevesinde her ilçede en az bir

sağlık ocağı kurulması hükme bağlanmıştır (Leblebici, 2016:575). Bu kanun ile birlikte katkı payları ve genel yönetim bütçe tahsisleri ile desteklenen kısmen ya da tamamen ücretsiz bir ulusal sağlık sistemi tasarlanmıştır. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi kanunuyla tüm sağlık harcamalarının kamu kaynaklarından karşılanması, tedavi edici ve koruyucu sağlık hizmetlerinin kamu eliyle bütünlük içinde yürütülmesi ve tüm ülkeye yayılması amaçlanmıştır. (Görmüş, 2014:461).

Sosyalleştirme politikası 1982 yılında hazırlanan yeni Anayasaya kadar devam etmiştir. 1982 Anayasası neoliberal bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Sağlık hizmetlerine bakan yönü ile devletin sağlık hizmeti sunumundaki temel konumu, düzenleyici ve denetleyici olarak yeniden şekillendirilerek özel sektöre alan açılmıştır. Türk sağlık sistemindeki neoliberal dönüşüm Dünya Bankasının desteklediği ve finanse ettiği Sağlıkta Dönüşüm Projesi ile devam etmektedir. Sağlıkta Dönüşüm Projesi, sağlık sistemini bireyselleştirme, özelleştirme ve desantralize etme amaçlarını taşımaktadır. 2003 yılından itibaren uygulanan proje kapsamında aşağıdaki düzenlemeler yer almaktadır (Görmüş, 2014:462);

- Sağlık ocakları kapatılarak, sağlık hizmetlerini özelleştiren Aile Hekimliği modeline geçilmesi,
- Sağlık hizmetinden yararlanmayı prim ve katkı payı ödeme koşuluna bağlayan Genel Sağlık Sigortası kurulması,
- İkinci ve üçüncü basamak kamu hastanelerinin idari ve mali özerkliğe sahip birer işletmeye dönüştürülmesi[3],
- Sağlık Bakanlığının politika yapıcı, denetleyici ve standart koyucu bir kuruma dönüştürülmesi.

Türkiye'de kamu tarafından gerçekleştirilen sağlık hizmetleri genellikle Sağlık Bakanlığı bünyesinde merkezi yönetim tarafından yerine getirilmektedir. Diğer taraftan başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimler temel sosyal politikalardan biri olan sağlık hizmetlerinin sunulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yerel yönetimler kentsel düzeyde çok çeşitli sağlık hizmetlerinin sağlanmasında görev almaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki belediyelerin sunduğu sağlık hizmetleri, belediyenin imkan ve kaynakları ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle yapılan uygulamalar açısından belediyeler arasında belirli bir standart yoktur. Dahası belediyeler arasında sunulan hizmetlerin çeşitliliği açısından önemli farklılıklar söz konusudur. Öyle ki, bazı büyükşehir belediyeleri hastaneler, poliklinikler, sağlık evi ve kan bankası işletmekte, sağlık taraması yapmakta ve acil müdahale hizmetleri sunmaktayken özellikle daha az gelire sahip küçük belediyelerde ise bu hizmetler verilememektedir.

Sağlık Bakanlığı kurulana kadar tüm sağlık ve sosyal yardım işleri sadece belediyelerin sorumluluğunda yerine getirilmiştir. 1920 yılında Sağlık Bakanlığı müstakil bir bakanlık haline gelince sağlık hizmetleri ile ilgili temel sorumluluk bu bakanlığa geçmiş, ancak belediyelerin sorumluluğu da devam etmiştir. 1950 yılına kadar belediyelerin sağlık hizmetlerindeki görev ve yetkileri yavaş yavaş merkezi idarenin inisiyatifine geçmiştir. Bununla birlikte belediyelerin ilgili mevzuattan kaynaklanan çevre sağlığı, sağlık

[3] Bu kapsamda kurulan Kamu Hastaneleri Genel Sekreterliği kurumu 2017 yılında kapatılarak sağlık kurumlarının yönetimi yeniden İl Sağlık Müdürlüklerine devredilmiştir.

kurumlarının kurulması, sosyal yardım vb. gibi görevleri bu tarihten sonra da devam etmiştir. Belediyeler bu görevlerini büyüklükleri, mali yapıları, personel sayıları ve tesislerinin kapasitesi ölçüsünde yerine getirmektedir. 1967 yılında belediyelere ait 10 hastane faaliyet yürütmüştür. Belediyelere ait hastane sayısı 1996 yılında 9'a 2008 yılında ise 3'e düşmüştür (Ersöz, 2011:147).

Diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de sağlık hizmetlerinin finansmanında ve sunumunda kamu sektörünün ağırlığı devam etmekle birlikte, sağlıkta yerelleşme, bölgeselleşme ve kurumsal aktörler arası işbirliği gibi yeni yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır (Ener ve Demircan, 2008:71). Belirtmek gerekir ki sağlık hizmetlerindeki yerelleşme daha ziyade kamu kurumlarından devlet dışı aktörlere doğru olmaktadır. Dolayısıyla sağlık hizmetlerindeki yerelleşme, büyük ölçüde bu hizmetlerin özelleştirilmesini ifade etmektedir.

2.2.2.3. Konut Hizmetlerinde Yerelleşme ve Kurumlararası İşbirliği

Barınma, insanoğlunun var olduğu ilk zamanlardan itibaren karşılanması zorunlu olan temel ihtiyaçlardan biri olmuştur. Maslow'un İnsan Gereksinimleri Hiyerarşisi modelinde en alt grupta yer alan, başka bir ifade ile 1. dereceden karşılanması zorunlu olan barınma olgusunun fiziki görünüm haline gelmesi konut kavramını oluşturmaktadır. Konut, insanların onurlu bir yaşam sürdürmesinin temel ögelerinden biridir. Bu nedenle konut, sadece kişilerin barınma ihtiyaçlarını gideren barınaklar olarak algılanmamalıdır. Konut olgusu, sadece fiziki yapı olmaktan ziyade toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini yansıtan, temel hak ve özgürlüklerin gerçekleşmesine olanak hazırlayan, kaliteli ve güvenli yaşamanın önkoşullarından biri olan çok boyutlu bir konudur. Bu bağlamda barınma ve konut, sosyal problemler ve sosyal politikalar ile ilgili tartışmalarda önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca zenginlik, yoksunluk, statü, ayrımcılık, sosyal dışlanma ve toplumsal bütünleşme kavramları kişilerin nerede yaşadıkları ve nerede barındıkları ile ilgilidir (Mullins ve Murie, 2012:353).

Sosyal politika, konut sorunu ile ilgili iki alt boyuta odaklanmaktadır. Birincisi bireysel olarak konut ya da nitelikli konut sorunu yaşayan kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. İkincisi ise konut sorunundan kaynaklanan çarpık yerleşim alanları ve gecekondu bölgeleridir. Daha genel bir ifadeyle şehirde yaşayan bütün herkesi ilgilendiren kentleşme olgusudur. Sosyal devlet, konut edinmede sorun yaşayan alt gelir grubundaki vatandaşların ve dezavantajlı grupların barınma ihtiyaçlarını çözecek adımlar atmak durumundadır. Barınma yardımının niteliği ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ama genellikle kira yardımı, arsa tahsisi, uygun koşullarda kredi sağlama, ucuz konut arzı sağlama gibi değişik yöntemler kullanılabilmektedir. Kentleşme açısından ele alındığında ise sosyal politika daha çok kentin çarpık ve sağlıksız bölümlerinin yaşayanlar için daha kaliteli ve nitelikli alanlara dönüştürülmesi üzerine odaklanmaktadır.

Konut sorunu ile kitlesel göçler arasında doğrudan bir ilişki vardır. İster savaş, afet vb. gibi bir zorunluluktan kaynaklanan mecburi ve ani göçler, isterse de ekonomik nedenlerle kırsal bölgelerden ya da küçük kentlerden cazibe merkezlerine gerçekleşen göçler, çok sayıda kişinin konut sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Dahası bu kişilerin genellikle şehirlerin yoksul kesimlerinde sağlıksız ve niteliksiz bir barınma imkanı bulması

kentleşme politikası açısından da risk teşkil etmektedir. Konut sorunun bir sosyal politika sorunu olarak ortaya çıkmasının altında da göç olgusu yatmaktadır. 19. yüzyılda özellikle sanayinin geliştiği ülkelerde yoksul kişilerin fabrikaların olduğu büyük kentlere göç etmesi sanayi kentlerinin nüfusunun hızla artmasına neden olmuş ve çok sayıda insan asgari düzeyde yaşamını sürdürebileceği nitelikli barınma mekanlarından yoksun kalmıştır. Bu durum devletleri konut sorununa yönelik adım atmaya itmiş ve sosyal konut uygulamaları yaygınlaşmıştır. Sosyal konut uygulamasıyla geliri olmayan ya da gelir azlığı çeken kişilere kamu kaynakları kullanılarak sağlıklı yaşanabilir bir barınma imkanı sunmak amaçlanmıştır.

Sosyal konut uygulamasının tarihsel gelişimi incelendiğinde üç temel dönem ön plana çıkmaktadır. İlk dönem sanayileşme ile başlayıp İkinci Dünya Savaşına kadar geçen süreçtir. Bu dönemde sosyal konut uygulaması daha çok sanayide çalışan işçilerin konut gereksinimi karşılamak için uygulanmış olup batı toplumundaki sanayi kentlerine has bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde devletler, hem doğrudan konut üreterek hem de konut kooperatiflerini çeşitli şekillerde sübvanse ederek sosyal konut yapımına destek olmuştur. İkinci Dünya Savaşına kadar geçen sürede İngiltere'de yapılan tüm konutların %75'i devlet tarafından inşa edilmişti. Yine bu dönemde sosyal konutların oranı tüm konutların %10'unu oluşturmaktaydı (Kunduracı, 2013:57). İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle Avrupa'da yaşanan büyük yıkım ve sefalet konut stokunun ciddi oranda zarar görmesine neden oldu. Savaştan sonraki dönemde altın çağını yaşayan refah devletinin en önemli uğraş alanlarından biri konut konusunda yaşanan sıkıntının giderilmesi olmuştur. Bu dönemde inşa edilen sosyal konutlar, kira giderlerini karşılayamayan orta ve alt gelir grubundaki yoksul kesimlere ucuz kiralı konutlar sağlamaya yöneliktir. Sosyal konutlarda oturan kişiler, piyasa değerinden daha ucuz kira bedeli ödemekte ve isterlerse oturdukları konutları uygun finansal koşullarda satın alabilmektedir (Kunduracı, 2013:58). Sosyal konutların üçüncü dönemi 1980'ler ve sonrasında yaşanan neoliberal ekonomik akımın neticesinde sosyal konut uygulamalarının azalmasıdır. Bu dönemde yeni sosyal konut yapımı azaldığı gibi var olan sosyal konutların da elden çıkarılması yoluna gidilmiştir. Bu dönemde yalnızca İngiltere'de sosyal konutların sayısı %40 azalmıştır (Kunduracı, 2013:63).

Yukarıda değinilen sosyal konutların tarihsel gelişimi Avrupa'da yer alan gelişmiş ülkelerle ilgilidir. Gelişmekte olan ülkelerde ise söz konusu tarihsel süreç gelişmiş ülkelerden farklılık göstermektedir. Her şeyden önce kentleşme oranları bu iki grup için önemli ölçüde farklıdır. Gelişmiş ülkelerde kentleşme oranı çok yüksektir ve kırdan kente göç neredeyse durma noktasına gelmiştir. Bu nedenle konut talebi düşüktür ve mevcut durumda sosyal konut inşası, neoliberal yaklaşımın da etkisiyle yavaşlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise kırsal bölgeden kentsel alana göç hızla devam etmekte ve yeterli barınma imkanlarından yoksun "kentsel yoksullar" önemli bir sosyal politika sorunu olarak halen ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle neoliberal politikalarla sosyal devlet anlayışının sorgulanmaya başlandığı dönemde dahi sosyal konut uygulamaları gelişmekte olan ülkelerde hızla yaygınlaşmaktadır. Dahası konut talebi sürekli arttığından dolayı gelişmekte olan ülkelerde alt gelir grubundaki kişilere kira yardımı, arsa tahsisi vb. gibi pek çok sosyal politika aracı konut politikası kapsamında kullanılmaktadır.

Türkiye'nin kentleşme trendi gelişmekte olan ülkelerinki ile benzerlik göstermektedir. 1950'li yıllardan günümüze kadar olan süreçte hızlı bir kentleşme süreci yaşanmış ve buna paralel olarak konut açığı da hızlı bir şekilde artmıştır. Türkiye'de konut sorununu çözmek için, toplumun değişik kesimleri için konut üretmek, mevcut konutları onarmak, arsa mülkiyetlerini karşılamak suretiyle karşılıksız olarak konut yapmak ve kira yardımı yapmak gibi değişik alternatifler sunulmaktadır. Türkiye'de konut sorununa kamusal çözüm üretmek amacıyla 1984 yılında Başbakanlığa bağlı Toplu Konut İdaresi (TOKİ) kurulmuştur. TOKİ, kurulduğu ilk zamanlarda alt ve orta gelir grubundaki kişilerin konut sorununu çözmek için konut kooperatiflerine uzun vadeli ve düşük faizli krediler sağlama yoluna gitmiştir. Son zamanlarda ise kendisi doğrudan toplu konut üretimine yönelmiştir. TOKİ sosyal konutların yapım sürecinde görev almakta hak sahiplerinin tespitinde ise herhangi bir rol üstlenmemektedir. Sosyal konutlardan ya da yaygın kullanımıyla yoksul konutlarından yararlanacak kişileri belireme görevi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına aittir (Kunduracı, 2013:71).

Konut edindirme uygulamaları özel sektör, merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları arasında üretim, değiş tokuş, finansal anlaşmalar ve mülkiyet süreçlerini gerektirmektedir. Sosyal politikanın diğer alanlarının aksine konut politikası hiç bir zaman merkezi hükümetin tekelinde olmamış, diğer aktörler de sürece aktif olarak katılım sağlamıştır (Mullins ve Murie, 2012). Özellikle gelişmiş ülkelerde konut sorununun çözümünde yerel yönetimler önemli rol oynamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise sosyal konutlar, daha çok merkezi yönetim tarafından inşa edilmektedir. Ancak konut sorunu genel özellikleri itibariyle yerel bir sorundur ve çözümü de yerel şartlar ve dinamikler göz önünde bulundurularak çözülmelidir.

Türkiye'de merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimlerin de konut politikasına yönelik önemli görevleri vardır. 1940'lı yıllarda konut yaptırmak isteyen ve kendisine ya da eşine ait konutu ve arsası olmayan kişilere belediyeler tarafından arsa tahsisi yapılmasına yönelik düzenleme yapılmıştır. 1950'lerin başından itibaren belediyeler tarafından sosyal konut üretilmeye başlanmış ve ucuz belediye konutları şahıslara kiralanarak konut arzı gerçekleştirilmiştir. 1960'larda belediyeler kooperatif kurarak toplu konut üretmeye başlamıştır. TOKİ kurulduktan sonra ise konut üretimi daha çok merkezi yönetim tarafından yerine getirilmiş belediyeler ise TOKİ'ye arsa tahsisi yapma işlevi görmüştür. 2000 ve sonrası süreçte ise belediyeler kurmuş oldukları Belediye İktisadi Teşekkülleri vasıtasıyla konut üretmişlerdir. Belediyeler yetki ve sorumlulukları itibariyle zaten konut üretiminin her aşamasında belirleyici bir aktördür. Ayrıca belediyeler, doğrudan konut üretmek suretiyle de konut talebini karşılamaya katkı sunmaktadır (Polat ve Yatkın, 2016:230).

2.2.2.4. Sosyal Yardımlarda Yerelleşme ve Kurumlararası İşbirliği

Toplumda var olan ya da sonradan ortaya çıkan sosyal sorunlara çözüm üretmek için yapılan müdahaleler, sosyal politikanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu müdahalelerin en önemlileri yoksulluğa düşen bireylere asgari bir güvence sağlamaktır. Yoksullukla mücadele olarak da ifade edilebilecek olan bu müdahalelerin kurumsallaşmış hali sosyal güvenlik olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda sosyal güvenlik, temel sosyal politika

uygulamalarından birini oluşturur. Diğer taraftan sosyal güvenlik uygulamalarını sosyal politikanın ulaştığı zirve noktası olarak gören yaklaşımlar da söz konusudur (Göktaş vd., 2011:31).

Sosyal güvenlik, yaşamlarının bir bölümünde sosyal riskle karşılaşan bireylerin gelirleri ne olursa olsun ekonomik güvencelerini sağlamaya yönelik yeniden dağıtım konusundaki organizasyonun ve kurumların tamamını ifade etmektedir. Sosyal güvenlik denildiği zaman genellikle akla ilk olarak çalışanların prim ödeyerek katkı sağladıkları sosyal sigortalar gelir. Primli rejim olarak kavramlaştırılan bu uygulamaların yanı sıra yardımlardan yararlananların bu yardımların finansmanına katılmadığı primsiz rejim de sosyal güvenliğin tamamlayıcı unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Primsiz rejim genellikle primli rejimin kapsamı dışında kalmış, sosyal korunmaya en fazla gereksinimi bulunanlara yardım ve hizmet götürmeyi amaçlamaktadır (Güzel vd., 2012).

Sosyal politika, toplumun dezavantajlı gruplarına daha fazla refah ve daha fazla fayda sağlama aracıdır ve bu bağlamda kaynakları yeniden dağıtıcı bir işlev görmektedir. Başka bir ifade ile sosyal politika, zenginden fakire gelir transferi yapan refah amaçlı bir araç olarak nitelendirilebilir. Bu iki unsuru taşımayan politikaları ise sosyal politika kapsamına dahil etmek mümkün değildir. Bu nedenle kişilerin prim ödemek suretiyle gelecek yaşantılarında karşılaşmaları muhtemel hastalık, emeklilik, işgöremezlik vb. gibi bir takım risklere karşı kendilerini güvence altına aldıkları sosyal sigorta programları sosyal politika içerisinde değerlendirilmemektedir (Ersöz, 2011:49). Diğer taraftan sosyal sigortalar nitelikleri itibariyle yerel değil merkezi uygulamalardır. Sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler ise yerel nitelikli hizmetler olup yerine getirilmesinde kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal güvenlik uygulamalarının sadece primsiz rejimini oluşturan sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler, sosyal politika aracı olarak ele alınmaktadır.

Sosyal yardım, kendisi ya da bakmakla yükümlü olduğu kişileri içinde yaşadığı toplumun yerel standartlarındaki asgari düzeyde geçindirme olanağından herhangi bir nedenle yoksun kalmış kişilere kamu kurumları ya da kanunla yetkilendirilmiş yarı resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından muhtaçlık tespitine bağlı olarak yapılan ve kişilerin en kısa zamanda kendi kendilerine yetecek duruma gelmelerini hedefleyen ayni ve nakdi yardımlar olarak tanımlanmaktadır (Yorgancılar, 2009:68).

Sosyal yardımlar, bir sosyal güvenlik yöntemi ve aynı zamanda bir sosyal politika aracıdır. Muhtaç durumda olan kişilere sosyal hak kapsamında sistematik olarak gerçekleştirilir. Toplumda yaşayan bireyler arasında dönemsel olarak hayırseverliğe *(philanthropy)* dayalı yapılan yardımları sosyal yardım olarak nitelendirmek güçtür. Bu tür yardımlar sosyal yardımlaşma olarak tanımlanır. Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik açısından kanunla düzenlenmiş olmaları ve resmi veya yarı resmi nitelikteki kuruluşlar tarafından yerine getirildikleri takdirde bir sosyal güvenlik hizmeti niteliğine sahip olabilmektedir.

Sosyal yardımlaşma olarak ele alındığında sosyal yardımların doğuşu insanlık tarihi kadar eskidir. Tarih boyunca her dönemde insanların karşılaştıkları sosyal ve ekonomik tehlikelerin giderilmesi için sosyal yardımlar yapılmıştır. Ancak sosyal yardımların bir

sosyal güvenlik kurumu olarak gelişimi ancak Sanayi Devriminden sonra olmuştur. Sanayi Devrimi ve sonrasında yaşanan süreçte insanların sosyal riskler karşısındaki sosyal güvence ihtiyaçları, geleneksel ahlaki kurallarla ve iyi niyete bağlı yardımlarla karşılanabilecek boyutları aşmış ve bunun sonucunda devlet eliyle organize edilmiş hukuki kurumlarla bu ihtiyaçların karşılanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Modern anlamda sosyal yardımlar, gelirin yeniden transferi misyonunu üstlenen sosyal güvenlik uygulamalarından biridir (Göktaş vd., 2011:68).

Sosyal yardımlar, sosyal sigorta ve sosyal hizmet uygulamalarını tamamlayıcı nitelikte uygulamalardır. Başka bir ifade ile sosyal yardımların diğer sosyal güvenlik uygulamalarının aksaması, açık vermesi veya bu uygulamalar sırasında beklenmedik bir durum ortaya çıkması halinde devreye girmesi beklenir. Dolayısıyla sosyal yardımlar teorik olarak sürekli değil geçici olmalıdır ve sistemde ortaya çıkan boşlukları doldurmak için kullanılmalıdır. Sosyal yardımların süreklilik arz etmesi ise diğer sosyal güvenlik araçlarının uygulanması aşamasında yapısal eksiklikler olduğunun göstergesidir (Önver vd., 2014:170).

Hem merkezi yönetimlerin hem de yerel yönetimlerin sosyal yardım sunma ile ilgili görev ve sorumlulukları vardır. Ancak yoksulluk ve muhtaçlık daha ziyade yerel bir sorun olduğu için, yerel halkın sorunlarına daha duyarlı olan yerel yönetimlerin sosyal yardım konusunda daha etkin politikalar geliştirmesi ve daha isabetli kararlar alması mümkündür. Dahası 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda sayılan belediyelerin görevleri arasında "şehir halkı içerisinde yoksul durumda olanlar var ise bunlara yardım yapmak" yer almaktadır. Bu nedenle belediyelerin yöneldiği en yaygın sosyal politika faaliyetinin, sosyal yardımlar olduğu söylenebilir. Belediyeler sosyal yardım alanında önemli düzeyde bir deneyime sahip olup, bu kurumlarca sunulan sosyal yardım hizmeti sürekli bir gelişim içindedir. Gerçekten de bugün belediyeler tarafından sunulan sosyal yardımlar gıda yardımından tıbbi malzeme yardımına, sosyal marketten aşevine, ulaşım yardımından ayni yardıma çok farklı tür ve nitelikte olabilmektedir (Ersöz, 2011:166; Çelik, 2013:83).

Diğer taraftan sosyal yardımlar sadece belediyeler tarafından gerçekleştirilmemekte, vakıflar ve dernekler de tarih boyunca bu alanda faaliyet göstermektedir. Kaynakların daha etkin ve verimli kullanılabilmesi için aynı faaliyetleri gösteren kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği olması gerekir. İşbirliği, merkezi yönetim ve belediyelerin yanı sıra sanayi, üniversite, diğer meslek ve kamu kuruluşları, kalkınma ajansları ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayacak şekilde olmalıdır (Çelik, 2013:84).

2.2.2.5. Sosyal Hizmetlerde Yerelleşme ve Kurumlararası İşbirliği

Sosyal hizmetler, temel olarak insanın korunmasına ve geliştirilmesine yönelmiş olan etkinliklerdir. Sosyal hizmetler, insanların sağlık ve iyilik halinin geliştirilmesine, insanların kendilerine daha yeterli hale gelmelerine ve başkalarına bağımlı olma hallerinin önlenmesine; aile bağlarının güçlendirilmesine, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların sosyal işlevlerini başarıyla yerine getirmelerine yardımcı olan etkinliklerdir. Eğitim, sağlık, konut, barınma, beslenme, rehabilitasyon ve sosyal sorunların çözümü gibi etkinlikler sosyal hizmet olarak değerlendirilir (Göktaş vd., 2011:137).

Sosyal hizmetler, insanların içinde yer aldığı toplumların, toplumsal ilişkilerin ve ilişkilerle birlikte gelişen kurumların işlerliğini geliştirmeyi amaçlayan hizmetlerdir. Sosyal hizmetin üç boyutu vardır. Birincisi bireylerin onları dezavantajlı bir konuma sürükleyen toplumsal düzenlemeleri anlamalarını ve kendi sınırları içerisinde bunlar hakkında bir şeyler yapmalarını sağlamaktır. Başka bir ifade ile sosyal değişimi sağlamaktır. Örneğin şiddet gören kadının şiddet riskinden kaçınmak için kendi yaşantısında bir değişiklik yapması (evlerini terk etmek gibi) gerektiğine ikna olması gerekir. İkincisi, güç durumlarda kişisel yardım, danışma ve destek ile insanların yaşamlarındaki zorluklarla baş edebilmelerine yardımcı olmaktır. Örneğin ailesinden bakım alamayan çocuklar için kurulan bakım merkezleri gibi. Üçüncüsü iyilik halini geliştirmek için yapılan terapötik yardımlardır. Hastanede yatan yaşlı bir hastaya güçsüzlük hissi ile nasıl baş edebileceğine yönelik destek bu boyuta örnek olarak verilebilir (Adams vd., 2015:34-35).

Sosyal hizmetlerin sosyal yardımlardan farkı muhtaçlık esasına dayanmamasıdır. Koruma karakteri taşıyan sosyal yardımlardan yararlanabilmek için mutlaka ihtiyaç sahibi olmak gerekir. Ancak sosyal hizmetler açısından böyle bir zorunluluk yoktur. Kişi maddi olanaklara sahip olsa dahi sosyal hizmetlerden yararlanabilmektedir. Örneğin yaşlılara yönelik yapılan sosyal etkinlik merkezlerinden yararlanmak için kişinin yaşlı olması yeterli olup ayrıca ihtiyaç sahibi olmasına gerek yoktur.

Sosyal hizmetler dört önemli fonksiyonu yerine getirmektedir (Göktaş vd., 2011:138);

- Bireyler açısından dezavantaj oluşturan durumların ortaya çıkmasını önleyebilir.
- Yaşlılık, engellilik, geçimsizlik ve uygun aile ortamında yetişememe gibi durumlarda korunma ve güvence sağlayabilir.
- Normal sosyal hayatın dışında kalan ya da itilen kişi veya grupları topluma uyum sağlayacak şekilde rehabilite edebilir.
- Sınırlı istihdam şansı olanlara toplumsal faaliyetlere katılma olanağı sağlayabilir.

Çocuklar, gençler, engelliler, kadınlar, yaşlılar, mülteci ve sığınmacılar tüm dünyada sosyal hizmetlerin ilgi alanına giren öncelikli grupardır. Bunun dışında özellikle gelişmiş toplumlarda eşcinseller, bağımlılar, azınlıklar vb. gibi gruplar da sosyal hizmetlerin ilgilendiği gruplar arasına girmişlerdir (Selçuk, 2016:468). Ancak bu gruplara yönelik gerçekleştirilen sosyal hizmetlerin Türkiye'de geliştiğini ve kurumsallaştığını söylemek mümkün değildir.

Sosyal hizmetler de sosyal yardımlara benzer şekilde yerel niteliklere sahiptir. Bununla birlikte hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin sosyal hizmetlere yönelik bir takım yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır. Merkezi yönetimler, bir taraftan sosyal hizmetlerin genel çerçevesini belirleyip, standartlarını ortaya koyar, diğer yandan da taşra teşkilatı aracılığıyla doğrudan hizmet üretim sürecine katılır. Aynı şekilde yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının düzenlendiği 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5126 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda sosyal hizmetlerle ilgili yerel yönetimlere önemli görevler verilmektedir.

2.2.3. Türkiye'de Kurumlar ve Sektörler Arası İşbirliği Bağlamında Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi

Sosyal politika modellerini sınıflandırmaya yönelik çalışmalarda Türkiye, Güney Avrupa refah rejimleri grubunda değerlendirilmektedir. Güney Avrupa refah rejimlerinde merkezi hükümet, geleneksel olarak tam anlamıyla refah hizmetlerini uygulayan bir aktör konumunda hiç olmamıştır. Merkezi yönetimin yanı sıra başta aile olmak üzere diğer aktörler de sosyal politika hizmetlerinin sunumunda faaliyet yürütmektedir. Sosyal politikanın yerelleşmesine yol açan ve yukarıda detaylıca anlatılan yeni yaklaşımlar ve trendler ise bu durumu teyit etmiş ve daha da güçlendirmiştir (Kesgin, 2012a:175).

Türkiye'de sosyal politikaların tarihsel gelişimi incelendiğinde Osmanlı döneminden itibaren refah hizmetlerinin asıl sorumlusu Güney Avrupa refah rejimlerine paralel olarak merkezi hükümet değil toplum olmuştur. Gerek aile gerekse vakıf, dini kuruluşlar vb. gibi toplumsal aktörler, yardımseverlik ve dayanışma prensipleri çerçevesinde toplumda yaşayan ihtiyaç sahiplerine çeşitli yardımlarda bulunmuştur ve bulunmaya devam etmektedir (Taşçı, 2017).

Dolayısıyla Türkiye hiç bir zaman batıdaki anlamda bir refah devleti olmamıştır. Bu nedenle refah devletinin yeniden şekillendirilerek görev ve yetkilerinin merkezden diğer aktörlere aktarıldığı bir dönüşümden bahsetmek mümkün değildir. Bunun yerine sosyal politikaya yönelik kendiliğinden ortaya çıkan plansız bir yerelleşmeden söz edilebilir. Plansız yerelleşme kavramı ile anlatılmak istenen husus, sosyal politikaya yönelik faaliyetlerin kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında çoğunlukla birbirinden habersiz olarak dağınık bir şekilde sunulmasıdır.

Plansız yerelleşme, refah hizmetlerinin gelişmiş ülkelerde olduğu gibi daha etkin ve verimli hizmet verme kaygısından kaynaklanmamıştır. Türkiye'de yerel aktörlerin sosyal politikalarda rol üstlenmesi daha çok yerelde yaşayan muhtaç insanların acil ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması ihtiyacından doğmuştur. Başka bir ifade ile sosyal politikada yerelleşme teorik tartışmaların sonucunda değil fiili uygulamalardan kaynaklanmıştır (Kesgin, 2012a:178).

Diğer taraftan yukarıda detaylıca anlatılan küreselleşmenin ekonomik, siyasal ve toplumsal yaşamda meydana getirdiği köklü değişiklikler Türkiye'de de merkez-yerel ilişkilerini derinden etkilemiştir. Bu bağlamda 1980'li yıllardan itibaren merkezi yönetimlerin toplumsal sorunlarla mücadele ve sosyal refahı artırmaya yönelik görev ve sorumlulukları yerel yönetimlere aktarılmaya başlanmıştır. Aynı dönemde yapısal reformlar sayesinde yerel yönetimlerin kaynaklarında geçmişle kıyaslanmayacak ölçüde artış meydana gelmiş ve bu artışın sonucunda belediyeler açısından sosyal politikalarda daha etkin olma fırsatı ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de sosyal politikalar açısından merkez yerel ilişkilerini anlamanın en temel yollarından biri temel aktörlere verilen görevleri incelemektir. Merkezi yönetim tarafından sosyal politikaları planlamak ve uygulamak amacıyla çatı kuruluş olarak kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının[4] görevleri sosyal politikada yerelleşmeye

[4] Bu bakanlığın ismi daha sonra Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

bakışı göstermesi konusunda ipuçları taşımaktadır. Bakanlığın görevleri arasında vurgulanan eşgüdüm ve koordinasyon görevi sosyal politika alanında faaliyet yürüten farklı sektörler arasında işbirliği yapılmasının öngörüldüğünü göstermektedir. Ayrıca yine bakanlığın görevleri arasında hizmet sunumunun gerektiğinde yerel yönetimlere, gönüllü kuruluşlara ve özel sektöre bırakılabileceği yer almaktadır (Kesgin, 2012b:48). Bu örnekler sosyal politikada yerelleşme ve kurumlar arası işbirliği olgularının en azından düşünsel bazda var olduğunu yansıtmaktadır.

Ancak uygulamadaki örnekler incelendiğinde devletin diğer aktörlerin katılımını bir imaj operasyonu olarak değerlendiği görülmektedir. Devlet, karar ve yönetim mekanizmasını elinde tuttuğu çeşitli kurumsal yapılarda sivil toplumun ve özel sektörün katılımını teşvik etmekte ve buna uygun düzenlemeler yapmaktadır. Örneğin yoksullukla mücadelenin önemli kurumlarından biri olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına illerde vali ilçelerde ise kaymakamlar başkanlık etmekte, bununla birlikte vakıfların mütevelli heyetlerine illerde iki, ilçelerde ise bir sivil toplum kuruluşu temsilcisi katılmaktadır. Ayrıca özel sektörden de belli sayıda hayırseverin vakfın mütevelli heyetine yer almasına yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Şekilsel olarak kurumlar ve sektörler arası işbirliği olarak değerlendirilebilecek bu yapı, kaynak ve işleyişe yönelik karar alma ve strateji geliştirme aşamalarındaki merkeziyetçi yaklaşımlar nedeniyle devlet dışı aktörleri etkisiz kılmakta ve sivil toplum ve özel sektörün bu yapıya dahil edilmesi bir imaj operasyonundan fazla bir anlam ifade etmemektedir (Çalışkan ve Tol, 2017).

Türkiye'de toplumsal aktörler arasındaki işbirliği kültürünün zayıf olduğunu ve bu aktörlerin birbirleriyle işbirliği yapmaktan kaçındıklarını belirtmek gerekir. Bu durumun temel sebebi devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğine imkan sağlayacak bir güven ortamının bulunmamasıdır. Güven duygusu, işbirliği açısından en önemli faktörlerden biridir. Ancak güven kendiliğinde oluşan bir olgu değildir. Geçmiş deneyimlerden, kurumsal itibardan, politik çevre gibi faktörlerden etkilenir. Kurumlar arası işbirliğine karşı çekingen davranmak, gelecekteki muhtemel işbirlikleri için gerekli olan güvenin oluşmasını geciktirmektedir (Çalışkan ve Tol, 2017).

Yerelleşme ile birlikte sosyal politikalar devletin tek sorumlu olduğu eylemlerden olmaktan çıkarak farklı sektörler ve toplumsal aktörler tarafından yerine getirilen ortak faaliyetler konumuna gelmektedir. Ancak Türkiye'de herhangi bir sosyal sorunu çözmek için diyalog, müzakere ve işbirliği gibi dayanışmacı yöntemlere henüz yaygın bir şekilde başvurulmamaktadır. Bu noktada temel problemlerden biri koordinasyon eksikliği ve faaliyetlerin birbirinden kopuk oluşudur.

Sosyal politika uygulamaları gerçekleştiren birçok kurum, kuruluş, yerel ve bölgesel organizasyon olmasına rağmen bunlar arasında işbirliği ve koordinasyonun olmaması bu faaliyetlerin toplumsal sorunlara çare olmasını zorlaştırmaktadır. Türkiye'de de yerel sosyal politika faaliyetleri bağlamında ilgili merkezi yönetim organlarının yanı sıra bir yandan büyükşehir belediyeleri diğer yandan da il ve ilçe belediyeleri ile ilk kademe belediyeleri benzer faaliyetlerde bulunmaktadır. Aynı şekilde özel sektör ve sivil toplum örgütleri de sosyal politika kapsamında çeşitli hizmetler sunmaktadır (Kesgin, 2016:88).

Aynı alanda faaliyet gösteren farklı kurumsal aktörlerin aralarındaki işbirliğini güçlendirmeleri bir bütün olarak sosyal politikaların başarısını doğrudan etkilemektedir.

Giriş bölümünde değinildiği gibi Türkiye'de sosyal politika alanında faaliyet yürüten farklı sektörlerden kurumların oluşturduğu işbirliği ağlarını incelemeye yönelik çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla yerel sosyal politikada kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağlarının durumu hakkında yorum yapabilmek için elde yeterince veri yoktur. Her ne kadar diğer alanlarda gerçekleştirilen işbirliği uygulamalarında karşılaşılan sorunlar nedeniyle sosyal politika açısından da etkin ve verimli işbirliklerinin olmadığı çıkarımı yapılabilirse de bu durumu destekleyen ve gerçekten böyle olduğunu gösteren istatistiki bilgi mevcut değildir.

Bununla birlikte geçmişte yapılan bilimsel çalışmalarda ve yerel sosyal politika aktörlerinin yayınlamış oldukları faaliyet raporlarında sektörler arasında kurulan işbirliği ağlarının etkinliğine yönelik bazı ipuçları vardır. Örneğin Devlet Planlama Teşkilatının Dokuzuncu Kalkınma Planını kapsamında hazırladığı Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Raporunda kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve ortak bir veri tabanının oluşturulamamasının yapılan yardımlarda mükerrer ödemelere neden olduğu vurgulanmakta ve kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon sağlanması gerektiği ifade edilmektedir (DPT, 2006:53). Diğer taraftan aynı raporun bir sonraki sayfasında sosyal devlet ilkesinin aşınması ve sosyal politikalara yönelik devletin rol ve sorumlulukların özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarına aktarılması zayıflık olarak değerlendirilmektedir (DPT, 2006:54).

Söz konusu rapor sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler özelinde tüm sosyal politikalar açısından Türkiye'nin gelecek projeksiyonu yansıtan resmi bir belgedir. Bu belgede merkezi yönetimin sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler konusundaki rol ve sorumluluklarının yerel aktörlere aktarılmasının sistemin zayıf yönlerinden biri olarak vurgulanması doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü modern yönetim pratikleri ve iyi uygulamalar göstermektedir ki farklı sektörler tarafından kolektif bir eylem olarak sunulan sosyal politikalar, merkezden sunulan hizmetlere oranla daha etkin ve verimli olmaktadır. Bu bağlamda yapılması gereken husus işbirliği ağlarının nasıl daha başarılı bir şekilde sürdürülebileceği konusuna odaklanmak olmalıdır.

Kurumlar ve sektörler arası işbirliğini değerlendirmek için başvurulabilecek bir diğer gösterge sosyal sermayedir. Sosyal sermaye temel olarak iyi bağlantılı aktörlerin daha başarılı olduklarını iddia etmektedir. Başka bir ifade ile sosyal ağlarda başarının yolu daha yoğun ilişkilerden geçmektedir. Yoğunluğu yüksek bir ağda aktörler arasında güçlü bağların var olması yerel dayanışmayı ve aktörler arasındaki işbirliğini teşvik etmektedir (Öztaş, 2015:170).

Sosyal sermayeyi, sosyal ağlar ve sivil toplum kültürü ile özdeşleştirmek mümkündür. Daha zengin sosyal ağlar ile donanmış ve sivil toplum kültürü gelişmiş toplulukların yoksulluk, kırılganlık, toplumsal sorunlarla mücadele vb. gibi sosyal politika alanlarında önemli fırsatlar sağladığı dile getirilmektedir (Çekiç, 2012:182). Sosyal sermaye kavramının özünde sosyal dayanışma, güven ve işbirliği vardır. Sosyal bağların güçlü bir

şekilde oluşturulması, aktörler arasındaki koordinasyon ve işbirliğini kolaylaştırarak sosyal politikalarda verimliliğin artırılması sağlar (Şenkal, 2006).

Ferragina (2017), Avrupa ülkelerinde refah devleti ve sosyal sermaye arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada Türkiye'nin de içinde bulunduğu Güney Avrupa refah rejimlerinde sınıflandırılan ülkelerdeki sosyal sermaye düzeyinin diğer Avrupa ülkelerinden daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Avrupa Birliğine üye ya da aday olan ülkelerdeki sosyal sermaye düzeyini inceleyen başka bir çalışmada ise Türkiye'nin 47 ülke arasında 45. olduğu vurgulanmıştır (Çekiç, 2012:188). Birbirini teyit eden bu iki çalışmanın sonuçları, Türkiye'nin sosyal sermaye düzeyinin gelişmiş ülkelere kıyasla daha düşük olduğunu ifade etmektedir. Sosyal sermaye düzeyinin sektörler arası işbirliğine olan olumlu etkisi göz önünde bulundurulduğunda, dolaylı olarak kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliği ağlarının Avrupa ülkelerinin büyük bir çoğunluğundan daha zayıf olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'de sosyal sermaye açısından önemle üzerinde durulması gereken bir husus da bölgeler arası farklılıktır. Türkiye'de bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları sosyal sermaye düzeyine de yansımaktadır. Genel bir ifade ile az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin daha düşük olduğu, gelişmişlik düzeyi arttıkça sosyal sermayenin de arttığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle Türkiye'de yerel sosyal politikada sektörler arası işbirliği ağları açısından bölgesel farklılıkların olduğu ortaya çıkmaktadır.

Daha önce de değinildiği gibi sosyal politikada kurumlar ve sektörler arası işbirliğini bir bütün olarak ele alıp istatistiksel olarak inceleyen çalışma nerdeyse hiç yoktur. Diğer taraftan Türkiye'de işbirliği kültürünün zayıflığını sivil toplum kuruluşları açısından ele alan ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre sivil toplum kuruluşlarının diğer toplumsal aktörlerle işbirliği yapmasını etkileyen üç temel veri vardır. Bunlardan birincisi, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşu sayısının batıdaki gelişmiş ülkelerle kıyas edilmeyecek oranda az olmasıdır. Türkiye'de yaklaşık 100.000 dernek ve vakıf bulunmasına rağmen bu sayı gelişmiş ülkelerdeki sayının oldukça altındadır. İkinci veri bu 100.000 tane sivil toplum kuruluşunun niteliksel olarak dağılımıdır. Çünkü bu kuruluşların büyük bir çoğunluğu sosyalleşme veya sportif amaçlı olanlardan, cami, okul, üstgeçit vb. gibi yapı inşa etme ve iktisadi çıkarları koruma gibi amaçlar taşıyanlardan oluşmaktadır. Ayrıca mevcut derneklerin oldukça büyük bir çoğunluğunda hemşehrilik odaklı dernekler örneğinde olduğu gibi dışarıya açıklık sınırlı kalmaktadır. Toplumun genelini ilgilendiren toplumsal sorunlarla mücadeleye yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının sayısı ise geniş bir şekilde ele alındığında % 20'yi ancak bulmaktadır. Dolayısıyla zaten sayıca az olan sivil toplum kuruluşlarının niteliksel özellikleri de sosyal politika açısından sorunludur. Üçüncü ve son veri ise kişilerin sivil toplum kuruluşlarına katılımıyla ilgilidir. Çünkü mevcut sivil toplum kuruluşlarının % 60'ı 50 ve daha az üyeye sahiptir. Sivil toplum faaliyetlerine katılanların demografik olarak dağılımı da ayrıca üzerinde durulmayı hak ediyor. Çünkü sivil toplum kuruluşlarının katılımcılarının ağırlığını orta yaş grubundan, eğitimli erkekler oluşturuyor (%69,6'u 31-50 yaş grubunda, %72,3'ü erkek). Dolayısıyla bu veriler, orta yaş üzeri erkeklerden oluşan küçük bir grubun kontrol ettiği, iş birliği kültürünün zayıf olduğu, içe

kapalı, diğer toplumsal aktörlerle mesafeli, katılım açısından toplumdaki farklılıkları kavramayan bir sivil toplum profili ortaya çıkarmaktadır (Çalışkan ve Tol, 2017).

Sivil toplum kuruluşlarının demografik verilerine yansıyan bu dağılım, işbirliği kültürünü ve işbirliği yapma oranlarını doğrudan etkilemektedir. Türkiye'de iki kurumdan daha fazla ortak bir etkinlik gerçekleştiren sivil toplum kuruluşlarının oranı %30'dan daha azdır. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının %36,5'i herhangi bir kurumla bir ortaklık ilişkisi kurmamıştır. Bu tablo sivil toplumda işbirliği kültürünün zayıflığına işaret eden önemli bir göstergedir (Çalışkan ve Tol, 2017).

Belirtmek gerekir ki Türkiye'de yerel aktörlerin sosyal politika için oluşturdukları işbirliği ağları hakkında yapılan bu çıkarımlar, alanda hazırlanan raporlara, sosyal sermaye araştırmalarına ve buna benzer diğer dolaylı verilere dayanmaktadır. Bu nedenle sosyal politikada sektörler arası işbirliğinin durumu hakkında kesin ifadelerden kaçınmak gerekir. Dahası bu konunun doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için, sektörler arası işbirliğini konu edinen istatistiksel araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda Türkiye'deki yerel sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarının yapısını ve işbirliğini etkileyen faktörlerin neler olduğunu daha iyi anlayabilmek adına bir sonraki bölümde Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörleri üzerine yapılan uygulamalı bir analizin bulgularına yer verilmiştir.

BÖLÜM III: KOCAELİ İLİNDEKİ YEREL SOSYAL POLİTİKA AKTÖRLERİ ARASINDAKİ İŞBRİLİĞİ AĞLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörleri arasındaki etkileşimlerden meydana gelen işbirliği ağları ampirik olarak analiz edilmektedir. Bu başlık altında araştırmanın yöntemi ve bulguları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi başlığı altında araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve çalışma grubu, veri toplamada kullanılan ölçme araçları, ölçme araçlarının uygulanması aşamasında takip edilen hususlar ve elde edilen verilerin incelenmesinde kullanılan veri analiz teknikleri anlatılmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Modeli

Yerel sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu tez çalışması, nicel araştırma desenlerinden tarama araştırması olarak tasarlanmıştır. Tarama çalışması, bir evrenin eğilimi, tutumu ya da görüşlerini nicel veya sayısal olarak tanımlamaya imkan sağladığı için tercih edilmiştir (Creswell, 2014:13).

Diğer taraftan işbirliği ağlarının yapısını incelemek için klasik araştırma yöntemleri yetersiz kalmakta ve daha modern araştırma modellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal ağ analizi işbirliği ağında yer alan aktörler arasındaki ilişkilerin sayısal olarak incelenmesine olanak sağlar. Bu araştırma yönteminin kullanımı Türkiye'deki literatür açısından oldukça yenidir ve henüz çok az sayıdaki çalışmada sosyal ağ analizi tercih edilmiştir (bknz: Bölüm 1). Dünyada ise kurumlar ve sektörler arasındaki işbirliğini anlamaya ve analiz etmeye yönelik sunduğu avantajlardan dolayı sosyal ağ analizinin kullanımı son yıllarda giderek yaygınlaşmaktadır (Öztaş, 2015).

Özetlenecek olursa bu tez çalışmasında nicel analiz yöntemi ve sosyal ağ analizinin birlikte kullanıldığı karma bir model tercih edilmiştir. Karma modeller, bir araştırma yönteminden elde edilen verilerin doğru olup olmadığının diğer araştırma yöntemiyle kontrol edilmesi amacıyla uygulanabileceği gibi bir araştırma yönteminin diğer araştırma yönteminin açıklanmasına yardımcı olması amacıyla da tercih edilebilir (Creswell, 2014:15). Bu tez çalışmasında ise ikinci nedene bağlı olarak karma model tercih edilmiştir. Başka bir ifade ile sosyal ağ analizinden elde edilen bulguların daha iyi anlaşılabilmesi için nicel ve nitel verilerden yararlanılmıştır. Bu durumda her bir araştırma yöntemi için farklı türde soruların incelenmesi gerekir (Creswell, 2014:15). Tez çalışmasında da nicel veriler için kapalı uçlu soruların yer aldığı anket formu ve sosyal ağ analizi için ilave bir ölçek formu kullanılmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Evreni ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Kocaeli ilindeki temel sosyal politika alanlarında faaliyet yürüten kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. İkinci bölümde detaylı bir şekilde ele alındığı gibi sosyal politika dar ve geniş anlamda yorumlanabilen oldukça kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenle çalışma grubunu oluşturacak olan kurumsal aktörler tespit edilmeden önce, sosyal politika hizmetlerinin tanımlanması ihtiyacı

doğmuştur. Bu bağlamda temel sosyal politika hizmetleri olarak ifade edilen sağlık, eğitim, konut, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler alanında faaliyet yürüten kurum ve kuruluşlar araştırmanın kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla araştırmanın evrenini Kocaeli ilinde yukarıda sayılan beş temel sosyal politika alanında faaliyet yürüten merkezi ve yerel kamu kurumları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum örgütleri oluşturmaktadır.

Söz konusu çalışma alanları birbiriyle doğrudan ilgili olmadığından dolayı bu alanlarda faaliyet yürüten kurumların listesine doğrudan ulaşmak mümkün olmamış ve araştırmanın evrenini belirlemek için ilave bir araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda araştırmanın evrenine dahil edilen kurum ve kuruluşları belirlemek amacıyla dört farklı kaynaktan elde edilen veriler birleştirilerek kullanılmıştır.

Birincisi yazarın mevcut bilgi deneyiminin yanı sıra literatürdeki ve güncel magazindeki bilgilerden yararlanarak sosyal politika alanındaki temel aktörler tespit edilerek bu aktörlerin yayımlamış olduğu faaliyet raporlarına ulaşılmıştır. Bu bağlamda Kocaeli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü[5], Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü ve Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü temel aktörler olarak ele alınmıştır. Bu aktörlerden sadece Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin faaliyet raporu yayımladığı tespit edilmiş ve bu kurumun araştırmanın yapıldığı yıldan önceki yayımlanan son faaliyet raporu (2016 yılı) elde edilerek, bu rapora içerik analizi yapılmıştır. Raporda sosyal politikalarla ilgili faaliyet yürüttüğü tespit edilen kurum ve kuruluşların adı, araştırmanın evrenini oluşturan kurum listesine eklenmiştir.

İkincisi yukarıdaki paragrafta belirtilen temel sosyal politika aktörleri olarak tespit edilen kurumların resmi web sayfalarına içerik analizi yapılmıştır. Bu kapsamda söz konusu kurumların resmi sitelerinde yer alan haberler ve duyurular geriye dönük olarak incelenmiş ve bu inceleme sonucunda elde edilen kurumların ismi kurular listesine dahil edilmiştir. Ayrıca Kocaeli ilinde yayınlanan iki yerel gazetenin (Özgür Kocaeli, Mavi Kocaeli) web sitesi de benzer şekilde içerik analizine tabi tutulmuş ve sosyal politika alanlarından herhangi birinde faaliyet yürüttüğü anlaşılan kurumlar, araştırma kapsamına alınmıştır.

Üçüncüsü araştırma konusu ile ilgili akademik literatürde daha önce yayımlanan çalışmalar tespit edilerek, bu çalışmalarda adı geçen kurumlar listeye eklenmiştir. Bu bağlamda Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) ve "google akademik" veri tabanları kullanılarak "+Kocaeli +Sosyal Politika" anahtar kelimeleri taranmıştır. Ayrıca sosyal politika kavramı, bir şemsiye kavram olduğu için yayınlarda her zaman bu kavrama yer verilmeyeceği göz önüne alınarak temel sosyal politika hizmetleri olan "sağlık, eğitim, konut, sosyal yardım ve sosyal hizmetler" alt başlıklarının her birinin önüne "+Kocaeli" ibaresi eklenerek arama yenilenmiştir. Sonuçlar kapsam açısından bir ön elemeden geçirilerek araştırma konusu ile ilgili olduğuna karar verilen çalışmalar incelemeye dahil edilmiş ve bu araştırmalara içerik analizi yapılarak elde edilen bulgular kurumlar listesine eklenmiştir.

[5] Bu kurumun ismi daha sonra Kocaeli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

Dördüncüsü İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü web sitesinde (www.dernekler.gov) yer alan illere göre faal dernekler butonu tıklanarak Kocaeli ilindeki derneklerin isimleri tespit edilmiştir. Sitedeki verilere göre Kocaeli ilinde faal yaklaşık 3500 sivil toplum kuruluşu olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamına dahil edilecek derneklerin tespit edilmesi için öncelikle söz konusu derneklerden sosyal politika alanında faaliyet yürütenler tespit edilmiştir. Bu bağlamda sağlık, eğitim, konut, sosyal yardım (yoksullukla mücadele, burs, insani yardım vb.) ve sosyal hizmet (yaşlılar, kadınlar, gençler, çocuklar, engelliler vb.) alanlarında hizmet sunan derneklerin isimleri belirlenmiştir. Daha sonra elde edilen bu alt gruptan toplumun geneline yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları tespit edilmiştir. Bu kapsamda sadece belli bir amaca ve dar bir gruba yönelik hizmet sunan (hemşehri dernekleri, cami yaptırma dernekleri vb.) sivil toplum kuruluşları kapsam dışına çıkarılmıştır. Son olarak elde kalan kuruluşların gerçekten faal olup olmadıklarını incelemek amacıyla web adresleri ve iletişim bilgileri kontrol edilmiştir. Tüm bu işlemlerin ardından tespit edilen sivil toplum kuruluşlarının adı kurumlar listesine eklenmiştir. Aynı işlemler Kocaeli ilinde faaliyet yürüten vakıflar için de tekrar edilmiş ve bu işlemler sonucunda tespit edilen vakıfların isimleri kurumlar listesine dahil edilmiştir.

Dört basamaklı bu işlemin ardından kurum isimlerinin yer aldığı bir havuz oluşturulmuştur. Sonrasında farklı kaynaklardan elde edilen veriler gözden geçirilerek mükerrer kurum isimleri temizlenmiştir. Bu adımdan sonra geriye kalan kurumlar yeniden incelenerek, isimlerin doğruluğu, güncelliği, kurumların aktifliği vb. açılarından son bir kontrol yapılmıştır. Örneğin son bir yıl içerisinde aktif olarak faaliyet yürütmeyen kurumların isimleri evrenden çıkarılmıştır. Yapılan bu son kontrolün ardından çalışma grubuna nihai hali verilmiş ve toplam 214 kurum ve kuruluş (Ek 4) çalışmanın evrenine alınmıştır.

Sosyal ağ analizinin kullanıldığı çalışmalarda, araştırma evreninde yer alan tüm aktörler arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurulduğu için hedef evren içerisinden ayrıca bir örneklem belirlenmemiş evrenin tamamı araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Bu bağlamda araştırma evreninde yer alan 214 aktörün hepsine ulaşmak hedeflenmiştir.

3.1.3. Veri Toplamada Kullanılan Ölçme Araçları

Araştırma verileri, anket formu (Ek 2) ve İşbirliği Düzeyleri Ölçeği (Ek 3) olmak üzere iki farklı form kullanılarak elde edilmiştir. Bu formlara ait detaylı açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

3.1.3.1. Anket Formu

Tez çalışması kapsamında araştırılan nicel verilerin elde edilmesi amacıyla anket formu kullanılmıştır. Anket yöntemi, farklı coğrafik alanlarda bulunan büyük çalışma gruplarına daha hızlı bir şekilde ve daha az maliyetle ulaşmaya imkan sağladığı için diğer veri toplama tekniklerine göre bir takım avantajlara sahiptir (Büyüköztürk vd., 2009:126).

Anket formu hazırlanmadan önce araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri belirlenmiş ve bu değişkenleri ölçmek amacıyla literatürde kullanılan ölçme araçları

incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda beş bağımsız değişken ile bir bağımlı değişkene yönelik soruların yer aldığı altı ölçekten oluşan bir anket formu hazırlanmıştır.

Anket formunun ilk sayfasında katılımcıların araştırma hakkında genel bilgilere ulaşabilmesi amacıyla bir uygulama yönergesi kullanılmış ve bu bölümde araştırmacıların iletişim bilgilerine de yer verilmiştir. Sonraki bölümde araştırmaya dahil edilen kurumların demografik verilerini elde etmek amacıyla yedi adet sorudan oluşan bir genel bilgiler kısmı yer almaktadır.

Anket formunda kullanılan ölçeklerden ilki, liderlik özelliklerini tespit etmeye yöneliktir. Literatürde katılımcıların sahip olduğu farklı liderlik stillerini ölçen çok sayıda ölçek bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada katılımcıların sahip olduğu liderlik özelliklerini tespit etmekten ziyade, değişime, adaptasyona ve işbirliğine açık liderlik özelliklerinin bulunup bulunmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Ancak literatürde işbirliğine açık liderlik özelliklerini doğrudan inceleyen bir ölçme aracına rastlanılmamıştır. Tez çalışmasında kullanılan liderlik ile ilgili sorular, başka bir araştırmacı tarafından hazırlanmakta olan bir tezde[6] kullanılmak üzere söz konusu yazar tarafından Waugh ve Streib (2006) ve Yavuz ve Köseoğlu (2016) çalışmalarına dayanarak hazırlanan anket sorularının, ilgili yazarın iznini almak suretiyle sosyal politikaya uyarlanmasıyla oluşturulmuştur. Bu ölçekte beş adet soru yer almaktadır.

Araştırmada kullanılan ikinci ölçek, katılımcıların faaliyet yürüttükleri çevredeki politik kültüre dair algılarını incelemek amacıyla kullanılmıştır. Bu bağlamda hiyerarşi, merkeziyetçilik, rekabet vb. gibi politik kültüre yön veren kavramların kurumların birbiriyle olan etkileşimlerini ne ölçüde etkilediğini ölçmek için beş sorudan oluşan bir ölçme aracı kullanılmıştır. Politik kültür alt başlığında sorulan sorular, yazarın kendisi tarafından hazırlanmıştır.

Üçüncü ölçekte bilgi ve iletişim alt boyutuna ait 6 adet soru yer almaktadır. Bilgi ve iletişim alt boyutunda yer alan sorular, Demiröz (2012) ve Garayev (2011)'den yararlanılarak oluşturulmuştur. Ölçeğin orijinal versiyonunda dokuz soru yer alırken, sosyal politikaya uyarlandığı bu çalışmada 6 soruya yer verilmiş, iki soru sosyal politikada işlevsel olmadığı kanısına varılarak çıkarılmış, bir soru ise diğer alt boyuttaki benzer nitelikteki bir soruyla birleştirilmiştir.

Kurumsal kapasiteye yönelik sorular, anket formunun dördüncü alt boyutunu oluşturmaktadır. Bu bölümde yönetici desteği, diğer aktörlere bağımlılık, yeterlilik, geçmişteki deneyimlerden öğrenme, geçmişteki işbirliği deneyimlerinden yararlanma vb. gibi faktörler bulunmaktadır. Anket soruları hazırlanırken Demiröz (2012)'den yararlanılmıştır.

Tez çalışmasındaki beşinci ve son bağımsız değişken örgüt kültürüdür. Örgüt kültürü alt boyutunda yer alan sorular, örgütte var olan mevcut kültürel kodların bilgi paylaşımı, kaynak paylaşımı vb. gibi işbirliği süreçlerine ne ölçüde olanak verdiğini anlamaya çalışmaktadır. Söz konusu özelliklerin bulunduğu kültürel davranışlar, dayanışmacı örgüt

[6] Ömer Yavuz tarafından Kamu Yönetimi anabilim dalında "dayanışmacı afet yönetişimi" konusunda hazırlanmakta olan tezin anket sorularından yararlanılmıştır.

kültürü olarak tanımlanmaktadır. Dayanışmacı örgüt kültürü ölçeği, Lopez vd., (2004) tarafından geliştirilmiş olup 8 maddeden oluşmaktadır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni işbirliği ağı oluşturma ve sürdürmeye yöneliktir. 11 maddeden oluşan bu ölçek birbiriyle ilişkili olan bazı çalışmalardan yararlanmak suretiyle hazırlanmıştır. Bu bağlamda Kapucu (2008), Garayev (2011), Demiröz (2012) ve Demirhan (2014) işbirliği ağları ile ilgili soruların hazırlanmasında yararlanılan başlıca kaynaklardır.

Katılımcılara ölçeklerde yer alan ifadelere ne ölçüde katıldıkları sorulmuş, cevap verirken kesinlikle katılmıyorum ile kesinlikle katılıyorum arasında değişen 5'li likert tipi cevaplandırma ölçeğini kullanmaları istenmiştir. Bu bağlamda 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen katılıyorum, 4-Katılıyorum ve 5- Kesinlikle katılıyorum cevaplarını temsil etmektedir.

Hazırlanan formun kullanılan dil ve anlam açısından anlaşılabilir olup olmadığını test etmek amacıyla ön (pilot) uygulama yapılmıştır. Ön uygulama aşaması, araştırmada kullanılan ölçme araçlarının geçerliliğini gözleme dayalı olarak sorgulama aşamasıdır. Bu aşamada soruların anlaşılır olup olmamasının yanı sıra boş bırakılan soruların tespit edilmesi ve anketin cevaplama süresinin saptanması da amaçlanmaktadır. Ön uygulamanın hedef çalışma grubundaki kitlenin en az %5'i kadar bir gruba uygulanması gerekir (Büyüköztürk, 2005).

Ön uygulama kapsamında hedef evrendeki katılımcıların özelliklerine benzer nitelikler taşıyan 25 kişilik bir gruba ön uygulama gerçekleştirilmiş ve bu katılımcılardan alınan geri bildirimler çerçevesinde anket formuna son hali verilmiştir. Ön uygulama sonucunda katılımcıların sosyal politika ve sosyal politika ağı kavramlarını anlamakta güçlük çektiği ve bu durumun anketin genelindeki sorulara verilen cevaplara yansıdığı görülmüş ve bu sorunun çözülmesi amacıyla uygulama yönergesinin alt kısmına ankette kullanılan "sosyal politika" ve "sosyal politika ağı" kavramlarıyla ne ifade edilmek istendiğiyle ilgili bir açıklama eklenmiştir.

Ölçeklerin yapı geçerliliğini incelemek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeklere ait doğrulayıcı faktör analizi bulguları, kullanılan veri analiz teknikleri başlığında detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 3. Değişkenlere Ait Cronbach's Alfa Değerleri

Değişkenler	Cronbach's Alfa Değeri	Madde Sayısı
Liderlik	0,864	5
Yönetim Kültürü	0,666	5
İletişim ve Haberleşme	0,853	6
Kurumsal Kapasite	0,713	6
Örgüt Kültürü	0,847	8
İşbirliği Ağları	0,868	10

Anket formunda kullanılan ölçeklerin güvenirliliğini hesaplamak için, Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenirlik katsayıları Tablo 3'te yer almaktadır. Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı, 0,70'den fazla olduğunda kullanılan ölçeğin güvenilir olduğu genel olarak kabul görmektedir (Johnson ve Christensen, 2012). Ölçekte yer alan değişkenlerden liderlik, iletişim ve haberleşme, örgüt kültürü ve işbirliği

ağlarına ait Cronbach's Alfa değeri 0,70'den büyüktür ve güvenilir olarak değerlendirilmektedir. Kurumsal kapasite alt boyutunun güvenirlik katsayısı ilk olarak 0,638 olarak hesaplanmıştır. Daha sonra kurumsal kapasite değişkeninin dördüncü sorusunun çıkarıldığı taktirde güvenirlik katsayısının 0,70'in üzerine çıkacağı görülmüş ve söz konusu madde çıkarılarak hesaplama yenilenmiştir. Politik kültür alt boyutunda ise güvenirlik katsayısı 0,70'den düşük olmasına rağmen, söz konusu değer 0,70 değerine oldukça yakın olduğundan dolayı güvenilir olarak kabul edilmiştir.

3.1.3.2. İşbirliği Düzeyleri Ölçeği

Yukarıda ifade edildiği üzere bu tez çalışmasında klasik araştırma yöntemlerinin yanı sıra kurumlar arasındaki ilişkileri incelemek üzere sosyal ağ analizi kullanılmıştır. Bu nedenle nicel verileri toplamak üzere kullanılan anket formuyla birlikte sosyal ağ analizi verilerini elde etmek için ikinci bir veri toplama aracına ihtiyaç duyulmuştur. Araştırma soruları göz önüne alındığında sosyal ağ analizi verilerini toplamak için kullanılacak olan ölçeğin hem kurumlar arasındaki ilişki hakkında hem de bu ilişkinin düzeyi hakkında veri sağlaması gerekmektedir. Sosyal ağ analizi verilerini toplamak üzere Frey vd., (2006) tarafından kullanılan ölçekten yararlanılarak Uğurlu (2013) tarafından geliştirilen "İşbirliği Düzeyleri Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek kullanılmadan önce ölçeği geliştiren yazarla e-mail aracılığıyla iletişime geçilmiş ve ölçeği kullanmak için izin alınmıştır.

Orijinal ölçeğin yönerge kısmında işbirliği düzeyleri en az düzeyden en çok düzeye doğru ağ oluşturma (*networking*), birlikte çalışma/yardımlaşma (*cooperation*), eşgüdüm/koordinasyon (*coordination*), koalisyon (*coalition*) ve işbirliği (*collaboration*) olmak üzere beş gruba ayrılmaktadır. ***Ağ oluşturma*** düzeyinde kurumlar birbirlerinin farkındadır ancak aralarındaki iletişim sınırlıdır. Roller üstünkörü tanımlanmıştır ve kararlar bağımsız olarak alınmaktadır. ***Birlikte çalışma/yardımlaşma*** düzeyinde aktörlerin rolleri az çok tanımlanmış olup biçimsel iletişim söz konusudur. Tüm kararlar halen bağımsız olarak alınmaktadır, ancak bu aşamada aktörler arasında bilgi paylaşımı vardır. ***Eşgüdüm/koordinasyon*** düzeyinde bilgi paylaşımı ve iletişim daha da sıklaşmakta aktörlerin rolleri ise tanımlanmaktadır. Koordinasyon aşaması, bazı ortak kararların birlikte alınmasıyla karakterizedir. ***Koalisyon*** düzeyinde fikirler ve kaynaklar paylaşılmakta, aktörler arasındaki iletişim sık ve öncelikli hale gelmektedir. Bu düzeyde kararlar üyelerin ortak rolüyle alınmaktadır. ***İşbirliği*** düzeyi aktörler arasında karşılıklı güven, hesap verebilirlik, yetki ve sorumluluk paylaşımıyla karakterize en üst düzey ilişki seviyesidir. Bu düzeyde aktörler arasındaki ilişkiler sıktır ve tüm kararlar uzlaşmaya dayalı olarak alınır (Uğurlu, 2013).

İşbirliği Düzeyleri Ölçeğini, bu tez çalışması kapsamında sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarının yapısını incelemek üzere kullanabilmek için orijinal ölçekte bazı revizyonların yapılması gerekmiştir. Orijinal ölçekte işbirliği yapılan kurumun adı, işbirliği türü, işbirliği yapılan konu başlıkları ve işbirliği düzeyi olmak üzere dört sütun yer almaktadır. Bu tez çalışmasına uyarlanan ölçek formunda ise işbirliği yapılan kurumun adı, işbirliği türü, işbirliği alanı, işbirliği konusu ve işbirliği düzeyleri olmak üzere beş sütun bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle katılımcıların sosyal politikanın hangi

alanında diğer kurumlarla işbirliği yaptıklarını anlamak amacıyla "işbirliği alanı" sütunu eklenmiştir.

İşbirliği yapılan kurumların adı, Uğurlu (2013)'ün çalışmasında araştırmacı tarafından verilmiş ve katılımcıların bu kurumları düşünerek diğer sütundaki sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Sosyal ağ analizi literatüründe isim yorumlayıcı (*name interpreter*) yöntemi olarak adlandırılan bu yaklaşım, çalışma grubunun küçük olduğu araştırmalarda işlevsel olup, bu tez çalışmasında olduğu gibi büyük örneklem grubunda yapılan çalışmalarda ağın büyüklüğüne bağlı olarak kullanımı zorlaşmaktadır (Gürsakal, 2009:229). Bu nedenle çalışmada Uğurlu (2013)'den farklı olarak isim yorumlayıcı yöntemi değil, isim listeleyici (*name generator*) yöntemi tercih edilmiştir. Dolayısıyla bu tez çalışmasında kullanılan İşbirliği Düzeyleri Ölçeğinde "işbirliği yapılan kurumun adı" sütununun altındaki satırlar boş bırakılmış ve katılımcıların ne kadar işbirliği yaptığı kurum varsa bu boşluğa kendilerinin yazmaları istenmiştir. Katılımcıların diledikleri kadar kurumun adını yazabilecekleri şekilde boş satır bırakılmıştır.

Ölçeğin ikinci sütununda işbirliği türü yer almaktadır. Bu sütunda katılımcılara zorunlu ve gönüllü olmak üzere iki tane seçenek sunulmakta birinci sütuna yazılan kurumlarla aralarındaki işbirliğinin zorunlu mu yoksa gönüllü mü olduğunu işaretlemeleri istenmektedir.

Üçüncü sütunda yer alan işbirliği alanları kısmı, orijinal ölçekte yer almamaktadır. Bu bölümde katılımcıların işbirliği yaptıklarını beyan ettikleri kurum ve kuruluşlarla sosyal politikanın hangi alanında işbirliği içerisinde olduklarını işaretlemeleri istenmektedir. Bu sütunun altında sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, konut hizmetleri, sosyal yardım ve sosyal hizmet alt grupları yer almaktadır. Katılımcılar bu sütunda birden fazla alanı işaretleyebilmektedir.

Dördüncü sütunda yapılan işbirliğinin konusu sorulmaktadır. Katılımcılardan birinci sütunda yazılan kurumlarla hangi konularda işbirliği yaptıklarını işaretlemeleri Bu kapsamda bina-mekan paylaşımı, ortak projede çalışma, personel desteği sağlama, bilgi paylaşımı, sosyal etkinlikler, yönetici görüş alış verişi, seminer, kurs vb. gibi ortak etkinlik düzenleme alt başlıkları bulunmaktadır. Eğer katılımcıların diğer aktörlerle yaptıkları işbirliği bu başlıkların hiçbirine uymuyorsa dördüncü sütunun en sağında yer alan diğer seçeneğinin işaretlenmesi talep edilmiştir. Araştırmanın başlangıcında ölçeği dolduran katılımcılardan "işbirliği konusu" sütununda yer alan satırlara, yapılan işbirliğinin sayısını yazmaları istenmiştir. Ancak pilot uygulama aşamasında katılımcıların bu soruyu cevaplarken zorlandığı gözlenmiş ve verilen bilgilerin çok sağlıklı olmadığı kanısına varılmıştır. Bu nedenle işbirliği konusunda rakam talep etmekten vazgeçilmiş ve yapılan işbirliği sayısından ziyade işaretlenen konuda işbirliği olup olmadığı üzerine odaklanılmıştır.

Ölçeğin beşinci ve son sütununda işbirliği düzeyleri yer almaktadır. Bu kapsamda soldan sağa doğru sırasıyla işbirliği, koalisyon, eşgüdüm/koordinasyon, birlikte çalışma/yardımlaşma ve ağ oluşturma düzeyleri yer almaktadır. Ancak katılımcılara doğrudan bu düzeylerin adı değil, düzeyleri tanımlayan açıklamalar verilmiştir. Formu yanıtlayan kişiden işbirliği yaptığını beyan ettiği kurumlarla hangi ölçüde işbirliği

içerisinde olduklarını belirtmek için ölçek formunda yer alan işbirliği düzeylerinden hangisinin kendilerine daha uygun olduğunu işaretlemesi istenmiştir.

3.1.4. Ölçme Araçlarının Uygulanması

Tez çalışması kapsamında kullanılacak ölçme araçlarına nihai hali verildikten sonra veri toplama süreci başlamıştır. Araştırma evreninde yer alan kurum ve kuruluşlardan veri toplamak için gerekli olan izin 18.10.2017 tarihinde Kocaeli Valiliğinden alınmıştır (bknz: Ek 1). Ancak bazı kurumlar Valilikten alınan izni yeterli görmemiş ve anket formlarını doldurmak için kendi kurumlarından da izin alma sürecinin işletilmesini istemişlerdir. Bu kapsamda Kocaeli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ile Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğünden ilave izin almak gerekmiştir.

Anket formu ve işbirliği düzeyleriyle ilgili iki farklı ölçek çıktı alınarak görüşme formu oluşturulmuştur. Ayrıca forma araştırma evreninde yer alan kurumların listesi de eklenmiş ve katılımcılara formu doldururken ihtiyaç duymaları halinde kurumlar listesinden yararlanabilecekleri ifade edilmiştir. Anket formları kurumların üst düzey yöneticileri (müdür, başkan, müdür yardımcısı vb. gibi) ya da sosyal politikalardan sorumlu görevlileri tarafından doldurulmuştur. Bazı durumlarda kurum yöneticileri, anket formlarını sosyal politikalar konusunda bilgi sahibi olan çalışanlarıyla birlikte doldurmuştur. Ancak her koşulda tüm kurumlardan sadece bir tane görüşme formu alınmıştır. Anket formunun doldurulması yaklaşık 20 dakika, İşbirliği Düzeyleri Ölçeğinin doldurulması ise 15-20 dakika zaman almaktadır. Dolayısıyla kurumların ön bilgi ve ön incelemeyle birlikte araştırma için yaklaşık 45 dakika zaman ayırmaları gerekmiştir.

Hedef evrende yer alan kurum sayısının çokluğu ve coğrafi olarak dağınıklığı göz önüne alınarak daha fazla kuruma ulaşabilmek için yüz yüze anket uygulama, telefonla anket uygulama ve e-posta yoluyla anket uygulama yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma bir anket uygulama yöntemi tercih edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle kurumlar ziyaret edilerek kurum yöneticilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş ve bazıları ile ilk görüşmede anket formları doldurulmuştur. Diğer bazıları ise ileri bir tarih için randevu oluşturmuştur. Ayrıca bazı kurumlar anket formlarının kendilerine bırakılmasını ve müsait oldukları bir zamanda formları doldurarak araştırmacıya gönderebileceklerini söylemişlerdir. İleri tarihe randevu oluşturan kurumlar araştırma defterine not edilmiş ve belirlenen tarihte bu kurumlar ziyaret edilerek anket formları doldurulmuştur. Anket formlarının bırakıldığı kurumlardan geri dönüş yapanlar aranarak verilen bilgiler kısaca teyit edilmiştir. Ayrıca bazı örneklerde kurumlar kendiliğinden araştırmacıyı arayarak formlarda yer alan bazı hususlar hakkında soru sormuşlardır. Anket formu bırakıldığı halde doldurup geri göndermeyen kurumlar, bir hafta sonra tekrar aranmış buna rağmen halen gönderilmediyse birer hafta arayla toplam üç kez hatırlatılmıştır.

Telefonla yapılan anket görüşmeleri iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Birincisi yüz yüze yapılan kurum ziyaretlerinde katılımcılar zaman açısından müsait olmadıklarını dile getirdiklerinde kendilerinden öncelikle ileriki bir tarihte yüz yüze görüşme için randevu talep edilmiş, bu teklife olumsuz cevap veren katılımcılara telefon görüşmesi önerilmiştir. Telefon görüşmesinin yaklaşık 45 dakika süreceği hatırlatılmış, kabul eden katılımcılarla

ileriki bir zaman için telefon görüşmesi planlanmıştır. Telefonla anket doldurma yönteminin tercih edildiği bir diğer durumda ise, bazı kurumlar telefonla aranarak araştırma hakkında bilgi verilmiş ve öncelikle yüz yüze görüşme için randevu talep edilmiştir. Bu talebi çeşitli nedenlerle reddeden kurumlara telefonla görüşme alternatifi sunulmuş ve müsait olan katılımcılarla ilk görüşmede anketler doldurulmuştur. Bazı katılımcılar ise ileriki bir tarihte telefonla görüşmek üzere randevu vermiştir.

Telefonla yapılan görüşmelerde bazı katılımcılar, soruların bir kısmının cevaplarını hatırlamadıklarını ifade ederek, o soruları daha sonra cevaplayabileceklerini söylemişlerdir. Bu durumun yaşandığı bazı vakalarda katılımcılar telefon görüşmesinden sonra araştırmacıyı geri arayarak eksik verileri tamamlamışlardır. Eğer katılımcı eksik veriler hakkında geri dönüş yapmamışsa, araştırmacı kurumu tekrar arayarak eksik kalan veriler hakkında bilgi istemiştir.

E-posta yoluyla anket uygulama yöntemi ise ilk iki yöntemin uygulanamadığı durumlarda son seçenek olarak tercih edilmiştir. Bu durumda yüz yüze görüşmeye ya da telefon görüşmesine sıcak bakmayan katılımcılara e-posta ile anket doldurma seçeneği sunulmuş ve kabul eden katılımcılara anket formları e-posta aracılığıyla gönderilmiştir. Katılımcılardan formları bilgisayarlarına indirerek doldurduktan sonra yeniden araştırmacıya göndermeleri istenmiştir. Geri dönüş yapmayan katılımcılara birer hafta arayla toplam üç kez hatırlatma yapılmıştır. Katılımcılardan gelen anket formları incelenerek eksik verilerin tamamlanması ve verilerin teyidi amacıyla kurumlarla tekrar iletişime geçilmiştir.

Araştırmacı tarafından uygulanan bu üç veri toplama yönetiminin dışında bir de bazı kamu kurumlarının kendi hiyerarşileri altında bulunan kurumlara resmi yazıyla anket formlarını göndererek topladığı veriler bulunmaktadır. Bu kapsamda Kocaeli Valiliği tarafından ilçe kaymakamlıklarına, kamu kurumlarına ve büyükşehir belediyesine yazı yazılmış ve anket formlarının doldurulması istenmiştir. Söz konusu kurumlardan gelen az sayıdaki anket formunda yer alan veriler, bu kurumlar ziyaret edilerek teyit edilmiştir. Bir diğer benzer durumda Kocaeli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ziyaret edilmiş ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Söz konusu kurum yetkilileri, kendi hiyerarşileri altında faaliyet yürüten ve çalışmanın hedef evreninde yer alan bazı kurumlara anket uygulayabilmek için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından izin ve onay alma koşulunu öne sürmüştür. Yine söz konusu müdürlük tarafından araştırmacıya bu birimleri ziyaret etmek için izin verilemeyeceği, ancak anket formlarının müdürlük kanalıyla kurumlara iletilerek doldurulmasının sağlanabileceği ifade edilmiştir. Bu yolla toplam 36 adet anket formu toplanmıştır.

Veri toplama süreci Kasım 2017-Mayıs 2018 tarihleri arasında toplam yedi ay sürmüştür. Bu süre içerisinde hedef evrende yer alan toplam 214 kurumdan 151'i anketleri doldurmuştur. Verilerin büyük çoğunluğu doğrudan araştırmacı tarafından toplandığı için anket formlarında bulunan eksik ve hatalı veri sayısı düşüktür, var olan eksiklikler de verilerin analizine engel olmayacak düzeydedir. Ancak araştırmacının gözetiminde doldurulmayan (yukarıdaki paragrafta ifade edilen formlar) anket formlarında, bu formların analize dahil edilmesine engel olabilecek ölçüde önemli eksiklikler bulunduğu

için bazı formlar, veri setinden silinmiştir. Bu şekilde toplam 18 hatalı ve eksik form çalışmadan çıkarılmıştır. Bu bağlamda toplam 133 adet anket formu çalışmaya dahil edilmiş olup bu sayı hedef evrendeki toplam kurum sayısının %62,1'ine karşılık gelmektedir.

3.1.5. Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Elde edilen veriler SPSS 21.0, AMOS 25.0 ve UCINET 6 istatistik paket programlarına kodlanarak çeşitli analizlere tabi tutulmuştur. Bu kapsamda araştırmada kullanılan veri analiz teknikleri aşağıda sıralı olarak yer almaktadır.

Frekans dağılımları: Araştırmaya katılan kurum ve kuruluşların demografik sorulara ve ölçeklere verdikleri cevapların frekans ve % dağılımları SPSS 21.0 paket programı kullanılarak hesaplanmıştır.

Grup karşılaştırmaları: Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin kurumların faaliyet yürüttüğü sektöre, faaliyet yılına ve çalışan sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı SPSS 21.0 programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadığını anlamak için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Bu iki değer +2 ile -2 aralığında ise verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2012). Normal dağılan beriler için parametrik testler, normal dağılmayan veriler içinse nonparametretik testler kullanılmıştır. İncelenen veriler ikiden daha fazla grup içerdiği için normal dağılım gösteren verilerde grup ortalamalarının karşılaştırılmasında ANOVA testi, normal dağılım göstermeyen verilerde ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Çoklu grupların karşılaştırılmasında varyansları homojen olan gruplar için Tukey testi, varyansları homojen olmayan gruplar için Dunnett T3 testi kullanılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi, araştırmacının değişkenlerin faktör yapısı hakkında bilgi sahibi olduğu durumlarda önceden belirlenmiş bir yapının mevcut veri tarafından doğrulanıp doğrulanmadığını araştırmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi yapısal eşitlik modellemesinin temel bir bileşenini oluşturmaktadır. Bu bağlamda SPSS 21.0 programına girilen veriler, bu programdan AMOS 25 programına aktarılmış ve araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerine doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu analizlerin sonuçları, bulgular bölümünde ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Yapısal eşitlik modellemesi (Structural equation model), doğrulayıcı faktör analizi ile çoklu regresyon analizinin birleşmesinden meydana gelmekte olup, değişkenler arasındaki ilişkileri eş zamanlı olarak tahmin etmekte kullanılan popüler bir analiz yöntemidir. Önce doğrulayıcı faktör analizi yapılan değişkenler, yapısal bir model oluşturmak için kullanılmış ve bu yolla hipotezler test edilmiştir.

Sosyal ağ analizi, bir grup aktör arasındaki ilişkilerin türünü, yönünü ve yoğunluğunu hem nicel olarak hem de görsel olarak haritalama yöntemidir (Öztaş, 2015:119). Bu analiz yönteminde odaklanılan husus işbirliği ağında yer alan aktörlerin genel davranışlarıdır. Başka bir ifadeyle aktörlerin kendileri değil bu aktörlerin birbiriyle olan ilişkilerinden meydana gelen sosyal yapı incelenmektedir (Gürsakal, 2009; Güzeller vd., 2016). Bu bağlamda sosyal ağ analizi yöntemiyle ağın büyüklüğü, yoğunluğu, yapısal

boşlukları vb. gibi ağın yapısal özelliklerini konu edinen çeşitli analizler yapılabilmektedir. Ayrıca merkezilik (*centrality*), yakınlık (*closeness*), arasındalık (betweenness) ölçümleri gibi aktörlerin ağdaki konumuna yönelik analizler yapılabilmektedir. Sosyal ağ analizi için UCINET (Borgatti vd., 2002) programı kullanılmıştır. Sosyal ağ analizi yapılmadan önce Microsoft Excel sayfasında işbirliği yapılan konular, işbirliği alanları ve işbirliği düzeyleri için ayrı veri matrisleri oluşturulmuştur. Kurumların işbirliği yaptıklarını beyan ettikleri kuruma 1 yazılmış, işbirliği beyan edilmeyen kurumlara ise 0 yazılmıştır. Daha sonra elde edilen veri matrisleri UCINET programına aktarılarak analiz edilmiştir. Ayrıca analiz sonuçlarının görselleştirilmesi amacıyla Netdraw yazılımı kullanılmıştır. Sosyal ağ analizi kapsamında yapılan analizler aşağıda sıralanmıştır;

1- Sosyal politikada görev alan kurumlar arasındaki ilişkilerden meydana gelen sosyal yapı, işbirliğinin türü, işbirliğinin konusu, işbirliği alanı ve işbirliği düzeyleri için ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bağlamda her bir işbirliği ağının büyüklüğü ve yoğunluğu gibi yapısal özellikleri analiz edilmiştir.

2- Yukarıdaki maddede belirtilen her bir işbirliği ağı için derece merkeziliği, arasındalık merkeziliği ve özvektör merkeziliği ölçümleri gerçekleştirilmiştir.

3- Yine her bir işbirliği ağı, Netdraw yazılımı kullanılarak görselleştirilmiştir.

3.2. Bulgular

Bulgular kısmında Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörlerinden anket formu ve işbirliği düzeyleri ölçeği kullanılarak toplanan verilerin analiz edilmesiyle elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Bu kapsamda frekans dağılımları, grup ortalamalarının karşılaştırılması, doğrulayıcı faktör analizi, yapısal eşitlik modellemesiyle hipotezlerin test edilmesi ve sosyal ağ analizi sonuçları aşağıda yer almaktadır.

3.2.1. Frekans Dağılımları

Bu başlık altında katılımcıların hangi sektörde faaliyet yürüttükleri, hangi sosyal politika alanında faaliyet yürüttükleri, kaç yıldır faaliyette oldukları, personel veya üye sayıları gibi verilerin frekans analizleri yer almaktadır. Ayrıca katılımcıların ölçekteki bağımlı ve bağımsız değişkenlere verdikleri cevapların frekans dağılımı da bu başlık altında sunulmuştur.

3.2.1.1. Kurumların Sektörlere Göre Dağılımı

Aşağıdaki tablo 4'de araştırmaya katılan kurumların hangi sektörde yer aldıklarına dair analiz sonuçları sunulmuştur. Buna göre araştırmaya katılan 133 kurumun %42,1'i merkezi yönetim örgütüdür. Araştırmaya katılan yerel yönetim birimlerinin oranı %20,3, özel sektör kuruluşlarının oranı %15 ve sivil toplum kuruluşlarının oranı %22,6'dır.

Tablo 4. Katılımcıların Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	Frekans (n)	Oran
Kamu (Merkezi Yönetim)	56	%42,1
Kamu (Yerel Yönetim)	27	%20,3
Özel Sektör	20	%15
Sivil Toplum Kuruluşu	30	%22,6
Toplam	133	%100

3.2.1.2. Kurumların Faaliyet Yürüttükleri Sosyal Politika Alanlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan kurumların faaliyet yürüttükleri sosyal politika alanına göre dağılımı Tablo 5'de verilmiştir. Katılımcılara faaliyet yürüttükleri sosyal politika alanını seçerken birden fazla seçeneği işaretleme imkanı sunulmuştur. Buna göre araştırmaya en çok sosyal hizmet alanında faaliyet yürüten kurum katılmıştır. Sosyal hizmet alanında faaliyet yürüttüğünü belirten kurum sayısı 78 olup, bu rakam tüm cevapların %38'ini oluşturmaktadır. En az katılımcı ise konut alanındadır. Katılımcıların sadece 3'ü konut hizmetlerine yönelik faaliyet icra ettiğini belirtmiştir.

Tablo 5. Faaliyet Yürütülen Sosyal Politika Alanlarına Göre Frekans Dağılımı

Sosyal Politika Alanı	Frekans (n)	Yüzde
Eğitim	57	%27,8
Sağlık	28	%13,7
Konut	3	%1,5
Sosyal Yardım	39	%19,0
Sosyal Hizmet	78	%38,0
Toplam	205	%100

Not: Birden fazla seçenek işaretlenebilmiştir.

3.2.1.3. Kurumların Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan kurumların kaç yıldır faaliyet yürüttüklerine dair sorulan soruya vermiş oldukları cevapların yeniden gruplandırılmasıyla elde edilen veriler Tablo 6'da sunulmuştur. Buna göre kurumlardan en genç olanı 1 yıldır faaliyet yürütürken en uzun zamandır faaliyette olan kurum 149 yıldır aktiftir. Anket formunda kaç yıldır faaliyet yürütüyorsunuz sorusu açık uçlu bir şekilde sorulmuş olup, katılımcılar herhangi bir gruplandırmaya gitmeksizin doğrudan faaliyet yıllarını yazmışlardır. Bu şekilde elde edilen veriler, araştırmacı tarafından yeniden kodlanmış ve 3 gruptan oluşan bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılan kurumlardan %42,1'i 10 yıl ve daha az süredir faaliyet yürüttüklerini ifade etmişlerdir. 11-20 yıldır faaliyet yürüten kurumların oranı %25,6 iken 21 yıl ve daha fazla süredir faaliyette olan kurumların oranı ise %32,3'tür.

Tablo 6. Kurumların Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı

Faaliyet Yılı	Frekans (n)	Yüzde (%)
1-10 yıl arası	56	%42,1
11-20 yıl arası	34	%25,6
21 yıl ve üzeri	43	%32,3
Toplam	133	%100

3.2.1.4. Kurumların Personel/Üye Sayılarına Göre Dağılımları

Tablo 7. Personel/Üye Sayılarına Göre Kurumların Dağılımları

Personel/Üye Sayısı	Frekans (n)	Yüzde (%)
1-20 kişi	47	%35,3
21-100 kişi	45	%33,8
101 kişi ve üzeri	41	%30,8
Toplam	133	%100

Araştırmaya katılan kurumların personel veya üye sayılarına göre dağılımı Tablo 7'de sunulmuştur. Buna göre araştırmaya katılan kurumlardan en az personele sahip kurumun 2, en çok personele sahip olan kurumun 2765 çalışanı bulunmaktadır. Katılımcıların

vermiş oldukları cevaplar yeniden kodlanarak personel/üye sayısı açısından 3 grup oluşturulmuştur. Buna göre katılımcıların %35,3'ü 20 ve daha az sayıda çalışana ya da üyeye sahiptir. Kurumlardan %33,8'i 20'den fazla 101'den az çalışana sahipken, %30,8'i ise 101 ve üzeri çalışana sahiptir.

3.2.1.5. Katılımcıların Değişkenlere Verdikleri Cevapların Dağılımı

Bu başlık altında araştırmaya katılan kurumların bağımlı ve bağımsız değişkenlere vermiş oldukları cevapların frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Verilerin daha anlaşılır olması açısından her bir değişkene ait bulgular, ayrı başlık altında ele alınmıştır.

3.2.1.5.1. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Tablo 8. Liderlik Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Soru Maddesi	Cevaplar	Frekans (n)	Yüzde %
Kurumumdaki en üst yönetici kurumun sürekli değişen, gelişen ve kendini yenileyen dinamik bir örgüt olması için çaba sarf eder.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3
	Katılmıyorum	3	2,3
	Kısmen katılıyorum	3	2,3
	Katılıyorum	49	36,8
	Kesinlikle katılıyorum	75	56,4
	Toplam	133	100
Kurumumdaki en üst yönetici, sosyal politika ağının ortaya çıkardığı değişken çevreye uygun esnek bir yönetim tarzı uygulayabilir.	Kesinlikle katılmıyorum	4	3,0
	Katılmıyorum	-	-
	Kısmen katılıyorum	11	8,3
	Katılıyorum	58	43,6
	Kesinlikle katılıyorum	60	45,1
	Toplam	133	100
Kurumumdaki en üst yönetici, astlarıyla bilgi paylaşımı yaparak faaliyetlerinin artacağını düşünür.	Kesinlikle katılmıyorum	4	3,0
	Katılmıyorum	2	1,5
	Kısmen katılıyorum	10	7,5
	Katılıyorum	51	38,3
	Kesinlikle katılıyorum	66	49,6
	Toplam	133	100
Kurumumdaki en üst yönetici, sosyal politika ağındaki diğer kurumların yöneticileriyle bilgi paylaşımı sağlar.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	3	2,3
	Kısmen katılıyorum	16	12,0
	Katılıyorum	68	51,1
	Kesinlikle katılıyorum	45	33,8
	Toplam	133	100
Kurumumdaki en üst yönetici, astlarının niteliklerini göz önünde bulundurarak yetkilerini onlara devretmeye isteklidir.	Kesinlikle katılmıyorum	4	3,0
	Katılmıyorum	10	7,5
	Kısmen katılıyorum	26	19,5
	Katılıyorum	56	42,1
	Kesinlikle katılıyorum	37	27,8
	Toplam	133	100

Kurum yöneticilerinin liderlik davranışlarına yönelik algı soruları içeren liderlik değişkenine katılımcıların genellikle olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir. Tablo 8'de görüldüğü gibi kurum yöneticilerinin yeniliklere ve değişimlere adaptasyonu hakkındaki ilk soruya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin oranı yaklaşık %95'tir. Bu soruya katılımcıların çok azı olumsuz cevap vermiştir. Katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin toplam sayısı sadece 6'dır. Benzer bir durum yöneticilerin esnek bir yönetim tarzı uygulayıp uygulayamadıklarını sorgulayan ikinci soru için de geçerlidir. Bu soruya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde olumlu cevap veren kişiler, hedef evrenin yaklaşık %90'ını oluşturmaktadır. Yöneticilerin

astlarıyla bilgi paylaşımına yönelik tutumları hakkında bir ifade içeren üçüncü soruya verilen cevaplar, ilk iki sorudaki cevaplarla paralellik arz etmektedir. Bu soruya kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevapları veren kişilerin oranı önceki sorulardaki kadar yüksek olmamakla birlikte yine de evrenin yaklaşık %85'ine tekabül etmektedir. Üçüncü soruyla benzer nitelikteki beşinci soruda ise kurumun üst yöneticisinin astlarına yetki devri yapıp yapmadıkları sorusu yer almaktadır. Bu soruya verilen cevaplar, üçüncü sorudaki cevaplara oranla biraz farklılaşmaktadır. Söz konusu soruya kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap verenlerin sayısı üçüncü soruda aynı cevap seçeneğini işaretleyenlerin sayısının neredeyse yarısı kadardır. Bununla birlikte araştırmaya katılanların %40'ından fazlası bu soruyu katılıyorum şeklinde işaretlemiştir. Soruya kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum şeklinde olumsuz cevap veren kişilerin oranı %10,5 olup, bu oran üçüncü sorudaki aynı seçeneklerdeki oranın iki katından fazladır. Kurum yöneticilerinin diğer kurumlarla bilgi paylaşımı gerçekleştirip gerçekleştirmediklerine yönelik ifade içeren dördüncü soruya verilen cevaplar arasında en yüksek orana sahip seçenek %51,1 ile katılıyorum seçeneğidir. Bu soruya olumsuz yanıt verenlerin oranı ise sadece %3,1'dir.

3.2.1.5.2. Politik Kültür Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Tablo 9. Politik Kültür Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Soru Maddesi	Cevaplar	Frekans (n)	Yüzde %
Devlet, sosyal politika aktörlerinin işbirliği yapmasını kolaylaştırmak için gerekli yasal düzenlemeleri yapmaya isteklidir.	Kesinlikle katılmıyorum	5	3,8
	Katılmıyorum	8	6,0
	Kısmen katılıyorum	37	27,8
	Katılıyorum	51	38,3
	Kesinlikle katılıyorum	32	24,1
	Toplam	133	100
Kamu kurumlarının bürokratik yapısı, sosyal politika ağındaki aktörlerin işbirliği yapmasını zorlaştırır.	Kesinlikle katılmıyorum	26	19,5
	Katılmıyorum	35	26,3
	Kısmen katılıyorum	44	33,1
	Katılıyorum	26	19,5
	Kesinlikle katılıyorum	2	1,5
	Toplam	133	100
Sosyal politika aktörleri, faaliyet yürüttükleri alanlardaki diğer aktörlerle işbirliği yapmaya isteklidir.	Kesinlikle katılmıyorum	2	1,5
	Katılmıyorum	7	5,3
	Kısmen katılıyorum	35	26,3
	Katılıyorum	69	51,9
	Kesinlikle katılıyorum	20	15,0
	Toplam	133	100
Sosyal politika ağında görev alan kurum ve kuruluşlar arasındaki rekabet, bu kurumların işbirliği yapmasını zorlaştırmaktadır.	Kesinlikle katılmıyorum	6	4,5
	Katılmıyorum	24	18,0
	Kısmen katılıyorum	40	30,1
	Katılıyorum	44	33,1
	Kesinlikle katılıyorum	19	14,3
	Toplam	133	100
Faaliyet yürüttüğümüz çevrede özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının kamu hizmetlerine katılımı kamu kurumları tarafından teşvik edilir.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3
	Katılmıyorum	11	8,3
	Kısmen katılıyorum	47	32,3
	Katılıyorum	61	45,9
	Kesinlikle katılıyorum	15	11,3
	Toplam	133	100

Tablo 9'da görüldüğü gibi araştırmaya katılanların % 38,3'ü devletin, sosyal politikada işbirliği için gerekli olan yasal değişiklikleri yapmaya istekli olduğunu düşünmektedir. Bu soruya olumsuz cevap verenlerin oranı ise %10 civarındadır. Kamu kurumlarının bürokratik yapısının sosyal politika alanında faaliyet yürüten kurumlar arasındaki işbirliği ağlarının oluşturulmasını güçleştirdiği ifadesine yönelik katılımcılar en fazla kısmen katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir (%33,1). Katılımcıların %45,8'i bu ifadeye olumsuz cevap vermişlerdir. Aynı ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretleyen kişi sayısı ise sadece ikidir. Sosyal politika aktörlerinin aynı faaliyet alanında bulunan diğer kurumlarla istekli olup olmadığının sorgulandığı üçüncü soruya katılımcıların %51,9'u katılıyorum, %26,3'ü kısmen katılıyorum, %15'i ise kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretlemiştir. Bu soruya katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap veren kişilerin toplam oranı %6,8'dir. Sosyal politika alanında faaliyet yürüten kurumlar arasındaki rekabetin bu kurumlar arasındaki işbirliklerini zorlaştırdığına yönelik ifade içeren dördüncü soruya katılımcıların %33,1'i katılıyorum, %30,1'i kısmen katılıyorum, %14,3'ü kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Diğer taraftan katılımcıların %18'i bu ifadeye katılmadıklarını söylerken, %4,5'i de kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Politik kültür değişkenine ait son soru kamu kurumlarının özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörlerin kamu hizmeti sunumuna katılımını teşvik edip etmediği ile ilgilidir. Araştırmaya katılanların yarısından fazlası (%57,2) bu soruya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Kısmen katılıyorum diyenlerin oranı %32,3, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin toplam oranı ise %10,6'dır.

3.2.1.5.3. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Katılımcılar iletişim ve haberleşme alt boyutunda yer alan ifadelerin genelinde olumlu seçenekleri işaretlemişlerdir. Olumsuz seçenekler ise bazı sorularda oldukça düşük bir frekansa sahiptir, bazı sorularda ise hiç işaretlenmemiştir. Sosyal politikada kurumlar arası işbirliği ağında yer almanın sosyal politikayla ilgili gelişmelerden haberdar olunmasını kolaylaştırdığına yönelik birinci maddeye katılımcıların %95'inden fazlası olumlu yanıt vermiştir. Bu soruya katılıyorum şeklinde cevap veren kişilerin oranı %60,9, kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı %26,3, kısmen katılıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı ise %8,3'tür. Benzer şekilde işbirliği yapmanın sosyal politika alanındaki haberlerin kısa sürede öğrenilmesini sağlayacağına yönelik ikinci ifadeye katılımcıların %95'e yakını olumlu yanıt vermiştir. Bu soruya verilen cevaplar arasında da katılıyorum seçeneği %51,9 ile ilk sırada yer almaktadır. Bu soruda dikkate değer bir husus kısmen katılıyorum seçeneğini işaretleyenlerin oranının önceki soruda aynı seçeneği işaretleyenlerin oranından yaklaşık 1,5 kat daha yüksek olmasıdır. Araştırmaya katılanların %97,7'si kurumlarının diğer sosyal politika aktörleriyle bilgi alış verişi içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Dördüncü soru kurumların işbirliği ağında yer alan diğer kurumlarla bilgi alış verişi yapmaya istekli olup olmadıkların sorgulamaktadır. Bu soruya verilen olumlu cevapların oranı bir önceki soruya göre daha düşük olmakla birlikte yine de %90'ın üzerindedir. Diğer taraftan bu soruya katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde olumlu cevap verenlerin sayısı bir önceki soruda aynı seçeneği işaretleyen kişilerin oranına göre %15,8 daha düşüktür. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin

kullanımıyla ilgili olan beşinci ve altıncı sorulara katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıt verenlerin oranı %90'ın üzerindedir. Bu sorulara olumsuz yanıt verenlerin oranıysa sırasıyla %1,6 ve %0,8 olup oldukça düşük bir seviyededir.

Tablo 10. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Soru Maddesi	Cevaplar	Frekans (n)	Yüzde %
Kurumumuzun sosyal politika ağına katılması, bu alandaki gelişmelerden haberdar olmamızı kolaylaştırır.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	5	3,8
	Kısmen katılıyorum	11	8,3
	Katılıyorum	81	60,9
	Kesinlikle katılıyorum	35	26,3
	Toplam	133	100
Sosyal politika aktörleri ile işbirliği yaparak, bu alandaki haberleri kısa sürede öğreniriz.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	7	5,3
	Kısmen katılıyorum	19	14,3
	Katılıyorum	69	51,9
	Kesinlikle katılıyorum	37	27,8
	Toplam	133	100
Kurumum sosyal politikayla ilgili konularda diğer kurumlarla bilgi alış-verişi yapar.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3
	Katılmıyorum	-	-
	Kısmen katılıyorum	18	13,5
	Katılıyorum	79	59,4
	Kesinlikle katılıyorum	33	24,8
	Toplam	133	100
Kurumum sosyal politika ile ilgili mevcut bilgilerini diğer kurumlarla paylaşmaya isteklidir.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	8	6,0
	Kısmen katılıyorum	33	24,8
	Katılıyorum	67	50,4
	Kesinlikle katılıyorum	24	18,0
	Toplam	133	100
Sosyal politika uygulamalarında bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılır.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	1	0,8
	Kısmen katılıyorum	10	7,5
	Katılıyorum	60	45,1
	Kesinlikle katılıyorum	65	45,9
	Toplam	133	100
Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı, sosyal politikaların etkinliğini artırır.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	-	-
	Kısmen katılıyorum	5	3,8
	Katılıyorum	56	42,1
	Kesinlikle katılıyorum	71	53,4
	Toplam	133	100

Tablo 11. İşbirliği Yaparken Kullanılan İletişim Teknikleri

İletişim Tekniği	Frekans (n)	Yüzde %
Telefon	130	21,4
İnternet	105	17,3
E-Posta	112	18,5
Mektup/Davetiye	53	8,7
Yüzyüze	117	19,3
Telekonferans	6	1,0
Grup Toplantıları	84	13,8
Toplam	607	100

İletişim ve haberleşme değişkeni içerisinde yer alan soru maddelerinden biri olmamakla birlikte araştırmanın demografik bilgiler kısmında katılımcılara faaliyet yürüttükleri alandaki diğer kurumlarla işbirliği yaparken hangi iletişim tekniklerini kullandıkları sorulmuştur. Katılımcıların birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruya verilen

cevapların analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara göre kurumlar en fazla telefon ile iletişim kurmaktadır (n=130). En az kullanılan iletişim tekniği ise telekonferanstır (n=6). Bu soruya ilişkin diğer bulgular yukarıdaki Tablo 11'de sunulmuştur.

3.2.1.5.4. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Tablo 12. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Soru Maddesi	Cevaplar	Frekans (n)	Yüzde %
Kurumumuzdaki en üst yönetici sosyal politika uygulamalarına destek olur.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	1	0,8
	Kısmen katılıyorum	7	5,3
	Katılıyorum	54	40,6
	Kesinlikle katılıyorum	70	54,6
	Toplam	133	100
Organizasyonel hedeflerimize ulaşabilmek için, sosyal politika ağındaki diğer aktörlerin kaynaklarına ihtiyaç duyarız.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3
	Katılmıyorum	10	7,5
	Kısmen katılıyorum	18	13,5
	Katılıyorum	63	47,4
	Kesinlikle katılıyorum	39	29,3
	Toplam	133	100
Faaliyet alanımızdaki diğer aktörlerle ağ oluşturmak, maddi kaynaklarımızın artmasına katkı sağlar.	Kesinlikle katılmıyorum	4	3,0
	Katılmıyorum	30	22,6
	Kısmen katılıyorum	33	24,8
	Katılıyorum	41	30,8
	Kesinlikle katılıyorum	25	18,8
	Toplam	133	100
Diğer kurumlarla işbirliği yapmadan da sosyal politika faaliyetlerimizi gerçekleştirebilecek kapasiteye sahibiz.	Kesinlikle katılmıyorum	21	15,8
	Katılmıyorum	40	30,1
	Kısmen katılıyorum	46	34,6
	Katılıyorum	20	15,0
	Kesinlikle katılıyorum	6	4,5
	Toplam	133	100
Sosyal politika alanındaki diğer aktörlerle işbirliği yapmak faaliyetlerimizin daha etkin yürütülmesini sağlar.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	2	1,5
	Kısmen katılıyorum	14	10,5
	Katılıyorum	64	48,1
	Kesinlikle katılıyorum	52	39,1
	Toplam	133	100
Kurumum daha önceki faaliyetlerinden elde ettiği bilgileri, yeni faaliyetlerinde kullanır.	Kesinlikle katılmıyorum	-	-
	Katılmıyorum	1	0,8
	Kısmen katılıyorum	3	2,3
	Katılıyorum	64	48,1
	Kesinlikle katılıyorum	65	48,9
	Toplam	133	100
Sosyal politika alanında işbirliği yapacağımız kurumları seçerken geçmişteki işbirliği deneyimlerimizden yararlanırız.	Kesinlikle katılmıyorum	-	-
	Katılmıyorum	-	-
	Kısmen katılıyorum	8	6,0
	Katılıyorum	72	54,1
	Kesinlikle katılıyorum	53	39,8
	Toplam	133	100

Kurumsal kapasite değişkeninin ilk maddesi yönetici desteğiyle ilgilidir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu üst yöneticilerinin sosyal politikayla ilgili faaliyetlerine destek olduğunu ifade etmektedir. Bu ifadeye katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde olumlu yanıt verenlerin oranı %93,2'dir. Kurumlardan %73,7'si kurumsal hedeflerine ulaşabilmek için sosyal politika ağındaki diğer aktörlerin kaynaklarına ihtiyaç duyduklarını dile getirmiştir. Diğer aktörlerle işbirliği yapmanın kurumların maddi

kaynaklarında artış oluşturup oluşturmadığını sorgulayan üçüncü soruya en fazla verilen cevap %30,8 ile katılıyorum seçeneğidir. Bu soruya kısmen katılıyorum ve katılmıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı da sırasıyla %24,8 ve %22,6'dır. Bir sonraki soruda katılımcılara sosyal politika faaliyetlerini gerçekleştirmek için diğer kurumlara olan bağımlılıkları sorulmuştur. Katılımcıların %34,6'sı diğer aktörlerin kaynakları olmaksızın sosyal politika faaliyetlerini yerine getirebilecekleri ifadesine kısmen katıldıklarını dile getirmişlerdir. Diğer taraftan katılımcıların toplamda %45,9'u bu soruya katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Katılımcılardan %87,2'si beşinci soruya verdikleri cevapta diğer aktörlerle işbirliği yapmanın daha etkin hizmet sunmaları açısından fayda sağladığını ifade etmiştir. Bu soruya katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt verenlerin sayısı ise sırasıyla %1,5 ve %0,8'dir. Kurumların daha önceki deneyimlerinden elde ettikleri bilgileri yeni faaliyetlerinde kullanıp kullanmadıklarının sorgulandığı altıncı soruya katılımcıların %97'si katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Benzer şekilde sosyal politika alanında işbirliği yapılan kurumları seçerken geçmişteki işbirliği deneyimlerinden yararlanma ifadesine katılımcılardan hiç biri olumsuz yanıt vermemiştir. Verilen cevaplar arasında en yüksek oran %54,1 ile katılıyorum seçeneğine aittir. Ayrıca %39,8 oranında kesinlikle katılıyorum ve %6 oranında kısmen katılıyorum cevapları bulunmaktadır.

3.2.1.5.5. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Örgüt kültürü alt boyutuyla ilgili ilk soru değişimin doğal ve gerekli olduğuna yönelik katılımcı algısını ölçmektedir. Bu ifadeye katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap veren kurum bulunmamaktadır. Olumlu cevap verenlerin %46,6'sı kesinlikle katılıyorum, %42,9'u katılıyorum seçeneklerini işaretlemiştir. Kurumum çalışanlarını/üyelerini bir birey olarak görür ve sürekli onları takdir etmeyi düşünür ifadesine verilen cevaplar da ilk soruyla benzerdir. Katılımcıların oldukça büyük bir çoğunluğu bu ifadeyi olumlu seçeneklerle işaretlemiştir. Bu ifadeye en çok verilen cevap %44,9 ile katılıyorum seçeneğidir. Örgüt kültürü değişkenindeki üçüncü soruda, makul riskleri alan çalışanlar yanlış yapsalar bile iyi olarak kabul edilirler ifadesini cevaplamaları istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar, ölçekteki diğer soruların aksine olumlu ve olumsuz seçenekler arasında eşit dağılmaktadır. Katılımcıların %38,3'ü kısmen katılıyorum, %24,8'i katılmıyorum, %24,1'i ise katılıyorum şeklinde bu maddeyi işaretlemiştir. Katılımcıların %66,9'u kurumlarındaki farklı bakış açılarının korunmasının teşvik edildiğini dile getirmiştir. Benzer mahiyetteki beşinci soruya verilen cevaplar da bir önceki soruya benzerdir. Bu kapsamda kurumdaki herkesin görüşlerine saygı gösterilir ifadesini katılıyorum şeklinde cevaplayanların oranı %48,1, kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplayanların oranı ise %35,3'tür. Kurumda karşılaşılan problemlerin suçlu bulmaktan kaçınılarak açık bir şekilde tartışıldığına yönelik ifadeyi katılımcıların %65,1'i katılıyorum seçeneğiyle işaretlemiştir. Kurum çalışanları arasındaki işbirliği ve dayanışmanın cesaretlendirildiğini düşünenlerin oranı %90'a yakındır. Son olarak araştırmaya katılanların %70'i kurum çalışanlarının sosyal politika kapsamında kendilerinden beklenilen faaliyetlerden haberdar olduklarını dile getirmiştir.

Tablo 13. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Soru Maddesi	Cevaplar	Frekans (n)	Yüzde %
Kurumum değişimin doğal ve gerekli olduğunu düşünür.	Kesinlikle katılmıyorum	-	-
	Katılmıyorum	-	-
	Kısmen katılıyorum	14	10,5
	Katılıyorum	57	42,9
	Kesinlikle katılıyorum	62	46,6
	Toplam	133	100
Kurumum çalışanlarını/üyelerini bir birey olarak görür ve sürekli onları takdir etmeyi düşünür.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3
	Katılmıyorum	2	1,5
	Kısmen katılıyorum	27	20,3
	Katılıyorum	57	44,9
	Kesinlikle katılıyorum	44	33,1
	Toplam	133	100
Kurumumuzda makul riskleri alan çalışanlar, yanlış yapsalar bile iyi olarak kabul edilir.	Kesinlikle katılmıyorum	8	6,0
	Katılmıyorum	33	24,8
	Kısmen katılıyorum	51	38,3
	Katılıyorum	32	24,1
	Kesinlikle katılıyorum	9	6,8
	Toplam	133	100
Kurum çalışanları/üyeleri arasındaki farklı bakış açılarının korunması teşvik edilir.	Kesinlikle katılmıyorum	4	3,0
	Katılmıyorum	6	4,5
	Kısmen katılıyorum	34	25,6
	Katılıyorum	64	48,1
	Kesinlikle katılıyorum	25	18,8
	Toplam	133	100
Kurumdaki herkesin görüşlerine ve katkılarına saygı gösterilir.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	7	5,3
	Kısmen katılıyorum	14	10,5
	Katılıyorum	64	48,1
	Kesinlikle katılıyorum	47	35,3
	Toplam	133	100
Kurumda karşılaşılan problem, suçlu bulmaktan kaçınılarak açık bir şekilde tartışılır.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3
	Katılmıyorum	5	3,8
	Kısmen katılıyorum	30	22,6
	Katılıyorum	60	45,1
	Kesinlikle katılıyorum	35	26,3
	Toplam	133	100
Kurum çalışanları arasındaki işbirliği ve dayanışma cesaretlendirilir.	Kesinlikle katılmıyorum	2	1,5
	Katılmıyorum	6	4,5
	Kısmen katılıyorum	11	8,3
	Katılıyorum	58	43,6
	Kesinlikle katılıyorum	56	42,1
	Toplam	133	100
Kurumdaki çalışanlar/üyeler, sosyal politika ağında kendisinden beklenilenlerin farkındadır.	Kesinlikle katılmıyorum	2	1,5
	Katılmıyorum	4	3
	Kısmen katılıyorum	34	25,6
	Katılıyorum	61	45,9
	Kesinlikle katılıyorum	32	24,1
	Toplam	133	100

3.2.1.5.6. İşbirliği Ağı Oluşturma Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan işbirliği ağı oluşturmaya yönelik anket formunda yer alan 10 adet soruya katılımcılar tarafından verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 14'de verilmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların yarısından fazlası (%50,4), kurumlarının diğer sosyal politika aktörleri ile uzun dönemli ilişkiler geliştirdikleri ifadesini katılıyorum seçeneğiyle işaretlemiştir. Kısmen katılıyorum seçeneğini

işaretleyen katılımcıların oranı %24,8, kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %18,8'dir. Bu ifadeyi katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneklerini kullanarak olumsuz bir şekilde yanıtlayanların oranıysa %6'dır. Kurumların diğer aktörlerle bilgi paylaşıp paylaşmadığını sorgulayan ikinci maddeye de en sık verilen yanıt %57,1 ile katılıyorum seçeneği olmuştur. Bu soruya kısmen katılıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı %23,3, kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap verenlerin oranı %13,5, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde olumsuz cevap verenlerin oranı ise toplam %6 civarındadır. Kurumların diğer sosyal politika aktörleriyle kaynaklarını paylaşmalarına yönelik ifade içeren üçüncü maddede en fazla işaretlenen seçenek katılıyorum seçeneği olup onu sırasıyla kısmen katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçenekleri takip etmektedir. Diğer taraftan bu soruya olumsuz yanıt verenlerin oranı önceki maddeye olumsuz yanıt verenlerin oranından neredeyse iki kat daha fazladır (%14,3). Kurumların sosyal politika ağında yer alan diğer kurumlarla ortak bir amacı gerçekleştirmek için birlikte çalışıp çalışmadıklarını ölçen dördüncü maddede katılımcıların beşte dördünden fazlası katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretleyerek olumlu yanıt vermişleridir. Kurumların diğer kurumlarla işbirliğini artırmak için yeni ilişki yöntemleri geliştirdiklerine yönelik ifadeyi katılıyorum şeklinde işaretleyenlerin oranı %47,4 iken bu ifadeye kısmen katıldığını dile getiren katılımcıların oranı %31,6'dır. Benzer bir oran kurumların organizasyon stratejilerini geliştirirken diğer aktörlerin görüşlerine başvurup başvurmadıklarını sorgulayan altıncı madde için de söz konusudur. Bu maddeye de katılımcıların %50,4'ü katılıyorum, %30,1'i ise kısmen katılıyorum seçeneklerini kullanarak cevap vermiştir. Yedinci soruda kurumlarının sosyal politika ağında yer alan diğer aktörlerle rutin toplantılar gerçekleştirdiği ifadesine katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum seçeneklerini kullanarak olumlu yanıt verenlerin toplam oranı %72,2'dir. Sekizinci soruda kurumların diğer kurumlarla işbirliği yaparken protokol, anlaşma vb. gibi resmi sözleşmelerden yararlanıp yararlanmadıklarına yönelik bir ifade yer almaktadır. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi bu ifadeye katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Kısmen katılıyorum seçeneğini işaretleyenlerin oranı %24,8'dir. Katılımcıların %11,6'sı ise bu maddeyi olumsuz seçeneklerle işaretlemiştir. İlişkili olunan diğer sosyal politika aktörleriyle karşılıklı olarak sosyal politikayla ilgili konuları tartışırız ifadesinin yer aldığı dokuzuncu maddeye en fazla verilen cevap %40,6 ile katılıyorum seçeneğidir. Daha sonra ise sırasıyla kısmen katılıyorum (%32,3), kesinlikle katılıyorum (%17,3) ve katılmıyorum (%9) seçenekleri gelmektedir. Bu soruya kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt veren sadece bir katılımcı bulunmaktadır. Kurumunun Kocaeli ilindeki sosyal politika faaliyetlerin karar alma süreçleri içerisinde yer alıp almadığını sorgulayan son maddeye katılımcıların %60'a yakını katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcıların beşte birinden fazlası bu konuda kararsız bir tutum sergilemekte, %20'ye yakını ise ildeki karar alma süreci içerisinde yer almadıklarını dile getirmektedir.

Tablo 14. İşbirliği Ağı Oluşturma Değişkenine Ait Frekans Dağılımı

Soru Maddesi	Cevaplar	Frekans (n)	Yüzde %
Kurumum sosyal politika ağındaki diğer kurumlarla uzun dönemli işbirlikleri geliştirir.	Kesinlikle katılmıyorum	2	1,5
	Katılmıyorum	6	4,5
	Kısmen katılıyorum	33	24,8
	Katılıyorum	67	50,4
	Kesinlikle katılıyorum	25	18,8
	Toplam	133	100
Kurumum sosyal politika ağındaki bilgilerini diğer kurumlarla paylaşır.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	7	5,3
	Kısmen katılıyorum	31	23,3
	Katılıyorum	76	57,1

Tablo 14'ün devamıdır

	Kesinlikle katılıyorum	18	13,5
	Toplam	133	100
Kurumum sosyal politika alanındaki kaynaklarını diğer kurumlarla paylaşır.	Kesinlikle katılmıyorum	3	2,3
	Katılmıyorum	16	12,0
	Kısmen katılıyorum	43	32,3
	Katılıyorum	58	43,6
	Kesinlikle katılıyorum	13	9,8
	Toplam	133	100
Kurumum sosyal politika ağındaki diğer kurumlarla ortak bir amacı gerçekleştirmek için birlikte çalışır.	Kesinlikle katılmıyorum	-	-
	Katılmıyorum	6	4,5
	Kısmen katılıyorum	19	14,3
	Katılıyorum	74	55,6
	Kesinlikle katılıyorum	34	25,6
	Toplam	133	100
Kurumum diğer sosyal politika aktörleriyle ilişkilerini daha etkili bir şekilde yürütmek için yeni ilişki yöntemleri geliştirir.	Kesinlikle katılmıyorum	-	-
	Katılmıyorum	6	4,5
	Kısmen katılıyorum	42	31,6
	Katılıyorum	63	47,4
	Kesinlikle katılıyorum	22	16,5
	Toplam	133	100
Kurumum sosyal politika ile ilgili organizasyon stratejilerini geliştirirken diğer aktörlerin görüşlerine başvurur.	Kesinlikle katılmıyorum	-	-
	Katılmıyorum	9	6,8
	Kısmen katılıyorum	40	30,1
	Katılıyorum	67	50,4
	Kesinlikle katılıyorum	17	12,8
	Toplam	133	100
Kurumum sosyal politika ağındaki diğer aktörlerle belirli aralıklarla toplantılara katılır.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	9	6,8
	Kısmen katılıyorum	27	20,3
	Katılıyorum	69	51,9
	Kesinlikle katılıyorum	27	20,3
	Toplam	133	100
Kurumum ilişkili olduğu kurumlarla uzun dönemli işbirlikleri sağlamak için protokol ve anlaşmalar imzalar.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	13	9,8
	Kısmen katılıyorum	33	24,8
	Katılıyorum	53	39,8
	Kesinlikle katılıyorum	33	24,8
	Toplam	133	100
İlişkili olduğumuz diğer sosyal politika aktörleriyle karşılıklı olarak sosyal politikayla ilgili konuları tartışırız.	Kesinlikle katılmıyorum	1	0,8
	Katılmıyorum	12	9,0
	Kısmen katılıyorum	43	32,3
	Katılıyorum	54	40,6
	Kesinlikle katılıyorum	23	17,3
	Toplam	133	100
Kurumum Kocaeli ilinde sosyal politikalarla ilgili karar alma sürecinin içerisinde yer alır.	Kesinlikle katılmıyorum	5	3,8
	Katılmıyorum	21	15,8
	Kısmen katılıyorum	29	21,8
	Katılıyorum	46	34,6
	Kesinlikle katılıyorum	32	24,1
	Toplam	133	100

3.2.2. Grup Ortalamalarının Karşılaştırılması

Araştırmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait grup ortalamalarının faaliyet yürütülen sektör, faaliyet yılı ve örgüt büyüklüğü (personel sayısı) faktörleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda kullanılacak analizleri tespit etmek amacıyla öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenlerin normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadıkları incelenmiştir. Kullanılan veri analiz

teknikleri kısmında ifade edildiği üzere normallik varsayımını tespit etmek amacıyla çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Bu değerler -2 ila +2 aralığında olan değişkenlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve bu değişkenlerin grup ortalamalarını incelemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Normallik varsayımını karşılamayan değişkenler ise nonparametrik bir test olan Kruskal Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda Liderlik Davranışı, İletişim ve Haberleşme ve Örgüt Kültürü değişkenlerinin normal dağılım göstermediği, Politik Kültür, Kurumsal Kapasite ve İşbirliği Ağları değişkenlerinin ise normal dağılım varsayımını karşıladığı tespit edilmiştir.

Tablo 15. Liderlik Davranışı Değişkeninin Farklı Gruplara Göre Kruskal Wallis H Testi Bulguları

Grup	Alt Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Df	χ2	P
Sektör	Merkezi Yönetim	56	63,67	3	2,808	0,422
	Yerel Yönetim	27	70,02			
	Özel Sektör	20	78,63			
	Sivil Toplum Kuruluşu	30	62,75			
Faaliyet Yılı	1-10 yıl	56	70,52	2	1,042	0,594
	11-20 yıl	34	62,12			
	21 yıl ve üzeri	43	66,28			
Personel Sayısı	1-20 kişi	47	65,01	2	0,575	0,750
	21-100 kişi	45	70,51			
	101 ve üzeri	41	65,43			

Tablo 15'de liderlik davranışı ölçeğine ait sıra ortalamalarının faaliyet yürütülen sektör, faaliyet yılı ve personel sayısı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Kruskal Wallis H testinin sonuçları yer almaktadır. Sektörler açısından değerlendirildiğinde en yüksek sıra ortalaması özel sektör alt grubuna aittir (78,63). Yerel yönetimler, 70,02, merkezi yönetim 63,67, sivil toplum kuruluşları ise 62,75 sıra ortalamasına sahiptir. Bu grupların sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiki olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Faaliyet yılı açısından değerlendirilirse liderlik davranışı ölçeğinde en yüksek sıra ortalamasına sahip grup, 70,52 sıra ortalamasıyla 1-10 yıldır faaliyet yürüten kurumlardır. Bu değişkendeki en düşük sıra ortalaması ise 11-20 yıl aralığında hizmet sunan kurumlara aittir (62,12). Faaliyet yılı açısından grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Son olarak personel sayısının değerlendirildiği analizde 21-100 personele sahip kurumların liderlik davranışı ölçeğindeki en yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. 101 ve üzeri personele sahip kurumlar, 65,43 sıra ortalamasına, 1-20 personele sahip kurumlar ise 65,01 sıra ortalamasına sahiptir. Personel sayısı açısından da liderlik değişkenine ait sıra ortalamaları gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 16'da politik kültür ölçeğine ait ortalamaların faaliyet yürütülen sektör, faaliyet yılı ve personel sayısı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan ANOVA testinin bulguları gösterilmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre sektörler açısından grup ortalamaları (X) 3,466 ile 3,193 arasında değişmektedir. En yüksek grup ortalamasına sahip sektör, yerel yönetimler olurken en düşük ortalamaya sahip grup ise üçüncü sektör kuruluşları olmuştur. Bu gruplar arasındaki fark ise istatistiki olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Faaliyette bulunulan yıl ile grup ortalamaları arasında ters bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Buna

göre daha genç olan kurumların daha yüksek grup ortalamasına sahip olduğu (X=3,385), faaliyet yılı arttıkça grup ortalamasının azaldığı tablodan anlaşılmaktadır. Ancak gruplar arasındaki bu farklılık anlamlı düzeyde değildir. Benzer bir durum personel sayısı açısından da geçerlidir. En yüksek grup ortalamasına sahip olan kurumlar 1-20 arasında çalışanı ya da üyesi bulunan kurumlardır (X=3,472). 101 ve üzeri sayıda çalışana sahip kurumlar ise en düşük grup ortalamasına sahip olan örgütlerdir (X=3,302). Personel sayısına göre oluşturulan alt grupların, ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 16. Politik Kültür Değişkeninin ANOVA Testi Bulguları

Grup	Alt Gruplar	N	X	SS	F	P
Sektör	Merkezi Yönetim	56	3,453	0,668	1,265	0,289
	Yerel Yönetim	27	3,466	0,532		
	Özel Sektör	20	3,390	0,487		
	Sivil Toplum Kuruluşu	30	3,193	0,743		
Faaliyet Yılı	1-10 yıl	56	3,385	0,634	0,117	0,890
	11-20 yıl	34	3,429	0,523		
	21 yıl ve üzeri	43	3,358	0,736		
Personel Sayısı	1-20 kişi	47	3,472	0,645	0,778	0,462
	21-100 kişi	45	3,377	0,629		
	101 kişi ve üzeri	41	3,302	0,648		

Tablo 17'de iletişim ve haberleşme ölçeğine ait sıra ortalamalarının faaliyet yürütülen sektör, faaliyet yılı ve personel sayısı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Kruskal Wallis H testinin sonuçları yer almaktadır. Tabloda yer alan bilgilerden açıkça görüldüğü üzere iletişim ve haberleşme alt boyutundaki en yüksek sıra ortalaması, merkezi yönetim örgütlerine aittir (76,42). Sonraki en yüksek değer ise yerel kamu kuruluşlarınındır (66,44). Bu değişken açısından en düşük oran 56,20 ile özel sektöre aittir. Faaliyet yılı göz önünde bulundurulduğunda 21 yıl ve üzeri süredir faaliyet yürüten kurumlar, 76,49 ile en yüksek sıra ortalamasına sahiptir. Personel sayısı açısından ele alındığında ise grupların oranları birbirine oldukça yakın olup 101 kişi ve üzeri çalışana/üyeye sahip kurumların sıra ortalamaları küçük bir miktar daha fazladır (67,76). İletişim ve haberleşme ölçeğine ait sıra ortalamaları arasındaki farklılık her üç değişken açısından da anlamlı bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 17. İletişim ve Haberleşme Değişkeninin Farklı Gruplara Göre Kruskal Wallis H Testi Bulguları

Grup	Alt Gruplar	N	Sıra Ortalaması	df	χ2	P
Sektör	Merkezi Yönetim	56	76,42	3	6,996	0,072
	Yerel Yönetim	27	66,44			
	Özel Sektör	20	56,20			
	Sivil Toplum Kuruluşu	30	57,12			
Faaliyet Yılı	1-10 yıl	56	62,90	2	3,927	0,140
	11-20 yıl	34	61,75			
	21 yıl ve üzeri	43	76,49			
Personel Sayısı	1-20 kişi	47	65,86	2	0,065	0,968
	21-100 kişi	45	67,50			
	101 kişi ve üzeri	41	67,76			

Tablo 18'de kurumsal kapasite alt boyutuna ait ortalamaların faaliyet yürütülen sektör, faaliyet yılı ve personel sayısı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan ANOVA testinin bulguları yer

almaktadır. Yerel yönetimler diğer sektörlere oranla kurumsal kapasite boyutunda daha yüksek bir ortalamaya sahiptir (4,277). Sektörler arasındaki ortalama farklılığı istatistiksel olarak anlamlı değildir (p>0,05). Faaliyet yılı açısından grupların ortalamaları birbirine oldukça yakındır ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. 21-100 arasında çalışanı bulunan kurumların kurumsal kapasite ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, daha az ve daha fazla personele sahip kurumlara göre daha yüksektir. Ancak aradaki bu farklılık anlamlı düzeyde bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 18. Kurumsal Kapasite Değişkeninin ANOVA Testi Bulguları

Grup	Alt Gruplar	N	X	SS	F	P
Sektör	Merkezi Yönetim	56	4,166	0,474	1,650	0,181
	Yerel Yönetim	27	4,277	0,489		
	Özel Sektör	20	4,000	0,609		
	Sivil Toplum Kuruluşu	30	4,027	0,545		
Faaliyet Yılı	1-10 yıl	56	4,157	0,490	0,111	0,895
	11-20 yıl	34	4,117	0,518		
	21 yıl ve üzeri	43	4,112	0,565		
Personel Sayısı	1-20 kişi	47	4,099	0,416	2,238	0,111
	21-100 kişi	45	4,259	0,525		
	101 kişi ve üzeri	41	4,032	0,597		

Örgüt kültürü değişkeninin sektör, faaliyet yılı ve personel sayısı açısından alt grupları arasında oluşan ortalama farklılıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis H testi bulguları Tablo 19'da sunulmuştur. Buna göre özel sektör kuruluşları, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarından daha yüksek oranda işbirliğine yatkın örgüt kültürüne sahiptir (80,25). Ancak gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir (p>0,05). Yeni kurulan ve genç kurumlar, eski kurumlara göre daha yüksek oranda işbirliğine yatkın örgüt kültürüne sahiptir (69,84). 11-20 yıldır faaliyet yürüten kurumlar, daha genç ve daha eski kurumlara göre daha düşük bir ortalamaya sahiptir (64,49). Diğer taraftan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. 21-100 kişi çalıştıran kurumların diğer kurumlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (72,36). Daha az ve daha fazla sayıda çalışanı bulunan kurumların ortalaması ise neredeyse aynı düzeydedir. Personel sayısı açısından da gruplar arasındaki farklılık anlamlı düzeyde değildir (p>0,05).

Tablo 19. Örgüt Kültürü Değişkeninin Farklı Gruplara Göre Kruskal Wallis H Testi Bulguları

Grup	Alt Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Df	χ2	P
Sektör	Merkezi Yönetim	56	62,92	3	3,420	0,331
	Yerel Yönetim	27	69,72			
	Özel Sektör	20	80,25			
	Sivil Toplum Kuruluşu	30	63,33			
Faaliyet Yılı	1-10 yıl	56	69,84	2	0,537	0,765
	11-20 yıl	34	64,49			
	21 yıl ve üzeri	43	65,29			
Personel Sayısı	1-20 kişi	47	64,29	2	1,322	0,516
	21-100 kişi	45	72,36			
	101 kişi ve üzeri	41	64,23			

Tablo 20'de işbirliği ağları değişkenine ait grup ortalamaları yer almaktadır. Buna göre yerel yönetimler en yüksek ortalamaya sahipken (X=3,929), onu sırasıyla merkezi yönetim, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör takip etmektedir. Ancak sektörler açısından gruplar arasındaki fark istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Faaliyet yılı dikkate alındığında daha fazla süredir faaliyet yürüten kurumların daha yüksek işbirliği

ağı ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda en yüksek işbirliği ağı ortalaması 21 yıl ve daha fazla süre faaliyet yürüten kurumlara aittir (X=3,826). Personel sayısı açısından ele alındığında en yüksek ortalama 21-100 arasında çalışanı/üyesi olan kurumlara aittir (X=3,928). En düşük ortalama ise 3,617 ile 1-20 çalışana sahip kurumlara aittir. 101 kişiden fazla çalışana sahip kurumların işbirliği ağı ortalaması ise 3,668'dir. Personel sayısına göre ayrımlanan grupların işbirliği ağı ortalamaları arasındaki fark istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). ANOVA analizi sonucunda tespit edilen farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını araştırmak için post-hoc testlere geçilmiştir. Öncelikle hangi testin kullanılacağını tespit etmek için varyansların homojen dağılıp dağılmadığını ortaya koyan Levene's testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda varyansların homojen dağıldığı görülmüş ($p=0,643>0,05$) ve bu varsayımı sağlayan testlerden biri olan Tukey testi tercih edilmiştir. Tukey testinin sonuçlarına göre gruplar arasındaki farklılığın 1-20 çalışana sahip olan alt grup ile 21-100 çalışana sahip arasında olduğu anlaşılmıştır ($p=0,30<0,05$). Diğer alt gruplar arasındaki farklılık ise istatistiki olarak anlamlı değildir.

Tablo 20. İşbirliği Ağları Değişkeninin ANOVA Testi Bulguları

Grup	Alt Gruplar	N	X	SS	F	P
Sektör	Merkezi Yönetim	56	3,792	0,527	2,563	0,058
	Yerel Yönetim	27	3,929	0,547		
	Özel Sektör	20	3,520	0,634		
	Sivil Toplum Kuruluşu	30	3,610	0,667		
Faaliyet Yılı	1-10 yıl	56	3,650	0,519	1,153	0,319
	11-20 yıl	34	3,773	0,589		
	21 yıl ve üzeri	43	3,826	0,674		
Personel Sayısı	1-20 kişi	47	3,617	0,574	3,756	**0,026**
	21-100 kişi	45	3,928	0,556		
	101 kişi ve üzeri	41	3,668	0,610		

3.2.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Uygulamada kullanılan ölçeklerin yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla yapısal eşitlik modellemesinin bir parçası olarak, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, teorik olarak bilgi sahibi olunan değişkenler arasındaki ilişkilerin sınanması ya da doğrulanması amacıyla uygulanmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak araştırmada kullanılan ölçekler, ölçme modeline dönüştürülmüştür. Her bir ölçek için hazırlanan ölçüm modelleri aşağıda sunulmuştur. Ölçüm modelleri araştırma kapsamında elde edilen ve daha sonra kodlanarak SPSS programına kaydedilen verilerden yararlanarak AMOS yazılımı ile oluşturulmuştur. Ölçüm modeli araştırmada yer alan gözlenen ve gizli (örtük) değişkenleri göstermektedir. Araştırmada toplam altı gizil değişken bulunmakta ve her bir gizil değişken çeşitli sayıdaki gözlenen değişkenle ölçülmektedir. Görselde oval işaretli olan şekiller gizil değişkenleri, kare şekiller ise gözlenen değişkenleri ifade etmektedir. "Lider" kısaltması liderlik davranışı değişkenini, "polkül" kısaltması politik kültür değişkenini, "ilhab" kısaltması iletişim ve haberleşme değişkenini, "kurkap" kısaltması kurumsal kapasite değişkenini, "örkül" kısaltması örgüt kültürü değişkenini ve son olarak "işbirliği" kısaltması işbirliği ağı değişkenini ifade etmektedir. Değişkenler oluşturulduktan sonra her bir gözlenen değişken için hata terimi atanmış ve ölçüm modeli çalıştırılmıştır.

İkinci aşamada öncelikle modelin çalıştırılmasıyla elde edilen model uyum indekslerine bakılmıştır. Aşağıda yer alan model uyum iyiliği referans aralıklarını sağlamayan

modeller için modifikasyon indeksleri gözden geçirilmiş ve gerekli revizyonlar yapılmıştır.

Üçüncü aşama model uyumunu sağlayacak şekilde revize edilen ölçüm modelinde yer alan maddelerin standardize edilmiş regresyon katsayılarına (faktör yükü) bakılmıştır. Faktör yükünün ne kadar olması gerektiğiyle ilgili literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu çalışmada Kline (2010) tarafından önerilen 0,50 değeri baz alınmış ve bu seviyenin üzerindeki faktör yükleri yeterli olarak değerlendirilmiştir. Madde çıkarılmasının teorik olarak gerekli görülmediği bazı istisnai durumlarda 0,50 referans değerinin altındaki bir değerde yüke sahip faktörler de modelde tutulmuştur.

Tablo 21. Araştırmada Kullanılan Model Uyum İndeksleri ve Referans Aralıkları

Uyum İndeksleri	Referans Aralıkları
CMIN/DF	Kabul edilebilir uyum < 5
(x^2/df)	İyi uyum < 3
	Çok iyi uyum < 2
GFI	İyi uyum >,90
CFI	İyi uyum >,90
	Çok iyi uyum >,95
NFI	İyi uyum >,90
IFI	İyi uyum >,90
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10
	İyi uyum <,08
	Çok iyi uyum <,05

Kaynak: Kline, 2010; Schumacker ve Lomax, 2010; Bayram, 2010; Çapık, 2014; Doğan, 2015.

Doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modellemesi sonucunda elde edilen modelin uyumunu değerlendirmek için bir çok kriter bulunduğundan dolayı çok sayıda model uyum indeksi geliştirilmiştir. Uyum indekslerinin büyük çoğunluğunun temelinde kuramsal modelin kovaryans matrisi ile mevcut verinin kovaryans matrisinin karşılaştırılması vardır. Karşılaştırılan iki matris arasındaki farkın çok olması modelin uyumsuzluğunu ifade etmektedir. Başka bir ifade ile iki matris arasındaki farkın az olması, kurgulanan modelin teorik modele uyumlu olduğu anlamına gelir (Schumacker ve Lomax, 2010). En yaygın kullanılan model uyum indeksleri CMIN/DF (Ki-Kare/Standart Sapma), GFI (Goodness of Fit Index), CFI *(Comparative Fit Index),* NFI (*Normed Fit Index),* IFI (*Incremental Fit Index*) ve RMSEA (*Root Mean Square Error of Approximation*)'dır. Uyum indekslerinin bir birlerine karşı üstünlüğü ya da tercih edilme nedeni bulunmamaktadır. Çalışmalarda genellikle birden fazla uyum indeksi birlikte değerlendirilir. Bu uyum indekslerinin bir çoğu örneklem sayısıyla doğrudan ilgilidir. Doğan (2015) simülasyon yönteminden yararlanarak farklı veri yapısı ve farklı örneklem büyüklüklerinin model uyum indeksleri üzerindeki etkisini incelemiş ve bu araştırmanın sonucunda RMSEA değerlerinin örneklem büyüklüğünden etkilenmediğini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın sonucunda çoklu normallik varsayımını sağlayan her büyüklükteki örneklemde model uyum indeksi olarak RMSEA ölçütünün kullanılması tavsiye edilmiştir. Araştırmada kullanılan örneklem hacmi orta büyüklükte olduğu için örneklemden etkilenmeyen uyum indekslerinin kullanılması fayda sağlayabilir. Diğer taraftan birden fazla uyum indeksini değerlendirmek daha doğru bir yaklaşımdır. Aşağıdaki Tablo 21'de araştırmada kullanılan model uyum indeksleri ve bu indekslere ait referans aralıkları yer almaktadır.

Doğrulayıcı faktör analizinin dört farklı türü bulunmaktadır. Bunlar: tek faktörlü doğrulayıcı faktör analizi, birincil düzey ilişkisiz doğrulayıcı faktör analizi, birincil düzey ilişkili doğrulayıcı faktör analizi ve ikincil düzey doğrulayıcı faktör analizidir. Araştırmada altı adet tek faktörlü ölçek kullanılmıştır. Bu nedenle ölçeklerin her birine ayrı ayrı tek faktörlü doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Liderlik davranışı değişkenine ait maddelerin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri ile regresyon katsayıları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 2. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

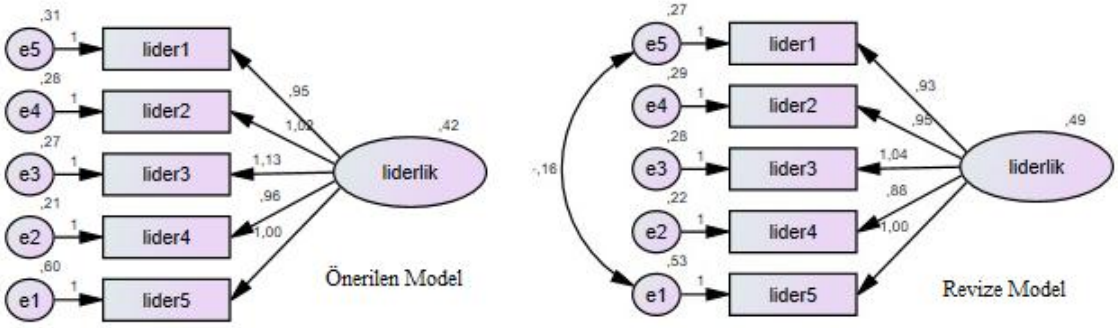

Şekil 2'nin sol tarafında yer alan görselde liderlik davranışına ait araştırmacı tarafından kurulan ölçüm modeli yer almaktadır. Bu model üzerine uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen GFI, CFI, NFI ve IFI değerleri iyi uyumu gösterirken CMIN/DF değeri kabul edilebilir değeri, RMSEA değeri ise uyum olmadığını göstermektedir. Düşük olan uyum parametrelerini düzeltmek amacıyla madde yüklerine ve modifikasyon indeksine bakılmıştır. Ölçeğe ait madde yüklerinin 0,50 değerinden yüksek olduğu görülmüş ve maddelerin hepsinin kalmasına karar verilmiştir. Modifikasyon indeksinde ise e1 ile e5 hata terimleri arasında oluşturulacak kovaryansın uyum indekslerini olumlu etkileyeceği görülmüştür. Söz konusu öneri çerçevesinde yapılan revizyon sonrasında Şekil 2'nin sağ tarafında yer alan revize edilmiş model kurulmuştur. Revize modelde RMSEA değerinin kabul edilebilir değerler arasına geldiği, CMIN/DF değerinin iyi uyum aralığına yükseldiği, diğer göstergelerin de iyileştiği görülmüştür. Sonuç olarak elde edilen modelin iyi uyum gösterdiği kabul edilmiştir (bknz: Tablo 22).

Tablo 22. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Revize Edilmiş Değer	Durum
CMIN/DF (x^2/df)	Kabul edilebilir uyum < 5 İyi uyum < 3 Çok iyi uyum < 2	4,329	2,011	İyi uyum
GFI	İyi uyum >,90	,939	,977	Çok iyi uyum
CFI	İyi uyum >,90 Çok iyi uyum >,95	,947	,987	Çok iyi uyum
NFI	İyi uyum >,90	,933	,975	Çok İyi uyum
IFI	İyi uyum >,90	,948	,987	İyi uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10 İyi uyum <,08 Çok iyi uyum <,05	,156	,087	Kabul edilebilir uyum

Tablo 23'te liderlik davranışı değişkenine ait katsayı değerleri yer almaktadır. Bu değişkene ait hem önerilen modelde hem de revize modelde maddelerin faktör yükleri

0,01 seviyesinde anlamlı bulunmuştur. Ayrıca maddelere ait standardize edilmiş regresyon katsayıları değerleri referans değeri olan 0,50'den büyüktür.

Tablo 23. Liderlik Davranışı Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları

Madde	Önerilen Model					Revize Edilmiş Model				
	RK	SRK	SS	KD	P	RK	SRK	SS	KD	p
Lider1	,950	,740	,134	7,066	***	,931	,778	,139	6,697	***
Lider2	1,025	,781	,139	7,354	***	,952	,778	,122	7,185	***
Lider3	1,129	,815	,149	7,574	***	1,043	,826	,130	8,039	***
Lider4	0,958	,809	,127	7,534	***	,875	,791	,110	7,922	***
Lider5	1,000	,644				1,000	,690			

RK: Regresyon katsayısı, SRK: Standardize edilmiş regresyon katsayısı, SS: Standart sapma, KD: Kritik değer, p = p değeri (***= 0,01 seviyesinde anlamlı).

Politik kültür değişkenine ait maddelerin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri ile regresyon katsayıları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 3. Politik Kültür Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

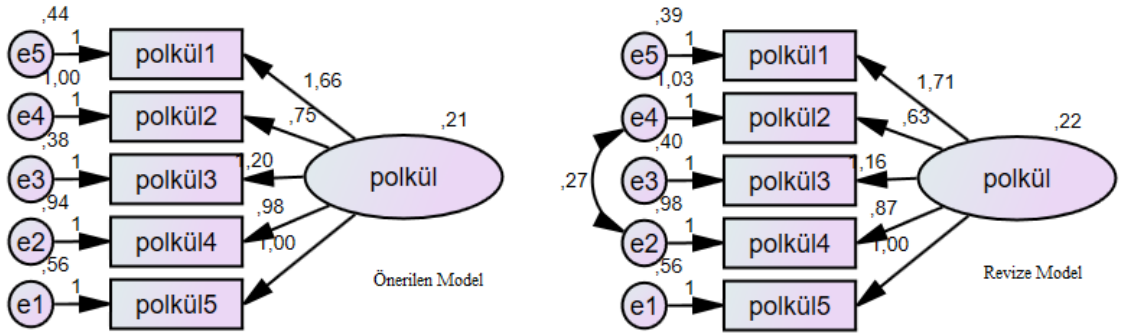

Şekil 3'ün sol tarafında yer alan görselde politik kültür değişkeni için hazırlanan ölçüm modeli yer almaktadır. Bu model üzerine uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen CMIN/DF, GFI, CFI, NFI ve IFI değerleri iyi uyumu gösterirken, RMSEA değeri ise referans aralıkta değildir.

Tablo 24. Politik Kültür Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Revize Edilmiş Değer	Durum
CMIN/DF (x^2/df)	Kabul edilebilir uyum < 5 İyi uyum < 3 Çok iyi uyum < 2	3,009	1,526	Çok iyi uyum
GFI	İyi uyum >,90	,957	,981	İyi uyum
CFI	İyi uyum >,90 Çok iyi uyum >,95	,899	,979	İyi uyum
NFI	İyi uyum >,90	,863	,944	Çok İyi uyum
IFI	İyi uyum >,90	,904	,980	İyi uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10 İyi uyum <,08 Çok iyi uyum <,05	,123	,063	İyi uyum

Model uyumunu artırmak için öncelikle maddelerin standardize edilmiş regresyon katsayılarına bakılmış ve bunun sonucunda "polkül2" ve "Polkül4" maddelerine ait faktör yükünün referans değer olan ,50'nin altında olduğu görülmüştür. Bu maddeler modelden çıkarılmadan önce modifikasyon indeksi de incelenerek revizyon önerilerine bakılmıştır. Modifikasyon indeksinde söz konusu iki maddenin hata terimleri arasında kovaryans oluşturmanın uyum iyiliğini artıracağı görülmüştür. Bunun üzerine e2 ve e4 hata terimleri arasında kovaryans oluşturularak yukarıdaki Şekil 3'ün sağ tarafında yer alan revize

model elde edilmiştir. Yapılan bu revizyonun ardından önerilen modelde uyum değerini karşılamayan RMSEA göstergesi de referans aralıklarına gerilemiştir (bknz: Tablo 24). Sonuç olarak elde edilen modelin iyi uyum gösterdiği kabul edilmiştir.

Tablo 25'te politik kültür değişkenine ait maddelerin katsayı değerleri yer almaktadır. Polkül1, polkül3 ve polkül5 maddelerinin faktör yükleri referans değer olan ,50'den daha yüksektir. Dahası bu üç maddenin faktör yükü 0,01 seviyesinde anlamlıdır. Polkül2 ve polkül4 maddelerinin faktör yükleri ise referans değerin altındadır. Ancak modifikasyon indeksinde bu iki maddenin hata terimleri arasında kovaryans önerilmiş ve bu öneri gerçekleştirilince modelin uyum indeks değerleri, iyi uyumu göstermiştir. Model uyum değerlerini sağladığından ve teorik olarak da bu maddeleri çıkarmaya gerek duyulmadığından dolayı söz konusu iki faktör modelde tutulmuştur.

Tablo 25. Politik Kültür Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları

Madde	Önerilen Model					Revize Edilmiş Model				
	RK	SRK	SS	KD	P	RK	SRK	SS	KD	P
Polkül1	1,661	,755	,356	4,660	***	1,709	,788	,370	4,618	***
Polkül2	,749	,326	,257	2,915	0,04	,627	,277	,246	2,553	,011
Polkül3	1,204	,667	,260	4,631	***	1,161	,652	,247	4,693	***
Polkül4	,981	,422	,276	3,355	***	,869	,379	,262	3,319	***
Polkül5	1,000	,523				1,000	,531			

RK: Regresyon katsayısı, SRK: Standardize edilmiş regresyon katsayısı, SS: Standart sapma, KD: Kritik değer, p = p değeri (***= 0,01 seviyesinde anlamlı).

Kurumsal kapasite değişkenine ait maddelerin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri ile regresyon katsayıları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

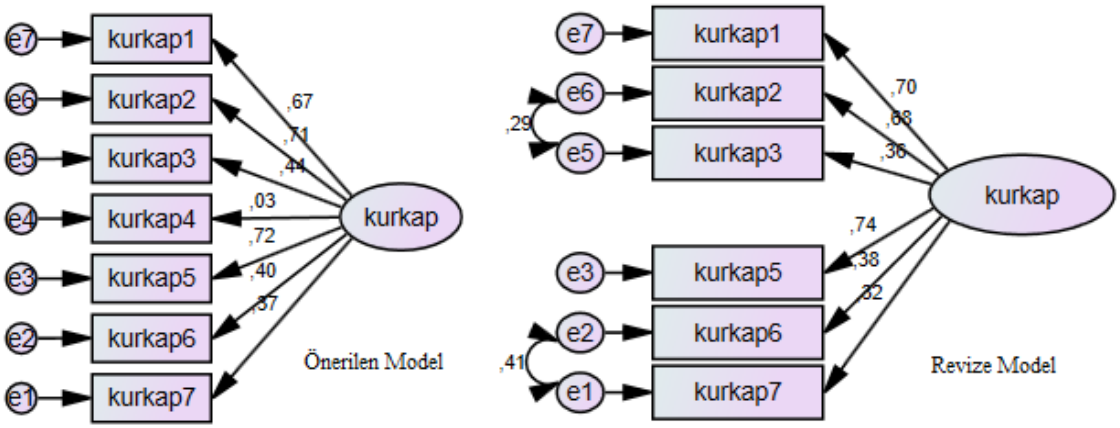

Şekil 4'te görselin sol tarafında bulunan resimde kurumsal kapasite değişkeni için önerilen modele ait doğrulayıcı faktör analizi yer almaktadır. Hazırlanan model çalıştırılarak model uyum indekslerine bakılmıştır. Buna göre CMIN/DF değerinin kabul edilebilir uyum aralığı içerisinde yer aldığı, GFI, CFI, NFI, IFI ve RMSEA değerlerinin ise iyi uyum göstermediği anlaşılmıştır. Model uyum indekslerini iyileştirmek için faktör katsayılarına ve modifikasyon indeksine bakılmıştır. İlk olarak faktör yükü anlamlı olmayan "kurkap4" maddesi modelden çıkarılarak model yeniden çalıştırılmıştır. Bu işlem sonucunda model uyum indeksleri istenen aralığa gelmediği için modifikasyon indeksinde yer alan öneriler yerine getirilerek model tekrarlanmıştır. Bu kapsamda e1 ile e2 ve e5 ile e6 hata terimleri arasında kovaryanslar oluşturulmuştur. Yukarıdaki Şekil 4'ün sağ tarafında yer alan görsel revize edilen modele aittir. Modelin son halinde uyum

indeksleri referans aralıklarda yer aldığı için ölçüm modelinin uyumlu olduğuna karar verilmiştir (bknz: Tablo 26) .

Tablo 26. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Revize Edilmiş Değer	Durum
CMIN/DF (x^2/df)	Kabul edilebilir uyum < 5 İyi uyum < 3 Çok iyi uyum < 2	3,744	1,449	Çok iyi uyum
GFI	İyi uyum >,90	,896	,976	İyi uyum
CFI	İyi uyum >,90 Çok iyi uyum >,95	,779	,981	Çok iyi uyum
NFI	İyi uyum >,90	,731	,945	Çok İyi uyum
IFI	İyi uyum >,90	,787	,982	İyi uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10 İyi uyum <,08 Çok iyi uyum <,05	,144	,058	Çok iyi uyum

Tablo 27'de kurumsal kapasite değişkenine ait faktörlerin katsayıları yer almaktadır. Modelin ilk versiyonunda elde edilen bulgularda "kurkap4" maddesinin faktör yükü anlamlı bulunmamıştır. Bu nedenle söz konusu madde modelden çıkarılmıştır. Model revize edildikten sonra "kurkap1", "kurkap2" ve "kurkap5" maddelerinin faktör yükleri, referans değer olan ,50'den daha yüksektir. "Kurkap3", "kurkap6" ve "kurkap7" maddelerinin ise faktör yükleri referans değerin altındadır. Bu maddeler modelden çıkarılmadan önce modifikasyon indeksi incelenmiş ve bu indekste "kurkap6" ile "kurkap7" arasındaki kovaryansın anlamlı olduğu görülmüştür. Ayrıca faktör yükü düşük olan "kurkap3" maddesi ile "kurkap2" maddesi arasında da kovaryans önerilmiştir. Bu maddelerin modelde kalması teorik olarak da gerekli görülmüştür. Dolayısıyla revize model altı adet maddeden oluşmuştur.

Tablo 27. Kurumsal Kapasite Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları

Madde	Önerilen Model					Revize Edilmiş Model				
	RK	SRK	SS	KD	P	RK	SRK	SS	KD	P
Kurkap1	2,146	,674	,588	3,649	***	2,619	,699	,846	3,098	,002
Kurkap2	3,143	,715	,850	3,696	***	3,501	,676	1,136	3,081	,002
Kurkap3	2,264	,444	,724	3,127	,002	2,131	,355	,871	2,448	,014
Kurkap4	,135	,028	,478	,282	,778					
Kurkap5	2,467	,716	,667	3,698	***	3,021	,745	,970	3,116	,002
Kurkap6	1,072	,404	,359	2,982	,003	1,193	,382	,357	3,344	***
Kurkap7	1,000	,374				1,000	317			

RK: Regresyon katsayısı, SRK: Standardize edilmiş regresyon katsayısı, SS: Standart sapma, KD: Kritik değer, p = p değeri (***= 0,01 seviyesinde anlamlı).

İletişim ve haberleşme değişkenine ait maddelerin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri ile regresyon katsayıları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 5'te görselin sol tarafında bulunan resimde iletişim ve haberleşme değişkeni için kurulan ölçme modeli yer almaktadır. Model çalıştırıldıktan sonra elde edilen uyum indekslerinde CMIN/DF ve RMSEA değerlerinin referans aralıkların üzerinde GFI, CFI, NFI ve IFI değerlerinin ise referans değerlerin altında olduğu görülmüştür. Modelin uyum değerlerini iyileştirmek için modifikasyon indeksleri incelenmiştir. Modifikasyon indeksinde e1 ile e2 hata terimleri arasında ve e5 ile e6 hata terimleri arasında kovaryans oluşturulması önerisi yer almaktadır. Söz konusu öneri yerine getirildikten sonra model yeniden çalıştırılmış ve bu revizyonun ardından CMIN/DF değeri iyi uyum seviyesine

gerilemiştir. GFI, CFI, NFI ve IFI değerleri ise iyi uyum seviyelerine yükselmiştir. RMSEA değeri ise kabul edilebilir değerlerin üzerinde kalmıştır.

Şekil 5. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

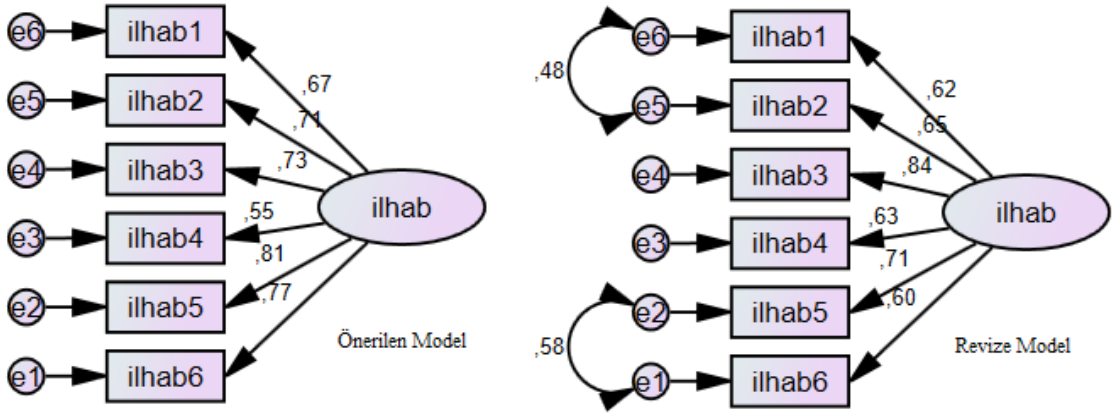

Model uyum indeksleri bir bütün olarak ele alındığında iletişim ve haberleşme değişkeni için hazırlanan ölçüm modelinin uyumlu olduğuna karar verilmiştir (bknz: Tablo 28).

Tablo 28. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Revize Edilmiş Değer	Durum
CMIN/DF (x^2/df)	Kabul edilebilir uyum < 5 İyi uyum < 3 Çok iyi uyum < 2	8,684	2,795	İyi uyum
GFI	İyi uyum >,90	,837	,953	İyi uyum
CFI	İyi uyum >,90 Çok iyi uyum >,95	,813	,966	Çok iyi uyum
NFI	İyi uyum >,90	,797	,949	İyi uyum
IFI	İyi uyum >,90	,816	,967	İyi uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10 İyi uyum <,08 Çok iyi uyum <,05	,241	,117	Düşük uyum

Tablo 29'da iletişim ve haberleşme değişkenine ait faktörlerin katsayıları yer almaktadır. Modelin ilk versiyonunda da revize edilmiş versiyonunda da iletişim ve haberleşme değişkeninde yer alan altı maddenin faktör yükü referans değer olan ,50'den yüksektir. Bu maddelerin her biri ,01 seviyesinde anlamlıdır.

Tablo 29. İletişim ve Haberleşme Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları

Madde	Önerilen Model					Revize Edilmiş Model				
	RK	SRK	SS	KD	P	RK	SRK	SS	KD	P
İlhab1	1,017	,674	,135	7,560	***	1,189	,618	,217	5,489	***
İlhab2	1,202	,712	,150	8,010	***	1,392	,646	,246	5,669	***
İlhab3	1,127	,729	,137	8,225	***	1,651	,838	,258	6,399	***
İlhab4	,927	,551	,152	6,096	***	1,342	,626	,241	5,562	***
İlhab5	1,165	,805	,128	9,103	***	1,317	,714	,141	9,321	***
İlhab6	1,000	,768				1,000	,603			

RK: Regresyon katsayısı, SRK: Standardize edilmiş regresyon katsayısı, SS: Standart sapma, KD: Kritik değer, p = p değeri (***= 0,01 seviyesinde anlamlı).

Örgüt kültürü değişkenine ait maddelerin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri ile regresyon katsayıları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 6'nın sol tarafında yer alan görselde örgüt kültürü değişkeni için hazırlanan ölçüm modeli yer almaktadır. Bu model üzerine uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen CMIN/DF, GFI, CFI, NFI ve IFI değerleri iyi uyumu gösterirken, RMSEA değeri ise kabul edilebilir aralıktadır. Ancak "örkül1" ve "örkül3" maddelerinin faktör yükü referans değerden oldukça düşüktür ve bu faktörlere yönelik modifikasyon önerisi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu iki madde modelden çıkarılmış ve ayrıca modifikasyon indeksinde önerilen e4 ile e5 hata terimleri arasında kovaryans oluşturularak Şekil 6'nın sağında yer alan revize modele ulaşılmıştır. Yapılan revizyonun ardından bütün uyum indeksleri iyi uyumu göstermiştir.

Şekil 6. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

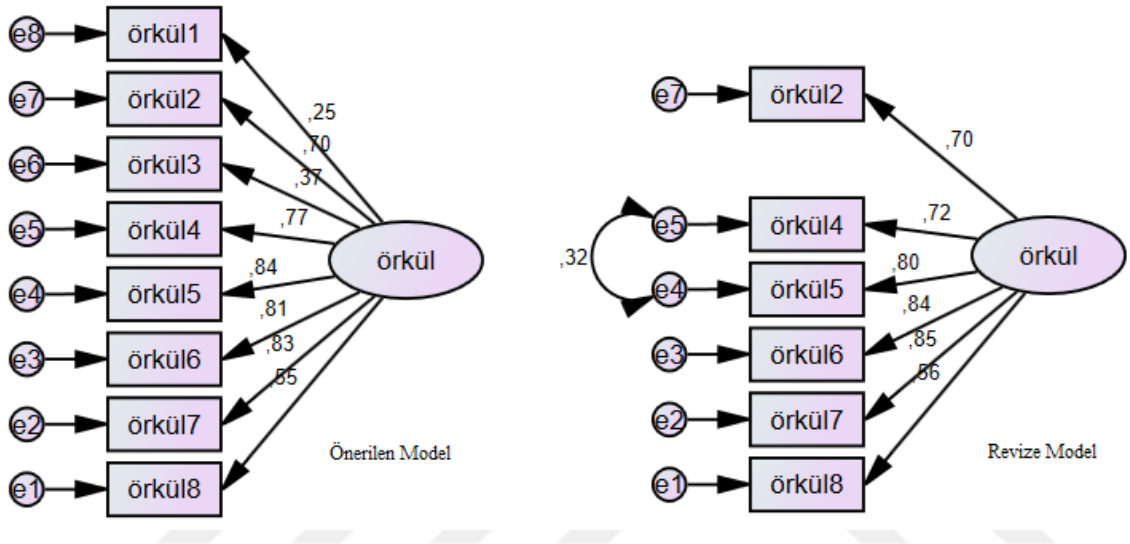

Model uyum indeksleri bir bütün olarak ele alındığında iletişim ve haberleşme değişkeni için hazırlanan ölçüm modelinin uyumlu olduğuna karar verilmiştir (bknz: Tablo 30).

Tablo 30. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Revize Edilmiş Değer	Durum
CMIN/DF (x^2/df)	Kabul edilebilir uyum < 5 İyi uyum < 3 Çok iyi uyum < 2	2,803	1,466	Çok iyi uyum
GFI	İyi uyum >,90	,925	,971	İyi uyum
CFI	İyi uyum >,90 Çok iyi uyum >,95	,951	,991	Çok iyi uyum
NFI	İyi uyum >,90	,912	,972	İyi uyum
IFI	İyi uyum >,90	,952	,991	İyi uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10 İyi uyum <,08 Çok iyi uyum <,05	,091	,059	İyi uyum

Tablo 31'de örgüt kültürü değişkenine ait maddelerin faktör yükleri ve katsayıları yer almaktadır. Modelin ilk versiyonunda "örkül1" ve "örkül3" maddelerinin faktör yükleri sırasıyla ,253 ve ,368 olup, bu değerler araştırmada kabul edilen referans değer olan ,50'den daha düşük olduğu için modelden çıkarılmışlardır. Dolayısıyla revize edilmiş model altı maddeden oluşmaktadır. Revize edilmiş modelde yer alan maddelerin standardize edilmiş regresyon katsayıları ,567 ile ,848 arasında değişmektedir ve hepsi ,01 seviyesinde anlamlıdır.

Tablo 31. Örgüt Kültürü Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları

Madde	Önerilen Model					Revize Edilmiş Model				
	RK	SRK	SS	KD	P	RK	SRK	SS	KD	P
Örkül1	,358	,253	,135	2,653	,008					
Örkül2	1,323	,696	,225	5,886	***	1,284	,697	,213	6,019	***
Örkül3	,784	,368	,212	3,695	***					
Örkül4	1,500	,772	,240	6,240	***	1,353	,717	,222	6,097	***
Örkül5	1,528	,844	,234	6,530	***	1,410	,803	,216	6,528	***
Örkül6	1,578	,813	,246	6,411	***	1,582	,840	,236	6,692	***
Örkül7	1,564	,832	,241	6,487	***	1,545	,848	,230	6,721	***
Örkül8	1,000	,547				1,000	,564			

RK: Regresyon katsayısı, SRK: Standardize edilmiş regresyon katsayısı, SS: Standart sapma, KD: Kritik değer, p = p değeri (***= 0,01 seviyesinde anlamlı).

İşbirliği ağı değişkenine ait maddelerin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri ile regresyon katsayıları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 7. İşbirliği Ağı Değişkenine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

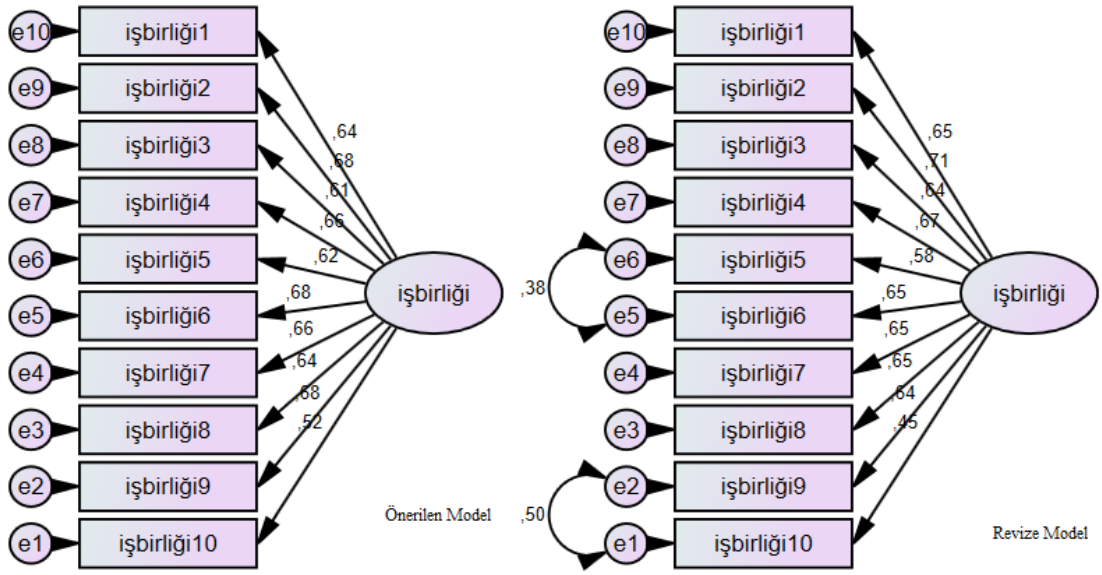

Şekil 7'de yer alan görselin solunda kalan önerilen model, işbirliği ağı ile ilgili araştırmacı tarafından kurulan modeli göstermektedir.

Tablo 32. İşbirliği Ağı Değişkenine Ait Model Uyum İndeksleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Revize Edilmiş Değer	Durum
CMIN/DF (x^2/df)	Kabul edilebilir uyum < 5 İyi uyum < 3 Çok iyi uyum < 2	2,926	1,528	Çok iyi uyum
GFI	İyi uyum >,90	,871	,932	İyi uyum
CFI	İyi uyum >,90 Çok iyi uyum >,95	,861	,964	Çok iyi uyum
NFI	İyi uyum >,90	,807	,905	İyi uyum
IFI	İyi uyum >,90	,864	,965	İyi uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10 İyi uyum <,08 Çok iyi uyum <,05	,121	,063	İyi uyum

Model çalıştırılarak elde edilen model uyum indeksleri değerlendirildiğinde (bknz: Tablo 32) CMIN/DF değerinin iyi uyumu gösteren <3 şartını sağladığı, ancak diğer uyum indekslerinin referans aralıklarda bulunmadığı görülmüştür. Uyum indekslerini düzeltmek için modifikasyon indeksine bakılmıştır. Modifikasyon indeksinde e1 ile e2 ve e5 ile e6

hata terimleri arasında kurulacak kovaryansların uyum indekslerini iyileştireceği görülmüştür. Önce daha yüksek değere sahip e1 ile e2 hata terimleri arasındaki kovaryans oluşturularak uyum indeksleri yeniden incelenmiştir. Bu değerlerin halen istenen seviyeye gelmediği görülmüş ve e5 ile e6 hata terimleri arasındaki kovaryans da oluşturulmuştur. Bu işlemin sonucunda bütün uyum indeksleri istenen seviyelere gelmiş ve sonuç olarak Şekil 7'nin sağında yer alan revize modele ulaşılmıştır.

Tablo 33'te işbirliği ağı değişkenine ait katsayı değerleri yer almaktadır. Bu değişkene ait hem önerilen modelde hem de revize modelde maddelerin faktör yükleri 0,01 seviyesinde anlamlı bulunmuştur. Modelin ilk versiyonunda bütün maddelerin standardize edilmiş regresyon katsayıları referans değeri olan 0,50'den büyüktür. Revize edilmiş modelde ise "işbirliği10" maddesinin faktör yükü ,45'e gerilemiştir. Ancak revizyon yaparken bu maddeye ait hata terimi ile başka bir maddenin hata terimi arasında kovaryans oluşturulduğundan dolayı maddenin modelden çıkarılmasına gerek duyulmamıştır. Ayrıca teorik olarak da maddenin modelden çıkarılması gerekli görülmemiştir. Sonuç olarak işbirliği ağı değişkeninde yer alan on maddenin tamamı modelde tutulmuştur.

Tablo 33. İşbirliği Ağı Değişkenine Ait Maddelerin Regresyon Katsayıları

Madde	Önerilen Model					Revize Edilmiş Model				
	RK	SRK	SS	KD	P	RK	SRK	SS	KD	P
İşbirliği1	,934	,644	,178	5,238	***	1,078	,651	,234	4,604	***
İşbirliği2	,900	,679	,167	5,396	***	1,080	,714	,226	4,781	***
İşbirliği3	,942	,606	,186	5,056	***	1,130	,636	,248	4,558	***
İşbirliği4	,862	,660	,162	5,312	***	,995	,667	,214	4,652	***
İşbirliği5	,830	,622	,162	5,135	***	,879	,576	,202	4,341	***
İşbirliği6	,909	,681	,168	5,405	***	,986	,646	,215	4,586	***
İşbirliği7	,960	,660	,181	5,310	***	1,087	,653	,236	4,612	***
İşbirliği8	1,055	,645	,201	5,243	***	1,222	,657	,265	4,615	***
İşbirliği9	1,046	,681	,194	5,404	***	1,118	,637	,181	6,185	***
İşbirliği10	1,000	,518				1,000	,453			

RK: Regresyon katsayısı, SRK: Standardize edilmiş regresyon katsayısı, SS: Standart sapma, KD: Kritik değer, p = p değeri (***= 0,01 seviyesinde anlamlı).

Doğrulayıcı faktör analizi kapsamında yapılan işlemler özetlenecek olursa liderlik davranışı değişkeninde yer alan maddelerin tamamı modele dahil edilmiş olup, bu değişkene ait iki tane maddenin hata terimleri arasında kovaryans oluşturulmuştur. Politik kültür değişkenin maddeleri aynen korunmuş olup, bu değişkende yer alan iki adet faktör arasında kovaryans oluşturulmuştur. Kurumsal kapasite değişkenine ait "kurkap4" maddesi modelden çıkarılmış olup ayrıca bu değişkendeki iki ayrı madde çiftinin hata terimleri arasında kovaryans oluşturulmuştur. İletişim ve haberleşme değişkenine ait altı adet madde modelde yer almaya devam etmiştir. Bu değişkende iki ayrı madde çiftinin hata terimleri arasında kovaryans oluşturulmuştur. Örgüt kültürü değişkeninde düşük faktör yüküne sahip iki madde ölçme modelinden çıkarılmış, iki madde arasında da kovaryans oluşturulmuştur. Son olarak işbirliği ağı değişkeninde iki ayrı madde çiftinin hata terimleri arasında kovaryans oluşturulmuştur. Bütün ölçeklerin model uyum indeksleri değerleri iyi uyumu yansıtmaktadır.

3.2.4. Yapısal Eşitlik Modellemesiyle Hipotezlerin Test Edilmesi

Yapısal eşitlik modellemesi, ölçüm modeli ve yapısal model olmak üzere iki temel bileşenden meydana gelmektedir. Ölçüm modeli önceki başlıkta yer alan doğrulayıcı faktör analizi ile gerçekleştirilmiştir. Yapısal model ise iki ya da daha fazla değişken arasındaki nedensel ilişkilerin incelenmesine olanak sağlamaktadır. Yapısal modeli test

etmek için yol (*path*) analizi kullanılır (Yardımcı, 2016). Doğrulayıcı faktör analiziyle yapısal geçerliliği teyit edilen değişkenler bir model içerisinde birleştirilerek aralarındaki nedensellik ilişkisi incelenir. Araştırmanın gözlenen ve örtük değişkenlerinden yararlanarak aşağıdaki yapısal model oluşturulmuştur.

Şekil 8. Araştırmanın Yapısal Modeli

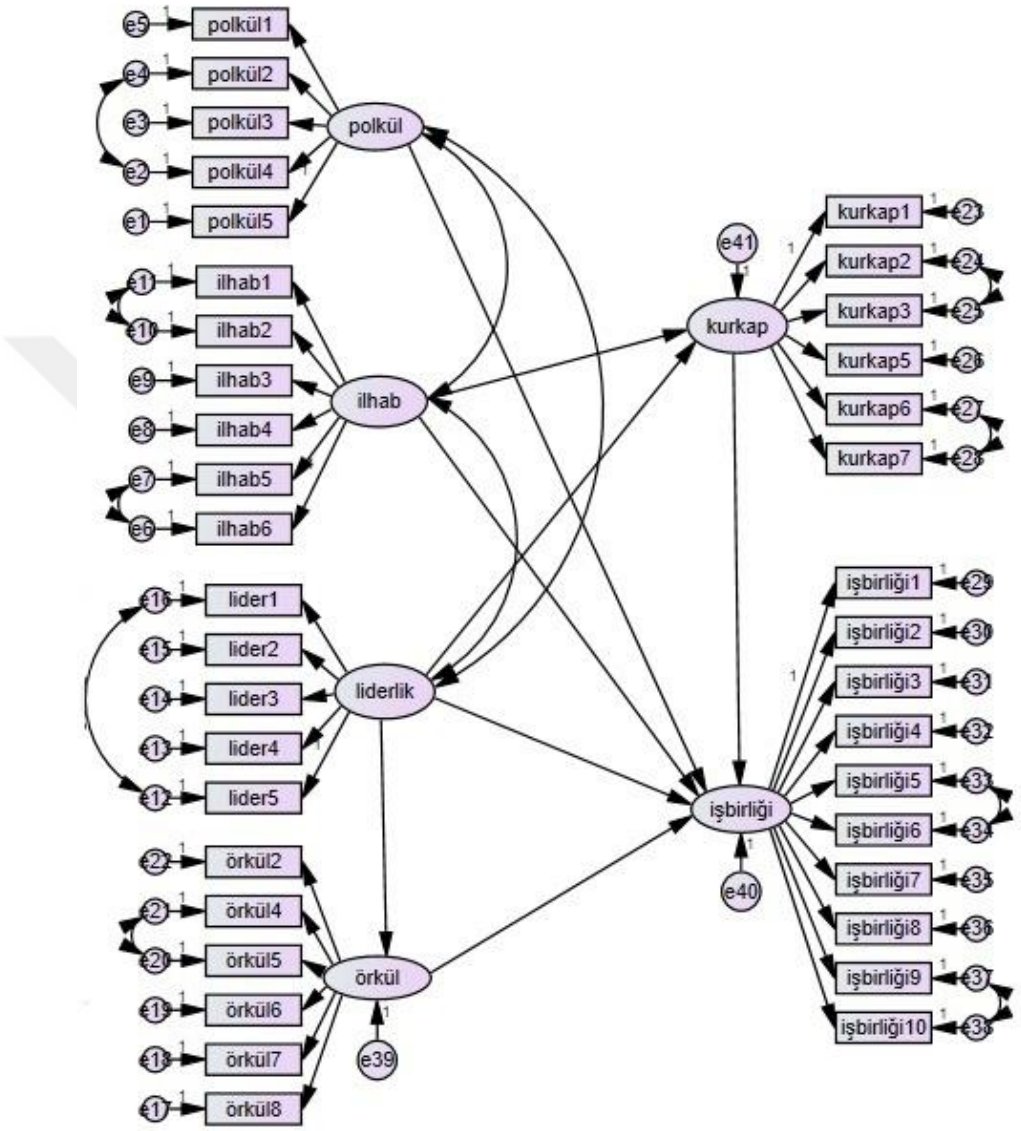

Yapısal eşitlik modellemesinin kullanılabilmesi için, çoklu normallik ve uygun örneklem hacmi gibi bazı temel varsayımların sağlanması gerekmektedir (Bayram, 2010). Aşağıda hem bu temel varsayımların açıklamaları hem de bu temel varsayımlar kapsamında veri setinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Çoklu normallik varsayımı, örneklemde yer alan gözlemlerin, değişkenlerin tüm kombinasyonları açısından normal dağılım göstermesini ifade etmektedir (Çokluk vd., 2012). Çoklu normallik dağılımı, yapısal eşitlik modellemesinde yaygın kullanılan tahmin metodu olan "en çok olabilirlik *(maximum likelihood)*" yönteminin kullanılabilmesi için gereklidir. Normal dağılmayan verilerin analizinde "*maximum likelihood*" yerine

"*asymptotically distribution free*" metodunun kullanılması gerekir. Ancak bu analiz yöntemi örneklem sayısının büyük olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu çalışmada var olan 133 gözlem sayısı, söz konusu alternatif yöntemin kullanılması için yeterli değildir. Bu nedenle verilerin normal dağılımını sağlayacak yollar denenmiştir. Normallik varsayımını karşılamak için gerekli olan kritik değerin referans aralığı konusunda çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Kline (2010), kritik değerin 10 ila 20 arasında olduğu verilerin normallik açısından kötü, 20 ve yukarısının ise çok kötü durumda olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla 10 ve aşağısında yer alan değerlerin çoklu normallik varsayımını sağladığı ileri sürülmektedir. Bu bağlamda verilerin çoklu normallik varsayımını karşılayıp karşılamadıklarını görmek için Mardia'nın çok değişkenli normallik testi kullanılmıştır. Test sonrası elde edilen kritik değer 13,713 olduğundan dolayı veri seti çoklu normallik varsayımını karşılamamaktadır. Çoklu normalliği bozan aykırı gözlemlerin tespit edilmesi amacıyla Mahalanobis uzaklıkları hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda ,001 anlam düzeyindeki Ki-kare değeri 71,837 olarak tespit edilmiş ve bu değerden daha yüksek olan veri setindeki 127, 96 ve 43 numaralı gözlemler çıkarılarak çoklu normallik testi tekrarlanmıştır. Test sonucunda elde edilen yeni kritik değer, 9,915 olup referans kabul edilen 10 değerinin aşağısındadır. Dolayısıyla yapılan revizyonun ardından veri setinin çoklu normallik varsayımını karşıladığı söylenebilir.

Yapısal eşitlik modellemesi için gerekli olan bir diğer varsayım örneklem hacmiyle ilgilidir. Literatürdeki çalışmalarda uygun örneklem hacminin belirlenmesi açısından farklı yaklaşımlar söz konusudur. Kline (2010), gözlemlenen parametre sayısının 10 katı bir örneklemin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Boomsma ve Hoogland (2001) yapısal eşitlik modellemesinin iyi sonuç verebilmesi için en az 200 örnekleme ihtiyaç olduğunu belirtmiştir (akt. Demiroz, 2012). Benzer şekilde Loehlin (2004), örneklem sayısının en az 100 olması gerektiğini vurgulamakta, diğer taraftan daha iyi bir sonuç için gerekli olan örneklem sayısını 200 olarak ifade etmektedir. Bayram (2010) ise 100'den daha az olan örneklem hacmini küçük, 100-200 arasındaki örneklem hacmini orta, 200'den daha fazla olan örneklem sayısını ise büyük olarak sıralamaktadır. Bu çalışmanın hedef evreninde yer alan kurum sayısı 214 olduğu için elde edilen 133 adet veri, model uyum indekslerinin iyi uyumu göstermesi halinde örneklem hacmi açısından yeterli olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle örneklem hacminin yeterli olup olmadığına karar vermek için öncelikle model uyum indeksleri incelenmiştir.

Tablo 34'te yapısal modele ait uyum indeksleri yer almaktadır. CMIN/DF oranı 1,636 olup çok iyi uyumu, RMSEA değeri ise ,070 olup iyi uyumu göstermektedir. Ancak GFI, CFI, NFI ve IFI değerleri referans aralıklardan düşüktür ve modelin iyi uyuma sahip olmadığını göstermektedir. Model uyum indekslerini iyileştirmek amacıyla modifikasyon indeksi incelenmiş ve öneriler çerçevesinde model revize edilmiştir. Revizyon sonrasında indeks değerleri biraz daha iyileşmiş olmasına rağmen GFI, CFI, NFI ve IFI indekslerinde yer alan değerler yine düşük kalmıştır. Model uyum indekslerinden RMSEA ve IFI değerlerinin örneklem büyüklüğünden etkilenmediği yukarıda ifade edilmişti. Her ne kadar RMSEA değeri iyi uyumu gösterse de bu değerin başka bir uyum indeksi ile desteklenmesi tavsiye edilmektedir. Bu nedenle modelin revize edilmiş halinin de uyumlu olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 34. Yapısal Modele Ait Model Uyum İndeksleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Revize Edilmiş Değer	Durum
CMIN/DF (x^2/df)	Kabul edilebilir uyum < 5 İyi uyum < 3 Çok iyi uyum < 2	1,636	1,637	Çok iyi uyum
GFI	İyi uyum >,90	,714	,739	Düşük uyum
CFI	İyi uyum >,90 Çok iyi uyum >,95	,820	,846	Düşük uyum
NFI	İyi uyum >,90	,646	,687	Düşük uyum
IFI	İyi uyum >,90	,825	,850	Düşük uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10 İyi uyum <,08 Çok iyi uyum <,05	,070	,070	İyi uyum

Model uyum indeksleri, modelde yer alan parametre sayısıyla doğrudan ilgili olduğu için uyum indeks değerlerindeki olumsuzluğu gidermek adına modelde yer alan örtük değişkenlerin her biri gözlenen değişkenlere dönüştürülerek yeni bir model hazırlanmıştır. Bu kapsamda her bir örtük değişkeni açıklayan gözlenen değişkenlerin toplamının ortalaması alınarak yeni bir gözlenen değişken oluşturulmuştur. Daha sonra gözlenen değişkenler arasındaki yollar çizilerek Şekil 9'daki yeni modele ulaşılmıştır.

Şekil 9. Değişkenlere Ait Yol (*Path*) Analizi

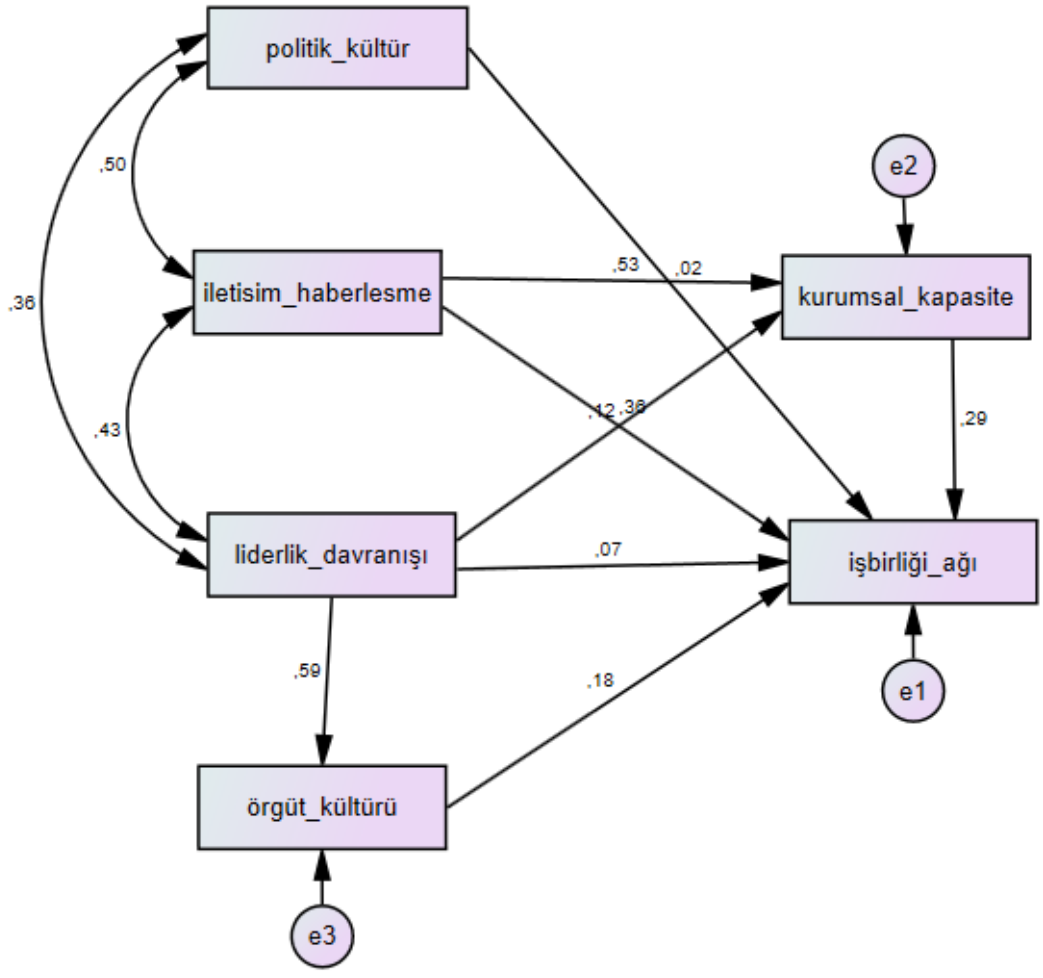

Örtük değişkenlerin gözlenen değişkenlere dönüştürülmesi ile elde edilen yeni yapısal modelin uyum indeksleri incelendiğinde tüm değerlerin çok iyi uyumu işaret ettiği görülmektedir (bknz: Tablo 35).

Tablo 35. Revize Edilmiş Yapısal Modelin Uyum İndeksi Değerleri

Uyum Endeksleri	Normal Değer	Ölçek Değeri	Durum
CMIN/DF	Kabul edilebilir uyum < 5		
(x^2/df)	İyi uyum < 3	1,315	Çok iyi uyum
	Çok iyi uyum < 2		
GFI	İyi uyum >,90	,993	Çok iyi uyum
CFI	İyi uyum >,90	,997	Çok iyi uyum
	Çok iyi uyum >,95		
NFI	İyi uyum >,90	,989	Çok iyi uyum
IFI	İyi uyum >,90	,997	Çok iyi uyum
RMSEA	Kabul edilebilir uyum <,10		
	İyi uyum <,08	,049	Çok iyi uyum
	Çok iyi uyum <,05		

Uyum iyiliği değerlerini sağlayan modelde belirtilen yolların regresyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri aşağıdaki Tablo 36'da sunulmuştur. Tablodaki veriler incelendiğinde iletişim ve haberleşme değişkeni ile kurumsal kapasite değişkeni arasında ,001 düzeyinde anlamlı bir ilişki olup hesaplanan standardize edilmiş katsayı değeri ,534'dür. Başka bir ifade ile diğer değişkenlerin etkisi sabitken iletişim haberleşme değişkeninde yaşanan bir birimlik artış kurumsal kapasite değişkeninde ,53 birimlik bir artışa yol açar. Liderlik davranışı ile örgüt kültürü değişkenleri arasında ,001 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Liderlik davranışı değişkeninde meydana gelen bir birimlik değişim, örgüt kültüründe ,59'luk bir değişime neden olur. Liderlik davranışı ile kurumsal kapasite değişkenleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (KD= 1,532; p= ,125). İletişim ve haberleşme değişkeni ile işbirliği ağı değişkeni arasındaki ilişki ,001 düzeyinde anlamlıdır. İletişim ve haberleşme değişkeninde yaşanacak bir birimlik artış, işbirliği ağında ,36 oranında bir artış meydana getirir. Örgüt kültürü ile işbirliği ağı değişkenleri arasındaki ilişki ,05 değerinde anlamlı olup, bu iki değişken arasındaki yolun katsayı değeri ,17'dir. Liderlik davranışı ve politik kültür değişkenlerinin her ikisi de işbirliği ağı değişkenini anlamlı bir şekilde etkilememektedir (KD<, 1,96; p>,05). Kurumsal kapasite değişkeni ile işbirliği ağı değişkeni arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlıdır ve bu yola ait katsayı değeri ,29'dur. Başka bir ifadeyle kurumsal kapasitede meydana gelecek bir birimlik değişim işbirliği ağını ,29 oranında etkileyecektir.

Tablo 36. Yapısal Modelde Yer Alan Yollara Ait Regresyon Katsayıları

Yol			RK	SRK	SS	KD	P
kurumsal_kapasite	<---	iletisim_haberlesme	,551	,534	,081	6,808	***
örgüt_kültürü	<---	liderlik_davranışı	,636	,586	,077	8,219	***
kurumsal_kapasite	<---	liderlik_davranışı	,094	,120	,061	1,532	,125
işbirliği_ağı	<---	iletisim_haberlesme	,427	,360	,104	4,094	***
işbirliği_ağı	<---	örgüt_kültürü	,147	,170	,065	2,253	,024
işbirliği_ağı	<---	liderlik_davranışı	,061	,068	,077	,795	,426
işbirliği_ağı	<---	politik_kültür	,013	,015	,064	,205	,837
işbirliği_ağı	<---	kurumsal_kapasite	,329	,286	,091	3,621	***

RK: Regresyon katsayısı, SRK: Standardize edilmiş regresyon katsayısı, SS: Standart sapma, KD: Kritik değer, p = p değeri (***= 0,01 seviyesinde anlamlı).

Regresyon katsayısı düşük ve anlamlı olmayan yolların modelden çıkarılması, diğer yolların anlamlılık düzeyini etkileyebildiği için anlamlı olmayan yollar en düşük

katsayıya sahip olandan başlamak üzere sırayla modelden çıkarılarak model yeniden çalıştırılmıştır. Ancak bu işlemin sonucunda değişkenler arasındaki yolların anlamlılık düzeyinde kayda değer bir değişiklik meydana gelmemiştir. Araştırma hipotezlerinin yapısal modelle test edilmesi sonucunda elde edilen sonuçlar, Tablo 37'de özetlenmiştir.

Tablo 37. Hipotez Testine Ait Sonuçların Özeti

Araştırmanın Hipotezleri	Sonuç
H1: Kurumsal kapasite ile işbirliği ağı arasında pozitif bir ilişki vardır.	**Doğrulandı**
H2: Kurumda var olan dayanışmacı örgüt kültürü, kurumlar arasında işbirliği ağı oluşturmayı olumlu etkilemektedir.	**Doğrulandı**
H3: Politik kültür, sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarını anlamlı olarak etkilemektedir.	Doğrulanmadı
H4: İletişim ve haberleşme, sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağını olumlu etkilemektedir.	**Doğrulandı**
H5: İletişim ve haberleşme, kurumsal kapasiteyi olumlu etkilemektedir.	**Doğrulandı**
H6: Kurum yöneticilerinin sahip olduğu dönüşümcü liderlik özellikleri, kurumlar arasındaki işbirliği ağını pozitif etkilemektedir.	Doğrulanmadı
H7: Kurum yöneticilerinin sahip olduğu dönüşümcü liderlik özellikleri, kurumdaki dayanışmacı örgüt kültürünü olumlu etkilemektedir.	**Doğrulandı**
H8: Kurum yöneticilerinin sahip olduğu dönüşümcü liderlik özellikleri kurumsal kapasiteyi olumlu etkilemektedir.	Doğrulanmadı

3.2.5. Sosyal Ağ Analizi Bulguları

Yukarıda ifade edildiği üzere işbirliği düzeyleri ölçeği kullanılarak elde edilen verilerden yararlanılarak, microsoft excel programında veri matrisi oluşturulmuştur. Bu bağlamda analiz gerçekleştirilecek her bir alan ve konu için ayrı excel sayfası kullanılmıştır. Veri matrisleri oluşturulduktan sonra bu excel sayfaları, UCINET programında tanımlanarak sosyal ağ analizi için kullanıma uygun UCINET datalarına dönüştürülmüştür. Ayrıca işbirliği yapılan alan ve konunun sektörlere göre dağılımını inceleyebilmek için öznitelik verileri de oluşturulmuştur. Analize uygun veri matrislerinin oluşturulup UCINET programına tanımlanmasının ardından hangi kurumların hangi kurumlarla işbirliği yaptığını anlamaya imkan sağlayan görsel materyaller elde edilmiştir. Ayrıca her bir ağın büyüklüğü, yoğunluğu ve merkeziliği gibi çeşitli analizler gerçekleştirilmiştir.

3.2.5.1. Sosyal Politikada Kurumlar Arasındaki İşbirliği Ağının Genel Yapısı

Aşağıdaki Şekil 10'da Kocaeli ilinde yer alan sosyal politika aktörlerinin kendi aralarında gerçekleştirmiş oldukları işbirliği sonucunda ortaya çıkan işbirliği ağının görseli yer almaktadır. Şekildeki mavi kutular, ağda yer alan kurumları (düğüm), siyah çizgiler ise bu kurumlar arasında var olan ilişkileri (bağ) temsil etmektedir. Şeklin merkezinde yer alan kurumlar, sosyal politika alanında daha fazla işbirliği yaparken, şeklin kenarlarına yakın olan kurumlar daha az işbirliği gerçekleştirmektedir. Başka bir ifade ile şeklin merkezine yaklaşıldıkça işbirliği artmakta, merkezden uzaklaşıldığında ise azalmaktadır. İşbirliğini temsil eden çizgilerin ucunda yer alan oklar işbirliğinin yönü hakkında bilgi vermektedir. Tek taraflı ok bulunması, bu işbirliğinin tek yönlü olduğunu ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle x kurumu herhangi bir konuda y kurumu ile işbirliği yaptığını ifade ederken, y kurumu x kurumuyla işbirliği yapmadığını ifade ediyorsa bu ilişki tek taraflı okla sembolize edilmektedir. Her iki kurum da karşılıklı işbirliğinin bulunduğunu ifade ediyorsa bu durumda çift taraflı ok kullanılmaktadır.

Şekil 10. Kocaeli İlindeki Sosyal Politika Aktörlerinin Arasındaki İşbirliği Ağının Genel Yapısı

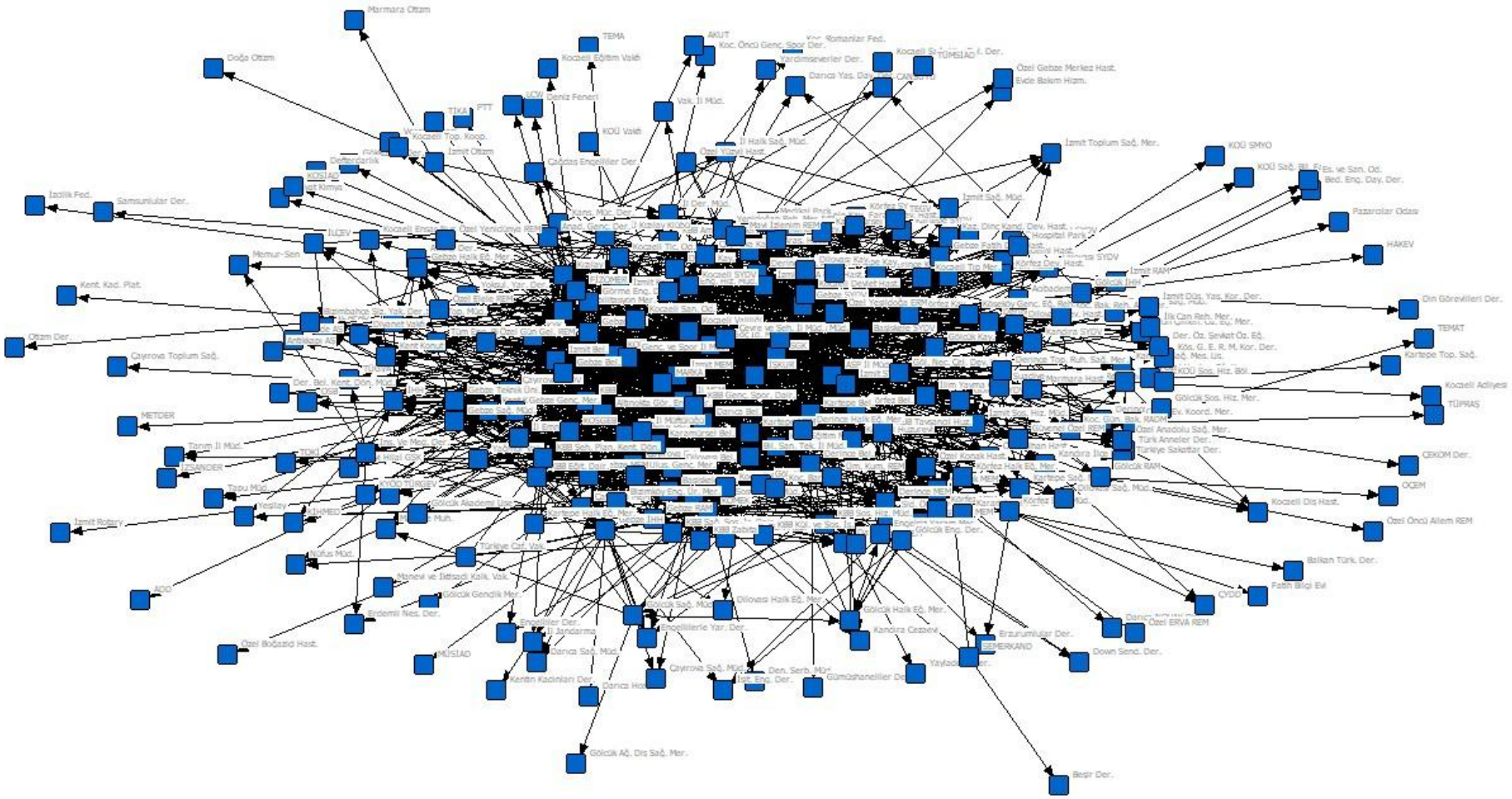

Şekil 10'da yer alan ağ görselinden de açık bir şekilde anlaşılacağı üzere sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği, bütünleşik bir görünüm arz etmektedir. Başka bir ifadeyle ağda yer alan kurumlar birbirinden kopuk değildir ve doğrudan veya dolaylı bir şekilde birbirleriyle ilişki içerisindedir. Tablo 38'de sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağının yoğunluğu, standart sapması, bağ sayısı ve ortalama derecesi yer almaktadır. 133 kurumdan elde edilen verilere göre toplam 285 kurum sosyal politika ağı içerisinde yer almaktadır. Bu 285 kurum arasında toplam 1810 bağ rapor edilmiş olup, ağın yoğunluğu %2 olarak tespit edilmiştir (yoğunluk: ,022; standart sapma: ,148). Bu bulgudan yola çıkarak sosyal politika ağındaki işbirliği yoğunluğunun düşük olduğu ve mevcut işbirliği potansiyelinin yalnızca %2'sinin gerçekleştiği ifade edilebilir. Ancak sosyal politikanın geniş ve dağınık kapsamı göz önüne alındığında ağ yoğunluğu ile ilgili çıkarım yapabilmek için sosyal politikanın her alanının ayrı ayrı incelenmesi daha sağlıklı sonuçlar elde etmeyi sağlar. Ağdaki mevcut ilişkilerin 310'u karşılıklı iken 1500'ü tek yönlüdür. Karşılıklı olan işbirliklerinin toplam işbirliği oranındaki payı %17'dir.

Tablo 38. Genel İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler

Ağın Yoğunluğu	Standart Sapma	Bağ Sayısı	Ortalama Derece
0.022	0.148	1810	6.354

Sosyal politika aktörlerinin işbirliği ağındaki konumlarını analiz etmek için merkezilik ölçütleri kullanılmıştır. Sosyal ağ analizinde çok sayıda merkezilik ölçütü bulunmaktadır. Bu tez çalışmasında derece merkeziliği (*degree centrality*), arasındalık merkeziliği (*betwenness centrality*) ve özvektör merkeziliği (*eigenvector centrality*) analizleri gerçekleştirilmiştir. Derece merkeziliği, doğrudan ağda yer alan düğümlerin diğer düğümlerle arasındaki ilişkiye bağlıdır ve kısaca daha çok işbirliği yapan düğümler ağın merkezinde yer alırlar. Arasındalık merkeziliği, bir aktörün ağdaki diğer aktörler arasında bulunma derecesini yansıtır. Diğer bir ifadeyle arasındalık merkeziyeti herhangi bir düğümün ağda ne ölçüde köprü vazifesi gördüğünü gösterir. Arasındalık merkeziliği değeri yüksek olan aktörler, ağdaki bağlantısız tabakalar arasında bilgi alış verişini sağlar ve koordinasyon görevi üstlenebilir. Özvektör merkeziliği ise bir aktörün ağdaki öneminin ölçüsüdür ve bir ağdaki bütün aktörlere göreli değerler vermektedir (Gürsakal, 2009:92-97). Özvektör merkeziliğine göre güçlü ve etkili aktörlerin işbirliği yaptığı kurumlar, az sayıda bağlantı almasına rağmen ağda daha önemli konumda bulunabilmektedir.

Sosyal politikadaki işbirliği ağı derece merkeziliği ölçütü kullanılarak yeniden şekillendirilmiş, ayrıca ağda yer alan düğümler faaliyet yürüttükleri sektörlere göre renklendirilerek aşağıda yer alan Şekil 11 elde edilmiştir. Şekildeki kurumların simgesi derece merkeziliğine göre büyümekte ya da küçülmektedir. Ayrıca kırmızı renkli kurumlar, merkezi kamu kurumlarını, mavi renkli kurumlar yerel kamu kurumlarını, yeşil kurumlar özel sektörü, sarı kurumlar ise sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. İşbirliği ağının daha iyi anlaşılabilmesi için kurumların (düğümlerin) isimleri (etiketleri) silinmiştir. Ağ üzerinde gerçekleştirilen derece merkeziliği ve arasındalık merkeziliği analizleri sonucunda ağın merkezinde yer aldığı anlaşılan kurumlar tablo haline getirilerek sunulmuştur. Şekilde açıkça görüldüğü üzere sosyal politika ağının merkezinde

kamu kurumları yer almakta, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ise genellikle işbirliği ağının çevresinde konumlanmaktadır.

Şekil 11. Sosyal Politika Ağının Derece Merkeziliği Haritası

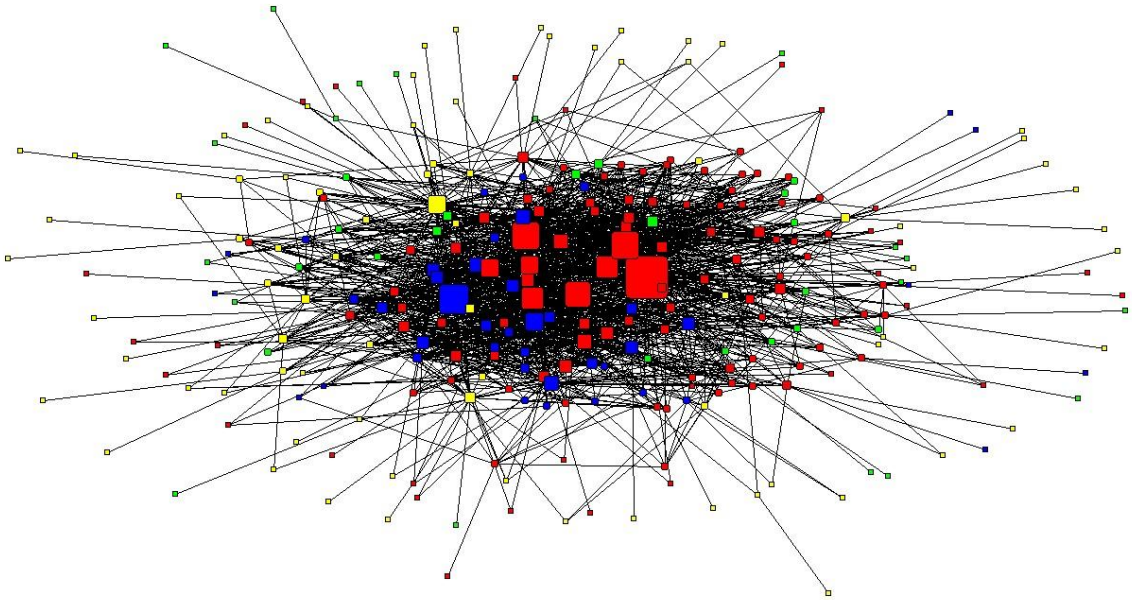

Sosyal politika ağının bütün aktörlerine ait merkezilik analizlerinin sonuçları Ek 5'te verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 39'da ise seçilmiş aktörlere ait merkezilik değerleri rapor edilmiştir.

Tablo 39. Seçilmiş Aktörlere Ait Merkezilik Analizi Sonuçları

Kurumlar	Giden Bağlantı (Outdeg)	Gelen Bağlantı (Indeg)	Arasındalık Değeri (Betwenness)
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	128.00	62,00	11204,534
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	59,00	68,00	5300,010
Kocaeli Valiliği	60,00	49,00	2319,440
İl Sağlık Müdürlüğü	69,00	35,00	2176,230
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	20,00	41,00	2028,166
Kızılay	37,00	24,00	2662,867
İŞKUR	54,00	40,00	1548,078
İl Milli Eğitim Müdürlüğü	32,00	49,00	1333,919
İŞKUR	54,00	40,00	1548,078
Kent Konseyi	20,00	7,00	1044,250

Tabloda sunulan verilere göre sosyal politika ağında giden bağlantılar açısından (outdeg) Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü 128 bağlantı ile en merkezi konumda yer almaktadır. Bu kurumu sırasıyla İl Sağlık Müdürlüğü, Valilik, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, SGK ve İŞKUR takip etmektedir. Gelen bağlantı açısından ise (indeg) en yüksek rakam 68 bağlantı ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesine aittir. Bu kurumu sırasıyla Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ve İŞKUR takip etmektedir. Her iki derece merkeziliği ölçüsü birlikte ele alındığında Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İŞKUR işbirliği ağının en merkezinde yer alan kurumları oluşturmaktadır. Bu kurumlar hem işbirliği yapma açısından tercih edilen konumda yer aldığından hem de kendi iradeleri ile çok sayıda işbirliği kurduklarından dolayı etkili, güçlü ve önemli bir konuma sahiptir.

Arasındalık merkeziyeti analizi sonucuna göre ise Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kızılay, Kocaeli Valiliği, İl Sağlık Müdürlüğü ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü en yüksek arasındalık merkeziyetine sahip kurumlardır. Bu kurumlar işbirliği ağında bilginin dağıtımı açısından önemli avantajlara sahiptir.

Tablo 40. Sosyal Politika Ağına İlişkin Özvektör Değerleri

	Özvektör Değeri (eigenvector)
Minimum	0,000
Ortalama	0,038
Maksimum	0,310
Toplam	10,961
Standart Sapma	0,045
Varyans	0,002

Sosyal politika ağı üzerinde gerçekleştirilen özvektör merkeziliği analizin sonucunda ağda yer alan aktörlerin 0,310 ile 0 arasında önem aralığına sahip olduğu görülmektedir. Bu analizin sonucuna göre ağda yer alan en önemli aktör 0,310 özvektör değeri ile Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü olmuştur. Bu kurumu sırasıyla Kocaeli Valiliği (eigenvec: 0,238), Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (eigenvec: 0,229), İl Sağlık Müdürlüğü (eigenvec: 0,211) ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü (eigenvec: 0,201) izlemektedir. Sivil toplum kuruluşları arasında en yüksek özvektör merkeziliğine sahip kurum 0,120 değeri ile Kızılay olmuştur. Altı Nokta Görme Engelliler Derneği (eigenvec: 0,065), Görme Engellilerle Dayanışma Derneği (eigenvec: 0,055), Yağmur Vakfı (eigenvec: 0,044) ve İlim Yayma Cemiyeti (eigenvec: 0,040) sivil toplum kuruluşları arasında nispeten daha yüksek özvektör merkeziliği değerine sahip kurumlardır. Özel sektörde ise Özel Yeşildoğa Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi (eigenvec: 0,071), Medikal Park (eigenvec: 0,064), Fizomer (eigenvec: 0,061) ve Acıbadem (eigenvec: 0,039) ağdaki ortalama değerden daha yüksek özvektör merkeziliği değerine sahiptir.

3.2.5.2. Temel Sosyal Politika Alanlarına Ait İşbirliği Ağlarının Analizi

Yukarıda sosyal politikanın genel yapısına ilişkin sosyal ağ analizi bulguları verilmişti. Bu başlık altında ise sosyal politikanın temel alanlarına ait işbirliği ağlarının yapısı müstakil olarak incelenmiştir. Bu bağlamda konut, eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarında gerçekleştirilen işbirlikleri sosyal ağ analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

3.2.5.2.1. Konut Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı

Konut konusunda yapılan işbirliğinin ağ yapısı Şekil 12'de yer almaktadır. Bu alanda ortaya çıkan işbirliği ağında toplam 47 kurum yer almış ve bu kurumlar arasında 82 işbirliği bağı rapor edilmiştir. Ağın yoğunluğuna ilişkin veriler Tablo 41'de gösterilmektedir. Tablodaki verilere göre konut alanındaki işbirliği ağının yoğunluğu 0,038 olarak hesaplanmıştır. Başka bir ifadeyle ağdaki potansiyel işbirliklerinin yalnızca %4'üne yakını gerçekleştirilmiştir. Ağdaki mevcut ilişkilerin 8'i karşılıklı iken 74'ü tek yönlü ilişkidir.

Tablo 41. Konut Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler

Ağın Yoğunluğu	Standart Sapma	Bağ Sayısı	Ortalama Derece
0.038	0.191	82	1,745

Ağda kırmızı renk ile gösterilen kurumlar merkezi kamu kurumlarını, mavi renkle gösterilen kurumlar yerel yönetimleri, yeşil renkle gösterilenler özel sektörü ve sarı renkle gösterilen kurumlar sivil toplum kuruluşlarını yansıtmaktadır. Şekilden de açıkça görüleceği üzere ağın büyük bir çoğunluğu merkezi ve yerel kamu kurumlarından oluşmaktadır. Ağda yalnızca 1 özel sektör ve 2 sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır.

Şekil 12. Konut Alanındaki İşbirliği Ağı

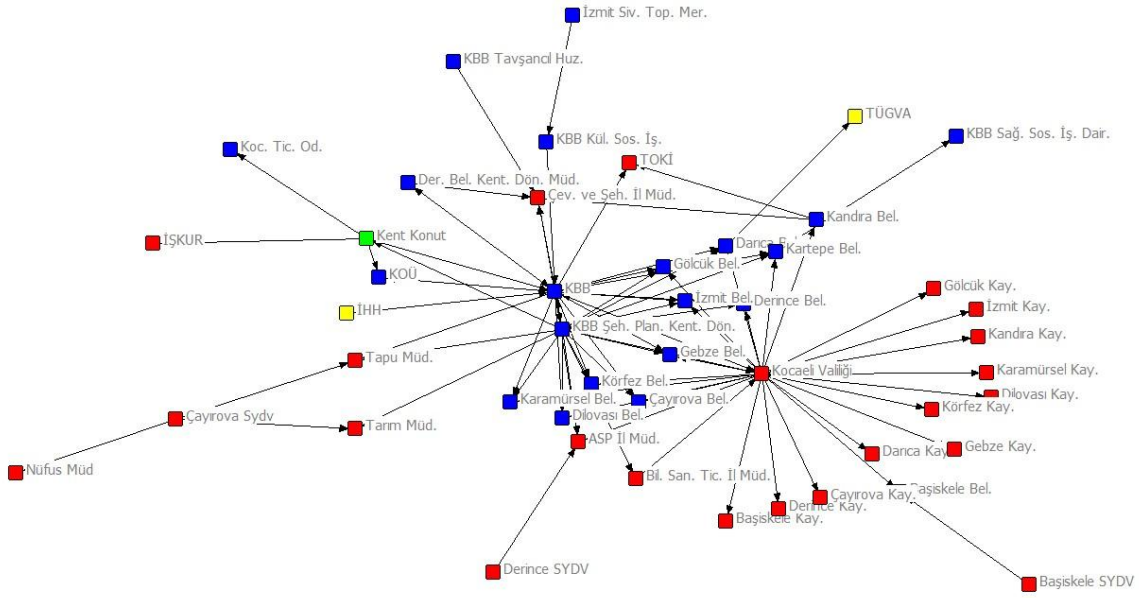

Tablo 42. Konut Alanındaki Seçilmiş Aktörlere Ait Merkezilik Analizi Sonuçları

Kurumlar	Giden Bağlantı (Outdeg)	Gelen Bağlantı (Indeg)	Arasındalık Değeri (Betwenness)
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	19,000	6,000	205,500
Kocaeli Valiliği	25.000	3.000	128.000
KBB Kültür ve Sos. İşler Daire Başk.	1,000	1,000	39,000
Kent Konut	4,000	2,000	16,500
KBB Şehir Plan. ve Kentsel Dön. Şb.	18,000	1,000	15,000

Tablo 42'de konut alanındaki işbirliği ağının merkezinde yer alan kurumlara ilişkin çeşitli merkezilik ölçütleri yer almaktadır. Bu verilere göre Kocaeli Büyükşehir Belediyesi 19 kurumla işbirliği yapmakta, 6 kurumun da işbirliği partneri olarak belirtilmektedir. Ayrıca bu kurum 205,500 arasındalık değeri ile ağdaki en yüksek arasındalık merkeziyeti değerine sahiptir. Dolayısıyla konut ağının en merkezinde Kocaeli Büyükşehir Belediyesi yer almaktadır. Dahası konut alanındaki işbirliği ağının Kocaeli Valiliği dışında kalan diğer önemli aktörleri de ya büyükşehir belediyesinin alt birimleridir ya da belediyenin iştiraki olan Kent Konut'tur.

Tablo 43. Konut Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri

	Özvektör Değeri
Minimum	0,003
Ortalama	0,104
Maksimum	0,455
Toplam	4,911
Standart Sapma	0,102
Varyans	0,010

Konut alanında ortaya çıkan kurumlar arası işbirliği ağına ilişkin özvektör değerleri Tablo 43'te yer almaktadır. Bu tablodaki verilere göre ağda yer alan kurumlar 0,455 ile 0,003 arasında bir önem değerine sahiptir. En yüksek özvektör değerine sahip olan kurum 0,455 ile Kocaeli Valiliği olurken bu kurumu 0,431 değeri ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesi takip etmektedir.

3.2.5.2.2. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı

Eğitim hizmetleri alanında gerçekleştirilen işbirliklerinin oluşturduğu ağ yapısı Şekil 13'te yer almaktadır.

Şekil 13. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağı

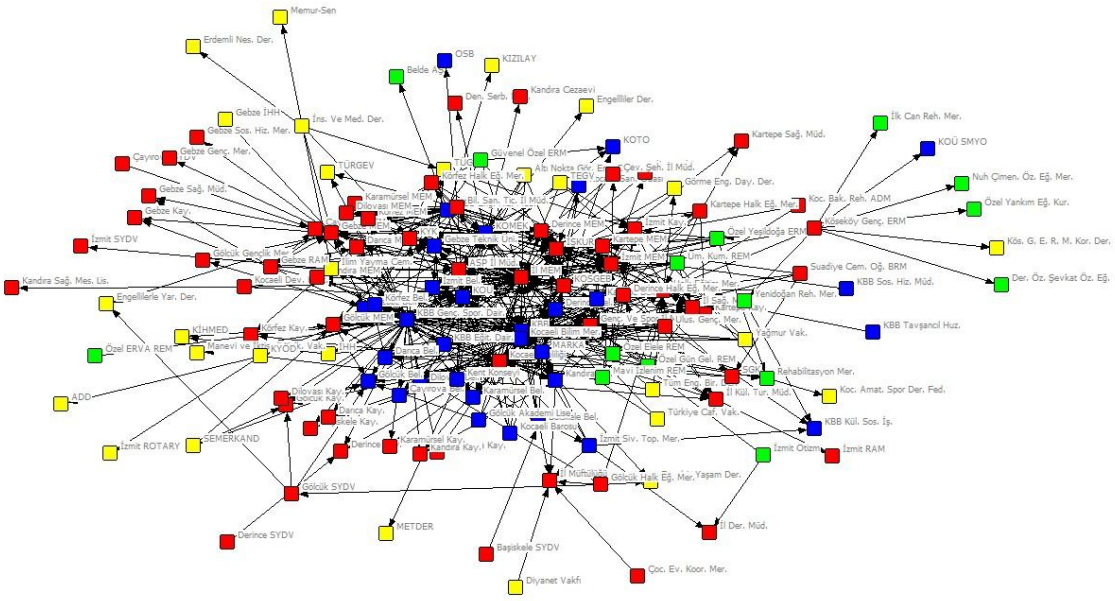

Eğitim hizmetleri ile ilgili olarak 139 kurum arasında toplam 547 bağ tespit edilmiş olup, bu bağların %8'i karşılıklıdır. Ağın yoğunluğuna ilişkin veriler Tablo 44'de gösterilmektedir. Tablodaki verilere göre eğitim hizmetleri alanındaki işbirliği ağının yoğunluğu 0,029 olarak hesaplanmıştır. Başka bir ifadeyle ağdaki potansiyel işbirliklerinin yaklaşık %3'ü gerçekleşmiştir.

Tablo 44. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler

Ağın Yoğunluğu	Standart Sapma	Bağ Sayısı	Ortalama Derece
0,029	0,166	547	3,935

Ağda kırmızı renk ile gösterilen kurumlar merkezi kamu kurumlarını, mavi renkle gösterilen kurumlar yerel kamu kurumlarını, yeşil renkle gösterilenler özel sektörü ve sarı renkle gösterilen kurumlar sivil toplum kuruluşlarını sembolize etmektedir. Eğitim hizmetleri ağının merkezinde kamu kurumları yer almaktadır. Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ise genellikle merkeze uzak olarak konumlanmıştır.

Eğitim hizmetleri alanında gerçekleştirilen işbirliği ağı üzerinde gerçekleştirilen merkezilik analizinin sonuçları Tablo 45'te sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre İl Milli Eğitim Müdürlüğü hem kendi iradesiyle işbirliği gerçekleştiren hem de diğer aktörlerin işbirliği yapmak için tercih ettiği kurum olarak ağın en merkezinde yer almaktadır. Ayrıca arasındalık merkeziliği ölçüsü en yüksek olan kurum da İl Milli Eğitim Müdürlüğüdür.

Kocaeli Valiliği giden bağlantı açısından İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile aynı rakama sahiptir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve KOMEK eğitim alanında merkeze yakın yerel kurumlar olarak ön plana çıkmaktadır. İzmit İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Kartepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Gebze İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü yüksek merkezilik değerlerine sahip diğer aktörlerdir. Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ise ağda merkezden uzak olarak konumlanmakta ve kamu kurumlarına göre daha düşük merkezilik değerlerine sahip olmaktadır. Sivil toplum kuruluşları arasında İlim Yayma Cemiyeti, özel sektörde ise Yenidoğan Rehabilitasyon Merkezi en yüksek merkezilik değerine sahip kurumlardır.

Tablo 45. Eğitim Hizmetlerindeki İşbirliği Ağına İlişkin Bazı Aktörlerin Merkezilik Analizi Sonuçları

Kurumlar	Giden Bağlantı (Outdeg)	Gelen Bağlantı (Indeg)	Arasındalık Değeri (Betwenness)
İl Milli Eğitim Müdürlüğü	30,00	35,00	1937,472
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	24,00	28,00	1140,308
Kocaeli Valiliği	30,00	15,00	687,128
KOMEK	22,00	15,00	833,797
İzmit İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	20,00	41,00	642,805
Gebze İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	12,00	8,00	506,701
Halk Eğitim Merkezi	7,00	17,00	537,035
Kartepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	13,00	9,00	594,042
İlim Yayma Cemiyeti	4,00	4,00	72,144
Yenidoğan Rehabilitasyon Merkezi	6,00	1,00	7,652

Eğitim hizmetleri alanındaki işbirliği ağına ilişkin özvektör değerleri tablosu Tablo 46'da sunulmaktadır. Eğitim hizmetleri ağında yer alan kurumların özvektör değerleri 0,333 ile 0,001 arasında değişmektedir. Bu bağlamda en yüksek özvektör merkeziliğine sahip kurum, İl Milli Eğitim Müdürlüğüdür. İkinci sırada Kocaeli Büyükşehir Belediyesi gelirken üçüncü sırada büyükşehir belediyesinin Gençlik ve Spor Dairesi Başkanlığı bulunmaktadır. Bu kurum ağın merkezinde yer alan kurumlara göre daha düşük bağlantıya sahip olmasına rağmen ilişki kurduğu kurumların etki ve önemi açısından yüksek bir özvektör merkeziliği değerine sahiptir.

Tablo 46. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri

	Özvektör Değeri
Minimum	0,001
Ortalama	0,057
Maksimum	0,333
Toplam	7,986
Standart Sapma	0,062
Varyans	0,004

3.2.5.2.3. Sağlık Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı

Sağlık hizmetleri alanında gerçekleştirilen işbirliklerinin oluşturduğu işbirliği ağı Şekil 14'te yer almaktadır. Sağlık hizmetlerinde faaliyet yürüten toplam 129 kurum ve kuruluş arasında 328 bağlantı bulunmuştur. Ağın yoğunluğuna ilişkin veriler Tablo 47'de gösterilmektedir. Tablodaki verilere göre konut alanındaki işbirliği ağının yoğunluğu 0,020 olarak hesaplanmıştır. Başka bir ifadeyle ağdaki potansiyel işbirliklerinin %2'si gerçekleştirilmiştir. Ağdaki mevcut ilişkilerin 38'i karşılıklı iken 290'ı ise tek yönlü ilişkidir. Bu veriden hareketle ağdaki 38 kurumun birbirleriyle çift yönlü bağlantı kurarken, büyük bir çoğunluğunun ise karşılıksız bağlantıya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 47. Sağlık Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler

Ağın Yoğunluğu	Standart Sapma	Bağ Sayısı	Ortalama Derece
0,020	0,140	328	2,543

Şekil 14. Sağlık Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağı

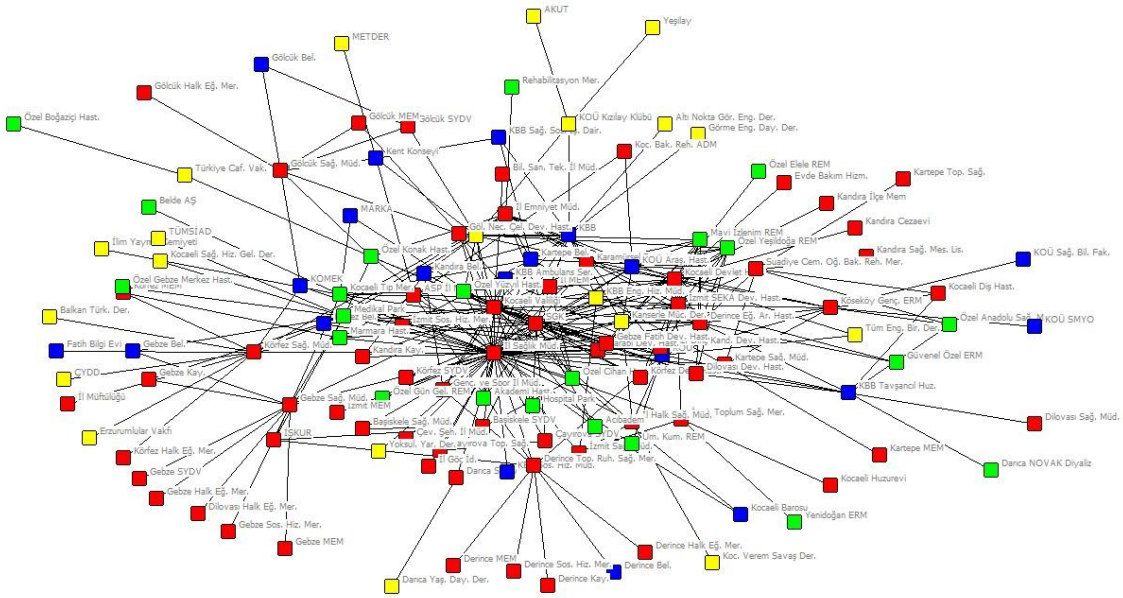

Ağda kırmızı renkle gösterilen kurumlar merkezi kamu kurumlarını, mavi renkle gösterilen kurumlar yerel kamu kurumlarını, yeşil renkle gösterilenler özel sektörü ve sarı renkle gösterilen kurumlar sivil toplum kuruluşlarını sembolize etmektedir. Sağlık hizmetleri ağının merkezinde kırmızı renkle sembolize edilen merkezi kamu kurumları bulunurken, mavi, yeşil ve sarı renkle sembolize edilen diğer aktörlerin de konut ve eğitim hizmetlerinin aksine merkeze daha yakın konumlandığı görülmektedir. İl Sağlık Müdürlüğü 42 kurumla işbirliği yapmakta, 26 kurum ise bu kurumla işbirliği yaptığını dile getirmektedir. İl Sağlık Müdürlüğünün arasındalık merkeziliği değeri 3605,617'dir. Bu kurumu Kocaeli Devlet Hastanesi, SGK ve Körfez İlçe Sağlık Müdürlüğü gibi merkezi kamu kurumları takip etmektedir. Merkezi kamu kurumlarının ardından 12 giden, 3 gelen bağlantı ve 550,612 arasındalık değeri ile Medikal Park gelmektedir. Ayrıca Kızılay ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi sağlık hizmetleri alanında işbirliği ağının merkezine yakın bir konuma sahiptir.

Tablo 48. Sağlık Hizmetlerindeki İşbirliği Ağına İlişkin Bazı Aktörlerin Merkezilik Analizi Sonuçları

Kurumlar	Giden Bağlantı (Outdeg)	Gelen Bağlantı (Indeg)	Arasındalık Değeri (Betwenness)
İl Sağlık Müdürlüğü	30,00	35,00	1937,472
Kocaeli Devlet Hastanesi	24,00	28,00	1140,308
SGK	30,00	15,00	687,128
Körfez İlçe Sağlık Müdürlüğü	22,00	15,00	833,797
Medikal Park	20,00	41,00	642,805
Kızılay	12,00	8,00	506,701
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	7,00	17,00	537,035

Sağlık hizmetleri alanındaki işbirliği ağında yer alan kurumların özvektör değerleri incelendiğinde aktörlerin 0,450 ile 0 arasında önem değerine sahip olduğu görülmektedir. En yüksek özvektör değerine sahip olan kurum İl Sağlık Müdürlüğüdür. Kocaeli Valiliği, Kocaeli Devlet Hastanesi ve SGK özvektör değeri yüksek olan diğer kamu kurumlarıdır.

Medikal Park, Mavi İzlenim Rehabilitasyon Merkezi ve Özel Yeşildoğa Rehabilitasyon Merkezi özvektör merkeziliği yüksek olan devlet dışı aktörlerdir.

Tablo 49. Eğitim Hizmetleri Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri

	Özvektör Değeri
Minimum	0,000
Ortalama	0,057
Maksimum	0,450
Toplam	7,335
Standart Sapma	0,067
Varyans	0,005

3.2.5.2.4. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı

Şekil 15'te sosyal yardım alanında faaliyet yürüten kurumlar arasında gerçekleşen işbirliklerinin meydana getirdiği ağın görseli yer almaktadır. 133 kurum arasındaki 319 bağlantıdan oluşan ağın yoğunluğu %1,8 olarak gerçekleşmiştir. Sosyal yardım konusundaki işbirliği ağı bütünleşik bir görünüm arz etmemektedir. Ağın bütününden kopuk iki adet diad yer almaktadır. Ağdaki bağlantıların 30'u karşılıklı olarak gerçekleşirken 289'u tek yönlü ilişki şeklindedir.

Tablo 50. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler

Ağın Yoğunluğu	Standart Sapma	Bağ Sayısı	Ortalama Derece
0,018	0,140	319	2,543

Şekilde yer alan kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını, mavi kurumlar yerel kamu kurumlarını, sarı kurumlar sivil toplum kuruluşlarını, yeşil kutular ise özel sektör kuruluşlarını temsil etmektedir.

Şekil 15. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağı

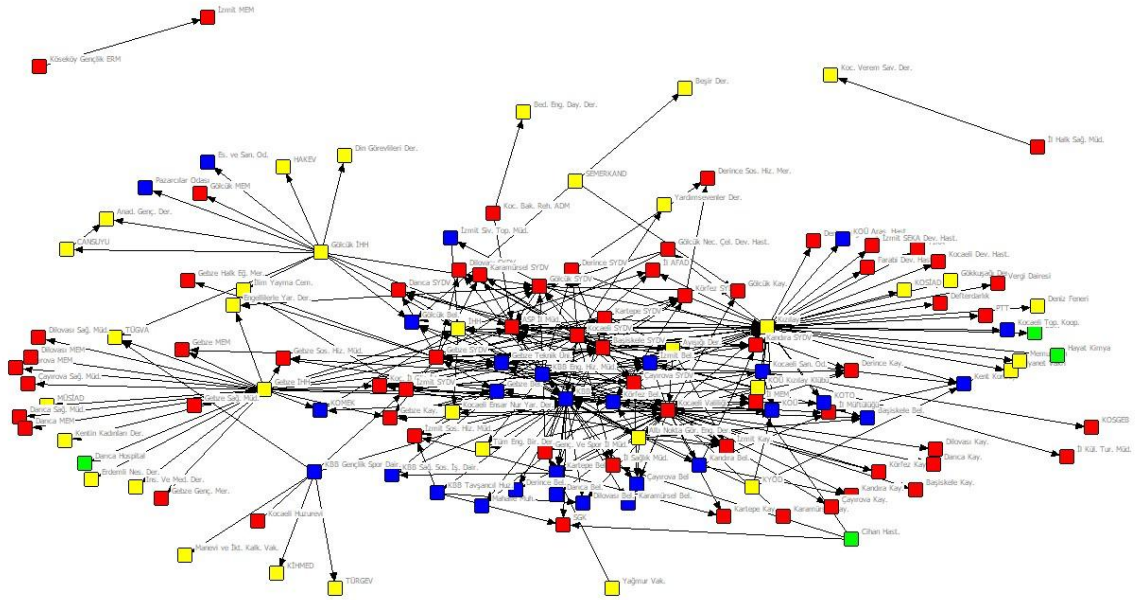

Ağ üzerine gerçekleştirilen derece ve arasındalık merkeziliği ölçümlerinin sonuçları Tablo 51'de sunulmuştur. Tabloda yer alan bulgulara göre sosyal yardım alanında diğer aktörlerle en çok işbirliği yapan kurum Kocaeli Valiliği olurken, kendisi ile en çok işbirliği yapılan kurum ise Kocaeli Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Kızılay 32 giden bağlantı ve 10 gelen bağlantı ve 1230,535 arasındalık değeri ile sosyal yardım ağının en

merkezi kurumlarından biri durumundadır. Bu üç kurumu kaymakamlıklar bünyesinde yer alan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ile İHH ve Ayışığı Derneği gibi insani yardım örgütleri takip etmektedir.

Tablo 51. Sosyal Yardım Alanındaki Bazı Aktörlere İlişkin Merkezilik Analizi Sonuçları

Kurumlar	Giden Bağlantı (Outdeg)	Gelen Bağlantı (Indeg)	Arasındalık Değeri (Betwenness)
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	30,00	17,00	1383,299
Kızılay	32,00	10,00	1230,535
Kocaeli Valiliği	33,00	11,00	605,845
Gölcük SYDV	5,00	7,00	343,651
Ayışığı Derneği	6,00	3,00	96,506
İHH	4,00	6,00	177,884
KBB Engelli Hizmetleri Müdürlüğü	24,00	1,00	280,568

Yapılan özvektör merkeziliği analizi sonucunda ağda yer alan aktörlerin 0,364 ile 0 arasında önem değerine sahip olduğu görülmüştür (bknz: Tablo 52). Ağda yer alan en önemli kurumlar sırasıyla Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Valiliği ve Kızılay olarak tespit edilmiştir. Bu kurumları 0,254 özvektör değeri ile KBB Engelli Hizmetleri Müdürlüğü, 0,239 özvektör değeri ile Kocaeli SYDV ve 0,238 özvektör değeri ile Başiskele SYDV kurumları takip etmektedir.

Tablo 52. Sosyal Yardım Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri

	Özvektör Değeri
Minimum	0,000
Ortalama	0,056
Maksimum	0,364
Toplam	7,464
Standart Sapma	0,066
Varyans	0,004

3.2.5.2.5. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağının Yapısı

Şekil 16'da sosyal hizmet alanında gerçekleşen işbirliği ağı yer almaktadır. Ağda 221 kurum bulunmakta ve bu kurumlar arasında 1115 işbirliği gerçekleşmektedir. İşbirliği ağının yoğunluğu 0,023 olarak hesaplanmıştır. Ağdaki mevcut 1115 ilişkinin yaklaşık %15'i karşılıklıdır. Ağın yoğunluğuna ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 53. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağının Yoğunluğuna İlişkin Veriler

Ağın Yoğunluğu	Standart Sapma	Bağ Sayısı	Ortalama Derece
0,023	0,150	1115	5,045

Şekilde yer alan kırmızı kutular merkezi kamu kurumlarını, mavi kutular yerel kamu kurumlarını, yeşil kutular özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir.

Ağ üzerinde gerçekleştirilen merkezilik analizi sonucunda Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü 99 giden bağlantı, 51 gelen bağlantı ve 7227,472 arasındalık değeri ile ağın en merkezinde yer almaktadır. Kocaeli Valiliği, İl Sağlık Müdürlüğü, SGK, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, İl Göç İdaresi ve İŞKUR giden derece (outdeg) merkeziliği en yüksek olan kurumlardır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Kocaeli Üniversitesi ve İŞKUR ise kendileri ile en fazla işbirliği yapılan kurumlardır. Başka bir ifadeyle girdi (indeg) derece merkeziliği en yüksek olan kurumlardır. Arasındalık merkeziyeti açısından en merkezde

bulunan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünün ardından sırasıyla Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Kocaeli Valiliği ve İŞKUR daha merkezi bir konumda yer almaktadır.

Şekil 16. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağı

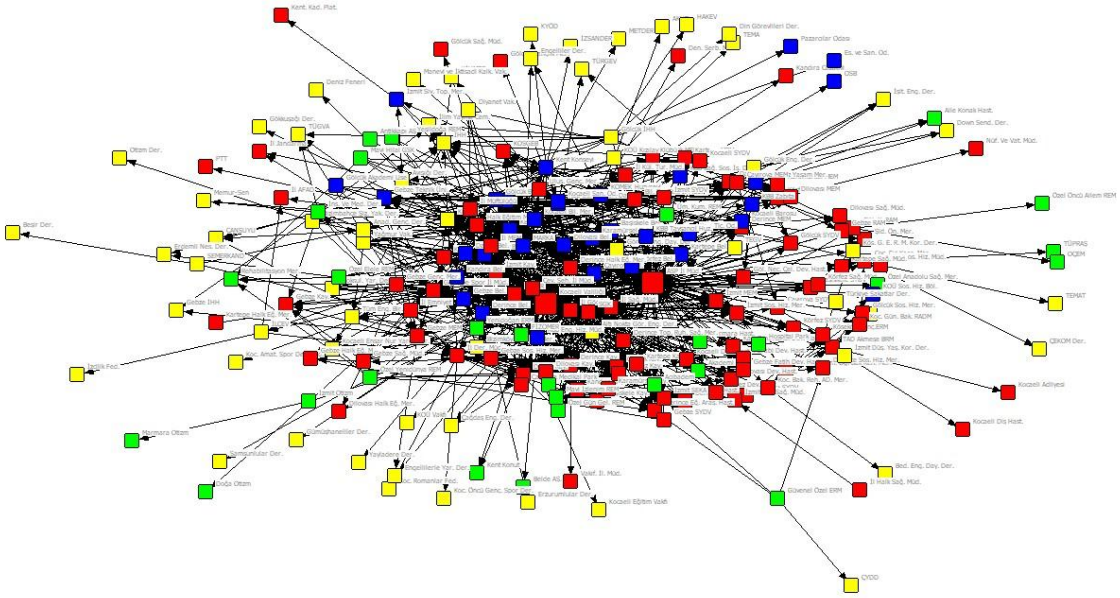

Sosyal hizmet alanındaki işbirliği ağı üzerinde gerçekleştirilen özvektör merkeziliği analizi sonucunda ağda yer alan aktörlerin 0,329 ile 0 arasında değer aldıkları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre ağdaki en önemli kurum, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüdür. Daha sonra ise sırasıyla Kocaeli Valiliği (eigenvec: 0,266), Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (eigenvec: 0,248), İl Sağlık Müdürlüğü (eigenvec: 0,229), SGK (eigenvec: 0,219), İŞKUR (eigenvec: 0,206) ve İl Göç İdaresi (eigenvec: 0,179) sıralanmaktadır.

Tablo 54. Sosyal Hizmet Alanındaki İşbirliği Ağına İlişkin Özvektör Değerleri

	Özvektör Değeri
Minimum	0,000
Ortalama	0,044
Maksimum	0,329
Toplam	9,662
Standart Sapma	0,051
Varyans	0,003

3.2.5.3. İşbirliği Yapılan Konuya Göre İşbirliği Ağlarının Analizi

İşbirliği düzeyleri ölçeğinde katılımcılardan hangi konularda işbirliği yaptıklarına dair veriler toplanmıştır. Bu bağlamda bina-mekan paylaşımı, ortak projede çalışma, personel desteği sağlama, bilgi paylaşımı, yönetici görüş alışverişi, sosyal etkinlik ve seminer-kurs vb. gibi konularda yapılan işbirlikleri sonucunda ortaya çıkan her bir işbirliği ağına sosyal ağ analizi uygulanmıştır. Bu kapsamda ağ bazında işbirliği yapılan konularda ortaya çıkan ağın büyüklüğü ve yoğunluğu belirlenmiştir. Aktör bazında da hangi kurumların derece ve arasındalık merkeziliği açısından ağın merkezinde yer aldığı, hangi kurumların özvektör merkeziliği değerleri itibariyle ağda önemli bir konumda bulunduğu analiz edilmiştir.

3.2.5.3.1. Bina-Mekan Paylaşımı Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi

Sosyal politika aktörleri arasında bina-mekan paylaşımı konusunda gerçekleştirilen işbirliği ağlarının haritası Şekil 17'de yer almaktadır. Bina-mekan paylaşımı konusunda 131 kurum arasında toplam 252 bağlantı gerçekleştirilmektedir. Bu bağlantıların %5'i karşılıklıdır. Aktörler arasındaki işbirliği ağının yoğunluğu %1,5'dir. Ağ bütüncül bir yapıya sahip değildir ve ağın bütününden kopuk 3 adet diad ve 1 adet triad bulunmaktadır.

Şekil 17. Bina-Mekan Paylaşımı Konusundaki İşbirliği Ağı

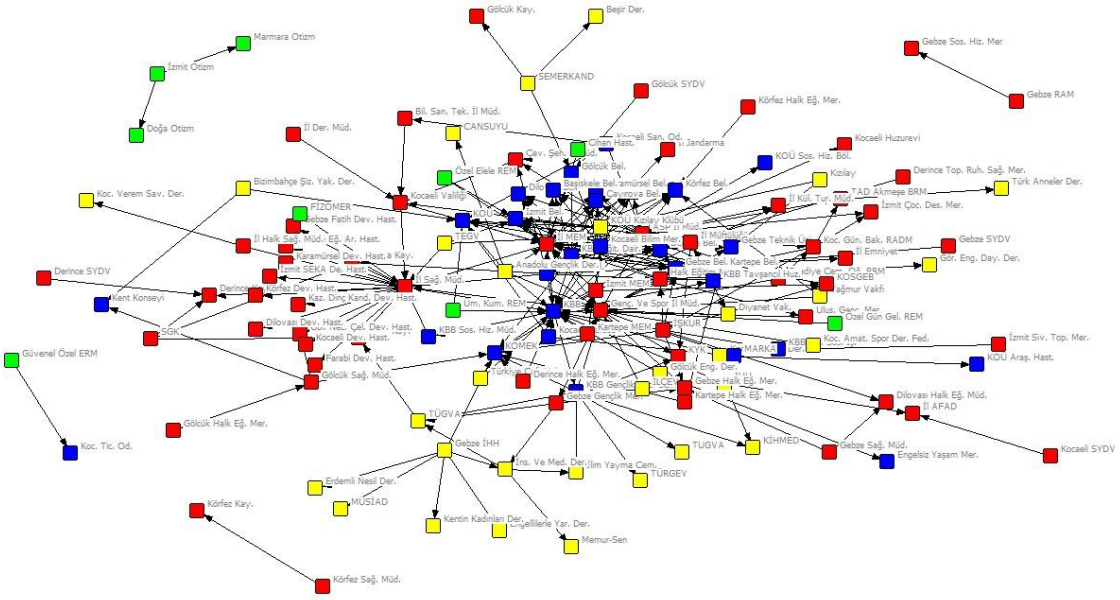

Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını; mavi kutular, yerel kamu kurumlarını; yeşil kutular, özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Ağ üzerine gerçekleştirilen merkezilik analizlerinin sonucunda ağdaki kilit aktörler tespit edilmiştir. Derece merkeziliği analizinde bina-mekan paylaşımı konusunda diğer aktörlerle en fazla işbirliği yapan kurumlar arasında ilk sırayı 21 bağlantı ile Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü alırken bu kurumu 17 bağlantı ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü takip etmektedir. Kocaeli Bilim Merkezi, İl Sağlık Müdürlüğü ve KBB Eğitim Dairesi ise 14 giden bağlantıya sahiptir. Sosyal politika aktörleri arasında bina-mekan paylaşımı konusunda en fazla gelen bağlantıya sahip kurum ise 21 bağlantı ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesidir. Gelen bağlantı açısından merkezde yer alan diğer kurumlar ise sırasıyla Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (12 bağlantı), KOMEK (11 bağlantı) ve İl Milli Eğitim Müdürlüğüdür (10 bağlantı). Arasındalık merkeziyeti açısından en merkezde yer alan kurum Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüdür (between: 1563,163). Onu sırasıyla Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (between: 1265,800) ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü (between: 817,683) takip etmektedir. Özvektör merkeziliği analizi sonucuna göre ağdaki en önemli kurum 0,381 değeri ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü olmuştur. Bu kurumumdan sonra sırasıyla 0,326 değeri ile Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve 0,318 değeriyle Kocaeli Büyükşehir Belediyesi gelmektedir.

3.2.5.3.2. Ortak Projede Çalışma Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi

Şekil 18'de sosyal politika aktörlerinin ortak projede çalışma konusunda yaptıkları işbirliği sonucunda meydana gelen ağ yer almaktadır.

Şekil 18. Ortak Projede Çalışma Konusundaki İşbirliği Ağı

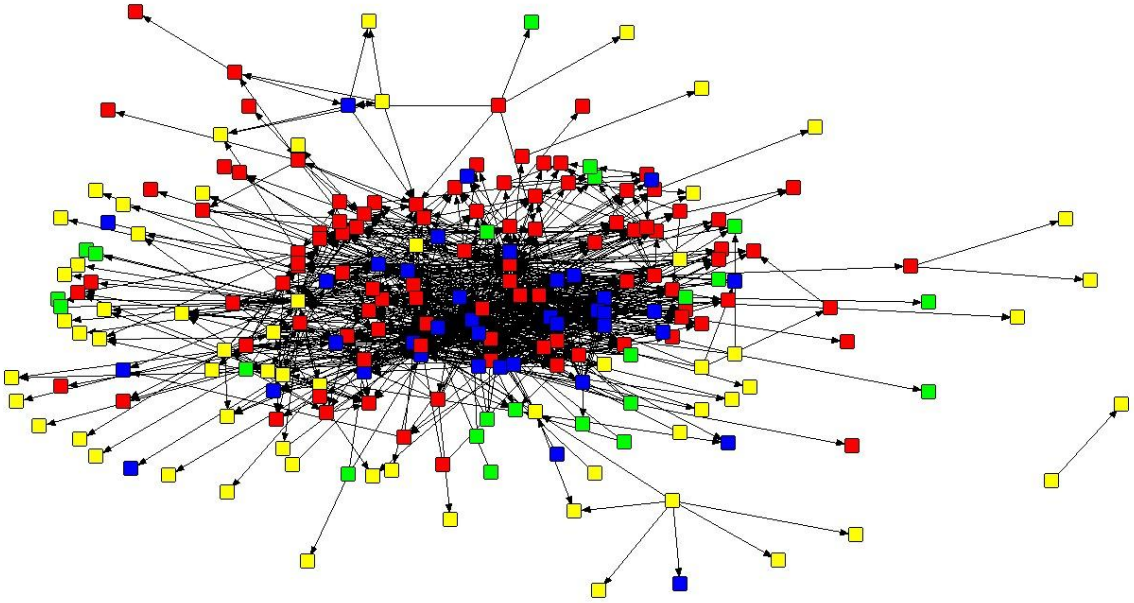

Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını; mavi kutular, yerel kamu kurumlarını; yeşil kutular, özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular, sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Ortak projede çalışma ağı 224 kurum arasında gerçekleşen 1031 bağdan oluşmaktadır. Bu bağların 156'sı çift yönlü iken geriye kalan 875'i tek taraflıdır. Ağın yoğunluğu 0,021'dir. Başka bir ifadeyle ortak projede çalışma konusundaki işbirliği potansiyelinin %2'si gerçekleşmiştir. Ağ genel olarak bütünleşik bir yapı sergilemekte, yalnızca bir adet bütünden kopuk bağlantı çifti yer almaktadır.

Yapılan merkezilik analizlerinin sonuçlarına göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (outdeg: 83,00; indeg: 36,00 ve between: 5799,424) en yüksek giden derece merkeziliğine sahip kurum iken Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (outdeg: 60,00; indeg: 47,00 ve between: 2299,418) en yüksek gelen derece merkeziliği olan kurumdur. Kızılay (outdeg: 33,00; indeg: 17,00 ve between: 2299,418) ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (outdeg:17,00; indeg: 24,00 ve between: 2289,491) ağın merkezilik dereceleri yüksek diğer aktörleridir. Özvektör merkeziliği bulguları açısından değerlendirildiğinde ağın en önemli kurumu 0,304 değeri ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesi olurken onu sırasıyla 0,301 değeri ile Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve 0,224 değeri ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü takip etmektedir.

3.2.5.3.3. Personel Desteği Sağlama Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi

Sosyal politika aktörleri arasında personel desteği sağlama konusunda gerçekleşen işbirliği ağı 123 aktörden ve 293 bağlantıdan oluşmaktadır. Bu bağlantıların %7'si

karşılıklıdır. Ağın yoğunluğu 0,020 olup potansiyel işbirliğinin sadece %2'sinin kullanıldığı görünmektedir.

Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını, mavi kutular, yerel kamu kurumlarını, yeşil kutular, özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular, sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Şeklin ortasında yer alan kutular daha merkezi olan kurumları yansıtırken, şeklin çevresine yakın olan kutular merkezilik derecesi düşük olan kurumları ifade etmektedir.

Şekil 19. Personel Desteği Sağlama Konusundaki İşbirliği Ağı

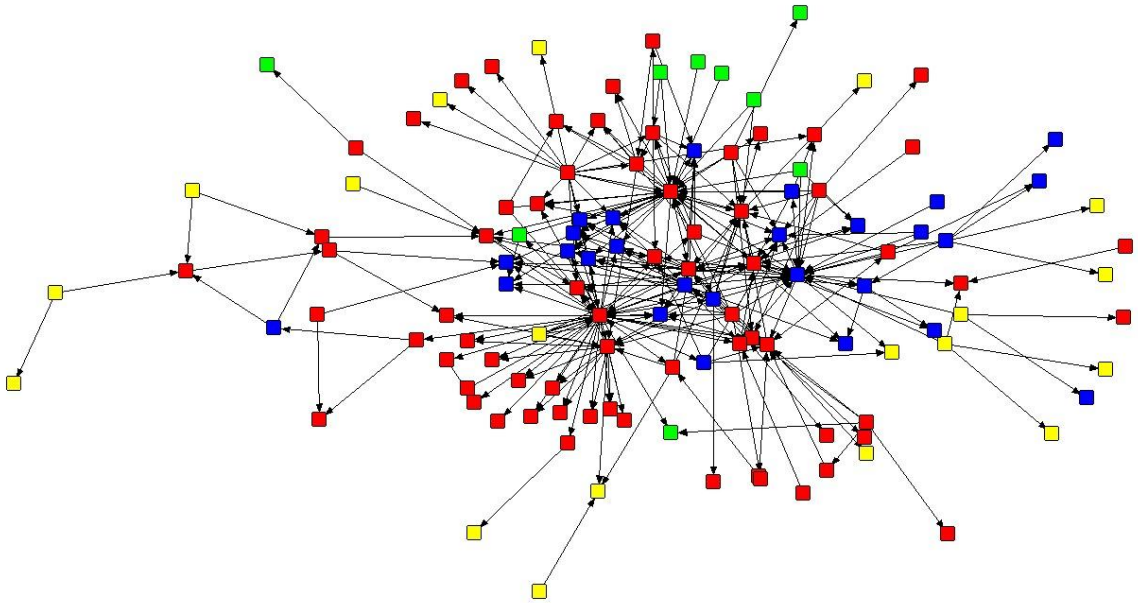

Personel desteği sağlama konusunda gerçekleştirilen işbirliği ağı üzerinde gerçekleştirilen merkezilik analizi sonuçlarına göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (outdeg: 39,00; indeg: 10,00 ve between: 1762,448) ağın en merkezinde yer almaktadır. Ayrıca özvektör merkeziliği analizi de bu kurumun ağdaki önemli konumunu teyit etmektedir (eigenvec: 0,399). Personel desteği sağlama konusundaki kilit aktörlerden bir diğeri İŞKUR'dur (outdeg: 21,00; indeg: 15,00 ve between: 920,960). İŞKUR'un özvektör merkeziliği değeri 0,311 olup ağın bütünü göz önünde bulundurulduğunda ikinci sırada yer almaktadır.

3.2.5.3.4. Bilgi Paylaşımı Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi

Bilgi paylaşımı konusunda gerçekleştirilen işbirliği ağı, Şekil 20'de yer almaktadır. Bilgi paylaşımı ağı, 262 kurum ve 1667 bağlantıdan meydana gelmektedir. Bu bağlantıların 272'si (%16,3) karşılıklı olup geriye kalan bağlantılar tek yönlüdür. Ağın yoğunluğu %2,4 olarak tespit edilmiştir. Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını, mavi kutular, yerel kamu kurumlarını, yeşil kutular, özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular, sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Şeklin ortasında yer alan kutular daha merkezi olan kurumları yansıtırken, şeklin çevresine yakın olan kutular merkezilik derecesi düşük olan kurumları ifade etmektedir.

Bilgi paylaşımı ağı üzerine gerçekleştirilen merkezilik analizlerinin sonucuna göre ağın merkezinde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (outdeg: 124,00; indeg: 57,00 ve

between: 10280,375) yer almaktadır. İkinci sırada Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (outdeg: 74,00; indeg: 64,00 ve between: 5175,150) bulunmaktadır. Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü gelen ve giden bağlantılar açısından Kocaeli Valiliği ve İl Sağlık Müdürlüğüne göre daha düşük merkeziliğe sahip olmasına rağmen arasındalık merkeziyeti açısından ağdaki üçüncü etkili kurum durumundadır.Özvektör merkeziliği açısından ele alındığında ağdaki kurumların konum itibariyle en önemlileri Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (eigenvec: 0,291), Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (eigenvec: 0,260) ve Kocaeli Valiliği (eigenvec: 0,233) olarak tespit edilmiştir.

Şekil 20. Bilgi Paylaşımı Konusundaki İşbirliği Ağı

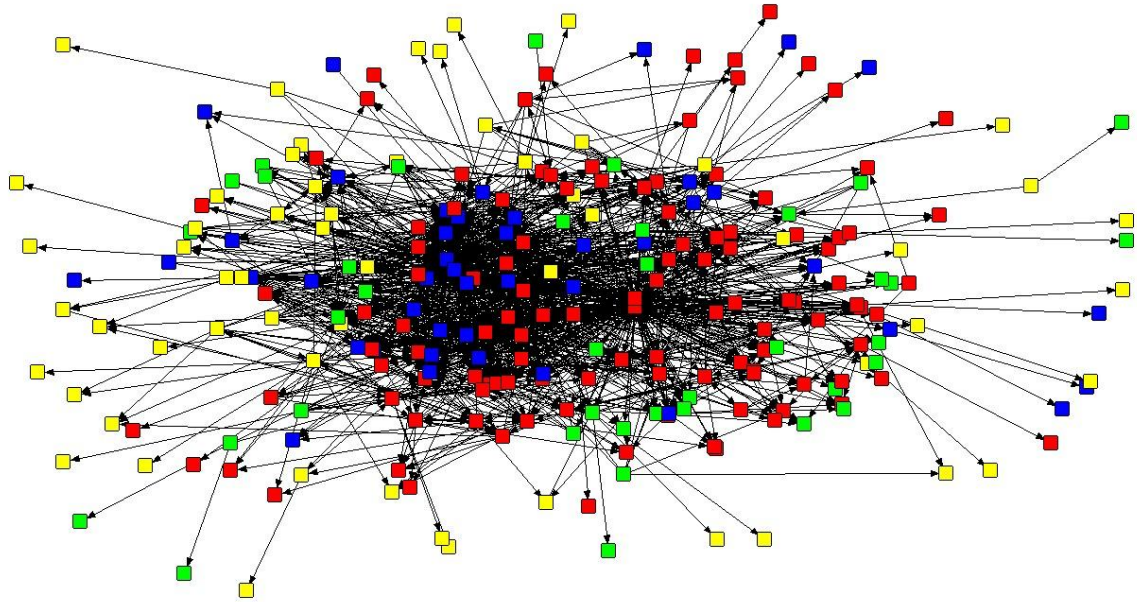

3.2.5.3.5. Yönetici Görüş Alış Verişi Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi

Şekil 21. Yönetici Görüş Alış Verişi Konusundaki İşbirliği Ağı

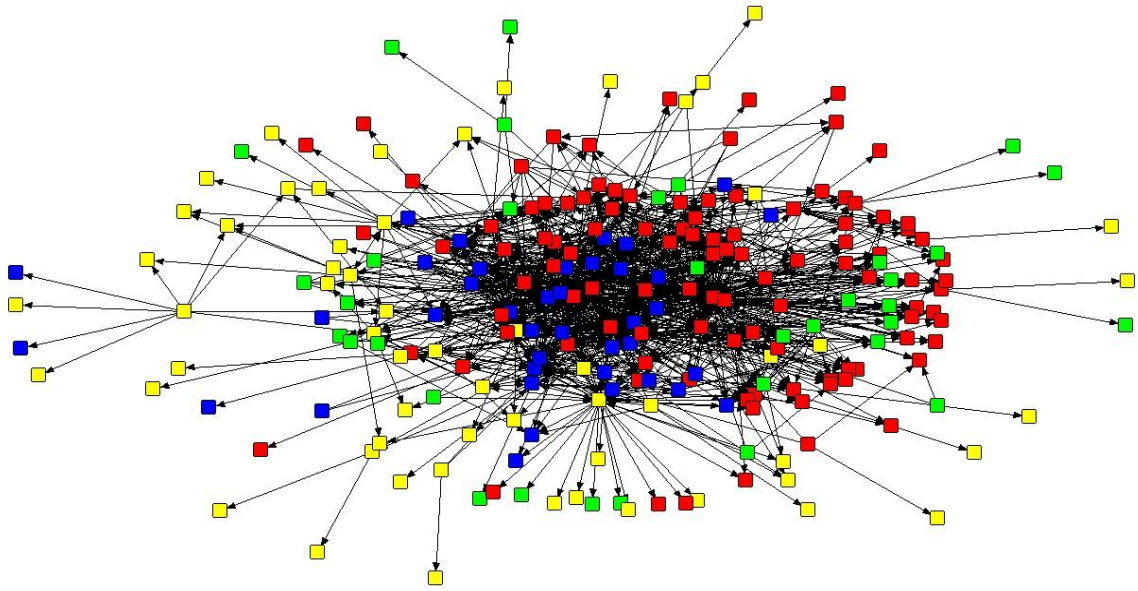

Şekil 21'de sosyal politika aktörlerinin yönetici görüş alışverişi konusunda gerçekleştirdikleri etkileşimlerin ağ haritası yer almaktadır. Şekildeki kırmızı kutular,

merkezi kamu kurumlarını; mavi kutular, yerel kamu kurumlarını; yeşil kutular, özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular, sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Şeklin ortasında yer alan kutular daha merkezi olan kurumları yansıtırken, şeklin çevresine yakın olan kutular merkezilik derecesi düşük olan kurumları ifade etmektedir.

Yönetici görüş alış verişi ağında 239 kurum bulunmakta ve bu kurumlar arasında 1309 bağ kurulmaktadır. Ağın yoğunluğu 0,023'dür. Bu veriye göre, kurumlar yönetici görüş alış verişi konusunda potansiyel etkileşimlerin %2,3'ünü gerçekleştirmiştir. Ağdaki bağlantıların 204'ü karşılıklı olup, bu rakam tüm bağlantıların yaklaşık %16'sının çift yönlü olduğunu ifade etmektedir.

Yönetici görüş alış verişi konusunda gerçekleştirilen işbirliği ağındaki güçlü ve etkili aktörleri tespit etmek için uygulanan merkezilik analizlerinin sonucunda Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (outdeg: 109,00; indeg; 47,00 ve between: 8287,398) giden bağlantı derece merkeziliğinde ve arasındalık merkeziliğinde ilk sırada yer almaktadır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (outdeg: 56,00; indeg; 56,00 ve between: 3768,157) ise gelen bağlantı derece merkeziliğinde ilk sırada yer alırken diğer iki analizde ikinci sırada bulunmaktadır. Bu iki kurumun ardından gelen ve giden bağlantı sayıları görece düşük olmasına rağmen arasındalık merkeziyeti yüksek olan Kızılay (outdeg: 35; indeg: 16,00 ve between: 2584, 596) gelmektedir. Ağın diğer etkili aktörleri Kocaeli Valiliği (outdeg: 55,00; indeg:41,00 ve between: 2266,505), Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (outdeg: 17,00; indeg: 29,00 ve between: 1812,397), İl Sağlık Müdürlüğü (outdeg: 54,00; indeg: 25,00 ve between: 1711,638), İŞKUR (outdeg: 45; indeg: 30,00 ve between: 1328,612), İl Milli Eğitim Müdürlüğü (outdeg: 31,00; indeg: 40 ve between: 1308,104) ve Kent Konseyidir (outdeg: 13,00; indeg: 7,00 ve between: 1135,201). Özvektör merkeziliği analizi sonucunda ağdaki konumu itibariyle en önemli olan aktörün Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü olduğu görülmektedir (eigenvec: 0,307). Daha sonra ise sırasıyla Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (eigenvec: 0,285), Kocaeli Valiliği (eigenvec: 0,250) ve İŞKUR (eigenvec: 0,218) gelmektedir.

3.2.5.3.6. Sosyal Etkinlik Konusunda Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi

Sosyal politika aktörleri arasında sosyal etkinlik gerçekleştirme konusunda yapılan işbirlikleri sonucunda oluşan ağın görseli Şekil 22'de sunulmaktadır. Sosyal etkinlik konusunda yapılan ağa 194 kurum katılmakta ve bu kurumlar arasında 845 bağ kurulmaktadır. Ağın yoğunluğu 0,023 olup, ağdaki potansiyel işbirliğinin %2,3'ünün kullanıldığı görülmektedir. Ağdaki toplam bağlantıların 108'i (%12,8) karşılıklıdır.

Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını, mavi kutular, yerel kamu kurumlarını, yeşil kutular, özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular, sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Şeklin ortasında yer alan kutular daha merkezi olan kurumları yansıtırken, şeklin çevresine yakın olan kutular merkezilik derecesi düşük olan kurumları ifade etmektedir. Şekilden de anlaşılacağı üzere sosyal etkinlik ağının en merkezinde yerel yönetimler bulunmakta, merkezi yönetim birimleri de aynı şekilde ağın ortasına yakın bir şekilde konumlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ise ağırlıklı olarak ağın çevresinde yer almaktadır.

Şekil 22. Sosyal Etkinlik Konusundaki İşbirliği Ağı

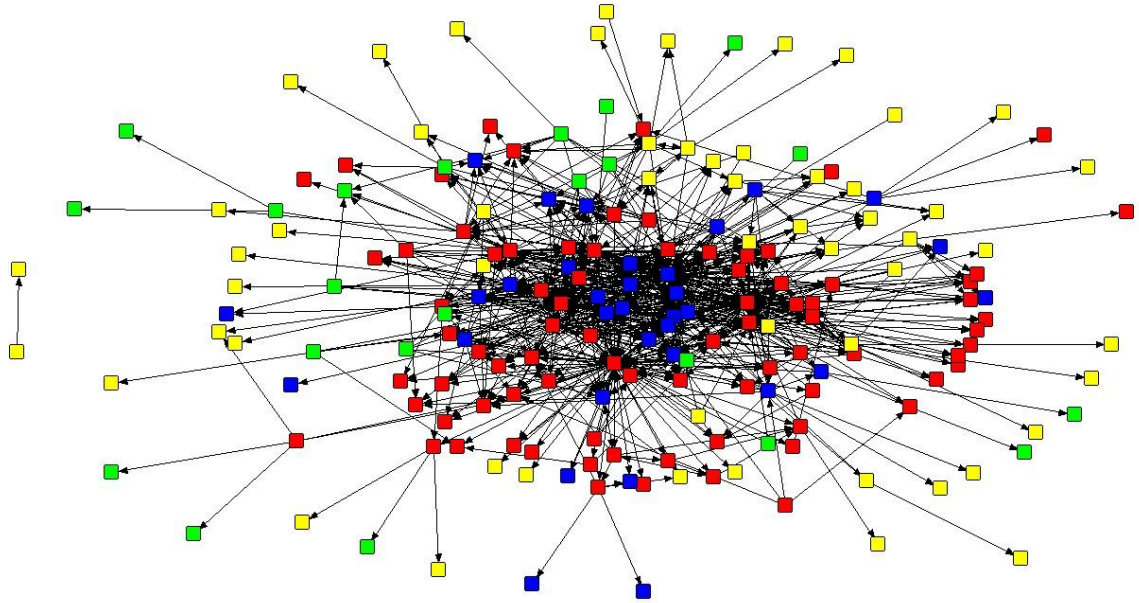

Ağ üzerinde gerçekleştirilen merkezilik analizlerinin sonucuna göre gelen bağlantı derece merkeziliğinde ilk sırada Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (outdeg: 53,00; indeg: 42,00 ve between: 3104,555) yer almaktadır. Giden bağlantı derece merkeziliği ve arasındalık merkeziliği sonuçlarına göre ise en merkezde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (outdeg: 69,00; indeg: 28,00 ve between: 3463,719) bulunmaktadır. Ağdaki diğer merkezi aktörler Kocaeli Valiliği (outdeg: 50,00; indeg: 29,00 ve between: 2111,515), Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (outdeg: 19,00; indeg: 22,00 ve between: 1783,747) ve İl Milli Eğitim Müdürlüğüdür (outdeg: 30,00; indeg: 32,00 ve between: 1254,955). Özvektör merkeziliği analizi sonuçlarına göre kurduğu bağlantılar ve ağdaki konumu itibariyle en önemli kurum Kocaeli Büyükşehir Belediyesidir (eigenvec: 0,311). Büyükşehir belediyesinin alt birimlerinden Gençlik ve Spor Dairesi Başkanlığı da diğer merkezilik ölçülerinde düşük merkeziliğe sahip olmasına rağmen 0,219 özvektör merkeziliği değeriyle ağın merkezinde konumlanmaktadır.

3.2.5.3.7. Seminer-Kurs vb. Konularında Gerçekleştirilen İşbirliği Ağının Analizi

Sosyal politika aktörlerinin seminer-kurs vb. gibi konularda yapmış oldukları işbirliğinin sonucunda ortaya çıkan ağın görseli Şekil 23'te yer almaktadır. Seminer-kurs vb. gibi konularda 151 sosyal politika aktörü ağa katılmakta ve toplam 558 bağ kurulmaktadır. Bu bağların 40'ı (%7,2) karşılıklı olup, geriye kalanlar tek taraflıdır. Ağın yoğunluğu %2,5'tir. Başka bir ifadeyle sosyal politika aktörleri seminer-kurs vb. gibi konularda potansiyel işbirliklerinin %2,5'ini gerçekleştirmiştir.

Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını, mavi kutular, yerel kamu kurumlarını, yeşil kutular, özel sektör kuruluşlarını ve sarı kutular, sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir. Şeklin ortasında yer alan kutular daha merkezi olan kurumları yansıtırken, şeklin çevresine yakın olan kutular merkezilik derecesi düşük olan kurumları ifade etmektedir.

Seminer-kurs vb. konularındaki işbirliği ağı üzerinde yapılan merkezilik analizi sonuçlarına göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (outdeg: 72,00; indeg: 12,00 ve between: 2550,282) en merkezde yer almaktadır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (outdeg: 25,00; indeg; 25 ve between: 1444,145) gelen bağlantı derece merkeziliğinde ilk sırada giden bağlantı derece merkeziliğinde ise ikinci sıradadır. Diğer taraftan İŞKUR (outdeg: 16,00; indeg: 14,00 ve between: 1673,475) derece merkeziliği düşük olmasına rağmen arasındalık merkeziliğinde ağdaki ikinci güçlü aktör konumundadır. Özvektör merkeziliği analizinin sonucuna göre seminer-kurs vb. konularda gerçekleşen işbirliği ağındaki en önemli aktör, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüdür (eigenvec: 0,330). Bu kurumu sırasıyla Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (eigenvec: 0,278), Kocaeli Valiliği (eigenvec: 0,272), İl Sağlık Müdürlüğü (eigenvec: 0,266) ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü (eigenvec: 0,249) takip etmektedir.

Şekil 23. Seminer-Kurs vb. Alanındaki İşbirliği Ağı

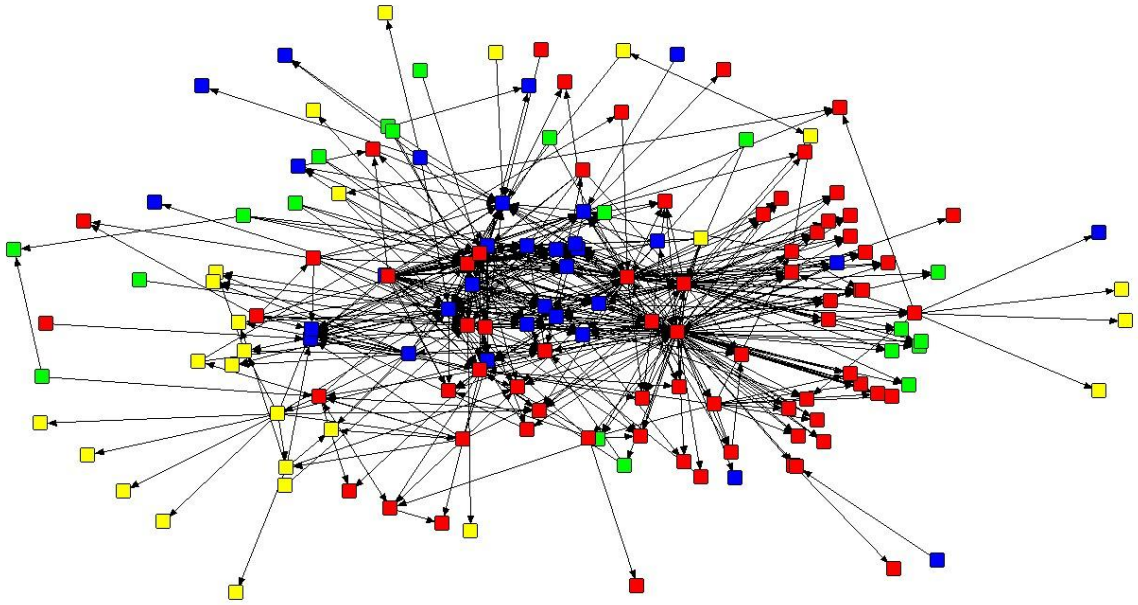

3.2.5.4. Sosyal Politika Aktörleri Arasındaki İşbirliğinin Düzeyi

Bu tez çalışmasında kurumlar arasındaki işbirliği, ağ oluşturma (*networking*), birlikte çalışma/yardımlaşma (*cooperation*), eşgüdüm/koordinasyon (*coordination*), koalisyon (*coalition*) ve işbirliği (*collaboration*) olmak üzere beş düzeye ayrılarak incelenmiştir (Frey vd., 2006; Uğurlu, 2013). Bu beş düzey ilişkilerin ve etkileşimlerin en az olduğu ağ oluşturma düzeyinden en yoğun olduğu işbirliği *(collaboration)* düzeyine doğru sıralı bir şekilde ilerlemektedir. Tez çalışması kapsamında İşbirliği Düzeyleri Ölçeği kullanılarak toplanan veriler, her bir düzey için ayrı olarak analiz edilmiştir.

Tablo 55'de yer alan bulgular incelendiğinde sosyal politika aktörleri arasında gerçekleşen toplam 1810 bağlantının işbirliği düzeylerine göre dağılımını yansıtmaktadır. Sosyal politika aktörleri en fazla 2. düzey olan birlikte çalışma seviyesinde bağlantı kurmaktadır. En az işbirliği ise 172 bağlantı ile ağ oluşturma seviyesinde gerçekleşmiştir. Aşağıda her bir işbirliği düzeyi için uygulanan sosyal ağ analizinin sonuçları anlatılmıştır.

Tablo 55. Sosyal Politika Aktörleri Arasındaki Tüm İşbirliklerinin İşbirliği Düzeylerine Göre Dağılımı

İşbirliği Düzeyi		Bağlantı (Ties)
1. Düzey	Ağ oluşturma	172
2. Düzey	Birlikte Çalışma	561
3. Düzey	Koordinasyon	489
4. Düzey	Koalisyon	175
5. Düzey	İşbirliği	413
Toplam		**1810**

3.2.5.4.1. Ağ Oluşturma Düzeyindeki Bağlantılar

Şekil 24. Ağ Oluşturma Düzeyindeki Bağlantıların Ağı

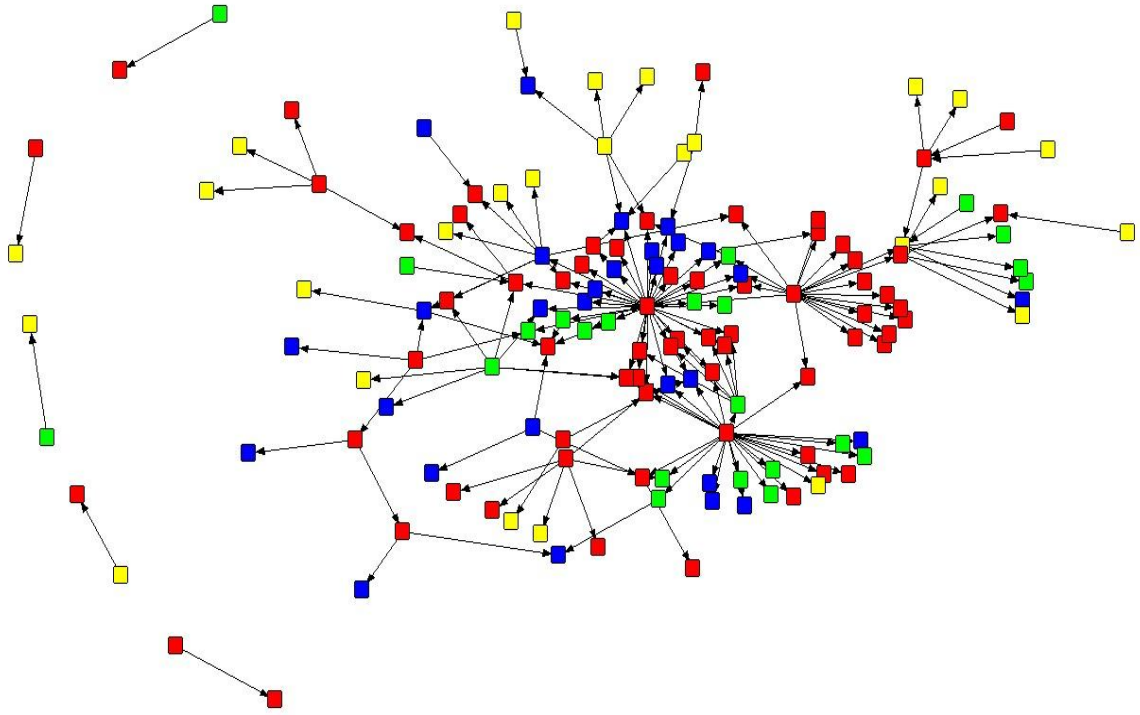

Ağ oluşturma, işbirliğinin en alt düzeyidir. Ölçek formunda katılımcılardan haberdar oldukları ve hangi konuda iletişime geçeceklerini bildikleri kurumlar için bu düzeyi işaretlemeleri istenmiştir. Sosyal politika ağında yer alan 285 kurumdan 140'ı "ağ oluşturma" düzeyindeki ağda izole konumdadır. Başka bir ifade ile ağda yer alan 140 kurum ağ oluşturma düzeyinde işbirliği kurmamaktadır. Geriye kalan 145 kurum arasında ağ oluşturma düzeyinde toplam 172 bağlantı vardır. Ağın yoğunluğu 0,002'dir. Bağlantıların yalnızca 2'si karşılıklıdır. Geriye kalan bağlar ise tek yönlüdür. Ağ oluşturma düzeyindeki işbirliğinin ağı bütünleşik bir yapı sergilememektedir. Başka bir ifadeyle ağda çok sayıda bütünden kopuk diadlar bulunmaktadır. Derece merkeziliği analizinin sonuçlarına göre ağ oluşturma düzeyinde en fazla işbirliği yapan kurum SGK (outdeg: 41,00), ikinci ise Başiskele SYDV'dir (outdeg: 20,00). Gelen bağlantı derece merkeziliği en yüksek olan kurumlar İl Sağlık Müdürlüğü (indeg: 4,00) ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesidir (indeg: 4,00). Bu kurumların ardından 3'er gelen bağlantı ile Kocaeli ilinin merkezinde bulunan kamu ve üniversite hastaneleri gelmektedir. Ağ oluşturma düzeyinde gerçekleşen işbirliklerinin ağı Şekil 24'te sunulmuştur. Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını; mavi kurumlar, yerel yönetim birimlerini;

yeşil kurumlar, özel sektör kuruluşlarını; ve sarı kutular ise sivil toplum kuruluşlarını sembolize etmektedir.

3.2.5.4.2. Birlikte Çalışma Düzeyindeki Bağlantılar

Birlikte çalışma ya da dayanışma olarak ifade edilen bu durum, işbirliğinin ikinci düzeyidir. Katılımcılardan gerektiğinde bilgi-alışverişinde bulundukları kurumlar için birlikte çalışma seçeneğini işaretlemeleri istenmiştir. Sosyal politika ağında yer alan 285 kurumdan 74'ü "birlikte çalışma" ağında izole konumdadır. Geriye kalan 211 kurum arasında 561 bağlantı gerçekleşmiştir. Ağın yoğunluğu 0,007'dir. Birlikte çalışma ağındaki bağlantıların 20'si (%3,6) karşılıklı, geriye kalanlar ise tek taraflıdır. Derece merkeziliği analizinin sonuçlarına göre birlikte çalışma düzeyinde en fazla işbirliği yapan kurumlar büyükşehir belediyesinin alt birimleridir. KBB Gençlik ve Spor Dairesi Başkanlığı (outdeg: 26,00) birinci, KBB Engelli Hizmetleri Müdürlüğü (outdeg: 24,00) ise ikinci sıradadır. Gebze SYDV (outdeg: 23,00), Gebze İHH (outdeg: 22,00), Kocaeli SYDV (outdeg: 20,00), Kızılay (outdeg: 19,00) ve Özel Mavi İzlenim Rehabilitasyon Merkezi (outdeg: 18,00) birlikte çalışma düzeyinde bağlantı kuran diğer merkezi aktörlerdir. Gelen bağlantılar açısından değerlendirildiğinde ise katılımcı kurumlar en fazla Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (indeg: 32,00) ile bu düzeyde ilişki kurmaktadır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü (indeg: 19,00), Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (indeg: 17,00) ve Kızılay (indeg: 12,00) gelen bağlantı derecesi açısından en merkezde yer alan diğer aktörlerdir. Birlikte çalışma düzeyinde gerçekleşen işbirliklerinin ağı Şekil 25'te sunulmuştur. Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını; mavi kurumlar, yerel yönetim birimlerini; yeşil kurumlar, özel sektör kuruluşlarını; ve sarı kutular ise sivil toplum kuruluşlarını sembolize etmektedir.

Şekil 25. Birlikte Çalışma Düzeyindeki Bağlantıların Ağı

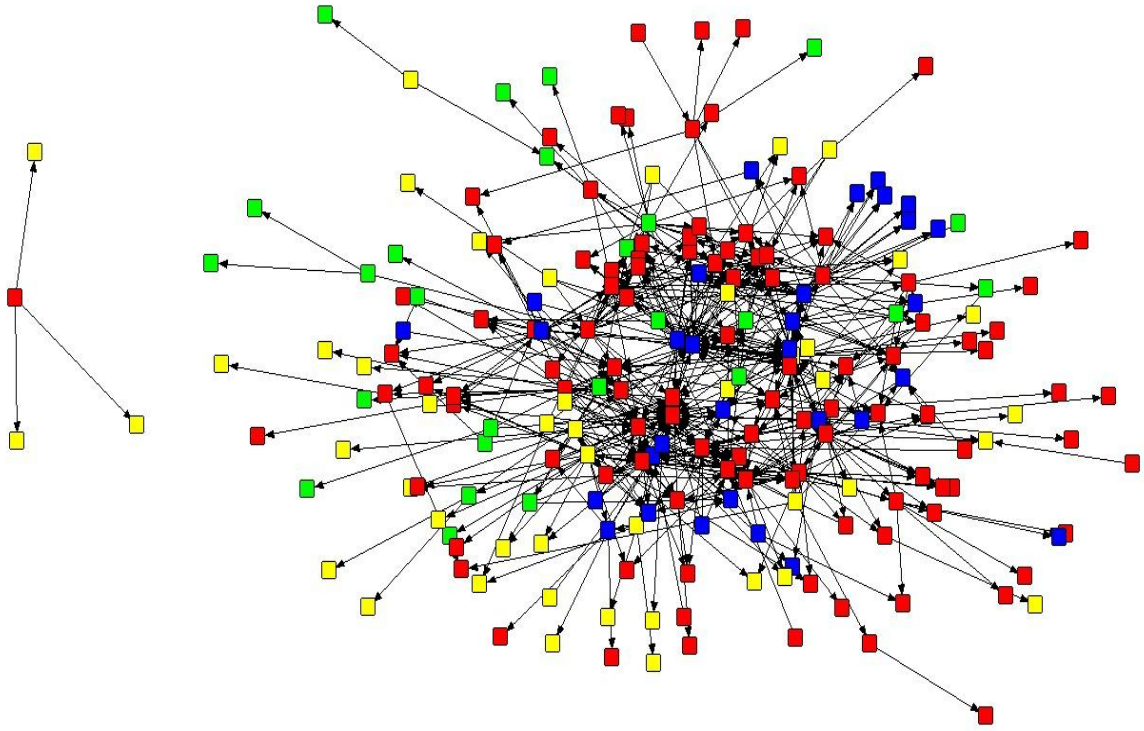

3.2.5.4.3. Koordinasyon Düzeyindeki Bağlantılar

Koordinasyon, işbirliğinin üçüncü düzeyidir. Bu düzeyde kurumlar, aldıkları kararları ve kaynaklarını paylaşıp birbirlerini haberdar ederler. 285 kurumdan oluşan genel işbirliği ağındaki kurumlardan 104'ü koordinasyon düzeyinde izole konumdadır. Başka bir ifade ile 104 kurum birbirleriyle koordinasyon düzeyinde işbirliği kurmamaktadır. 181 kurum arasında 489 bağlantı bulunmaktadır. Ağın yoğunluğu %0,6'dır. Bu ağdaki bağlantıların 30'u (%7,8) karşılıklıdır. Geriye kalan bağlantılar ise tek yönlüdür. Derece merkeziliği analizi sonuçlarına göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (outdeg: 100,00), Kocaeli Bilim Merkezi (outdeg: 25,00), KBB Şehir Planlama ve Kentsel Dönüşüm Dairesi Başkanlığı (outdeg: 23,00), MARKA (outdeg: 21,00) ve Gebze Sosyal Hizmetler Merkezi (outdeg: 19,00) koordinasyon düzeyinde en fazla işbirliği kuran kurumlardır. Diğer taraftan Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (indeg: 23,00), Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (indeg: 17,00), İl Milli Eğitim Müdürlüğü (indeg: 16,00), İl Sağlık Müdürlüğü (indeg: 15,00) ve İŞKUR (indeg: 13,00) koordinasyon düzeyinde en fazla işbirliği yapılan kurumlardır. Koordinasyon düzeyinde gerçekleşen işbirliklerinin ağı Şekil 26'da sunulmuştur. Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını; mavi kurumlar, yerel yönetim birimlerini; yeşil kurumlar, özel sektör kuruluşlarını; ve sarı kutular ise sivil toplum kuruluşlarını sembolize etmektedir.

Şekil 26. Koordinasyon Düzeyindeki Bağlantıların Ağı

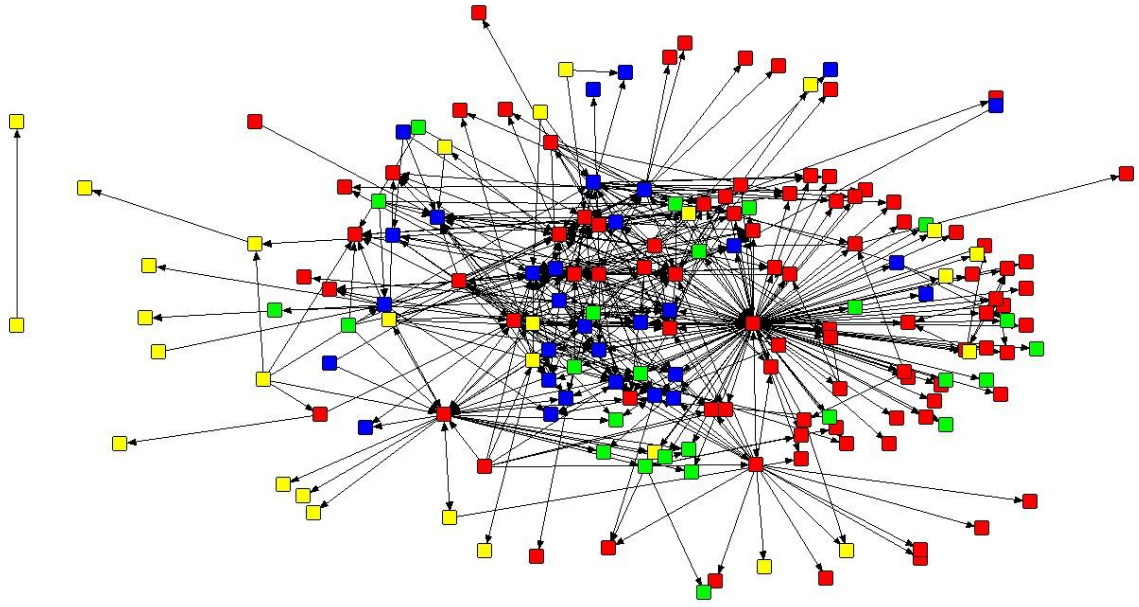

3.2.5.4.4. Koalisyon Düzeyindeki Bağlantılar

Koalisyon, işbirliğinin dördüncü düzeyi olup, sıkı ve informel ilişkilerle karakterizedir. Katılımcı kurumlardan yeni fikirleri paylaştıkları ve uzlaşmayla karar aldıkları kurumlar için koordinasyon seçeneğini işaretlemeleri istenmiştir. Sosyal politika ağında bulunan 285 kurumdan 182'si koalisyon düzeyindeki ağda izole durumdadır. Dolayısıyla 182 kurum koalisyon düzeyinde işbirliği gerçekleştirmemektedir. Geriye kalan 103 kurum arasında 175 bağlantı bulunmaktadır. Ağın yoğunluğu 0,002'dir. Ağdaki bağlantıların 10'u (%5,7) karşılıklıdır. Derece merkeziliği analizinin sonuçlarına göre koalisyon düzeyinde en fazla işbirliği yapan kurumlar Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (outdeg:

22,00), İl Göç İdaresi (outdeg: 17,00), İl Sağlık Müdürlüğü (outdeg: 16,00) ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüdür (outdeg: 11,00). Gelen bağlantı derece merkeziliği incelendiğinde ise Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (indeg: 7,00), İŞKUR (indug: 6,00) ve Kartepe Belediyesi (indeg: 4,00) kendileri ile en fazla koalisyon düzeyinde işbirliği kurulan kurumlar olarak ön plana çıkmaktadır. Koalisyon düzeyinde gerçekleşen işbirliklerinin ağı Şekil 27'de sunulmuştur. Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını; mavi kurumlar, yerel yönetim birimlerini; yeşil kurumlar, özel sektör kuruluşlarını; ve sarı kutular ise sivil toplum kuruluşlarını sembolize etmektedir.

Şekil 27. Koalisyon Düzeyindeki Bağlantıların Ağı

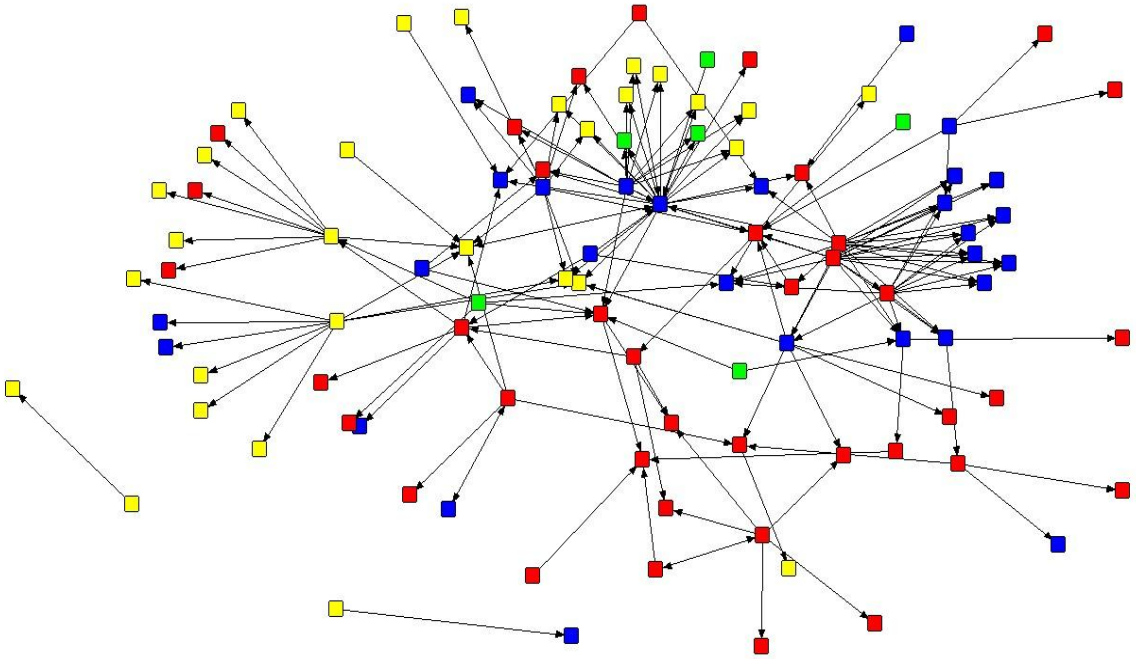

3.2.5.4.5. İşbirliği Düzeyindeki Bağlantılar

İşbirliği (collaboration) düzeyi, kurumlar arasındaki etkileşimin en yoğun ve nitelikli olduğu seviyeyi ifade etmektedir. İşbirliği kavramı hem kolektivist eylemleri tanımlayan bir kavram olarak hem de bu eylemin en üst düzeyini anlatmak için kullanılmaktadır. Katılımcı kurumlardan paylaşılan sorumluluk ve karşılıklı hesapverebilirlik temelinde hareket ettikleri kurumlar için işbirliği seçeneğini işaretlemeleri istenmiştir. Sosyal politikanın genel işbirliği ağının içerisinde yer alan 285 kurumdan 140'ı en üst seviyedeki işbirliği açısından izole durumdadır ve bu aktörler diğer kurumlarla işbirliği düzeyinde etkileşime girmemektedir. Geriye kalan aktörler, toplam 413 adet bağa sahiptir. Ağın yoğunluğu 0,005'dır. Ağdaki bağlantıların 40'ı (%10,2) karşılıklıdır. Derece merkeziliği analizi sonucunda İl Sağlık Müdürlüğü (outdeg: 48,00), Kocaeli Valiliği (outdeg: 39,00), İŞKUR (outdeg: 38,00) ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (outdeg: 32,00) işbirliği düzeyinde en fazla bağlantı kuran kurumlardır. Gelen bağlantı derece merkeziliği analizi sonuçları ise katılımcı kurumların işbirliği düzeyinde en fazla ilişki kurdukları kurumların başında Kocaeli Valiliği (indeg: 17,00) ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (indeg: 17,00) gelmektedir. İl Milli Eğitim Müdürlüğü (indeg: 14,00) üçüncü en yüksek derece merkeziliğine sahiptir. Bu kurumu ilçe kaymakamlıkları takip etmektedir.

Şekil 28. İşbirliği Düzeyindeki Bağlantıların Ağı

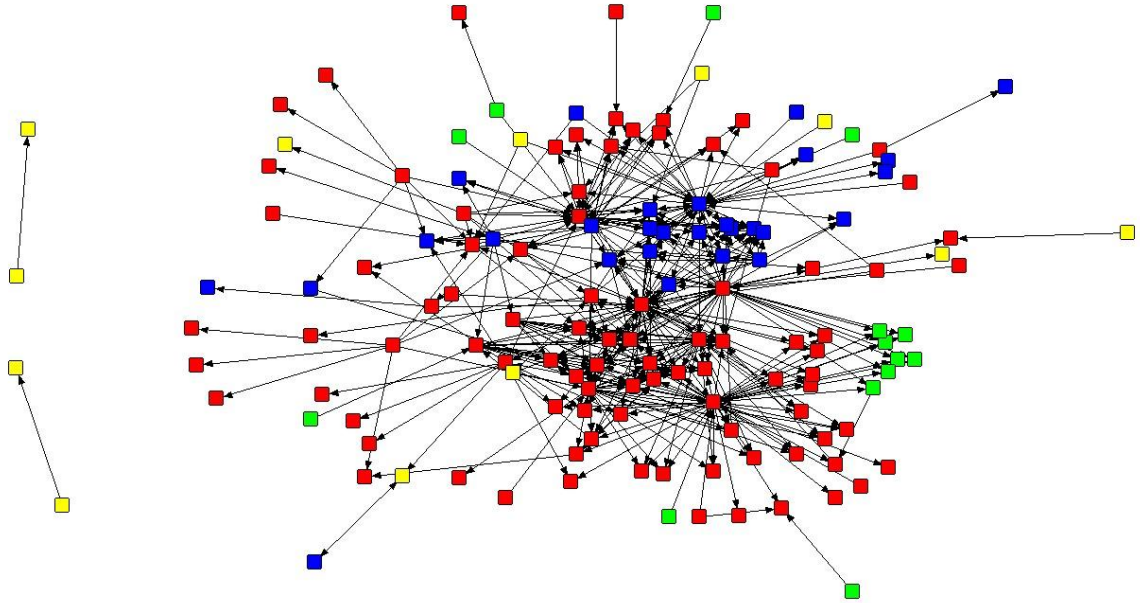

İşbirliği düzeyinde gerçekleşen bağlantıların ağı Şekil 28'de sunulmuştur. Şekildeki kırmızı kutular, merkezi kamu kurumlarını; mavi kurumlar, yerel yönetim birimlerini; yeşil kurumlar, özel sektör kuruluşlarını; ve sarı kutular ise sivil toplum kuruluşlarını sembolize etmektedir. Şekilde dikkati çeken hususlardan biri, işbirliği düzeyindeki bağlantı ağının üyeleri ağırlıklı olarak kamu kurumlarıdır. Ağda az sayıda özel sektör ve sivil toplum kuruluşu yer almaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal sorunları ve uyuşmazlıkları çözmeyi amaçlayan sosyal politikalar, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. İkinci Dünya Savaşından itibaren 1970'li yılların ortalarına kadar ağırlıklı olarak devlet tarafından sunulan refah hizmetleri, bu tarihten sonra yaşanan ekonomik krizlerin sebebi olarak değerlendirilmiş ve devletlerin sosyal refah hizmetlerine yönelik uygulamaları ciddi bir sorgulama sürecine girmiştir. Bu döneme egemen olan küreselleşme, neoliberalizm, yeni kamu yönetimi, yeni kamu işletmeciliği, yerelleşme, özelleştirme vb. gibi birbiriyle alakalı yeni yaklaşımlar devletin yapısını, rolünü ve işlevini değiştirmiş, kamusal hizmetlerin sunumunda devlet dışı aktörlerin daha fazla görev almasına imkan sağlayacak katılımcı mekanizmalar ön plana çıkmıştır.

Tüm bu gelişmelerin ardından devletin sosyal politikalardaki merkezi ve hiyerarşik rolü zayıflamış, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörler refah hizmetlerinin sunumunda daha fazla görev ve sorumluluk üstlenmeye başlamıştır. Diğer taraftan devletin tamamen refah hizmetlerinin sunumundan çekildiğini söylemek mümkün değildir. Hem merkezi düzeyde hem de yerel düzeyde kamu kurumları sosyal politikanın önemli aktörleri olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla sosyal politika, merkezi yönetimlerin, yerel yönetimlerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının yer aldığı çok aktörlü bir yapıya bürünmüştür.

Sosyal politika faaliyeti yürüten farklı aktörler, bu faaliyetlerini birbirlerinden bağımsız ve kopuk şekilde değil, belirli seviyelerde ve belirli şekillerde işbirliği yaparak gerçekleştirirler. Kurumlar arasında gerçekleştirilen işbirlikleri, bir ağ meydana getirmektedir. Son yıllarda oldukça popüler bir kavram haline gelen ağlar, içinde yer alan kurumlar arasındaki etkileşimlerden ve bağımlılıklardan oluşan karmaşık bir yapıdır. Ağlar, hem klasik örgütlerin yerini alan bir örgütlenme formu hem de hiyerarşik yönetim anlayışının yerini alan yeni bir yönetim anlayışını ifade etmektedir. Sunulan refah hizmetlerinin etkinliği ve başarısı, sosyal politika ağlarının yapısı ile doğrudan ilgili hale gelmiştir.

Bu tez çalışmasında sosyal politikadaki kurumlar arası işbirliği ağlarının yapısı ve bu ağlara etki eden faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. İşbirliği ağlarının yapısı sistematik bir ayrıma gidilerek dünyada, Türkiye'de ve yerel düzeyde ayrı ayrı incelenmiştir. Dünyadaki işbirliği ağlarının yapısını incelemek için öncelikle birbirine benzer özellikler sergileyen ülkelerin gruplandırılması yoluna gidilmiştir. Sosyal politika uygulamalarını gruplandırmak için literatürde refah rejimleri olarak adlandırılan sınıflandırmalardan yararlanılmış ve bu sınıflandırmalar mümkün olduğunca fazla ülke örneğini inceleyebilmek için geniş tutulmuştur. Bu kapsamda sekiz farklı refah rejiminde kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağlarının yapısı incelenmiştir. Türkiye'de kurumlar ve sektörler arası işbirliği ağlarının yapısını incelemek adına literatürde yer alan çeşitli göstergeler kullanılmıştır. İşbirliği ağlarının dünyadaki ve Türkiye'deki durumu ikincil kaynaklardan yararlanılarak değerlendirilmiştir. Yerel düzeyde işbirliği ağlarının yapısı ve bu ağlara etki eden faktörler ise Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörleri üzerine yapılan uygulamada elde edilen bulgular üzerinden incelenmiştir.

Dünyadaki sosyal politika modelleri, liberal refah rejimleri, sosyal demokrat refah rejimleri, muhafazakar refah rejimleri, güney Avrupa refah rejimleri, geçiş ülkeleri refah rejimleri, Asya refah rejimleri, Sahra Altı Afrika refah rejimleri, ve MENA ülkeleri refah rejimleri olmak üzere sekiz gruba ayrılarak incelenmiştir.

Liberal refah rejimlerinde kamusal hizmetlerin ağırlıklı olarak piyasa tarafından yerine getirilmesi beklenmektedir. Bu nedenle sosyal politikalara yönelik sorumluluklar daha çok özel sektör tarafından sunulmaktadır. Bu nedenle kurumlar arasında oluşturulan işbirliği ağları zayıftır. Kurumlar arasında oluşturulan bu ağlar, her üç aktörün de kendi başlarına başarısız olduğu durumlarda başvurulan bir yöntem durumundadır. Liberal refah rejimlerinde farklı aktörlerin bir araya geldiği yerel düzeyde oluşturulmuş işbirliği ağları vardır. Ancak var olan işbirliği ağları, refah hizmetlerinin sunumundan ziyade bu hizmetlerin finansmanı gibi konulara odaklanmakta ve bir nevi görüş alış verişi yapılan bir platform özelliği taşımaktadır.

Sosyal demokrat refah rejimlerinde sosyal politika sorumlulukları ağırlıklı olarak devlet tarafından yerine getirilmeye devam edilmektedir. Bu ülkelerde yerelleşme düzeyi yüksektir. Ancak daha çok merkezi yönetimden yerel yönetimlere doğru yetki ve kaynak transferi söz konusudur. İşbirliği ağları da genellikle merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında oluşturulmaktadır. Özel sektörün refah hizmetlerine katılımı teşvik edilmesine rağmen bu kurumların refah sunumundaki payı halen oldukça sınırlıdır. Bu ülkelerde sivil toplum kuruluşları nicelik ve nitelik itibariyle oldukça etkindir. Ancak bu etkinlikleri refah hizmetlerinin sunumundan ziyade karar alıcıları etkileyecek lobi faaliyetlerinde kendisini hissettirmektedir. Dolayısıyla sosyal demokrat refah rejimlerinde kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ağları zayıftır.

Muhafazakar refah rejimlerinde işbirliği ağları, geçmişten itibaren etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle Almanya'da sosyal politikaların oldukça uzun bir zamandır yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasındaki işbirliği ağları aracılığıyla yerine getirildiği görülmektedir. Başlangıçta yerel yönetimler ile inanç temelli hayır kuruluşları arasında kurulan bu ağlar, 1970'li yıllardan itibaren daha geniş toplumsal grupların katılımına imkan sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Dahası kurumlar arasındaki işbirliği ağları, yasal mevzuatla da desteklenmektedir. Sosyal ortaklık modeli olarak da ifade edilen bu modelde birlikte karar alma, ortak kurullar oluşturma ve paydaşların yasama süreçlerine katılımı gibi işbirliğine yatkın karakteristik özellikler bulunmaktadır.

Güney Avrupa refah rejimleri, devletin rolü ve piyasaya bağlılık açısından liberal refah rejimlerine benzer özellikler taşımaktadır. Diğer taraftan bu refah rejimini liberal rejimlerinden ayıran temel unsur, ailenin sosyal politikadaki rolünün baskınlığıdır. Güney Avrupa ülkelerinde sosyal sermaye düzeyi diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında daha düşüktür. Sosyal sermaye düzeyi toplumun genel yapısını yansıtmakla birlikte sosyal politikadaki kurumlar arası işbirliği açısından da ipuçları taşımaktadır. Dolaylı olarak işbirliğinin ve birlikte çalışma kültürünün batıdaki gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında daha zayıf olduğu söylenebilir.

İncelenen bir diğer sosyal politika modeli, geçiş ülkeleri refah rejimidir. Geçiş ülkeleri, sosyalist rejimlerden serbest piyasa rejimlerine geçen ülkeleri ifade etmek için

kullanılmaktadır. Sosyalist devletlerde sosyal politikaların planlanmasından finansmanına kadar bütün süreçler, merkezi yönetim tarafından yerine getirilmiştir. Başka bir ifade ile geçiş ülkeleri, katı bir merkeziyetçi yönetim kültürünü miras almıştır. Diğer taraftan komünizm yıkıldıktan sonra merkezi yönetimlerin yanı sıra yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları çeşitli seviyelerde refah hizmetlerinin sunumuna katılmaya başlamıştır. Diğer bir deyişle bu ülkelerde refah hizmetleri yerelleşmiş ve ilgili tüm aktörlerin (yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları) içerisinde yer aldığı işbirliği ağları sosyal politikaların sunumunda giderek daha fazla rol oynamaya başlamıştır.

Asya ülkeleri refah rejiminde coğrafik engeller ve demografik nedenler devletin refah hizmetleri açısından baskın bir rol üstlenmesini zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan özel sektör ve sivil toplum kuruluşları, devlet tarafından boş bırakılan sosyal politika alanını dolduracak birikim ve kapasiteye sahip değildir. Bu nedenle sosyal politikadaki temel sorumluluk aileye ve informel aktörlere düşmektedir. Dolayısıyla kurumlar arasındaki işbirliği ağlarının zayıf olduğu ve genellikle bütün aktörler başarısız olduğunda başvurulan bir araç olarak görüldüğü söylenebilir. Ancak Japonya ve Güney Kore'yi diğer Asya ülkelerinden ayırmak gerekir. Çünkü bu iki ülke uzun zamandır güçlü bir sivil toplum kültürüne sahiptir ve sosyal sermaye düzeyi bölge ülkelerine göre daha yüksektir. Ayrıca Güney Kore'de kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu yerel işbirliği ağlarıyla ilgili yasal düzenlemeler bulunmaktadır.

Sahra Altı Afrika ülkelerindeki sosyal politikalar incelendiğinde Güney Afrika hariç diğer ülkeler açısından bir refah rejiminden bahsetmek mümkün değildir. Merkezi hükümetlerin güçsüzlüğü bölgedeki temel karakteristik özelliklerden birini oluşturmaktadır. Özel sektörün faaliyet yürütmesi için uygun piyasa koşulları da olmadığından dolayı refah faaliyetlerine yönelik sorumluluklar ağırlıklı olarak aileye ve sivil toplum kuruluşlarına kalmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının refah hizmetlerindeki rolü, bazı Afrika ülkelerinde %40'a kadar ulaşmaktadır. Bu ülkelerde merkez ile yerel arasındaki ilişkilerin de sağlıklı bir zemine sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda Sahra Altı Afrika ülkelerinde örgütsel kaynak ve kapasite yetersizlikleri nedeniyle merkezi idare ve yerel yönetimler arasında sağlıklı bir görev ve yetki paylaşımı gerçekleştirilememekte, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını içeren yerel ve ulusal işbirliği ağları etkin bir şekilde kurulamamaktadır. Diğer taraftan bölgedeki olağanüstü durumlar ve acil ihtiyaçlar nedeniyle diğer ülkeler ile uluslararası kurum ve kuruluşların dahil olduğu bir işbirliği ağının varlığı söz konusudur. Uluslararası işbirliği ağları, uluslararası kuruluşların ve donör ülkelerin yerel aktörlerle işbirliği yaparak toplumsal sorunlara müdahale ettiği bir yapıdır. Bu işbirlikleri çoğu kez doğrudan uluslararası kuruluşlar ile yerel sivil toplum kuruluşları arasında gerçekleştirilirken bazı durumlarda uluslararası kuruluşlar ile devlet kurumları arasında gerçekleştirilmektedir.

Kuzey Afrika ve Orta Doğu (MENA) ülkeleri, yerelleşmenin sınırlı ve merkeziyetçiliğin yüksek olduğu ülkelerdir. Bu ülkeler aynı zamanda otoriter yönetimlerin olduğu, güçsüz demokrasi ve zayıf sivil toplumla karakterizedir. MENA ülkelerinde özel sektörün, sosyal politikadaki etkinliği giderek artmakta ve kamu kurumlarıyla özel sektör arasında

işbirlikleri yapılmaktadır. Ancak yerel yönetimler yeterince güçlü olmadığı için bu işbirliği daha çok merkezi hükümetle özel sektör arasında olmaktadır. Kamu ve özel sektör arasındaki ilişkinin boyutunu ve niteliğini devletin gücü belirlemektedir. Örneğin petrol zengini devletler, daha az işbirliği yapma eğilimindedir.

Türkiye, sosyal politika modellerini gruplandırmak için yapılan çalışmalarda Güney Avrupa refah rejimleri arasında sayılmaktadır. Güney Avrupa refah rejimlerinde olduğu gibi Türkiye'de de toplumsal aktörler arasındaki ilişkiler zayıf ve işbirliğine dayalı hizmet üretme anlayışı sınırlıdır. Türk kamu yönetimi katı merkeziyetçi bir yapıya sahiptir. Bu durum sosyal politikaya yönelik yetki ve sorumlulukların merkezi yönetimden diğer aktörlere planlı bir şekilde aktarılmasına engel olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de sosyal politikaya yönelik faaliyet yürüten merkezi ve yerel kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları birbirlerinden kopuk ve dağınık olarak hizmet sunmaktadır. Tez çalışmasında bu durum plansız yerelleşme olarak kavramsallaştırılmıştır. Plansız yerelleşme, refah hizmetlerinin daha etkin ve verimli hizmet verme kaygısından değil yereldeki muhtaç insanların acil ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliğinden doğmuştur.

Türkiye'de sosyal politika uygulamaları incelendiğinde en azından düşünsel bazda yerelleşme ve kurumlar arası işbirliği ağı oluşturmaya yönelik çabalar dikkat çekmektedir. Bununla birlikte devlet, diğer aktörlerin sosyal politika süreçlerine katılımını bir imaj operasyonu olarak değerlendirmekte ve karar alma mekanizmasını kendi elinde bulundurduğu bir takım platformlara özel sektörün ve sivil toplumun katılımını teşvik etmektedir. Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının ağ oluşturarak ortak çalışması Türkiye açısından yeni bir olgudur. Bu nedenle toplumsal aktörler arasındaki işbirliği kültürünün zayıf olduğunu ve bu aktörlerin birbirleriyle işbirliği yapmaktan kaçındıkları görülmektedir.

Tez çalışması kapsamında Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörleri üzerine yapılan nicel analizler ve sosyal ağ analizi sonucunda elde edilen bulgulara yönelik yorumlara aşağıda yer verilmiştir. Bu kapsamda grup karşılaştırmaları, doğrulayıcı faktör analizi, yapısal eşitlik modellemesiyle hipotezlerin testi ve sosyal ağ analizi neticesinde elde edilen sonuçlar anlatılmıştır.

Araştırmada kullanılan değişkenlere ait grup ortalamalarının faaliyet yürütülen sektör, faaliyet yılı ve örgüt büyüklüğü (personel sayısı) faktörleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre politik kültür, kurumsal kapasite ve işbirliği değişkenleri açısından en yüksek sıra ortalaması yerel yönetimlere aittir. İletişim ve haberleşme değişkeninde de kamu kurumlarının üstünlüğü söz konusudur. Diğer taraftan liderlik ve örgüt kültürü değişkenlerinde özel sektör kuruluşlarının daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Tez çalışmasında konu edinen liderlik ve örgüt kültürü değişkenleri işbirliğine ve dayanışmaya yatkınlıkları itibariyle ele alınmıştır. Dolayısıyla daha esnek, uyumcu ve yenilikçi liderlik tarzlarının ve örgüt kültürünün sorgulandığı bir uygulamada özel sektörün daha yüksek bir sıra ortalamasına sahip olması şaşırtıcı değildir. Ancak değişkenler açısından sektörler arasında ortaya çıkan farklılık istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Benzer şekilde

çalışma yılı da değişkenleri anlamlı bir şekilde etkilememektedir. Personel sayısı, liderlik davranışı, politik kültür, iletişim ve haberleşme, kurumsal kapasite ve örgüt kültürünü anlamlı bir şekilde etkilememektedir. İşbirliği ağları ise personel sayısından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilenmektedir.

Değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin ortaya konulması ve araştırma hipotezlerinin test edilmesi amacıyla yapısal eşitlik modellemesi kurulmuştur. Yapısal eşitlik modellemesi doğrulayıcı faktör analizi ve yol (*path*) analizi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda modifikasyon indeksleri de kullanılarak araştırmada kullanılan değişkenlerin her birinin ayrı ayrı model uyum iyiliği değerlerine sahip olduğu ve örtük değişkenlerle gözlenen değişkenler arasındaki katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya konulmuştur.

Doğrulayıcı faktör analizi ile uyumu teyit edilen ölçüm modelinde yer alan değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin eşzamanlı test edilmesi amacıyla gerçekleştirilen yol analizi sonucunda iletişim ve haberleşme, kurumsal kapasite ve örgüt kültürü değişkenleri ile işbirliği kurma değişkeni arasında nedensel bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Liderlik davranışı ve politik kültür değişkenleri ile işbirliği ağı arasındaki ilişkinin ise anlamlı olmadığı görülmüştür. Ayrıca iletişim ve haberleşme ile kurumsal kapasite arasındaki ilişki ve liderlik davranışı ile örgüt kültürü arasındaki ilişki anlamlıdır. Liderlik ile kurumsal kapasite arasındaki ilişki ise anlamlı değildir. Dolayısıyla araştırmada kurulan 8 hipotezden 5'i doğrulanırken, 3'ü reddedilmiştir.

İşbirliği ağını en fazla etkileyen değişken ,36 regresyon katsayısı ile iletişim ve haberleşmedir. Kurumsal kapasite, işbirliğini ,29 düzeyinde etkilemektedir. Örgüt kültürü ise işbirliğini ,17 düzeyinde etkilemektedir. Liderlik davranışı ile örgüt kültürü arasındaki ilişkinin regresyon katsayısı ,59'dur. İletişim ve haberleşme değişkeni ise kurumsal kapasite değişkenini ,53 düzeyinde etkilemektedir.

Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen sosyal ağ analizi sonuçlarına göre, toplam 285 aktör arasında 1810 bağlantı gerçekleştirilmiştir. İşbirliği ağının yoğunluğu %2'dir. Başka bir ifadeyle ağdaki potansiyel işbirliklerinin sadece %2'si kurulmuştur. Bu veriden hareketle Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği düşük yoğunluklu olduğu söylenebilir. Ağların yoğunluğu sosyal sermaye kavramıyla doğrudan ilgilidir. Sosyal sermayeyi, sosyal ağlar ve sivil toplum kültürü ile özdeşleştirmek mümkündür. Daha zengin sosyal ağlar ile donanmış ve sivil toplum kültürü gelişmiş toplulukların yoksulluk, kırılganlık, toplumsal sorunlarla mücadele vb. gibi sosyal politika alanlarında önemli fırsatlar sağladığı dile getirilmektedir. Sosyal sermayenin dayanışmacı sosyal sermaye ve aracı sosyal sermaye olmak üzere iki türü vardır. Yoğunluğu fazla olan ağlar, aktörler arasındaki dayanışmayı ve etkileşimi teşvik eder ve bir bütün olarak ağın başarılı olmasını sağlar. Yoğun ağlar, dayanışmacı sosyal sermaye varlığının göstergesidir. Aracı sosyal sermaye ise yoğun ve sıkı bağların dış çevreye kapalılık anlamına geldiğini ve asıl öğrenmenin gevşek ve daha az yoğun bağlardan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda araştırmada incelenen sosyal politika ağının dayanışmacı özellikleri itibariyle

zayıf olduğu, ancak yeni fikirlerin yayılması ve yeni gelişmelerin takip edilmesi açısından önemli fırsatlar sunan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliği ağındaki mevcut 1810 bağlantının %17'si karşılıklıdır. Karşılıklı ilişkilerde her iki kurum da birbirleriyle işbirliği yaptıklarını dile getirmektedir. Diğer taraftan ilişkilerin %83'ü tek taraflıdır. Normalde kurumlar arası ilişkilerin doğası gereği çift yönlü olması beklenir. Şayet x kurumu y kurumuyla işbirliği yaptığını belirtirken y kurumu x kurumunu işbirliği partneri olarak değerlendirmiyorsa bu durum bağlantılarda bir gerginliğe yol açar. Bu gerginlik ya ilişkinin zamanla karşılıklı olmasıyla sonuçlanır ya da bağlantı tamamen kopar. Dolayısıyla ağdaki karşılıklı ilişkilerin düşük oranı, sosyal politika ağı açısından göz önünde bulundurulması gereken bir tehdit oluşturmaktadır.

Sosyal politika ağındaki kurumlardan hangilerinin merkezi konumda bulunduğunu belirlemek için çeşitli merkezilik analizleri yapılmıştır. İlk olarak yapılan derece merkeziliği aktörlerin gelen ve giden bağlantılarını baz alır. Her iki ölçüt birlikte değerlendirildiğinde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İŞKUR ağdaki en etkili ve güçlü aktörler konumundadır.

Arasındalık merkeziliği analizi sonucuna göre Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kızılay, Kocaeli Valiliği, İl Sağlık Müdürlüğü ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü en yüksek arasındalık değerine sahip kurumlardır. Arasındalık değeri yüksek olan kurumlar, ağda köprü konumundadır ve ağdaki yeni gelişmelerden ve haberlerden daha kolay haberdar olurlar.

Araştırmada incelenen bir diğer merkezilik ölçütü özvektör merkeziliğidir. Özvektör merkeziliği, kısa ve basit bir şekilde ağdaki kurumların yapmış oldukları bağlantıların niteliği itibariyle almış oldukları önem değeridir. Ağda en yüksek özvektör merkeziliğine sahip kurumlar Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Valiliği, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, İl Sağlık Müdürlüğü ve İl Milli Eğitim Müdürlüğüdür. Bu kurumlar, yapmış oldukları bağlantılar nedeniyle ağdaki en önemli kurumlardır. Ağda yer alan sivil toplum kuruluşlarına bakıldığında Kızılay, Altı Nokta Görme Engelliler Derneği, Görme Engellilerle Dayanışma Derneği, Yağmur Vakfı ve İlim Yayma Cemiyeti en yüksek özvektör merkeziliğine sahip kurumlardır. Özel sektör açısından değerlendirildiğinde ise Özel Yeşildoğa Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Medikal Park, Fizomer ve Acıbadem en yüksek özvektör merkeziliği değerine sahiptir.

Hem merkezilik analizleri hem de işbirliği ağının görsel haritası birlikte değerlendirildiğinde merkezi kamu kurumları ve yerel yönetimlerin ağda daha önemli ve merkezi konumda bulunduğu, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün ise çoğunluğu itibariyle ağın çevresinde bulunduğu görülmektedir. Devlet dışı aktörler, niceliksel olarak ağda bulunmasına rağmen nitelikli ilişkiler kurma noktasında halen oldukça etkisizdir. Özellikle çoğu sivil toplum kuruluşu, ağdaki varlıklarını devam ettirmek için kamu kurumlarına muhtaçtır. Bu durum aynı zamanda karşılıklı işbirliklerinden ziyade tek taraflı bağlantıların sebeplerinden birini oluşturmaktadır.

İşbirliği yapılan sosyal politika alanına göre yapılan analizler neticesinde eğitim, konut, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarının her biri için ayrı ağ haritaları oluşturulmuştur. Eğitim alanında 139 kurum arasında 547 bağ kurulmaktadır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Kocaeli Valiliği, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, KOMEK, KBB Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ağın merkezinde yer alan kurumlardır. Eğitim hizmetleri alanında kurulan işbirliği ağlarının merkezinde kamu kurumları yer almaktadır. Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ise ağın çevresinde konumlanmaktadır.

Araştırmaya katılan kurumlardan yalnızca 3'ü temel faaliyet alanı olarak konutu işaretlemiş olmasına rağmen bu alanda yapılan işbirliği ağına 47 aktör katılmıştır. Aktörlerin özellikleri incelendiğinde bu ağın konut üretimine odaklanan teknik boyutundan ziyade barınma yardımlarını kapsayan sosyal boyutunun ön plana çıktığı görülmektedir. Konut hizmetleri, sosyal politikanın diğer alanlarının aksine kamusal bir hizmet olarak değil serbest piyasada üretilen bir hizmet olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu konuda işbirliği sınırlı olmakta ve konut üretimi piyasa koşullarına bırakılmaktadır. Diğer taraftan piyasa koşulları içerisinde konuta ulaşmakta güçlük çeken kişilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için bir işbirliği ağının oluştuğu anlaşılmaktadır. Konut alanındaki işbirliği ağı incelendiğinde merkezde yer alan kurumların Valilik, kaymakamlıklar ve SYDV'ler gibi barınma yardımına yönelik faaliyet yürüten kurumlar olduğu görülmektedir. Benzer şekilde ağda yer alan iki sivil toplum kuruluşu da insani yardım alanında faaliyet yürütmektedir.

Sağlık hizmetleri alanında ortaya çıkan işbirliği ağı incelendiğinde dikkat çeken ilk husus, özel sektörün eğitim ve konut sektörünün aksine merkeze daha yakın bir konuma sahip olmasıdır. Sağlık alanında 129 kurum arasında 328 bağlantı mevcuttur. Sağlık hizmetleri ağında İl Sağlık Müdürlüğü, Kocaeli Devlet Hastanesi, SGK, Kızılay ve Medikal Park en yüksek merkezilik değerlerine sahip kurumlardır.

Sosyal yardım alanında yapılan işbirliği ağı, 133 kurum arasında kurulan 319 bağlantıdan oluşmaktadır. Ağın genel yapısı incelendiğinde bütünleşik bir yapının olmadığı, ağın bütününden kopuk ikili kurumların varlığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla sosyal yardım ağında ağın genelinden bağımsız aktörlerin kendi başlarına faaliyet yürüttükleri görülmektedir. Kocaeli Valiliği, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kızılay, İHH ve Ayışığı Derneği sosyal yardım ağının en önemli aktörleri konumundadır.

Sosyal hizmet alanında 221 aktör arasında gerçekleşen 1115 bağlantıdan oluşan bir işbirliği ağı ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmet alanında Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Kocaeli Valiliği, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve İŞKUR hem derece merkeziliği açısından hem de arasındalık ve özvektör merkeziliği açısından işbirliği ağının merkezinde yer alan kurumlardır.

İşbirliği yapılan konular açısından değerlendirildiğinde en fazla işbirliği bilgi paylaşımı konusunda yapılırken en az bina-mekan paylaşımı konusunda işbirliği yapılmaktadır. Bilgi paylaşımı konusunda 262 kurumun katıldığı 1667 bağlantı kurulmuştur. Yönetici görüş alış verişi konusunda 239 kurumun arasında 1309 bağlantı gerçekleştirilmiştir. En çok işbirliği yapılan üçüncü konu ortak projede çalışmadır ve bu alanda 224 kurum

arasında 1031 bağlantı gerçekleşmiştir. Sosyal etkinlik alanında 194 kurum arasında 845 bağlantı kurulmuştur. Seminer-kurs vb. konusunda 151 kurum arasında 558 bağlantı söz konusudur. Personel desteği sağlama konusunda 123 aktör arasında 293 bağlantı kurulmuştur. Bina-mekan paylaşımı konusunda 131 kurum arasında 252 bağlantı gerçekleşmiştir.

Sosyal politika aktörleri arasında kurulan işbirlikleri, işbirliği düzeylerine göre analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçlarına göre sosyal politika aktörleri arasında en fazla işbirliği birlikte çalışma düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Birlikte çalışma düzeyinde kurumlar arasında bilgi paylaşımı vardır, ancak uzun süreli formel ilişkiler bulunmamaktadır. Dahası kararların büyük bir çoğunluğu bağımsız olarak alınmaktadır. Kurumların en fazla işbirliği yaptıkları konuların da bilgi paylaşımı ve yönetici görüş alış verişi olduğu göz önünde bulundurulursa sosyal politika aktörlerinin daha az maliyetli ve daha az bağlayıcı olan işbirliklerine yatkın oldukları, kendilerini formel bir şekilde bağlayacak ilişkilere ise daha az başvurdukları anlaşılmaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak sosyal politika aktörlerine ve gelecek araştırmacılara yönelik bazı öneriler sunulmuştur. Öncelikle Kocaeli ilindeki sosyal politika aktörlerinin arasındaki işbirliği ağının bütünlük sergilediği ve bütün aktörlerin birbirleriyle doğrudan veya dolaylı olarak iletişim halinde olduğu ortaya konulmuştur. Diğer taraftan bu işbirliği ağının yoğunluğu düşüktür. Dolayısıyla sosyal politika aktörlerinin birbirleriyle bağlantı kurma fırsatı olmasına rağmen bu bağlantıları çoğunlukla kurmadıkları anlaşılmaktadır. Oysa aktörler arasında bir kere kurulan bağlantılar, gelecekte daha kolay birlikte çalışmaya olanak sağlar ve daha etkin ve verimli hizmet üretmenin yolunu açar. Bu nedenle ağda yer alan aktörler arasındaki işbirliklerinin artırılması amacıyla, bu kurumların formel ya da informel biçimlerde bir araya geleceği mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Sosyal politika aktörleri arasındaki işbirliklerinin daha çok bilgi paylaşımı, personel görüş alış verişi vb. gibi kısa süreli, kolay ve maliyetsiz konularda gerçekleştiği görülmektedir. Bu konuların yanı sıra ortak proje geliştirme, kaynak paylaşma, uzun süreli işbirliklerinin kurulacağı protokoller geliştirme, ortak etkinlik ve faaliyet yürütme gibi sunulan hizmetin kalitesini doğrudan etkileyecek konularda yapılan işbirliklerinin de artırılması gerekir. Bu bağlamda kurumlar arasındaki güven duygusunun inşa edilmesi ve artırılmasına yönelik çaba sarf edilmelidir.

Teknik kapasite, mali imkanlar ve insan kaynağı açısından görece daha zayıf olan aktörler, sundukları hizmetlerin etkinliğini artırmak ve kendi kurumlarının kaynak ve kapasitesini geliştirmek için işbirliği ağında merkezde yer alan ve aktörler arasında köprü vazifesi gören kurumlarla bağlantı kurarak ağın olanaklarından daha fazla yararlanabilirler. Dolayısıyla bu tez çalışmasında elde edilen sonuçlar, hem sosyal politika aktörlerinin kendi kaynaklarını artırmaları açısından hem de genel olarak yerel sosyal politika ağının etkinliğini artırmak açısından bir yol haritasını da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

Kamu kurumları, yerel sosyal politika ağının merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle hem merkezi yönetim hem de yerel yönetim kurumları ağın liderleri konumunda bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kuruluşlar, devlet dışı aktörlerin sosyal politika hizmetlerine katılımına olanak sağlayan hukuki ve kurumsal zemini oluşturmalı ve işbirliği platformlarının oluşturulması için gerekli adımları atarak teşvik sağlamalıdır. Bu kurumlar, sosyal politika aktörleri arasında yeni ilişkilerin kurulmasının yollarını aramalı ve var olan işbirliklerini korumak ve güçlendirmek için uzun süreli protokol ve anlaşmalar yapmalıdır. Ayrıca farklı örgütsel kültüre ve çalışma disiplinine sahip kurumların ortak bir amaç etrafında bir araya getirilerek uyum içerisinde çalışmaları için gerekli olan koordinasyon sürecinin sorumluluğu da ağırlıklı olarak kamu kurumlarının üzerindedir. Özellikle sosyal politikanın temel aktörleri, il genelindeki bütün sosyal politika aktörlerinin yönetim sürecine dahil edecek katılımcı mekanizmaların oluşturulmasına odaklanmalıdır. Bu bağlamda temel aktörler, sosyal politikaların planlanması ve uygulanması aşamasında tek yetkili kurum olma anlayışından uzaklaşmalı ve tüm paydaşların kaynak ve kapasitelerinin dahil edildiği bir sosyal ortaklık modelini inşa etmeye gayret göstermelidir.

Özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ise sahip oldukları esnek karar alma ve hareket edebilme yetenekleri nedeniyle değişimlere ve yeniliklere daha açıktır. Bu nedenle devlet dışı aktörler, yenilikçi fikirlerin yerel işbirliği ağlarında yayılması konusunda fayda sağlayabilirler. Bu aktörler gerek gönüllü faaliyetlerini gerekse kar amacıyla gerçekleştirilen refah hizmetlerine yönelik faaliyetlerini yerel sosyal politika ağındaki diğer aktörlerin aktivitelerine entegre ederek işbirliği ağının daha etkin ve verimli hale gelmesine katkı sunabilirler. Ayrıca sosyal politikaların etkinleşmesine ve geliştirilmesine yönelik lobi faaliyeti icra eden kuruluşlar, bu çalışmada ortaya konan işbirliği ağındaki kilit ve merkezi aktörleri etkilemek suretiyle amaçlarını daha kolay bir şekilde gerçekleştirebilirler.

Bu tez çalışmasında sosyal politika ağları bir bütün olarak ele alınmış ve bu ağların yapısı ile ağa etki eden faktörlerin neler olduğu araştırılmıştır. Bu kapsamda temel sosyal politika alanları olan konut, eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlarının her biri için işbirliği ağları ayrı olarak incelenmiş ancak bu ağlara etki eden faktörlerin neler olduğu sosyal politika ağının geneli üzerinden değerlendirilmiştir. Her ne kadar bu beş alan sosyal politikanın bir parçası olsalar da genel nitelikleri itibariyle her biri ayrı bir yapıya sahiptir ve dolayısıyla bu alanlarda gerçekleştirilen işbirliğine etki eden faktörler farklılık arz edebilir. Bu nedenle gelecekteki çalışmalar, sosyal politikanın sadece bir alanı üzerine odaklanarak bu alandaki işbirliğine etki eden faktörleri inceleyerek literatüre katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Acar, M. (2004). *Örgütsel Yönetim*. Ankara:Nobel Yay.

Acartürk, E., S. Keskin. (2012). Türkiye'de Sağlık Sektöründe Kamu Özel Ortaklığı Modeli. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. C. 17. S. 3. ss. 25-51.

Acemoğlu D. ve J. A. Robinson. (2017). *Ulusların Düşüşü*. 20. Baskı. İstanbul: Doğan Kitap.

Adams, R., L. Dominelli ve M. Payne. (2015). *Sosyal Hizmet: Temel Alanlar ve Eleştirel Yaklaşımlar.* (Çev.: Tarık Tuncay). Ankara: Nika Yay.

Akhundova, J. (2012). Rusya'da ve Türkiye'de Yerel Yönetim Reformlarının Değerlendirilmesi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD).* I/2. s. 63-97.

Aksoy, B. (2012). Sağlık Hakkı Bağlamında Sivil Toplum Örgütlerinin Eylemlerinin Sosyal Politikalara Katkıları. *14. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Bildiriler Kitabı.* İstanbul.

Alcock, P. (2012). The Subject of Social Policy. Pete Alcock, Margaret May ve Sharon Wright. *The Students Companion to Social Policy.* içinde (s. 5-12). 4th ed. Wiley-Blackwell.

Andreotti, A., E. Mingione ve E. Polizzi. (2012). Local Welfare System: A Challange for Social Cohesion. Urban Studies. 49(9). s. 1925–1940.

Arslan, N. (2016), *Beyin Göçü ve Kalkınma: Türkiye'nin Kalkınmasında Türk Bilim Diospara Ağlarının Rolü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Aydoğan, M. (2012). *Samsun İlinde Organik ve Konvansiyonel Fındık Yetiştiricilerinin Gübre Kullanımı Konusundaki İletişim Kaynaklarının Sosyal Ağ Analizi ile Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Samsun.

Aytuğ, N. (2015). *Sivil Toplum Kuruluşu İşbirliği Ağlarının Etkililik Açısından İncelenmesi: Türkiye'deki İş Dünyası Federasyonları Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Baggott, R. (2012). Health Care. Pete Alcock, Margaret May ve Sharon Wright. *The Students Companion to Social Policy.* içinde (s. 331-338). 4th ed. Wiley-Blackwell.

Barczak, G., F. Lask ve J. Mulki. (2010). Antecedents of Team Creativity: An Examination of Team Emotional Intelligence, Team Trust and Collaborative Culture. *Creativity and Innovation Management*. Vol 19. Number 4. pp. 332-345.

Bay, E. (2011). Eğitim Bilimleri ile İlgili Temel Kavramlar. Remzi Y. Kıncal (ed). *Eğitim Bilimlerine Giriş* içinde. Ankara: Grafiker Yay.

Bayram, N. (2010). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Bergh, S. I. (2010). Decentralisation and Local Governance in the MENA Region. *Economy and Territory/ territory and transport*. s. 253-258.

Blakemore, K. ve E. Griggs. (2007). *Social Policy an Introduction*, Third Edition. Berkshire: Open University Press, England.

Blau, J. ve M. Abramovitz. (2003). *The Dynamics of Social Welfare Policy*. New York: Oxford University Press.

Blomqvist, P. (2004). The Choice Revolution: Privatization of Swedish Welfare Services in the 1990s. *Social Policy & Administration.* 38(2):139 - 155.

Bochel, Catherine (2012), State Welfare. Pete Alcock, Margaret May ve Sharon Wright. *The Students Companion to Social Policy.* içinde (s. 209-215). 4th ed. Wiley-Blackwell.

Bode, I. (2006a), Co-Governance within Networks and The Non-Profit – For-Profit Divide: A Cross-Cultural Perspective on the Evolution of Domiciliary Elderly Care, *Public Management Review*, Vol. 8 Issue 4 pp. 551 – 566.

Bode, I. (2006b). Disorganized Welfare Mixes: Voluntary Agencies and New Governance Regimes in Western Europe. *Journal of European Social Policy* 0958-9287; Vol 16(4): 346–359.

Boomsma, A. ve J. J. Hoogland. (2001). *The Robustness of LISREL Modeling Revisited*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International.

Borgatti, S.P., M. G. Everett, ve I. C. Freeman (2002). *UCINET for Windows, Version 6.59: Software for Social Network Analysis*. Harvard, MA: Analytic Technologies.

Bryson, J. M., B. C. Crosby, M. M. Stone. (2006). The Design and Implementation of Cross-Sector Collaborations: Propositions from the Literature. *Public Administration Review*. Vol. 66, Issue s1, pp. 44-55.

Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yay.

Buğra, A. ve Ç. Keyder. (2005). Sosyal Politika Nedir? *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*. Cilt:20. Sayı:227.

Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme.

http://tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2005_cilt3/sayi_2/133-151.pdf.

Büyüköztürk, Ş., E. K. Çakmak, Ö. E. Akgün, Ş. Karadeniz ve F. Demirel. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yay.

Cammett, M. (2014). *Social Rights and Non-State Welfare in Middle East, Program on Democracy, Citizenship, and Constitutionalism.* University of Pennsylvania.

Cerami, A. (2009). Welfare State Developments in the Russian Federation: Oil-led Social Policy and 'The Russian Miracle'. *Social Policy&Administration*. Vol. 43. No. 2. s. 105–120.

Chang, H. J. (2009). Collaborative Governance in Welfare Service Delivery: Focusing on Local Welfare System in Korea. *International Review of Public Administration*. 13:sup1, 75-90.

Cree, V. E. (2015), Sosyal Hizmetin Değişen Yapısı. Robert Adams, Lena Dominelli, Malcolm Payne (ed). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* içinde. , (çev.: Tarık Tuncay). Ankara: Nika Yay.

Cook, L. J. (2007). *Postcommunist Welfare States: Reform Politics in Russia and Eastern Europe*. Cornell University Press.

Creswell, J. W. (2014). *Araştırma Desenleri: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (Çev.: Selçuk Beşir Demir). Ankara:Eğiten Kitap.

Czike, K., B. Kremer ve K. Tausz. (2002). The Impact of Decentralization on Social Policy in Hungary, Latvia and Ukraine. Katalin Tausz (ed). *The Impact of Decentralization on Social Policy* in. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative Open Society Institute.

Çalışkan, M. A. ve U. Tol. (2017). *Sivil Toplum Kuruluşlarının İşbirliği İle İmtihanı*. http://www.sivilsayfalar.org/2017/10/09/sivil-toplum-kuruluslarinin-is-birligi-ile-imtihani-2/. (erişim: 06.02.2019).

Çapık, C. (2014). Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulayıcı Faktör Analizinin Kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. C.17. No:3.

Çelik, E. G. (2013). *Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikaya Etkisi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Çekiç, T. İ. (2012). Türkiye'de Sosyal Sermaye ve Sivil Toplumun Bölgesel Yapısı. *Megaron*. Cilt 7, Sayı 3. s. 181-190.

Çiner, C. U. (2016). Çok Düzeyli Yönetişim: Yaklaşım ve Şart Üzerine Notlar. *Yerelleşme/Merkezileşme Tartışmaları: 9. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 151-162). Ankara: TODAİE Yay.

Çokluk, Ö., G. Şekercioğlu ve Ş. Büyüköztürk. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları.* 2. Baskı, Ankara:Pegem Akademi.

Daly, M. (2003). Governance and Social Policy. *Journal Social Pol*. 32:1. s. 113–128.

Demir, H. ve F. Taktak. (2011). Konumsal Veri Üzerine Sosyal Ağ Analizi (SAA): Afyonkarahisar Örneği. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*. c. 3. n:1. s. 7-16.

Demir, İ. (2009). *Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.

Demirhan, C. (2014). *Managing Effective Collaboration in Public Security Networks in Fight Against Terrorism and Organized Crime: The Role of Trust, Network Leadership, Organizational Culture and Goal Convergence*. (Unpublished PHD Thesis). University of Central Florida.

Demiröz, F. (2012). *Cross-Sector and Interorganizational Collaborative Capacity in Community Disaster Resillience and Sustainability: Evidence from Central Florida Counties.* (Unpublished PHD Thesis). University of Central Florida.

Devereux, S. ve R. Cipryk. (2009). *Social Protection in Sub-Saharan Africa: A Regional Review*. Brighton: Centre for Social Protection.

Doğan, İ. (2015). *Farklı Veri Yapısı ve Örneklem Büyüklüklerinde Yapısal Eşitlik Modellerinin Geçerliği ve Güvenirliliğinin Değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Osman Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

DPT. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Raporu*. Ankara.

Ener, M., E. Demircan. (2008). Küreselleşme Sürecinde Değişen Devlet Anlayışından Kamu Hizmetlerinin Dönüşümüne: Sağlık Hizmetlerindeki Piyasa Mekanizmaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 13. S. 1. ss. 57-82.

Eroğlu, H. T. (2013). Kamu Yönetiminde Hiyerarşi, Ağ, Piyasa ve Aktörler Düzleminde Yönetişim. M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu. *Yönetişim*. içinde (s. 141-169). Konya: Çizgi Kit.

Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yay.

Eryılmaz, B. (2013). *Kamu Yönetimi*. 6. Baskı. Kocaeli: Umuttepe Yay.

Es, M., M. Başkurt, E. Zengin. (2013). Kentsel Yoksulluğun Önlenmesinde Sosyal Belediyecilik Uygulamaları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt 2. Sayı 5. ss. 21-39.

Esping-Andersen, G. (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Ferragina, E. (2017). The Welfare State and Social Capital in Europe: Reassessing a Complex Relationship. *International Journal of Comperative Sociology*. Vol. 58(1). s. 55-90.

Fındık, D. (2007). *Türk Kadın STK'ları: Sosyal Ağ Analizi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Frey, B., J. H. Lohmeier, S. W. Lee ve N. Tollefson (2006). Measuring Collaboration Among Grant Partners. *American Journal of Evaluation.* 27. 383-392.

Fukuyama, F. (2012). *Tarihin Sonu ve Son İnsan.* İstanbul: Profil Yay.

Gallagher, L. J. ve R. J. Struyk. (2001). *Strengthening Local Administration of Social Assistance in Russia*. The Urban Institute, Research Report. Washington D.C.

Gajda, R. (2004) Utilizing Collaboration Theory to Evaluate Strategic Alliances. *American Journal of Evaluation*. V. 25. s. 65-77.

Garayev, V. (2011). *The Impact of Organizational Goal Convergence, Information-Communication Technology Utilization, and Inter-Organizational Trust On Network Formation And Sustainability: The Case Of Emergency Management In The United States.* (Unpublished Doctoral Dissertation). School of Public Administration. University of Central Florida. Orlando.

Gazley, B. (2010). Why Not Partner With Local Government? Nonprofit Managerial Perceptions of Collaborative Disadvantage. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly.* Volume 39. Number 1. February 2010:51-76.

Genç, Y. (2009). Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, Sayı: 9. s. 60-68.

George, D. ve M. Mallery (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.

Goodin, R. E. (1988). *Reasons for Welfare: The Political Theory of the Welfare State.* New Jersey: Princeton University Press.

Gough, I. (2000). *Welfare Regimes in East Asia*. SPDC paper no. 4, University of Bath: http://www.bath.ac.uk/Faculties/HumSocSci/IFIPA/GSP/.

Göktaş, M., E. Çakar ve M. Özdamar. (2011). *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim.* Ankara: Yaklaşım Yay.

Görmüş A. (2014). Refah Devletlerinde Sağlık Hakkının Dönüşümü: Kamu Hizmeti Paradigmasından Piyasa Hizmeti Paradigmasına. Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, Filiz

Kartal, Yeliz Şanlı Atay (ed). Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar içinde. Ankara: TODAİE Yay.

Grudinschi, D., L. Kaljunen, T. Hokkanen, J. Hallikas, S. Sintonen, A. Puustinen (2013). Management Challenges in Cross-Sector Collaboration: Elderly Care Case Study, *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, Volume 18(2), article 7.

Gündoğan, E. (2013). Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar. M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu (Ed.) *Yönetişim* içinde (s. 15-57). Konya: Çizgi Kit.

Gürel, D. (2009). *Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Politika Üzerine Etkisi: İstanbul Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Gürsakal, N. (2009). *Sosyal Ağ Analizi*. Bursa:Dora Yay.

Güzel, A., A. R. Okur ve N. Caniklioğlu. (2012). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. Yenilenmiş 14. Bası. İstanbul: Beta Yay.

Güzeller, C. O., M. T. Eser ve G. Aksu. (2016). *UCINET ile Sosyal Ağ Analizi*. Ankara: Maya Akademi Yay.

Harari, Y. N. (2016). *Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi.* İstanbul:Kolektif Kit.

Holden, C. (2012). Commercial Welfare. Pete Alcock, Margaret May ve Sharon Wright. *The Students Companion to Social Policy.* içinde (s. 215-221). 4th ed. Wiley-Blackwell.

Ismailov, R. (2007). *Sahra Altı Afrika'nın Gelişme Özellikleri ve Fırsatlar*, http://www.tasam.org/trTR/Icerik/3985/sahra_alti_afrikanin_gelisme_ozellikleri_ve_firsatlar (erişim; 23.12.2018).

Janha, Kimberly A. (2015). *Cross-Sector Collaboration Advantage: The Perspective of South Carolina Child Welfare Nonprofits* (Unpublished Doctora Thesis). Capella University. Minneapolis.

Jessop, B. (1999). The Changing Governance of Welfare. Recent Trends in its Primary Functions, Scale, and Modes of Coordination, *Social Policy & Administration*, 33 (4): 348–59.

Johnson, B. ve L. Christensen. (2012). *Educational Research* (4th ed.). Los Angeles, CA: Sage.

Kabembo, I. M. (2015). *Sahra Altı Afrika'da Sosyal Koruma Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Kapucu, N. (2008). Collaborative Emergency Management: Better Community Organizing, Better Public Preparedness, and Response. *Disasters*. 32(2), 239-262. doi: 10.1111/j.0361-3666.2008.01037.x

Kapucu, N. ve E. Gündoğan (2013). Yönetişim, Ekonomik Kalkınma ve Demokrasi. M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu. *Yönetişim*. içinde s. (265-295). Konya: Çizgi Kit.

Kapucu, N. ve H. Özgür (2013). Afet ve Kriz Durumlarında Yönetişim: Amerikan Ulusal Mücadele Planları. M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu. *Yönetişim*. içinde s. (169-201). Konya: Çizgi Kit.

Karagöz, D. ve N. Kozak. (2014). Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisinin Bibliyometrik Analizi: Araştırma Konuları ve Kurumlar Arası İşbirliğinin Sosyal Ağ Analizi İle İncelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*. c.2. no:1. s. 47-61.

Karger, H. J. (1996). The Public Good and the Welfare State in Africa. *Journal of Social Development in Africa*. 11:1, s. 5-16.

Kazepov, Y. (2008). The Subsidiarization of Social Policies: Actors, Processes and Impacts. *European Societies*. 10:2. 247-273. DOI:10.1080/14616690701835337.

Kenar, N. (2012). *Ulusal İstihdam Stratejisinin Özel Sektörün Mesleki Eğitim Sistemindeki Rolüne Muhtemel Etkileri*. İstanbul: MESS Eğitim Vakfı.

Kesgin, B. (2012a). Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 26, ss.169-180.

Kesgin, B. (2016). Sosyal Belediyecilik Uygulamalarında Sivil Toplum Ortaklığı. *Strategic Public Management Journal (SPMJ)*. Issue No: 4. ISSN 2149-9543. s. 83-94.

Kesgin, B. (2012b). Sosyal Politikanın En Önemli Kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. *İnsan Hakları Yıllığı*. C. 30. s. 41-54.

Kline, R. B. (2010). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling.* (3 ed.). New York: Guilford Press.

Klitgaard, M. B. (2005). *Welfare State Regimes and Public Sector Reforms: Searching for the Connection.* Political Science Publications. 8/2005. University of Southern Denmark.

Klitgaard, M. B. (2007). Why are they doing it? Social democracy and market-oriented welfare state reforms. *West European Politics*. 30:1, s. 172-194, DOI: 10.1080/01402380601019753

Koray, M. (2005). *Sosyal Politika*, İstanbul: İmge Kitabevi Yay.

Kunduracı, N. F. (2013). Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Konut Uygulamaları. *Çağdaş Yerel Yönetimler*. Cilt: 22. Sayı, 3. s. 53-77.

Kurt, Ş. (2012). *Sosyal Politikada Özel Sektörün Rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Künzler, D. ve M. Nollert. (2017). Varieties and Drivers of Social Welfare in Sub-Saharan Africa: A Critical Assessment of Current Research. *Sozial Politik Ch* Vol. 2.

Leblebici, Ö. (2016). Kamu Hizmetinin Yerelleşmesi: Çiğli Devlet Hastanesi Örneği. *Yerelleşme/Merkezileşme Tartışmaları: 9. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (570-583). Ankara: TODAİE Yay.

Lee, J. C., Y. C. Shiue, C. Y. Chen. (2016). Examining the Impacts of Organizational Culture and Top Management Support of Knowledge Sharing on the Success of Software Process Improvement. *Computers in Human Behavior*, 54:(2016), 462-474.

Lee, Y. J. ve Y. W. Ku. (2007). East Asian Welfare Regimes: Testing the Hypothesis of the Developmental Welfare State. *Social Policy&Administration*, Vol. 41. No. 2. s. 197–212.

Loehlin, J. C. (2004). *Latent Variable Models: An Introduction to Factor, Path, and Structural Analysis*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates

Lopez, S. P., J. M. M. Peon ve C. J. V. Ordas (2004). Managing Knowledge: The Link Between Culture and Organizational Learning. *Journal of Knowledge Management*. Vol. 8. Iss 6. s. 93-104.

Matei, G. ve N. Tudose. (2014). The Welfare State in Eastern and Southeastern Europe – The Case of Romania. *Annals of the University of Petroşani, Economics*. 14(1). s. 197-204.

Mayer, M. ve R. Kenter. (2016). Public Sector Collaboration and Social Policy, A. Farazmand (ed), *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*, Springer International Publishing.

Meyers, M. K., N. M. Riccucci, I. Lurie. (2001). Achieving Goal Congruence in Complex Environments: The Case of Welfare Reform. *Journal of Public Administration Research and Theory* 11(2) pp. 165-201.

Mullins, D. ve A. Murie (2012). Housing. Pete Alcock, Margaret May ve Sharon Wright. *The Students Companion to Social Policy*. içinde (s. 352-359). 4th ed. Wiley-Blackwell.

Newman, J. (2005). Enter the Transformational Leader: Network Governance and the Micro-politics of Modernization, *Sociology*, V: 39(4): 717–734.

Ökmen, M. ve B. Parlak. (2013). *Kuram ve Uygulamada Yerel Yönetimler*. Ankara: Orion Kitabevi.

Önver, M. Ş., A. Kanbak, ve N. Ş. Pınarcıoğlu. (2014). Sosyal Hak mı? Sosyal Yardım mı? Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, Filiz Kartal, Yeliz Şanlı Atay (ed). *Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar* içinde (s. 169-191). Ankara: TODAİE Yay.

Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Özdemir S. (2005). Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Siyaset Konferansları, (Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı)*. Sayı: 49. ss.231-266.

Özdemir, S. (2004). Sosyal Refah'ın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış: 'Refah Karması' ve Refah Sağlayıcı Kurumlar. *Sosyal Siyaset Konferansları*, içinde (s. 98-127). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay.

Öztaş, N. (2015). *Örgüt: Örgüt ve Yönetim Kuramları*, Ankara: Otorite Yay.

Öztürk, A. B. (2018). *Özel Eğitim Sektörü*. Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü Raporu.

Payne, M. (2015). Yetişkinlere Yönelik Hizmetler ve Sağlıkla İlgili Sosyal Hizmet. Robert Adams, Lena Dominelli, Malcolm Payne (ed). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* içinde. , (çev.: Tarık Tuncay). Ankara: Nika Yay.

Perrot, S. (2015). Sosyal Hizmet ve Örgütler. Robert Adams, Lena Dominelli, Malcolm Payne (ed). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* içinde. (çev.: Tarık Tuncay). Ankara: Nika Yay.

Polat, Y. ve A. Yatkın. (2016). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Konut Üretimindeki Yeri: Malatya ve Elazığ Örneği. *Yerelleşme/Merkezileşme Tartışmaları: 9. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 223-237). Ankara: TODAİE Yay.

Reisman D. (2001) The Definition of Social Policy. *Richard Titmuss*. içinde (s. 1-26). London: Palgrave Macmillan.

Rhodes, R.A.W. (1996). The New Governance: Governing without Government. *Political Studies*, XLIV, s. 652-667.

Rummery, K. (2006). Partnerships and Collaborative Governance in Welfare: The Citizenship Challenge. *Social Policy & Society*. 5:2. 293–303.

Schumacker, R. E. ve R. G. Lomax. (2010). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling* (3rd ed.). New York, NY, US: Routledge/Taylor & Francis Group.

Selsky, J. W. ve B. Parker. (2005). Cross-Sector Partnerships to Address Social Issues: Challanges to Theory and Practice. *Journal of Management*. Vol. 31. No. 6. December. 849-873 DOI: 10.1177/0149206305279601.

Smith, S. R. (1993). Government and the Third Sector: Emerging Relationships in the Welfare State by Benjamin Gidron, Ralph M. Kramer and Lester M. Salamon, Voluntas: *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 4, No. 1, pp. 115-121.

Selcik, O. ve B. Güzel. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araşırmalar Dergisi*. Cilt: 9 Sayı: 46. s. 461-469.

Serdar, B. A. (2017), Sosyal Politika Kavramı. Aysen Tokol, Yusuf, Alper (ed.). *Sosyal Politika*. 8. Baskı. Bursa: Dora Yay.

Sever, D. Ç. (2014). Yargı Kararlarında Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı. Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, Filiz Kartal, Yeliz Şanlı Atay (ed). *Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar* içinde (s. 469-493). Ankara: TODAİE Yay.

Sezer, Ö., T. Vural. (2010). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı. *Maliye Dergisi. S. 159.* s. 203-219.

Sinanoğlu, S. (2013). *The Road Not Taken: A Typology of the Welfare Regimes in the Middle East and North Africa*. İstanbul: Koç University.

Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*. İstanbul: Alfa Yay.

Şenkal, A. (2012). Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 45. s. 97-126.

Sussman, T. (2000). Interagency Collaboration and Welfare Reform. *Welfare Information Network*, Washington, DC. Issue Notes; v4 n1.

Taşçı, F. (2017). *Türkiye'de Sosyal Politika ve Dönüşüm: Zihniyet, Aktörler, Uygulamalar*. Ankara: Seta Yay.

Thomson, A. M. (2001). *Collaboration: Meaning and Measurement*. PhD diss. Indiana University Bloomington.

Titmuss, R. M. (1974). What is Social Policy. Brian Abel-Smith and Kay Titmuss (eds), *Social Policy: An Introduction*, içinde (s. 23-32). Allen&Unvin.

Tiyek, R. ve U. Yertüm. (2016). Güney Avrupa Refah Rejimi Bağlamında Türkiye: Bir Değerlendirme, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (ISSN: 2146-3417)* Cilt: 5. Sayı: 1. s. 26-51.

TOBB. (2017). *Türkiye Sağlık Sektörüne Genel Bakış*. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. Ankara.

Tokol, A. ve Y. Alper. (2017). *Sosyal Politika*. 8. Baskı, Bursa: Dora Yay.

Toprak, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl: 2015/1. Sayı:21. s. 151-175.

Toprak, Z. (2008). *Yerel Yönetimler*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yay.

Tortop, N., E. G. İşbir, B. Aykaç, H. Yayman ve M. A. Özer. (2010). Yönetim Bilimi. Gözden Geçirilmiş 8. Baskı. Ankara: Nobel Yay.

Tosun, M. S. ve S. Yılmaz. (2008). *Centralization, Decentralization, and Conflict in the Middle East and North Africa*. Policy Research Working Paper 4774, The World Bank Sustainable Development Network Social Development Department.

Uçkan, Ö. (2013). Politika Yapım Süreci ve Yönetişim: Türkiye'de Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Politikalarının Geliştirilmesinde Yönetişim Fobisi. M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu. *Yönetişim*. içinde s. (103-141). Konya: Çizgi Kit.

Uğur, S. (2012). Sosyal Politika Sağlayıcı STK'ların Rolü. *14. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Bildiriler Kitabı.* İstanbul.

Uğurlu, Z. (2013). *Eğitim Örgütlerinin Örgütsel Ağbağ Düzeneğindeki Konumunun İşbirliği Düzeylerine Etkisi, Sinop İli Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Uslu, H. (2011). *Sosyal Politikalar Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul Aydın Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Uzun, F. (2015). *Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Eğitim Harcamalarındaki Rolü ve Etkileri.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Üzeltürk, S. T. (2012). *Anayasa Hukuku Açısından Sağlık Hakkı*. İstanbul: Legal Yay.

Waugh, W. L. J. ve G. Streib. (2006). Collaboration and Leadership for Effective Emergency Management. *Public Administration Review*. 66(s1). 131-140.

Wong, C. (1991). *Ideology, Welfare Mix and the Production of Welfare- A Comparative Study of Child Daycare Policies in Britain and Hong Kong*. (Unpublished PHD Thesis). University of Shefield. England.

Yardımcı, A. (2016). *Yapısal Eşitlik Modellemesi ve Pazar Araştırmalarında Kullanımı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Yavuz, Ö. ve S. Köseoğlu. (2016). Afet Yönetiminde Çok Aktörlülük ve Transformasyonel Liderlik Arasındaki İlişki. *Doğal Afetler ve Afet Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Karabük.

Yavuz, Ö. ve S. Mızrak (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*. Cilt: 3. Sayı: 2. s. 175-199.

Yemişçi, A. D. (2010). *İşletmelerin Sorumluluğu: Sosyal Politika ve Sosyal Sorumluluk Kavramları Işığında Bir Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Yılmaz, B. (2014). Türkiye'de Sosyal Devletin Dönüşümü ve Sosyal Yardımlar: Şartlı Nakit Transferi Alan Kadınlar Üzerine Bir Değerlendirme. Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, Filiz Kartal, Yeliz Şanlı Atay (ed). *Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar* içinde. Ankara: TODAİE Yay.

Yirci R. ve R. Kocabaş. (2013). Eğitimde Özelleştirme Tartışmaları: Kavramsal Bir Analiz. *Turkish Studies*. Vol. 8/8 s. 1523-1539.

Yorgancılar, S. (2009). Yerel Yönetimler Eliyle Sosyal Politika Kapsamında Yapılan Yardımlar ve Sadaka Kültürü Tartışmaları. *Kamuda Sosyal Politika.* Yıl: 3. Sayı: 9. s. 68-74.

Yüksel, F. (2007). Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 62-1. s.279-298.

Yüksel, O. E. (2014). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Örneği. *3. Kayseri Ekonomisi Kongresi.* 24-26 Nisan 2014. Kayseri.

Zencirkıran, M. (2017). Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi. Aysen Tokol, Yusuf, Alper (ed.). *Sosyal Politika*. 8. Baskı. Bursa: Dora Yay.

Zhou, H. (2011). *The Role of Private Nonprofit Organizations in Promoting Compulsory Education in Rural China: Applying The Public-Private Mix Model*. (Unpublished Thesis). University of Pennsilvanya.

_____(03.12.2017). Cumhuriyet Gazetesi. http://www.cumhuriyet.com.tr/ (erişim:03.12.2017).

EKLER

Ek 1: Araştırma İçin Kocaeli Valiliğinden Alınan İzin Belgesi

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 24933003-491.99-E.19426 18/10/2017
Konu : Kübra YAVUZ' un Anket Çalışması

İlgi : Kübra Yavuz' un 17.10.2017 tarihli dilekçesi.

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı öğrencisi olup, **"Yerel Sosyal Politika Uygulayıcılarının Örgütsel Kapasitelerinin Yerel İşbirliği Sistemi Üzerine Etkisi: Kocaeli Örneği"** konusunda tez hazırlamakta olan Kübra YAVUZ' un Valilik Makamına sunmuş olduğu dilekçesi ektedir.

Adı geçene belirtmiş olduğu tez konusu ilgili yapacağı anket çalışmalarında gerekli kolaylığın sağlanması hususunda bilgi ve gereğini rica ederim.

Beyazıt TANÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: İlgi Yazı ve Ekleri (9 Sayfa)

DAĞITIM :
Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Kaymakamlıklar
İlçe Belediye Başkanlıkları
Kocaeli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
İlgili Kurum ve Kuruluşlar

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama adresine girerek (xRPll4-Yvt5Ga-iYih0k-mpkjrV-fQPOHkkq) kodunu yazınız.

Körfez Mh. Ankara Karayolu Cd. No: 129 Pk:41040 İzmit
Telefon No: (262)300 50 00 Faks No: (262)332 19 00
e-Posta: kocaeli.yaziisleri@icisleri.gov.tr İnternet Adresi: http://www.kocaeli.gov.tr

Bilgi için: Betül KÖKCÜ
BİLGİSAYAR İŞLETMENİ
Telefon No: (262)300 51 22

Ek 2: Anket Formu

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı;

Bu anket formu, **"Yerel Sosyal Politika Uygulayıcılarının Örgütsel Kapasitelerinin Yerel İşbirliği Sistemi Üzerine Etkisi: Kocaeli Örneği"** adlı doktora tezinde kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulguların sosyal politika faaliyetlerinde görev alan kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğini artırmaya katkı sunması umulmaktadır. Anket formu sosyal politika faaliyetlerinde görev alan kurumların yöneticileri ya da sosyal politika uygulamalarından sorumlu görevliler tarafından doldurulacaktır. Anket formunun doldurulması yaklaşık 20 dakika sürecektir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına bağlıdır. Araştırmamız için kişisel bilgilerinizi verme zorunluluğunuz yoktur. Vermiş olduğunuz bilgiler yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacak olup, üçüncü şahıslar ve kurumlar ile paylaşılmayacaktır. Çalışmanın sonuçları dileyen katılımcılara araştırmacılar tarafından e-mail ile ulaştırılacaktır. Daha ayrıntılı bilgi için araştırmacılar ile iletişime geçebilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

İletişim:
Kübra YAVUZ
Yalova Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı
e-mail: kubrayavuz17@gmail.com Tel: 05425493483

Uyarı: Bu anket formunda kullanılan **Sosyal Politika** ifadesi ile: çocuklar, gençler, engelliler, kadınlar, yaşlılar vb. gibi sosyal grupların sorunlarında çözüm üretmek için gerçekleştirilen sosyal yardım ve sosyal hizmetler ile konut, sağlık ve eğitim yardımlarının hepsine verilen addır. **Sosyal Politika Ağı** ifadesi ile: yerel düzeyde sosyal politikaların sunumunda görev alan merkezi yönetimin il örgütleri, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının yapmış oldukları işbirliği sonucu oluşan ilişkiler yapısı kastedilmektedir. **Aktör:** Araştırmada sosyal politikanın uygulanmasında görev alan ve birbirleri ile işbirliği yapan kurum ve kuruluşların her biri olarak nitelendirilmektedir. Lütfen içinde yer aldığınız Sosyal Politika Ağını göz önünde bulundurarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevap verirken cevapların sol tarafında ve tabloda bulunan kutucuklara **(X)** işareti koymanız yeterlidir.

I. Kurumunuzu göz önünde bulundurarak aşağıdaki soruları size en uygun seçeneği işaretleyerek cevaplayınız.

1. Kurumunuz hangi sektörde faaliyet yürütmektedir?

[ ] Kamu (Merkezi Yönetim) [ ] Kamu (Yerel Yönetim) [ ] Özel Sektör [ ] Sivil Toplum Kuruluşu

2. Sosyal politika ile ilgili temel faaliyet alanlarınız aşağıdakilerden hangileridir?

[ ] Konut Hizmetleri [ ] Sağlık Hizmetleri [ ] Sosyal Hizmet
[ ] Eğitim Hizmetleri [ ] Sosyal Yardım

3. Kurumunuz kaç yıldır faaliyet yürütmektedir.....?

4. Kurumunuzdaki personel/üye sayınız kaçtır.....?

5. Anketi cevaplayan kişinin kurumdaki görevi nedir.....?

6. Faaliyet yürüttüğünüz alandaki diğer kurumlarla işbirliği yaparken aşağıdaki iletişim tekniklerinden hangilerini kullanıyorsunuz? (Birden fazla işaretleme yapılabilir)

[ ] Telefon [ ] İnternet [ ] E-mail [ ] Mektup/Davetiye
[ ] Yüzyüze [ ] Telekonferans [ ] Grup Toplantıları

Ek 2'nin devamı

B. Kurumunuzu göz önünde bulundurarak aşağıdaki ifadelere **ne ölçüde katıldığınızı** belirtiniz. Soruları cevaplarken aşağıdaki cevap ölçeğini kullanınız.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5

1. Kurumumdaki en üst yönetici, kurumun sürekli değişen, gelişen ve kendini yenileyen dinamik bir örgüt olması için çaba sarf eder.	①	②	③	④	⑤
2. Kurumumdaki en üst yönetici, sosyal politika ağının ortaya çıkardığı değişken çevreye uygun esnek bir yönetim tarzı sergileyebilir.	①	②	③	④	⑤
3. Kurumumdaki en üst yönetici, astlarıyla bilgi paylaşımı yaparak faaliyetlerinin artacağını düşünür.	①	②	③	④	⑤
4. Kurumumdaki en üst yönetici, sosyal politika ağındaki diğer aktörlerin yöneticileri ile bilgi paylaşımını sağlar.	①	②	③	④	⑤
5. Kurumumdaki en üst yönetici, astlarının niteliklerini göz önünde bulundurarak yetkilerini onlara devretmeye isteklidir.	①	②	③	④	⑤
6. Devlet, sosyal politika aktörlerinin işbirliği yapmasını kolaylaştırmak için gerekli yasal düzenlemeleri yapmaya isteklidir.	①	②	③	④	⑤
7. Kamu kurumlarının bürokratik yapısı, sosyal politika ağındaki aktörlerin işbirliği yapmasını zorlaştırır.	①	②	③	④	⑤
8. Sosyal politika aktörleri, faaliyet yürüttükleri alanlardaki diğer aktörlerle işbirliği yapmaya isteklidir.	①	②	③	④	⑤
9. Sosyal politika ağında görev alan kurum ve kuruluşlar arasındaki rekabet, bu kurumların işbirliği yapmasını zorlaştırmaktadır.	①	②	③	④	⑤
10. Faaliyet yürüttüğümüz çevrede özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının kamu hizmetlerine katılımı kamu kurumları tarafından teşvik edilir.	①	②	③	④	⑤
11. Kurumunuzun, sosyal politika ağına katılması, bu alandaki gelişmelerden haberdar olmasını kolaylaştırır.	①	②	③	④	⑤
12. Sosyal politika aktörleri ile işbirliği yaparak, bu alandaki haberleri kısa sürede öğreniriz.	①	②	③	④	⑤
13. Kurumum sosyal politika ile ilgili konularda diğer kurumlarla bilgi alış-verişi yapar.	①	②	③	④	⑤
14. Kurumun sosyal politika ile ilgili mevcut bilgilerini diğer kurumlarla paylaşmaya isteklidir.	①	②	③	④	⑤
15. Sosyal politika uygulamalarında bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılır.	①	②	③	④	⑤
16. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı, sosyal politikaların etkinliğini artırır.	①	②	③	④	⑤
17. Kurumumuzdaki en üst yönetici sosyal politika uygulamalarına destek olur.	①	②	③	④	⑤
18. Kurumsal hedeflerimize ulaşabilmek için, sosyal politika ağındaki diğer aktörlerin kaynaklarına ihtiyaç duyarız.	①	②	③	④	⑤
19. Faaliyet alanımızdaki diğer aktörlerle ağ oluşturmak, maddi kaynaklarımızın artmasına katkı sağlar.	①	②	③	④	⑤
20. Diğer örgütlerle işbirliği yapmadan da sosyal politika faaliyetlerimizi gerçekleştirebilecek kapasiteye sahibiz.	①	②	③	④	⑤
21. Sosyal politika alanındaki diğer aktörlerle işbirliği yapmak faaliyetlerimizin etkinliğini artırır.	①	②	③	④	⑤

Ek 2'nin devamı

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5

22. Kurumum daha önceki faaliyetlerinden öğrendiği bilgileri, yeni faaliyetlerinde kullanır.	①	②	③	④	⑤
23. Sosyal Politika alanında işbirliği yapacağımız kurumları seçerken geçmişteki işbirliği deneyimlerimizden yararlanırız.	①	②	③	④	⑤
24. Kurumun değişimin doğal ve gerekli olduğunu düşünür.	①	②	③	④	⑤
25. Kurumum çalışanlarını/üyelerini bir birey olarak görür ve sürekli onları takdir etmeyi düşünür.	①	②	③	④	⑤
26. Kurumumuzda makul riskleri alan çalışanlar, yanlış yapsalar bile iyi olarak kabul edilir.	①	②	③	④	⑤
27. Kurum çalışanları/üyeleri arasındaki farklı bakış açılarının korunması teşvik edilir.	①	②	③	④	⑤
28. Kurumdaki herkesin görüşlerine ve katkılarına saygı gösterilir.	①	②	③	④	⑤
29. Kurumda karşılaşılan problemler, suçlu bulmaktan kaçınılarak açık bir şekilde tartışılır.	①	②	③	④	⑤
30. Kurum çalışanları arasındaki işbirliği ve dayanışma cesaretlendirilir.	①	②	③	④	⑤
31. Kurumdaki çalışanlar/üyeler, sosyal politika ağında kendisinden beklenilen faaliyetlerin farkındadır.	①	②	③	④	⑤
32. Kurumum sosyal politika ağındaki diğer kurumlarla uzun dönemli işbirlikleri geliştirir.	①	②	③	④	⑤
33. Kurumum sosyal politika alanındaki bilgilerini diğer kurumlarla paylaşır.	①	②	③	④	⑤
34. Kurumum sosyal politika alanındaki kaynaklarını diğer kurumlarla paylaşır.	①	②	③	④	⑤
35. Kurumum, sosyal politika ağındaki diğer kurumlarla ortak bir amacı gerçekleştirebilmek için birlikte çalışır.	①	②	③	④	⑤
36. Kurumum, diğer sosyal politika aktörleriyle ilişkilerini daha etkili bir şekilde yürütmek için yeni ilişki yöntemleri geliştirir.	①	②	③	④	⑤
37. Kurumum, sosyal politika ile ilgili organizasyon stratejilerini geliştirirken, diğer aktörlerin görüşlerine başvurur.	①	②	③	④	⑤
38. Kurumum, sosyal politika ağındaki diğer aktörlerle belirli aralıklarla toplantılara katılır.	①	②	③	④	⑤
39. Kurumum, ilişkili olduğu kurumlarla uzun dönemli işbirlikleri sağlamak için protokol ve anlaşmalar imzalar.	①	②	③	④	⑤
40. Sosyal politika ile ilişkili olduğumuz diğer kurumlarla karşılıklı olarak sosyal politika ile ilgili konuları tartışırız.	①	②	③	④	⑤
41. Kurumum Kocaeli ilindeki sosyal politika ile ilgili karar alma sürecinin içerisinde yer alır.	①	②	③	④	⑤

Ek 2'nin devamı

VIII. İşbirliği yapacağınız kurumları seçerken dikkat ettiğiniz hususlar nelerdir? Kısaca yazınız.

IX. Size göre sosyal politika alanında işbirliğini zorlaştıran faktörler nelerdir? Kısaca yazınız.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Ek 3: İşbirliği Düzeyleri Ölçeği

İŞBİRLİĞİ DÜZEYLERİ ÖLÇEĞİ

Açıklama: Lütfen aşağıdaki açıklamaları okuyunuz ve örnek işaretlemeyi inceledikten sonra cevaplamaya başlayınız. Ölçek ekinde kurum listesi vardır.

Sütun I:	Bu sütunda kurumunuzun **SON 1 YIL İÇERİSİNDE** işbirliği yaptığı il genelindeki kurumları (kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları) alt alta satırlara yazınız. **Ölçek ekinde kurum listesi vardır. İşbirliği yaptığınız kaç kurum varsa hepsinin ismini yazınız** ve daha sonra sağdaki sütunlarda (Sütun II, III, IV, V) yer alan soruları herbir kurum için ayrı ayrı cevaplayınız. Kurumunuzun işbirliği yaptığı kurumlardan listede yer almayanlar varsa onları da alt satırlara ekleyerek soruları bu kurum için de cevaplayınız.
Sütun II:	Bu sütunda sıralanan kurumlarla yapıldığı belirtilen işbirliğinin türü sorulmaktadır. Gönüllü işbirliği, kurumun kendi isteğiyle seçerek işbirliği yaptığı kurumlar için geçerlidir. Zorunlu işbirliği ise bağlı bulunduğunuz üst kurumların zorladığı, zorlanmış ya da emredilmiş işbirliği türü olarak algılanmaktadır. Lütfen ilgili sütuna (√) işareti koyunuz.
Sütun III.	Bu sütunda ilgili yerlere yaptığınız hizmetlerle ilgili (√) işareti koyunuz. **BİRDEN FAZLA (√) KONULABİLİR.**
Sütun IV:	Bu sütunda işbirliği yapılan kurum ile hangi konularda işbirliği yapıldığı sorulmaktadır. Aynı kurum ile birden fazla konuda ve birden fazla sayıda işbirliği yapılmış olabilir. Bu nedenle bu kısımda **BİRDEN FAZLA İŞARETLEME YAPILABİLİR**. Lütfen her kurumla kaç kez işbirliği yaptığınızı **RAKAM BELİRTEREK** işaretleyiniz.
Sütun V:	Bu kısımda işbirliği yaptığınızı belirttiğiniz her bir kurum için yapılan işbirliğinin tamamını dikkate alarak genel bir değerlendirme yapınız. Örneğin, X... kurumu ile konut ve eğitim konularında işbirliği yaptığınızı belirttiniz. Bu kurumla işbirliği düzeyiniz de size göre "Bu kurumla gerektiğinde bilgi alışverişinde bulunuruz" ifadesini karşılıyorsa ilgili sütuna (√) işareti koyunuz. Kurumla işbirliği düzeyi o kurumla birlikte yapılan tüm etkinlikler dikkate alınarak değerlendirilecektir. Bu nedenle bu kısımda **TEK BİR İŞARETLEME** yapmanız gerekmektedir.

Sütun I	**Sütun II**		**Sütun III**					**Sütun IV**								**Sütun V**				
	İşbirliği Türü		**İşbirliği Alanı**					**İşbirliği Konusu**								**İşbirliği Düzeyleri**				
İşbirliği Yapılan Kurum Adı	Gönüllü	Zorunlu	Konut Hizmetleri	Eğitim Hizmetleri	Sağlık Hizmetleri	Sosyal Yardım (Nakdi yardım, burs, vb.)	Sosyal Hizmetler (Çocuklara, gençlere, kadınlara, engellilere, yaşlılara vb.)	Bina-Mekan Paylaşımı	Ortak Projede Çalışma	Personel Desteği Sağlama	Bilgi Paylaşımı	Sosyal Etkinlikler	Yönetici Görüş Alışverişi	Seminer Kurs vb. Personel Desteği sağlama	Diğer.....	Bu kurumla uzlaşarak ortak kararlar alırız. Karşılıklı sorumluluk ve hesap verirlik temelinde hareket ederiz.	Bu kurumla yeni fikirleri/ uygulamaları paylaşır ve uzlaşmayla ortak kararlar alabiliriz. İlişkilerimiz daha sıkı ve informeldir.	Bu kurumla kaynaklarımızı ve aldığımız kararları karşılıklı paylaşırız, birbirimizi haberdar ederiz.	Bu kurumla gerektiğinde bilgi alışverişinde bulunuruz.	Bu kurumdan haberdarız ve hangi konuda iletişime geçebileceğimizi ve yararlanabile-ceğimizi biliyoruz.
Kocaeli Valiliği "Örnek İşaretleme"		✓	✓			✓	✓	5	3	4	1	--	2	--			✓			
Gebze Engelliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği "Örnek İşaretleme"	✓				✓		✓	1	--	--	2	15	1	2					✓	
1-																				
2-																				

Ek 3'ün devamı

İŞBİRLİĞİ DÜZEYLERİ ÖLÇEĞİ

Sütun I	Sütun II		Sütun III					Sütun IV								Sütun V				
	İşbirliği Türü		İşbirliği Alanı					İşbirliği Konusu								İşbirliği Düzeyleri				
İşbirliği Yapılan Kurum Adı	Gönüllü	Zorunlu	Konut Hizmetleri	Eğitim Hizmetleri	Sağlık Hizmetleri	Sosyal Yardım (Nakdi yardım, burs, vb.)	Sosyal Hizmetler (Çocuklara, gençlere, kadınlara, engellilere, yaşlılara vb.)	Bina-Mekan Paylaşımı	Ortak Projede Çalışma	Personel Desteği Sağlama	Bilgi Paylaşımı	Sosyal Etkinlikler	Yönetici Görüş Alışverişi	Seminer Kurs vb. Personel Desteği sağlama	Diğer.....	Bu kurumla uzlaşarak ortak kararlar alırız. Karşılıklı sorumluluk ve hesap verirlik temelinde hareket ederiz.	Bu kurumla yeni fikirleri/ uygulamaları paylaşır ve uzlaşmayla ortak kararlar alabiliriz. İlişkilerimiz daha sıkı ve informeldir.	Bu kurumla kaynaklarımızı ve aldığımız kararları karşılıklı paylaşırız, birbirimizi haberdar ederiz.	Bu kurumla gerektiğinde bilgi alışverişinde bulunuruz.	Bu kurumdan haberdarız ve hangi konuda iletişime geçebileceğimizi ve yararlanabile-ceğimizi biliyoruz.
3-																				
4-																				
5-																				
6-																				
7-																				
8-																				
9-																				
10-																				
11-																				
12-																				

4

Ek 4: Hedef Evrende Yer Alan Kurumların Listesi

KURUMLAR LİSTESİ

T.C Kocaeli Valiliği	Kocaeli Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	Kocaeli Çalışma ve İş Kurumu İl Müd. (İŞKUR)
T.C İzmit Kaymakamlığı	Çocuk Evi Koord. Merkezi Müdürlüğü	Çevre ve Şehircilik İl Müd.
(İzmit İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) (SYDV)	Kocaeli Çocuk Destek Merkezi Müd	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bak. Kocaeli İl Müd.
Başiskele Kaymakamlığı (SYDV)	İzmit Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğü	Sosyal Güvenlik Kurumu İl Müd. (SGK)
Çayırova Kaymakamlığı (SYDV)	Kocaeli Huzurevi Müdürlüğü	İl Kültür ve Turizm Müd.
Darıca Kaymakamlığı (SYDV)	BŞB Tavşancıl Huzurevi Müd.	Göç İdaresi İl Müd.
Derince Kaymakamlığı (SYDV)	Gebze Huzurevi Müdürlüğü	İzmit Sosyal Hizmet Merkezi Müd.
Dilovası Kaymakamlığı (SYDV)	Gölcük Belediyesi Huzurevi Müd	Kredi Yurtlar Kurumu İl Müd.
Gebze Kaymakamlığı (SYDV)	Derince Sosyal Hizmet Merkezi	Kocaeli Bilim Merkezi
Gölcük Kaymakamlığı (SYDV)	Gölcük Sosyal Hizmet Merkezi	Gebze Teknik Üniversitesi
Karamürsel Kaymakamlığı (SYDV)	Gebze Sosyal Hizmet Merkezi	KOSGEB
Kandıra Kaymakamlığı (SYDV)	İzmit Sosyal Hizmet Merkezi	KIZILAY
Körfez Kaymakamlığı (SYDV)	Kocaeli Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi Müd	Kocaeli Barosu (Kadın ve Çocuk Hakları Merkezi)
Kartepe Kaymakamlığı (SYDV)	Köseköy Gençlik Eğitim ve Rehabilitasyon Müd	MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı)
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (KBB)	Kocaeli Gündüzlü Bakım Reh. ve Aile Danışma Merkezi Müd	Belde A.ş
KBB Gençlik ve Spor Hizm. Dairesi Başk.	Akmeşe Zihinsel Engelli Çocuklar Rehabilitasyon Merkezi Müd .	Kent Konut A.Ş
KBB Sağlık ve Sosyal Hizm. Dairesi Başk.	Suadiye Cemal DOĞAN Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müd	KOMEK
KBB Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başk.	Kocaeli Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Müdürlüğü	Özel Eğitim Merkezleri
KBB Hasta Nakil Ambulans Birimi	Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü	Başiskele Halk Eğitim Merkezi
KBB İzmit Sivil Toplum Merkezi	Başiskele İlçe Sağlık Müd.	Çayırova Halk Eğitim Merkezi
KBB Gebze Sivil Toplum Merkezi	Çayırova İlçe Sağlık Müd.	Darıca Halk Eğitim Merkezi
Başiskele Belediyesi	Darıca İlçe Sağlık Müd.	Derince Halk Eğitim Merkezi
Çayırova Belediyesi	Derince İlçe Sağlık Müd.	Dilovası Halk Eğitim Merkezi
Darıca Belediyesi	Dilovası İlçe Sağlık Müd.	Gebze Halk Eğitim Merkezi
Derince Belediyesi	Gebze İlçe Sağlık Müd.	Gölcük Halk Eğitim Merkezi
Dilovası Belediyesi	Gölcük İlçe Sağlık Müd.	Karamürsel Halk Eğitim Merkezi
Gebze Belediyesi	İzmit İlçe Sağlık Müd.	Kandıra Halk Eğitim Merkezi
Gölcük Belediyesi	Karamürsel İlçe Sağlık Müd.	Körfez Halk Eğitim Merkezi
Karamürsel Belediyesi	Kandıra İlçe Sağlık Müd..	Kartepe Halk Eğitim Merkezi
Kandıra Belediyesi	Kartepe İlçe Sağlık Müd.	İzmit Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)
Körfez Belediyesi	Körfez İlçe Sağlık Müd.	Gölcük Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)
Kartepe Belediyesi	Kocaeli Üniversitesi	İzmit Özel Eğitim Uygulama Merkezi I. Kademe
Kocaeli İl Milli Eğitim Müd.	Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmetler Bölümü	İzmit Nuh Çimento Özel Eğitim Mesleki Eğitim M.
Başiskele İlçe Milli Eğitim Müd.	Koü Sağlık Bilimleri Fakültesi	Körfez Özel Verimli Özel Eğitim M.
Çayırova İlçe Milli Eğitim Müd.	Koü Sağlık Hizmetleri MYO.	Kocaeli Gölcük Yaşama Sevinci Özel Eğitim Uyg. Merk.
Darıca İlçe Milli Eğitim Müd.	Koü Engelliler Araştırma ve Uyg.Birimi	Karamürsel A. Gazanfer Bilge İşitme Engelliler Ortaokulu
Derince İlçe Milli Eğitim Müd.	Koü Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uyg. Merkezi	GebzeYumrukaya Özel Eğitim Uygulama M. I. Kademe
Dilovası İlçe Milli Eğitim Müd.	Koü Türk Kızılayı Kulubü	Gebze Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi
Gebze İlçe Milli Eğitim Müd.	Kocaeli Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müd.	Özel Yeni Umut Özel Eğitim Kursu
Gölcük İlçe Milli Eğitim Müd.	Uluslararası Gençlik Merkezi	Özel Övgü Özel Eğitim Kursu
İzmit İlçe Milli Eğitim Müd.	Derince Gençlik Merkezi	Özel Gözde Özel Eğitim Kursu
Karamürsel İlçe Milli Eğitim Müd.	Körfez Olimpiyat Gençlik Merkezi	Özel Ailem Özel Eğitim Kurumları
Kandıra İlçe Milli Eğitim Müd.	Darıca Gençlik Merkezi	Özel Duygum Özel Eğitim Kursu
Kartepe İlçe Milli Eğitim Müd.	Gebze Gençlik Merkezi	Özel Verimli Özel Eğitim Kursu
Körfez İlçe Milli Eğitim Müd.	Gölcük Gençlik Merkezi	Özel Yeni Umut Özel Eğitim Kursu

Ek 4'ün devamı

KURUMLAR LİSTESİ

Dernekler	Vakıflar	
Ayışığı Yetim Ve Öksüz Çocuklar Eğtm Ve Yard. Derneği	Kocaeli Eğitim Vakfı	
Kocaeli Eğitim Ve Gençlik Vakfı	İHH İnsani Yardım Vakfı Kocaeli	
Kocaeli Yeniköy Eğitim Derneği	Kocaeli Kültür ve Eğitim Vakfı	
Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği	Bizimköy Engelliler Üretim Merkezi Vakfı	
Türkiye Sakatlar Derneği İzmit Şubesi	Kocaeli Üniversitesi Vakfı	
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Kocaeli Şubeleri	Türk Eğitim Sağlık ve Çevre Vakfı (TESÇEV)	
Gebze Engelliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Nuh Çimento Eğitim ve Sağlık Vakfı	
Türkiye Beyazay Derneği-Çayırova Şubesi	Nida Eğitim ve Kültür Vakfı	
Türk Anneler Derneği Kocaeli Şubesi	Körfez Eğitim ve Kültür Vakfı	
Kocaeli Sağlık Hizmetlerini Geliştirme Derneği	Körfez Eğitim Vakfı	
Verem Savaş Derneği Kocaeli Şubeleri	Kocaeli Yükseköğrenim Vakfı	
İzmit Ana Çocuk Sağlığı Dayanışma Derneği	Diyabetli Çocuklar Vakfı	
Kocaeli Çocuk Gönüllüleri Derneği	Lütfi Abay Kültür ve Eğitim Vakfı (LAKEV)	
Karamürsel Yaşlılar Derneği	Kocaeli Sanayi Odası Vakfı	
Sevgi Bahçesi Aile Çocuk Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Kocaeli Ticaret Odası Vakfı	
Gönül Kardeşleri Derneği	Gebze Ticaret Odası Vakfı	
İzmit Burs Derneği	Togev Tosb Organize Sanayi Böl. Gelişt.ve Eğitim V.	
İzmit Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği	Manevi ve İktisadi Kalkınma Vakfı	
Kocaeli Gökkuşağı Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Derneği	Gazi Vakfı Gazanfer Bilge Çocuk Yuvası	
Türkiye Yardımseverler Derneği Kocaeli Şubeleri	Kamu ve Özel Hastaneler	
Yoksullara Yardım Derneği Kocaeli Şubeleri	İzmit Kadın Doğum Ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi	
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Kocaeli Şubeleri	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Araş. ve Uyg. Hastanesi	
Genç Üstün Zekalılar ve Yetenekliler Derneği	Dr. M. Kazım Dinç Kandıra Devlet Hastanesi	
Türk Anneler Derneği	M. Kazım Dinç Kandıra Devlet Hastanesi	
Türk Kadınlar Birliği Derneği Kocaeli Şubesi	Gölcük Necati Çelik Devlet Hastanesi	
Toplum Ruh Sağlığını Geliştirme Derneği	Derince Eğitim ve Araştırma Hastanesi	
Kocaeli Sağlık Hizmetlerini Geliştirme Derneği	Darıca Farabi Devlet Hastanesi	
Köseköy Gençlik Eğitim Rehb.Merk. Koruma ve Yaşatma Der.	Özel Boğaziçi Hastanesi	
Karamürsel Engelsiz Yaşam Derneği	Gebze Fatih Devlet Hastanesi	
Türkiye Yeşilay Cemiyeti Kocaeli Şubeleri	Gölcük Deniz Askeri Hastanesi	
Anakucağı Eğitim Derneği	İzmit Seka Devlet Hastanesi	
Tüm Engellileri Birleştirme Derneği	Karamürsel Devlet Hastanesi	
Kocaeli Bedensel Engelliler ve Aileleri Yard. ve Day. Der.	Kocaeli Devlet Hastanesi	
Marmara Engelliler Derneği	Dilovası Devlet Hastanesi	
Kocaeli Kültürel Gelişim ve Dayanışma Derneği	Kocaeli Diş Hastanesi	
İlim Yayma Cemiyeti Kocaeli Şubeleri	Körfez Devlet Hastanesi	
Kocaeli İnsani Yardım Derneği (KİYAD)	Özel Gebze Merkez Hastanesi	
Sağlıklı Yaşam ve Yaşanabilir Kentler Derneği	Özel Anadolu Sağlık Merkezi	
	Özel Darıca Novak Diyaliz Merkezi	
	Özel Yüzyıl Gebze Hastanesi	
	Özel Kocaeli Akademi Hastanesi	
	Özel Konak Hastanesi	
	Özel Marmara Hastanesi	

Ek 5: İşbirliği Ağında Yer Alan Kurumların Merkezilik Analizi Bulguları

		1 OutDeg	2 Indeg	3 Between
1	Çayırova SYDV	14.000	7.000	388.841
2	Gebze Sosyal Hiz. Müd.	20.000	10.000	484.130
3	KBB	59.000	68.000	5300.010
4	SGK	55.000	27.000	806.815
5	Tapu Müd.	0.000	2.000	0.000
6	Çayırova Bel.	0.000	16.000	0.000
7	Tarım İl Müd.	0.000	2.000	0.000
8	Çayırova MEM	8.000	6.000	190.985
9	Çayırova Toplum Sağ.	0.000	1.000	0.000
10	Nüfus Müd.	0.000	3.000	0.000
11	Mahalle Muh.	0.000	3.000	0.000
12	Kızılay	37.000	24.000	2662.867
13	İl Göç İd. Müd.	47.000	17.000	569.082
14	Kocaeli Valiliği	60.000	19.000	2319.440
15	ASP İl Müd.	128.000	62.000	11204.534
16	Derince SYDV	4.000	8.000	23.575
17	Derince Sos. Hiz. Mer.	0.000	7.000	0.000
18	Derince Kay.	0.000	12.000	0.000
19	Başiskele SYDV	24.000	6.000	55.558
20	Özel Cihan Hast.	3.000	7.000	6.815
21	Başiskele Bel.	0.000	16.000	0.000
22	Başiskele Sağ. Müd.	0.000	3.000	0.000
23	Şid. Ön. Mer.	0.000	4.000	0.000
24	İŞKUR	54.000	40.000	1548.078
25	Başiskele MEM	0.000	6.000	0.000
26	Çocuk Ev. Koord. Mer.	4.000	4.000	368.589
27	Gölcük SYDV	5.000	11.000	131.555
28	Darıca SYDV	1.000	7.000	122.000
29	Dilovası SYDV	0.000	6.000	0.000
30	Gebze SYDV	23.000	6.000	162.633
31	Karamürsel SYDV	0.000	6.000	0.000
32	Kandıra SYDV	0.000	7.000	0.000
33	Körfez SYDV	4.000	7.000	19.547
34	İzmit SYDV	4.000	9.000	34.841
35	Kartepe SYDV	5.000	8.000	94.813
36	Körfez Bel.	4.000	18.000	107.259
37	Darıca Yaş. Day. Der.	0.000	2.000	0.000
38	İzmit Sos. Hiz. Müd.	0.000	12.000	0.000
39	Kartepe Bel.	7.000	19.000	118.956
40	Kocaeli Devlet Hast.	12.000	17.000	421.134
41	İl Sağlık Müd.	69.000	35.000	2176.230
42	Evde Bakım Hizm.	0.000	1.000	0.000
43	İzmit Toplum Sağ. Mer.	0.000	4.000	0.000
44	İl MEM	32.000	49.000	1333.919
45	Kandıra İlçe Mem	0.000	5.000	0.000
46	KOÜ	0.000	41.000	0.000
47	Kandıra Sağ. Mes. Lis.	0.000	2.000	0.000
48	Derince Eğ. Ar. Hast.	0.000	17.000	0.000
49	İzmit SEKA Dev. Hast.	0.000	16.000	0.000
50	Karamürsel Dev. Hast.	0.000	9.000	0.000
51	Kandıra Cezaevi	0.000	2.000	0.000
52	KOMEK	24.000	17.000	790.442
53	Özel Konak Hast.	0.000	11.000	0.000
54	Özel Boğaziçi Hast.	0.000	1.000	0.000
55	Türkiye Caf. Vak.	4.000	0.000	0.000
56	İlim Yayma Cem.	4.000	7.000	60.184
57	İzmit Kay.	0.000	24.000	0.000
58	Ayışığı Der.	5.000	4.000	126.818
59	İzmit Siv. Top. Müd.	9.000	2.000	150.039
60	Kent Konseyi	20.000	7.000	1044.250
61	İHH	5.000	10.000	95.224
62	Yağmur Vak.	11.000	0.000	0.000
63	Halk Eğitim Mer.	6.000	25.000	259.836
64	Genç. ve Spor İl Müd.	20.000	41.000	2828.156
65	Kocaeli Bil. Mer.	26.000	7.000	305.821
66	İzmit Bel.	0.000	31.000	0.000
67	Kocaeli Huzurevi	12.000	6.000	265.684
68	Tüm Eng. Bir. Der.	8.000	2.000	1.919
69	Bizimköy Eng. Ür. Mer.	0.000	7.000	0.000
70	Rehabilitasyon Mer.	0.000	15.000	0.000
71	Kans. Müc. Der.	7.000	0.000	0.000
72	İl Halk Sağ. Müd.	3.000	1.000	0.750
73	KOÜ Araş. Hast.	0.000	13.000	0.000
74	Altınokta Gör. Eng. Der.	14.000	2.000	2.943
75	Çağdaş Engelliler Der.	0.000	3.000	0.000
76	Görme Eng. Day. Der.	9.000	3.000	132.525
77	TÜGVA	3.000	6.000	12.547
78	İzmit MEM	19.000	13.000	427.063
79	KİHMED	0.000	2.000	0.000
80	İl AFAD	0.000	6.000	0.000
81	Kocaeli Ensar Nur Yar. De	0.000	2.000	0.000
82	Gebze Bel.	5.000	28.000	140.686
83	Gebze Kay.	0.000	22.000	0.000
84	Gebze MEM	12.000	17.000	880.742
85	KBB Sağ. Sos. İş. Dair.	0.000	6.000	0.000
86	KBB Eğit. Dair.	20.000	1.000	0.865
87	Gebze Teknik Üni.	0.000	18.000	0.000
88	Darıca Bel.	7.000	17.000	122.943
89	Dilovası Bel.	0.000	18.000	0.000
90	Karamürsel Bel.	0.000	16.000	0.000
91	Gölcük Bel.	7.000	22.000	794.149
92	Kandıra Bel.	12.000	16.000	148.396
93	Derince Bel.	11.000	18.000	427.238
94	KBB Genç. Spor. Dair.	57.000	3.000	400.320
95	Başiskele Kay.	0.000	10.000	0.000
96	Darıca Kay.	0.000	13.000	0.000
97	Çayırova Kay.	0.000	12.000	0.000
98	Gölcük Kay.	0.000	13.000	0.000
99	Kandıra Kay.	0.000	11.000	0.000
100	Körfez Kay.	0.000	13.000	0.000
101	Karamürsel Kay.	0.000	10.000	0.000
102	Kartepe Kay.	0.000	14.000	0.000
103	Dilovası Kay.	0.000	13.000	0.000
104	Darıca MEM	0.000	9.000	0.000
105	Gölcük MEM	3.000	15.000	400.371
106	Körfez MEM	0.000	10.000	0.000
107	Karamürsel MEM	0.000	6.000	0.000
108	Kartepe MEM	13.000	10.000	177.012
109	Dilovası MEM	0.000	8.000	0.000
110	Derince MEM	0.000	10.000	0.000
111	Gölcük Gençlik Mer.	0.000	1.000	0.000
112	KYK	0.000	14.000	0.000
113	TÜRGEV	0.000	3.000	0.000
114	Manevi ve İktisadi Kalk.	0.000	1.000	0.000
115	KBB Eng. Hiz. Müd.	36.000	0.000	0.000
116	İzmit Sağ. Müd.	0.000	5.000	0.000
117	MARKA	20.000	16.000	92.097
118	Belde AŞ	0.000	3.000	0.000
119	Kent Konut	4.000	4.000	1.157
120	KBB Ambulans Ser.	6.000	1.000	1.903
121	KBB Sos. Hiz. Müd.	6.000	0.000	0.000
122	İl Müftülüğü	5.000	14.000	398.861
123	TOKİ	0.000	2.000	0.000
124	Çevre ve Şeh. İl Müd.	31.000	12.000	270.657
125	İl Emniyet	20.000	7.000	345.754
126	İl Jandarma	0.000	3.000	0.000
127	Kartepe Sağ. Müd.	0.000	6.000	0.000
128	Suadiye Cem. Öğ. Bak. Reh	22.000	5.000	320.243
129	Körfez Sağ. Müd.	11.000	3.000	371.362
130	Bil. San. Tek. İl Müd.	36.000	5.000	62.105
131	İl Kült. Tur. Müd.	0.000	10.000	0.000
132	KOSGEB	9.000	10.000	6.052
133	Kocaeli San. Od.	15.000	5.000	28.114
134	İl Der. Müd.	17.000	6.000	665.146
135	Vak. İl Müd.	0.000	1.000	0.000
136	Akademi Hast.	0.000	5.000	0.000
137	Medikal Park	13.000	6.000	393.871
138	Acıbadem	2.000	6.000	0.548
139	Göl. Nec. Çel. Dev. Hast.	3.000	11.000	49.938
140	Kaz. Dinç Kand. Dev. Hast	0.000	7.000	0.000
141	Körfez Dev. Hast.	0.000	7.000	0.000
142	Dilovası Dev. Hast.	0.000	8.000	0.000
143	Farabi Dev. Hast.	0.000	10.000	0.000
144	Gebze Fatih Dev. Hast.	0.000	10.000	0.000

Ek 5'in devamı

145	Marmara Hast.	4.000	5.000	19.274	182	Yenidoğan Reh. Mer.	8.000	2.000	30.301
146	Hospital Park	0.000	5.000	0.000	183	İlk Can Reh. Mer.	0.000	2.000	0.000
147	Koc. Barosu	8.000	4.000	5.604	184	Koc. Verem Savaş Der.	0.000	0.000	0.000
148	METDER	0.000	1.000	0.000	185	Körfez Halk Eğ. Mer.	6.000	3.000	7.155
149	İZSANDER	0.000	1.000	0.000	186	TÜPRAS	0.000	1.000	0.000
150	KYÖD	7.000	1.000	244.318	187	ÇEKOM Der.	0.000	1.000	0.000
151	Koc. Romanlar Fed.	0.000	1.000	0.000	188	TEMAT	0.000	1.000	0.000
152	Koc. Öncü Genç. Spor Der.	0.000	1.000	0.000	189	Ulus. Genç. Mer.	15.000	1.000	55.058
153	Kocaeli Tic. Od.	0.000	9.000	0.000	190	Kocaeli SYDV	25.000	5.000	256.112
154	KOÜ Vakfı	0.000	1.000	0.000	191	KBB Zabıta	5.000	1.000	34.377
155	OSB	0.000	3.000	0.000	192	İzmit Otizm	4.000	0.000	0.000
156	Engelliler Der.	0.000	2.000	0.000	193	Doğa Otizm	0.000	1.000	0.000
157	Den. Serb. Müd.	0.000	1.000	0.000	194	Marmara Otizm	0.000	1.000	0.000
158	KBB Kül. ve Sos. İş.	0.000	6.000	0.000	195	Bizimbahçe Şiz. Yak. Der.	6.000	0.000	0.000
159	Kent. Kad. Plat.	0.000	1.000	0.000	196	Otizm Der.	0.000	1.000	0.000
160	Koc. Bak. Reh. AD. Mer.	4.000	4.000	148.425	197	KOÜ Kızılay Külbü	10.000	0.000	0.000
161	Türk Anneler Der.	0.000	2.000	0.000	198	TEMA	0.000	1.000	0.000
162	Özel Anadolu Sağ. Mer.	0.000	5.000	0.000	199	Yeşilay	0.000	3.000	0.000
163	Kocaeli Diş Hast.	0.000	3.000	0.000	200	AKUT	0.000	1.000	0.000
164	Kocaeli Adliyesi	0.000	1.000	0.000	201	Gümüşhaneliler Der.	0.000	1.000	0.000
165	TAD Akmeşe BRM	9.000	3.000	166.859	202	Erzurumlular Der.	0.000	2.000	0.000
166	Gölcük Sos. Hiz. Mer.	0.000	2.000	0.000	203	Yayladere Der.	0.000	1.000	0.000
167	Köseköy Genç. Eğ. Reh.	25.000	2.000	255.424	204	Der. Bel. Kent. Dön. Müd.	2.000	0.000	0.000
168	Koc. Gün. Bak. RADM	6.000	2.000	4.430	205	Yardımseverler Der.	0.000	1.000	0.000
169	Kartepe Top. Sağ.	0.000	1.000	0.000	206	Üm. Kum. REM	8.000	1.000	0.000
170	KBB Tavsancıl Huz.	28.000	3.000	240.169	207	Fatih Bilgi Evi	0.000	1.000	0.000
171	Bed. Eng. Day. Der.	0.000	1.000	0.000	208	Balkan Türk. Der.	0.000	1.000	0.000
172	Dilovası Sağ. Müd.	0.000	3.000	0.000	209	CYDD	0.000	2.000	0.000
173	Darıca NOVAK Diy.	0.000	1.000	0.000	210	Derince Top. Ruh. Sağ. Mc	12.000	0.000	0.000
174	Özel Yeşildoğa ERM	19.000	2.000	15.154	211	Derince Halk Eğ. Mer.	12.000	4.000	14.457
175	Özel Yankım Eğ. Kur.	0.000	2.000	0.000	212	Kocaeli Tıp Mer.	9.000	1.000	14.840
176	Kös. G. E. R. M. Kor. Der	0.000	2.000	0.000	213	İzmit RAM	0.000	2.000	0.000
177	Der. Öz. Sevkat Öz. Eğ.	0.000	2.000	0.000	214	Özel Gür Gel. REM	12.000	0.000	0.000
178	Nuh Çimen. Öz. Eğ. Mer.	0.000	3.000	0.000	215	TEGV	5.000	0.000	0.000
179	KOÜ Sos. Hiz. Böl.	0.000	2.000	0.000	216	Diyanet Vakfı	4.000	3.000	21.662
180	KOÜ Sağ. Bil. Fak.	0.000	1.000	0.000	217	Menur-Sen	0.000	2.000	0.000
181	KOÜ SMYO	0.000	1.000	0.000	218	Deniz Feneri	0.000	1.000	0.000

219	Gökkuşağı Der.	0.000	1.000	0.000	256	Amad. Genç. Der.	6.000	2.000	89.852
220	Hayat Kimya	0.000	1.000	0.000	257	HAKEV	0.000	1.000	0.000
221	LCW	0.000	1.000	0.000	258	Din Görevlileri Der.	0.000	1.000	0.000
222	Defterdarlık	0.000	1.000	0.000	259	CANSUYU	2.000	2.000	6.853
223	Vergi Dairesi	0.000	1.000	0.000	260	Pazarcılar Odası	0.000	1.000	0.000
224	KOSİAD	0.000	1.000	0.000	261	Fs. ve San. Od.	0.000	1.000	0.000
225	Kocaeli Top. Koop.	0.000	1.000	0.000	262	Antikkapı AŞ	2.000	0.000	0.000
226	PTT	0.000	1.000	0.000	263	İns. Ve Med. Der.	14.000	2.000	27.687
227	TİKA	0.000	1.000	0.000	264	Gebze Genç. Mer.	14.000	4.000	160.230
228	Koc. Amat. Spor Der. Fed.	0.000	0.000	0.000	265	Erdenli Mes. Der.	0.000	2.000	0.000
229	Güvenel Özel REM	9.000	1.000	44.447	266	Gebze İHH	23.000	2.000	539.011
230	KBB Şeh. Plan. Kent. Dön.	28.000	1.000	125.704	267	Darıca Hospital	0.000	1.000	0.000
231	Yoksul. Yar. Der.	7.000	0.000	0.000	268	Kertim Kadınları Der.	0.000	1.000	0.000
232	Türkiye Sakatlar Der.	0.000	1.000	0.000	269	MÜSİAD	0.000	1.000	0.000
233	İzmit Düş. Yaş. Kor. Der.	0.000	1.000	0.000	270	Gebze Sağ. Müd.	9.000	9.000	55.032
234	Gölcük RAM	5.000	2.000	401.316	271	Darıca Sağ. Müd.	0.000	2.000	0.000
235	Gebze RAM	11.000	3.000	32.205	272	Çayırova Sağ. Müd.	0.000	2.000	0.000
236	FİZOMER	18.000	0.000	0.000	273	İLÇEV	4.000	2.000	205.443
237	Kocaeli Eğitim Vakfı	0.000	1.000	0.000	274	Gebze Halk Eğ. Mer.	0.000	5.000	0.000
238	Mavi İzlenim REM	13.000	0.000	0.000	275	Kartepe Halk Eğ. Mer.	9.000	0.000	0.000
239	Mavi Hilal GSK	5.000	0.000	0.000	276	Özel Yeni Dünya REM	10.000	0.000	0.000
240	Engelsiz Yaşam Mer.	9.000	4.000	515.621	277	Samsunlular Der.	0.000	1.000	0.000
241	Özel Elele REM	8.000	0.000	0.000	278	Dilovası Halk Eğ. Mer.	0.000	2.000	0.000
242	Engellilerle Yar. Der.	0.000	4.000	0.000	279	Kocaeli Sağ. Hiz. Gel. De	0.000	1.000	0.000
243	Gölcük Sağ. Müd.	9.000	3.000	356.496	280	TÜMSİAD	0.000	1.000	0.000
244	Gölcük Akademi Lise	4.000	0.000	0.000	281	Özel Gebze Merter Hast.	0.000	1.000	0.000
245	Gölcük Halk Eğ. Mer.	7.000	3.000	33.857	282	ADD	0.000	1.000	0.000
246	ÇÇEM	0.000	1.000	0.000	283	İzmit Rotary	0.000	1.000	0.000
247	Özel Öncü Ailem REM	0.000	1.000	0.000	284	Özel Yüzyıl Hast.	4.000	0.000	0.000
248	Gölcük Eng. Der.	18.000	1.000	0.742	285	İzcilik Fed.	0.000	1.000	0.000
249	Down Send. Der.	0.000	2.000	0.000					
250	İsit. Eng. Der.	0.000	3.000	0.000					
251	Özel ERVA REM	1.000	0.000	0.000					
252	Gölcük Ağ. Diş Sağ. Mer.	0.000	1.000	0.000					
253	SEMERKAND	3.000	0.000	0.000					
254	Beşir Der.	0.000	1.000	0.000	285 rows, 3 columns, 1 levels.				
255	Gölcük İHH	13.000	0.000	0.000					

ÖZGEÇMİŞ

Kübra YAVUZ, 1990 yılında İzmit'te doğdu. Lise eğitimini Tüpraş 50. Yıl Lisesinde tamamlamıştır. 2008 yılında başladığı Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünü bir yılı İngilizce hazırlık programı olmak üzere 5 yılda tamamlamıştır. 2013 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde başladığı yüksek lisans eğitimini "Gece Çalışmasında İş Sağlığı ve Güvenliği" başlıklı tez ile tamamlamıştır. Doktora eğitimine 2015 yılında Yalova Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında başlamış ve 2019 yılında yazmış olduğu "Yerel Sosyal Politika Aktörleri Arasındaki İşbirliği Ağlarına Etki Eden Faktörler Üzerine Analitik Bir İnceleme: Kocaeli Örneği" başlıklı doktora tezi ile tamamlamıştır. 2011 yılında Kocaeli Adliyesinde başlamış olduğu memuriyet hayatına 2015 yılından itibaren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde bilgisayar işletmeni olarak devam etmektedir. İş sağlığı ve güvenliği ve sosyal politika alanlarında yayınlanmış makale ve bildirileri bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.